

Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona

ALBERT MAS PALACIOS

Immigració estrangera a l'entorn d'espais d'interès natural

Estudi aproximatiu a cinc espais naturals protegits

Castell de Requesens (PNIN de l'Albera). Foto: Albert Mas

Treball de Recerca dirigit pel
Dr. Ricard Morén-Alegret

Universitat Autònoma de Barcelona
Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Setembre de 2009

ÍNDEX

1- INTRODUCCIÓ.....	4	5.4- Municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva).....	51
2- OBJECTIUS.....	7	5.5- Municipis de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil (Província de León)	55
2.1- Objectius generals i justificació.....	7	6- IMMIGRACIÓ ESTRANGERA EMPADRONADA A LES ÀREES D'ESTUDI: 1996-2008.....	58
2.2- Objectius específics d'aquest Treball i presentació de les cinc àrees objecte d'estudi.....	11	6.1- Immigració estrangera empadronada als municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Càceres)	59
3- MARC TEÒRIC.....	14	6.2- Immigració estrangera empadronada als municipis amb territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera – Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona)	63
3.1- Dicotomia Rural-Urbà	14	6.3- Immigració estrangera empadronada als municipis de Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant).....	67
3.2- Migracions cap a àmbits “rurals” i “semi-rurals”	16	6.4- Immigració estrangera empadronada als municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva).....	72
3.3- Espais naturals i efectes sobre el territori	23	6.5- Immigració estrangera empadronada als municipis de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil (Província de León)	75
3.4- Àrees amb espais naturals i el concepte de sostenibilitat	28	6.6- Visió de conjunt de la immigració estrangera empadronada a les cinc àrees d'estudi: 1996-2008	78
3.5- Alguns apunts sobre la protecció d'àrees naturals	31		
4- ELEMENTS METODOLÒGICS ..	35		
5- LES CINQ ÀREES D'ESTUDI.....	38		
5.1- Municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Càceres).....	38		
5.2- Municipis amb territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera - Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona)	43		
5.3- Municipis de la Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant)	47		

7- MUNICIPIS SELECCIONATS PER UNA ANÀLSI AMB MAJOR PROFUNDITAT	81	7.4- Municipis compresos dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva)	115
7.1- Madrigal de La Vera i Arroyomolinos de La Vera (LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte - Província de Càceres).....	82	7.4.1- Ayamonte.....	115
7.1.1- Madrigal de La Vera.....	82	7.4.2- Isla Cristina.....	120
7.1.2- Arroyomolinos de La Vera.....	87	7.5- Municipis de la Comarca del Bierzo del LIC del Alto Sil (Província de León)	126
7.2- Municipis compresos dins l’Espai d’Interès Natural de l’Albera – Paratge Natural d’Interès Nacional de l’Albera (Província de Girona).....	92	7.5.1- Páramo del Sil.....	126
7.2.1- Rabós	92	7.5.2- Palacios del Sil.....	132
7.2.2- Espolla	97	8- ALGUNS APUNTS A PARTIR DE L’APLICACIÓ DE TÈCNiques D’ANÀLSI QUALITATIVA	137
7.3- Municipis de Comarca de la Marina Alta compresos dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d’Alacant)	103	9- CONSIDERACIONS FINALS I PASSOS FUTURS.....	153
7.3.1- Orba	103	10- BIBLIOGRAFIA	165
7.3.2- La Vall d’Alcalà	109		

1- INTRODUCCIÓ

La investigació que s'exposa a continuació correspon al Treball de Recerca del Màster Oficial en Estudis Territorials i de la Població organitzat pel Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i vol ser el primer pas cap a una futura Tesi Doctoral emmarcada dins del Programa de Doctorat en Geografia de la mateixa universitat. És important dir això, ja que aclarir que es tracta d'un "primer pas" és un aspecte a tenir en compte per entendre l'objectiu general del Treball. Aquest objectiu és dur a terme un recull de les aportacions teòriques relacionades amb la investigació que es vol realitzar, per a continuació passar a elaborar una exploració de cinc àmbits geogràfics concrets a partir de l'aplicació de diversos mètodes d'anàlisi propis de les ciències socials. L'exploració haurà de servir per veure quines possibilitats ofereixen les diverses àrees de cara a analitzar-les amb major profunditat en el futur.

Com el mateix títol del Treball de Recerca indica, l'objecte d'estudi de la investigació és la immigració estrangera a l'entorn d'espais d'interès natural. D'aquesta manera en l'apartat 2 es justifiquen i presenten els objectius de la recerca amb la hipòtesi principal i les corresponents hipòtesis secundàries, les quals estan estretament vinculades a l'objecte d'estudi esmentat i als processos i als factors que l'envolten. En l'apartat 3 dedicat al marc teòric, es fa un repàs a les aportacions més rellevants en relació a les temàtiques vinculades amb els objectius de l'estudi: la dicotomia rural-urbà; els processos migratoris cap a àmbits "rurals" i "semi-rurals" amb especial referència al concepte de contraurbanització; la presència d'espais naturals i els efectes sobre el territori; i el concepte de sostenibilitat en relació a les àrees amb espais naturals. Per acabar amb el Marc Teòric, s'aporten també alguns apunts sobre la protecció d'àrees naturals. Seguidament en l'apartat 4 són exposats alguns elements de caire metodològic.

En l'apartat 5 es presenten els cinc àmbits geogràfics en què se centra el present Treball, es caracteritzen els espais naturals protegits presents en cada un d'ells i es delimiten els municipis en els que se centrarà l'estudi. En l'apartat 6 es du a terme una aproximació a les dades de població i més concretament de població estrangera de cada una de les àrees d'estudi i s'analitza la seva evolució entre els anys 1996 i 2008 per, en l'apartat 7 aprofundir en les característiques dels municipis amb major i menor percentatge de població de nacionalitat estrangera de les respectives àrees. Seguidament en l'apartat 8, es presenten i comenten algunes dades obtingudes a partir de l'aplicació de mètodes d'anàlisi qualitativa, les quals serveixen per donar un altre enfocament a la informació obtinguda en els dos

apartats anteriors. Finalment, en l'apartat 9 es recullen les consideracions finals del Treball de Recerca incloent-hi les futures línies d'investigació a què ha donat peu la seva realització. Juntament amb l'explicació de l'estructura del Treball, cal dir d'entrada que la llargada i la desproporció en nombre de pàgines que es pot observar entre alguns dels seus apartats, és en bona mesura deguda a la decisió d'incloure en el cos del text i no en un annex, tots els mapes, taules i figures. Aquesta decisió ve motivada per la major comoditat que suposa pel lector tenir aquests documents al costat del text en el moment en què s'hi fa referència.

Val també la pena fer esment en aquesta introducció d'alguns dels motius personals que es troben al darrere de l'elecció del tema de la investigació. Aquests motius estarien relacionats d'una banda amb l'afició pel coneixement i el gaudi d'espais naturals a partir de la pràctica d'esports com l'excursionisme, juntament amb una certa "consciència ecològica" que em fa ser sensible a la bona conservació d'aquests espais. De l'altra, l'interès pels processos migratoris amb les nombroses implicacions per les societats on tenen lloc, ha estat en els darrers anys un dels temes que més m'ha cridat l'atenció tant a nivell acadèmic com professional. Així doncs, dur a terme un estudi centrat en la immigració estrangera a l'entorn d'espais naturals, m'ofereix l'oportunitat d'unir dos camps d'interès. Al mateix temps es tracta de dues temàtiques, immigració d'una banda i espais naturals però especialment tot allò relacionat amb el "mediambient" i la "sostenibilitat" de l'altra, que tenen una presència en la societat força important i que fins i tot podrien ser considerades en alguns casos com a temàtiques mediàtiques o mediatitzades. Aquest factor representa també un element important per l'elecció del tema en tant que pot ser considerat en major o menor mesura com a socialment rellevant.

Pel què fa al camp d'interès referent als processos migratoris i les seves implicacions, cal dir que des del febrer del 2008 he estat col·laborant amb el Grup de Recerca sobre Migracions (GRM) del Departament de Geografia de la UAB. Aquest grup de recerca dirigit per Àngels Pascual de Sans, va començar les seves activitats l'any 1992 i desenvolupa recerca en l'àrea de la migració i l'assentament des d'una perspectiva interdisciplinària, amb una especial referència a Catalunya, la Península Ibèrica, Europa i la Mediterrània. Ha estat reconegut com a grup de recerca consolidat per l'AGAUR durant els períodes 2004-2008 i 2009-2013, i els seus membres han format part de diferents recerques europees i han col·laborat amb diverses institucions locals, nacionals i internacionals.

La col·laboració amb el GRM és la que m'ha obert les portes al món de la geografia, disciplina que m'ha permès poder complementar la visió adquirida amb la realització de la Llicenciatura de Sociologia a la UAB. És per això que vull agrair als membres del GRM i en

especial a Àngels Pascual i Ricard Morén l'oportunitat que em van oferir d'entrar al grup de recerca i consegüentment al Departament de Geografia. Especialment al director d'aquest Treball, vull també agrair-li a més de les hores dedicades i la seva insistència, totes les orientacions rebudes i l'oportunitat de participar en el projecte de recerca I+D "*Inmigración extranjera, sentido de lugar e identidad territorial en cinco pequeñas ciudades de España*", dirigit per ell mateix i finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació del Govern d'Espanya.

Continuant amb els agraïments, no poden ser deixades de banda totes aquelles persones que m'han hagut d'aguantar durant les setmanes en què he dedicat més hores a aquesta recerca, família i amics, i en especial la meva companya de pis i de vida Susana Maranges. També vull agrair a tots els membres del Departament de Geografia de la UAB que m'han donat algun cop de mà, l'ajuda rebuda (mapes, escales, lectures, correccions...).

Per acabar amb aquesta introducció, només dir que tot i intentar allunyar-me d'un ús sexista del llenguatge amb la utilització de formes neutres al llarg del Treball, això no sempre ha estat possible. Demano disculpes i aprofito per dir que excepte en els casos en què es diu explícitament a quin dels dos sexes es fa referència, en la resta es fa al·lusió tant al gènere masculí com al femení.

2- OBJECTIUS

2.1- Objectius generals i justificació¹

En un continent com l'Europeu, on la majoria de població viu en àrees urbanes densament poblades, el fet de mantenir espais d'interès natural en bones condicions, ha esdevingut un tret significatiu en les polítiques públiques actuals. D'altra banda, aquests espais naturals estan sotmesos a grans pressions degut a la creixent demanda que tenen per part del conjunt de la població (recreativa, residencial...), la qual cosa els pot fer extremadament vulnerables.

Diversos autors (e.g. Gómez Mendoza, 1995) assenyalen la creació d'espais naturals protegits com un factor important de desenvolupament territorial. Partint d'aquesta idea, la hipòtesi principal de la investigació és que els **espais naturals protegits poden actuar com a pol d'atracció per l'establiment de població en aquests territoris i els seus entorns**, ja sigui per la crida que suposa l'establiment de la figura de protecció, com per l'interès que desperta l'espai natural per si mateix. Aquesta primera hipòtesi s'ha restringit a la **immigració de nacionalitat estrangera**, d'una banda per tal d'acotar l'objecte d'estudi del present Treball de Recerca, però de l'altra, per tal de poder aportar un nou enfocament a una temàtica de la que no es té constància que hagi estat tractada des del punt de vista de les migracions internacionals. A més, cal tenir en compte que la immigració de caràcter internacional ha viscut un increment espectacular a l'Estat Espanyol en els darrers anys tal i com es pot observar a la **Taula 1**, la qual representa els fluxos d'immigració a Espanya entre els anys 1997 i 2007. Si en dècades anteriors la immigració de caràcter intern era la que ocupava un lloc preminent, actualment aquest fet ha canviat notablement. Així doncs, en centrar la investigació en la immigració internacional, a més d'aportar originalitat al Treball, s'està tractant un tema del tot rellevant.

¹ Alguns dels conceptes clau als que es fa referència en la descripció dels objectius de la investigació seran tractats amb una major profunditat en l'apartat 3 del Treball dedicat al Marc Teòric. Concretament conceptes relacionats amb els processos migratoris com els de migració interna i migració externa, o els conceptes de desenvolupament sostenible, sostenibilitat i natura. Una aproximació a les diferents figures de protecció dels espais naturals de l'Estat Espanyol i els seus orígens és farà també al punt 3 del Treball, concretament a l'apartat 3.5.

Taula 1. Fluxos anuals d'immigració a Espanya. 1997-2006.
Estadística de Movimientos Residenciales, INE.

Year	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Total	35,616	57,195	99,122	330,881	394,048	443,085	429,524	645,844	682,711	802,971

Taula extreta de l'article *Ruralphilia and Urbophobia versus Urbophilia and Ruralphobia? Lessons from Immigrant Integration Processes in Small Towns and Rural Areas in Spain* (Morén-Alegret, 2008:539)

Degut a què aquesta primera part de la recerca es pretén que estigui englobada en un estudi més ampli que serà el que donarà lloc a una futura Tesi Doctoral, també cal fer aquí esment dels demés objectius de la investigació. Aquests objectius no seran assolits en la seva totalitat en el Treball de Recerca, però sí que s'hi anirà fent una aproximació per tal d'orientar els futurs passos a seguir.

Així doncs, un cop contrastada la hipòtesi principal, caldria comprovar diverses hipòtesis secundàries relacionades amb els **factors que han induït o indueixen als diferents grups de població a desplaçar-se o no a l'àrea d'influència**. D'entre aquests possibles factors, se'n poden destacar com a mínim tres: percebre com una millora en la qualitat de vida el fet de viure en una àrea amb un important valor mediambiental; la possibilitat de crear negocis relacionats amb el turisme directa o indirectament; i la possibilitat de trobar feina a partir del desenvolupament del sector serveis i de la construcció gràcies al possible augment del nombre de població permanent, del turisme i de les segones residències². Una anàlisi d'aquests factors serà de gran utilitat a l'hora de reflexionar entorn a la inclusió social dels possibles grups desplaçats cap a les àrees d'estudi.

Un cop comprovades o refutades les hipòtesis formulades, es passarien a analitzar els efectes de l'arribada o no de nous fluxos de població sobre la **sostenibilitat** en les àrees objecte d'estudi, i com aquests efectes poden condicionar el futur establiment de més grups de població i la permanència dels grups ja establerts (Morén-Alegret, 2006). Quan es parla de sostenibilitat no només s'està fent referència a aspectes mediambientals, sinó que es pren el concepte des d'un vessant més ampli que inclou aspectes socials, com per exemple els relacionats directament amb la cohesió, el sentiment de pertinença dels diferents grups de població o els efectes de possibles processos d'elitització entre d'altres. Aquests darrers han estat apuntats per Miguel Solana en el cas de la Comarca gironina del Baix Empordà (Solana Solana, 2006).

² S'han considerat aquests factors d'entrada, degut a la importància que han tingut en l'economia espanyola en els darrers anys i al pes que se'ls ha atribuït des de la literatura que s'ha referit al tema.

Cal tenir present que la possible arribada d'immigració, juntament amb el turisme, pot tenir efectes directes en dos dels objectius que autors com Plaza Gutiérrez (2006) destaquen de la política de **desenvolupament rural** pel segle XXI. D'una banda el desenvolupament de l'economia rural i la seva diversificació poden veure's beneficiats, però de l'altre, també es pot veure afectat el manteniment i la millora del medi ambient, el paisatge i el patrimoni natural. En aquest punt també caldrà tenir en compte alguns dels aspectes negatius que s'han descrit entorn a la creació d'espais naturals protegits concrets. En primer, lloc la figura d'espai protegit porta implícita la "d'espai desprotegit" amb els efectes negatius que això pot comportar pels entorns d'aquestes àrees (Parra 1990; Ruiz Urrestarazu, 1999). En segon lloc, l'increment de la seva demanda, en alguns casos està donant lloc a una sobresaturació amb els riscos que això comporta pel seu manteniment en bones condicions (Corbera Millán, 2006; Prados, 2009; Tulla *et al.*, 2007). S'està per tant davant d'una possible paradoxa en el sentit que la figura de protecció és la que pot comportar una major pressió sobre el territori protegit.

En cas de confirmar-se que els espais d'interès mediambiental protegits analitzats actuen com a pol d'atracció de població estrangera, també es passaran a analitzar els aspectes relacionats amb la **inclusió social d'aquesta població**. El fet que a Espanya les **polítiques d'integració**, a diferència de les considerades estrictament migratòries, hagin estat elaborades i posades en pràctica per les autoritats regionals i locals (Comunitats Autònomes, Diputacions Provincials, Ajuntaments, Consells Comarcals, etc.) i per les organitzacions de la societat civil de cada àrea, ha provocat que aquestes polítiques hagin estat molt variades en el conjunt de l'Estat (Bruquetas-Callejo *et al.*, 2008). Així doncs, tractant-se d'una investigació comparativa de cinc àrees diferenciades, serà molt important tenir en compte quina ha estat l'evolució de les polítiques d'integració de la població estrangera en cadascuna d'elles i observar les diferències en els resultats de les seves aplicacions.

D'altra banda, caldrà veure quines diferències es donen en les **estratègies d'integració** en la societat d'acollida entre els diferents grups de **població nouvinguda**. Aquests grups serien diferenciats a partir dels factors que han induït la seva arribada i posterior establiment a les rodalies de les àrees esmentades. És en aquest punt on s'avaluaran els resultats de les estratègies d'integració en la **inclusió social** dels diferents grups observats. Serà interessant analitzar quin paper tenen en aquestes estratègies les associacions d'immigrants dels diferents col·lectius, tant els procedents de la UE com els de països extracomunitaris, així com d'altres organitzacions socials rellevants. Entrar en contacte amb les organitzacions socials també servirà per poder avaluar com aquestes han incidit en

l'elaboració i la implantació de polítiques d'integració de la població immigrada, i sobretot per veure quines potencialitats tenen d'incidir-hi en el futur. Tal com han apuntat alguns autors, aquestes organitzacions de la societat civil han tingut i podran seguir tenint un paper destacat en aquest sentit tot i les limitacions detectades (Bruquetas-Callejo *et al.*, 2008).

Finalment, en els casos en què les persones nouvingudes participin en activitats que impliquen un contacte directe amb l'espai protegit, s'observaria si aquest fet es pot relacionar amb el seu sentiment de pertinença al territori d'acollida (Pascual-de-Sans, 2004), factor que pot influir en la seva integració en el mateix. En aquest sentit es contactaria amb associacions, especialment i en el cas que n'hi hagi, les relacionades més directament amb l'espai natural com puguin ser les de caire excursionista, de defensa mediambiental o de caça i pesca, però també d'altres tipus, per tal de determinar la presència de persones nouvingudes en aquestes associacions.

Tota aquesta anàlisi dels processos d'integració que s'hagin pogut observar, haurà de servir un cop finalitzada la investigació, de base per l'elaboració de propostes encarades a confeccionar un **pla d'actuació per promoure la inclusió social de la població immigrada** (estrangera i no estrangera) dels espais objecte d'estudi. El fet d'analitzar espais diferents i casos diferenciats dins de cada espai, portarà a la constatació d'estratègies i processos d'integració (tant personals com col·lectius) amb resultats molt diversos en termes d'inclusió social. La valoració d'aquestes estratègies i processos, amb les activitats que hi han intervingut, el tipus d'associacions que hi han jugat un paper destacat i les diferents relacions amb el territori d'acollida, permetrà extreure conclusions d'una potencial gran utilitat de cara a actuacions futures.

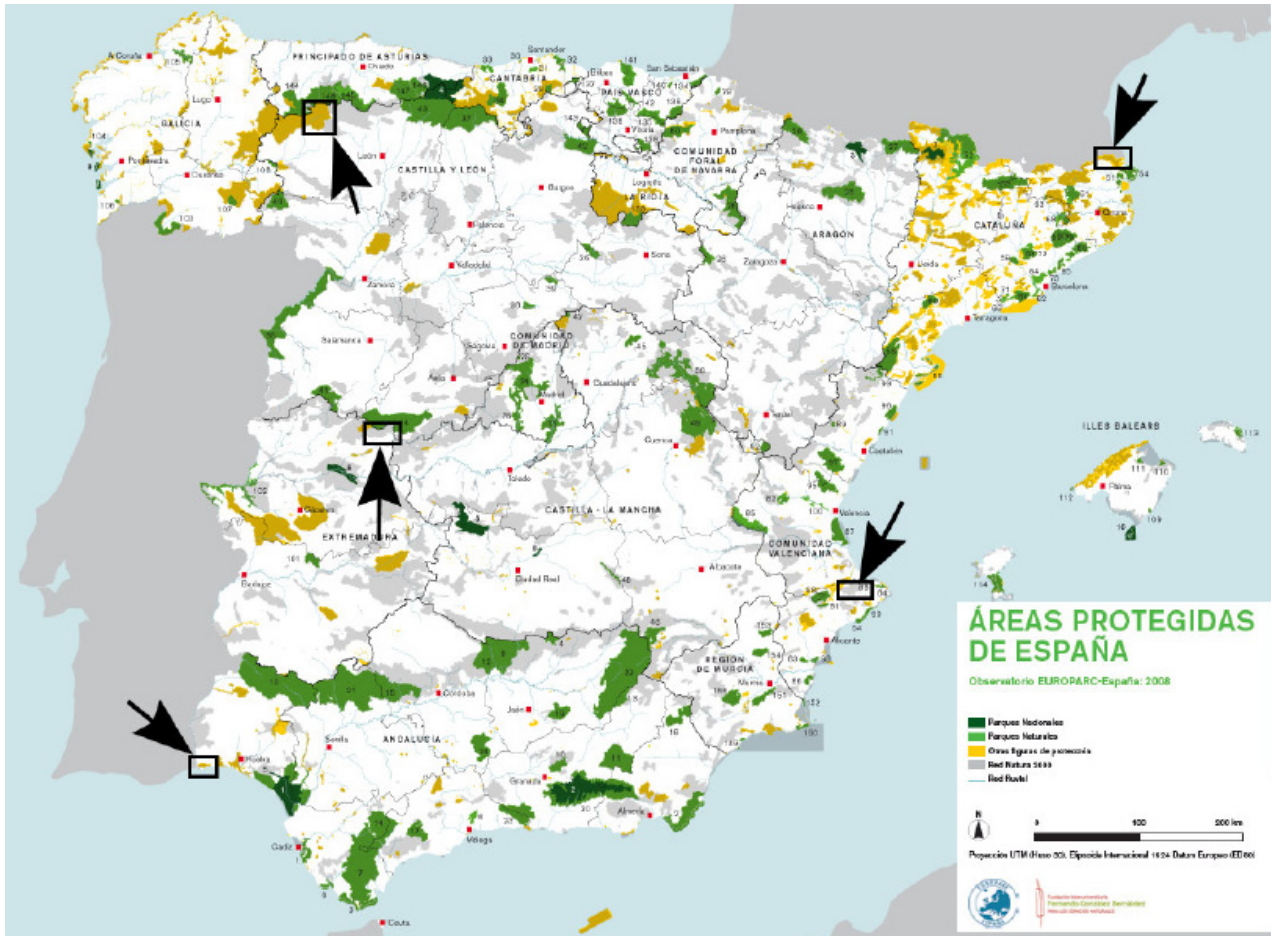
2.2- Objectius específics d'aquest Treball i presentació de les cinc àrees objecte d'estudi

Es vol recordar altra vegada que tot i que els objectius que s'acaben d'exposar formen part del projecte d'investigació que es pretén dur a terme dins el Programa de Doctorat en Geografia de la UAB, la majoria d'ells només podran ser apuntats en el present Treball. El què es pretén sobretot amb el Treball de Recerca de Màster és posar la base per fonamentar futures parts de la investigació. Això es farà a partir d'un recull d'aportacions teòriques, d'una exploració quantitativa en forma d'anàlisi comparativa i d'una aproximació a l'objecte d'estudi a partir de tècniques d'anàlisi qualitativa. Així, es volen obtenir un seguit de constatacions en relació a la naturalesa dels moviments de població que s'han produït en cinc àrees geogràfiques diferenciades de l'Estat Espanyol en les que els elements naturals hi són presents de manera destacable. L'aproximació es durà a terme sobretot respecte a la quantitat d'aquests moviments, però també i encara que amb menor mesura, amb la intenció d'apuntar algunes de les seves possibles motivacions i algunes de les seves possibles influències.

Les àrees seleccionades corresponen a cinc Espais Naturals Protegits (ENP) de l'Estat Espanyol i per extensió als municipis que en formen part de manera total o parcial. Els municipis que conformen les diferents àrees d'estudi tenen per tant, una part o la totalitat del seu terme municipal inclòs dins l'ENP. Tot i que el conjunt de característiques d'aquests espais naturals i la concreció del municipis objecte d'estudi seran exposats en l'apartat 5 del Treball, s'ha cregut convenient fer-ne una presentació preliminar en aquest punt. Així doncs, en el present Treball de Recerca seran analitzats els municipis de la Comarca de La Vera amb part del seu territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Càceres)³; els municipis amb una part del seu territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera - Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona); els municipis de la Comarca de la Marina Alta amb una part del seu territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant); els municipis amb una part del seu territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva); i els Municipis de la Comarca del Bierzo amb una part del seu territori comprès dins el LIC del Alto Sil (Província de León). Al següent mapa corresponent a les àrees protegides d'Espanya sense Canàries i Melilla, es pot veure la localització dels cinc espais que determinen les àrees d'estudi.

³ LIC correspon a les inicials de Lloc d'Interès Comunitari, figura de protecció creada arran de l'entrada en vigor de la Xarxa Natura 2000, de la qual es tractarà en l'apartat 3.5 del present treball.

Mapa de les àrees protegides d'Espanya (sense Canàries i Melilla)

Font: Observatorio EUROPARC-España (2008) <http://www.europarc-es.org/> [26/6/2009].

A més de permetre la comparació de cinc àrees diferenciades de l'Espanya peninsular, l'elecció d'aquests espais té la seva justificació en diversos aspectes. En primer lloc es tracta d'àrees que uns anys enrere haguessin estat molt possiblement considerades com a rurals, però que amb els canvis de les darreres dècades cal plantejar-se si poden seguir sent considerades com a tals (Champion, Hugo, 2004). En segon lloc, es tracta d'àrees naturals força diferents entre si pel que fa a les seves característiques naturals i socials i que a més estan emparades sota figures de protecció també diferents, la qual cosa fa que tingui un especial interès la seva comparació. Finalment i en tercer lloc, s'ha tingut en compte el treball previ que s'està realitzant en el si del projecte de recerca I+D *“Inmigración extranjera, sentido de lugar e identidad territorial en cinco pequeñas ciudades de España”*, que tot i no estar centrat en els processos que es donen a l'entorn d'àrees naturals, sí que s'ubica en les comarques on es troben els espais naturals triats per aquest estudi. Aquest projecte té com a Investigador Principal el Dr. Ricard Morén Alegret i ha estat finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació del Govern d'Espanya. Haver tingut l'oportunitat de

treballar en el projecte esmentat i més concretament haver participat en els treballs de camp del mateix, ha estat decisiu en l'elecció dels espais protegits.

El fet que les cinc àrees formin part de l'àmbit d'estudi de l'esmentat projecte I+D, fa que s'hagin de sumar als motius exposats per la seva elecció els arguments que han estat al darrera dels projectes vinculats a tota la línia d'investigació que s'ha dut a terme des del Grup de Recerca sobre Migracions (GRM) de la UAB en les cinc províncies en les que se situen les àrees seleccionades⁴. El motiu bàsic és que es tracta de províncies i més concretament de comarques molt diferents entre si (La Vera, Província de Càceres; l'Alt Empordà, Província de Girona; la Marina Alta, Província d'Alacant; la Costa Occidental, Província de Huelva; i el Bierzo, Província de León), que fins al moment havien estat molt poc estudiades des del punt de vista de la immigració, però que paradoxalment presenten uns índexs de població estrangera força elevats (Morén-Alegret, 2005).

⁴ Els projectes duts a terme des del GRM vinculats a aquesta línia d'investigació han estat: *"Migración, asentamiento de la población y cambios socioeconómicos: los procesos de integración social en pequeñas ciudades y áreas rurales"* (SEC2002-01420), projecte finançat per la CICYT i de caire eminentment qualitatiu. *"La complejidad de los procesos de movilidad y asentamiento de la población: origen, morfología, evolución y perspectivas de las redes migratorias"*, projecte finançat per la Fundación BBVA i de caire eminentment quantitatiu. *"Inmigración, relación con los lugares e identidad territorial en áreas rurales y pequeñas ciudades. Un estudio cualitativo exploratorio"*, projecte finançat per l'Observatorio Permanente de la Inmigración (OPI) del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, MTAS, més modest que els dos anteriors i de caire eminentment qualitatiu.

3- MARC TEÒRIC

3.1- Dicotomia Rural-Urbà

Com ja s'ha dit, molt possiblement les àrees analitzades haguessin estat considerades uns anys enrere com a rurals però amb els canvis de les darreres dècades cal plantejar-se si poden seguir sent considerades com a tals. D'aquesta manera, en un estudi com el proposat caldrà tenir molt en compte tota la literatura existent en relació a la dicotomia rural-urbà. Cal dir però, que aquesta dicotomia ha generat al seu entorn un debat amb multitud d'aportacions i d'aproximacions diferents i que entrar-hi en profunditat en aquest Treball seria una tasca que no permetria ocupar-se dels objectius reals de l'estudi. Per aquest motiu, només s'apuntaran alguns dels aspectes que hi fan referència.

A l'hora de definir el medi rural, i per contraposició l'urbà, habitualment s'han utilitzat nombrosos criteris: criteris demogràfics com la densitat o el nombre de població, predomini de determinades activitats econòmiques, absència de ciutat o de medi urbà, etc. De fet, l'imaginari col·lectiu d'una societat, determinat per múltiples factors com puguin ser la literatura o l'art en general, està en la base de moltes de les distincions entre allò que pot ser considerat com a rural i allò que pot ser considerat com a urbà.

Tot i això, el cert és que recentment estan augmentant les veus que apunten cap a la cada vegada menor distinció entre els dos medis, o si més no les veus que destaquen la creixent "urbanitat del medi rural". Conseqüentment, una de les qüestions que dins del debat sembla que va guanyant pes, és la necessitat de donar pas a noves conceptualitzacions que permetin analitzar la dicotomia i les relacions entre els dos medis des d'una perspectiva molt més adequada a la situació actual, ja que les concepcions que han alimentat el debat en el darrer segle han quedat en bona mesura obsoletes. Les obres que fan referència a aquest tema són molt nombroses, però la publicació *New forms of Urbanization. Beyond the Urban-Rural Dichotomy* (Champion i Hugo, 2004) pot ser especialment significativa, ja que en ella s'hi fa un recull de diverses aportacions entorn a aquestes noves conceptualitzacions, tant a nivell teòric com en la seva posada en pràctica, amb l'objectiu d'anar més enllà de la dicotomia esmentada.

Pel què s'ha estat dient fins ara, ja es pot veure l'**enorme dificultat de poder trobar alguna definició de ruralitat o de món rural** més o menys satisfactòria i que tingui un nivell d'acceptació mínimament ampli. Tot i això, la necessitat a nivell metodològic que es té des de les diverses administracions, fa que existeixin un conjunt de criteris els quals varien

entre països i entre administracions dins dels diferents països, que permeten a aquestes acotar el què és rural i el què no. Tal i com s'exposa a l'*Atles de la nova ruralitat* editat per la Fundació Món Rural i dirigit pel geògraf Ignasi Aldomà, “en la major part dels casos, el terme rural s'utilitza en un sentit purament estadístic, per definir realitats contrastades entre unes parts del territori i altres [...]. En la majoria de països occidentals la referència estadística més utilitzada és un determinat nombre d'habitants de la unitat local mínima de referència (menys de 10.000, de 5.000, de 2.000 o de 1.000 habitants), que té la claredat i la fiabilitat que no donen altres indicadors o variables compostes” (Aldomà, 2009: 34). Es podria pensar que des de la política de desenvolupament rural de la Unió Europea, hi hauria d'haver una definició del concepte rural, però el cert és que des d'aquesta institució no es dona cap definició precisa. Tal com s'exposa a l'*Atles de la nova ruralitat*, les institucions comunitàries deixen un ampli marge perquè els estats defineixin la ruralitat de la manera que més els convingui. Tot això porta a què els Estats europeus defineixin la ruralitat de maneres molt diferents sense preocupar-se gaire de concretar el concepte.

Per la seva banda, mentre que tant l'OCDE com l'INE deixen de considerar una localitat com a rural quan aquesta passa dels 10.000 habitants (Morén-Alegret, 2005), a Espanya, la Llei Estatal 45/2007 de desenvolupament rural sostenible, estableix que “medi rural seria l'agregació de municipis o entitats menors, que compleix la condició de tenir una població inferior als 30.000 habitants i una densitat inferior als 100 habitants per quilòmetre quadrat” (Aldomà, 2009: 34). Així doncs, es fa evident que les administracions competents tenen força marge per redistribuir el territori de cara a complir aquestes condicions segons més els convingui. A més, en la mateixa llei també hi apareix el concepte d'àrea rural com a àmbit concret d'aplicació de les polítiques rurals. Aquest concepte és delimitat per les Comunitats Autònomes, de manera que són els criteris de cada una d'aquestes les que en defineixen els límits.

3.2- Migracions cap a àmbits “rurals” i “semi-rurals”

Un segon grup d'aportacions a prendre en consideració a l'hora de dur a terme la present investigació és el vinculat als processos migratoris que s'han donat en les darreres dècades cap a àmbits teòricament considerats com a “rurals” i “semi-rurals”, tot i que com s'acaba de veure, definir una regió com a rural és una qüestió força complexa. Abans d'entrar però en aquesta temàtica, cal fer un breu apunt sobre alguns conceptes relacionats amb els processos migratoris. És ben sabut que els **fenòmens migratoris** tenen a veure amb el comportament de les persones i els grups socials en relació amb l'espai en el sentit de desplaçar-s'hi o d'assentar-s'hi. El què no està tant clar és quin tipus de mobilitat pot ser considerat com a migració i quin no. Tal i com argumenta Àngels Pascual, la distinció entre mobilitat habitual i migració “planteja força problemes teòrics que se solen resoldre pragmàticament adoptant la convenció de considerar que la migració és un tipus particular de mobilitat que suposa un canvi de residència per part del subjecte del desplaçament” (Pascual-de-Sans,1998:187). Una altra distinció problemàtica i que està directament vinculada amb l'assentament dels subjectes però en referència a la temporalitat d'aquest assentament, és la que es fa entre **migracions temporals i permanents o de llarga durada**, essent les segones les que estaran al centre de la present investigació. Sobre aquesta distinció, l'Organització de les Nacions Unides estableix que “una persona migrant de llarga durada és aquella que es trasllada a un país diferent del de la seva residència habitual per un període mínim d'un any, de manera que el país de destí efectivament esdevé el seu nou país de residència habitual. Des de la perspectiva del país d'origen la persona serà un emigrant de llarga durada i des de la del país d'arribada serà un immigrant de llarga durada” (United Nations Statistics Division, 1998:18)⁵.

Seguint amb Àngels Pascual, una forma d'aproximació clàssica als fenòmens migratoris seria la que agrupa els desplaçaments d'acord amb una zonificació geopolítica dels espais dintre o entre els que es produeixen (Pascual-de-Sans,1998). Tenint en compte que l'àmbit del present estudi és l'Estat Espanyol, es distingirà entre **immigració interna**, és a dir, la procedent de dins de les fronteres de l'Estat; i **immigració externa o internacional**, és a dir, la que té lloc entre l'estranger i Espanya. Concretament les immigracions de caràcter extern, és a dir les d'aquelles persones residents a l'Estat Espanyol arribades des de l'estranger, seran les que centraran la investigació.

⁵ Text original en anglès. Traducció de l'autor.

Dit això, es pot entrar ja en el tema dels processos migratoris que s'han donat en les darreres dècades cap a àmbits teòricament considerats com a "rurals". Les aportacions fetes al respecte són molt nombroses no només a nivell internacional, sinó també a nivell de l'Estat Espanyol. És per això que a tall introductori ha estat de gran utilitat tenir en compte la revisió de la literatura duta a terme per Morén-Alegret i Solana Solana (2006) *La immigració en àrees rurals i petites ciutats d'Espanya. Un estat de la qüestió*, per tal d'aproximar-se a l'objecte d'estudi i centrar l'atenció en les aportacions més rellevants per la present investigació.

Deixant una mica de banda les aproximacions procedents de l'Estat Espanyol, cal centrar-se primerament en les idees aportades entorn al concepte de la **contraurbanització** (*counterurbanization*) per la vinculació que té amb la present recerca. A partir de mitjans de la dècada de 1970, autors com Beale (1975) i Berry (1976 i 1978), i posteriorment molts d'altres com Champion (1989) o Halfacree (1994), després de diverses constatacions empíriques han descrit el fenomen de la contraurbanització com el resultat de la desconcentració de la població de les ciutats cap a espais perifèrics com ara els àmbits rurals. Aquests autors situaven el fenomen en països com Estats Units o Gran Bretanya a partir dels canvis en el comportament dels processos d'urbanització ocorreguts des de la segona meitat del segle passat. L'aparició d'aquestes constatacions indicava un canvi de tendència en les fins aleshores majoritàries migracions rurals-urbanes, sent substituïdes per les migracions urbanes-rurals. Posteriorment, s'ha anat veient com el fenomen que primerament semblava que estava restringit als països anglòfons, s'ha anat estenent a gran part dels països "occidentals".

Una de les darreres aportacions que s'han fet al debat entorn de la contraurbanització i que resulta d'especial interès pel present estudi és la realitzada per Keith Halfacree en un article publicat al volum 14 número 6 de la revista *Population, Space and Place* (Halfacree, 2008). En aquest article titulat *To Revitalise Counterurbanisation Research? Recognising an International and Fuller Picture*, després de repassar i posar en entredit alguns dels arguments que es poden esgrimir (i s'han esgrimit) a l'hora de definir la contraurbanització com un tema de recerca exhaurit, Halfacree proposa l'adopció d'un nou model general molt més obert i que tingui en compte el paper de les **migracions internacionals** per l'estudi dels processos que s'agrupen sota aquest concepte.

En primer lloc, per Halfacree el fet que la contraurbanització hagi estat analitzada àmplia i profundament al llarg de les darreres dècades; que es tracti d'un concepte que ha estat assumit per la consciència popular amb tota una sèrie de tòpics (alguns d'ells força

allunyats de la realitat); que el seu estudi s'hagi desvinculat de l'anàlisi de classe, passant a ser vist com un fenomen de "gent normal" (i per tant sense interès); i que a més s'hagi estès pràcticament a tots els països "del nord" més enllà dels països anglòfons; són tots ells factors que no representen un motiu per l'abandonament de l'estudi d'aquest fenomen, sinó ben al contrari. Per aquest autor, els arguments esmentats utilitzats per recolzar la idea que l'estudi de la contraurbanització ja no dona més de si, poden ser presos des de l'òptica contrària per reafirmar la vigència de les recerques relacionades amb la temàtica. Pel què fa a l'amplitud i la profunditat de la recerca que ja s'ha dut a terme, segueix quedant molt de camp per córrer; en relació a l'adopció de tòpics vinculats al concepte per part de la major part de la població, es tracta d'un aspecte que amb totes les seves implicacions afegeix molt interès al tema; de la mateixa manera passa amb el fet que el fenomen hagi entrat a formar part de la vida quotidiana de les "societats occidentals" i que pugui entrar en allò que és considerat com a donat per descomptat; finalment també aporta un gran interès que la contraurbanització s'hagi estès a nivell internacional per la importància que ha adquirit a nivell global.

En el seu article, Halfacree s'atura en aquesta expansió internacional ja que es tracta d'un element amb diverses implicacions. En primer lloc cal veure com es tradueix el fenomen en cada país analitzant-ne les característiques concretes i considerant si el llegat angloamericà existent sobre el tema, des dels mateixos conceptes a les metodologies emprades, resulta apropiat o no en la diversitat de contextos on es dona. En segon lloc, **tot i que la contraurbanització ha estat vista normalment com un fenomen de migracions internes, val la pena adoptar una postura que no estigui centrada només en aquest tipus de migracions**. En aquest sentit, Halfacree recorda que existeixen alguns treballs que han analitzat moviments de població catalogats com a contraurbanització que han implicat creuament de fronteres, referint-se per exemple a les migracions vinculades a la recerca d'un millor clima o a les migracions de retorn. Finalment i en tercer lloc, Halfacree afirma que tot i els debats existents, la contraurbanització "sempre ha presentat arguments de pes que no permeten oblidar la **dimensió econòmica del fenomen**" (Halfacree, 2008: 487)⁶ i en aquest sentit **situa les arrels de la contraurbanització en les dinàmiques espacials pròpies del procés de producció capitalista**. Així en el moment actual, tant una canviant "divisió espacial del treball" com una canviant "divisió social del treball", es troben al cor de la contraurbanització duta a terme per les classes mitges tant al Regne Unit com en molts altres països. D'aquesta manera, l'explicació que sovint s'ha donat dels moviments de contraurbanització basada en "l'idil·li rural", no acaba de ser apropiada en molts dels casos

⁶ Text original en anglès. Traducció de l'autor. Serveixi aquesta nota per les demés cites literals de l'article de Halfacree (2008).

que es donen del fenomen, “en la mesura que des de molts punts de vista aquestes migracions encaixen bé en el si de la tradició ‘econòmica’ dominant de l’explicació de la migració” (Halfacree, 2008: 487, cometes de l’autor).

Un cop exposades aquestes reflexions, **Halfacree presenta el seu nou model explicatiu de la contraurbanització** sempre posant molt d’èmfasi en el fet que vol que es tracti d’un model que permeti reflectir la mutabilitat, la diversitat i la interpretació que requereix la contraurbanització. En una primera part presenta un **model de dues dimensions (Figura 1)** a la que n’hi afegirà una tercera posteriorment (**Figura 2**).

Figura 1: “Un model de contraurbanització expandit: Vista des de dalt”

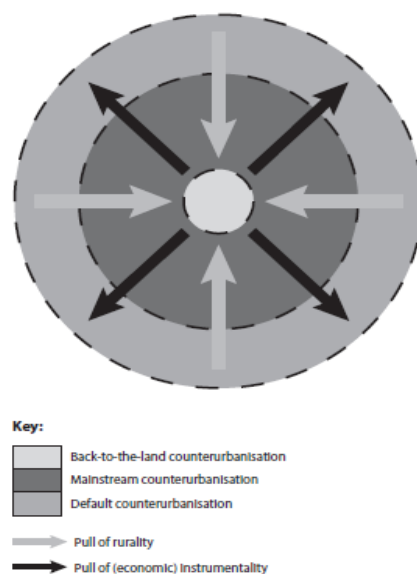

Figura extreta de l’article *To Revitalise Counterurbanisation Research? Recognising an International and Fuller Picture* (Halfacree, 2008: 488).

En aquesta primera part del model hi apareixen **tres tipus de contraurbanització**: la de **“corrent principal”** (*mainstream counterurbanisation*), que en principi dóna lloc a la majoria dels moviments de contraurbanització a la Gran Bretanya i que és la que està més vinculada als estereotips que han anat arrelant a la cultura popular (gent de classe mitjana-alta que se’n va a viure al món rural). En segon lloc tenim la contraurbanització de **“retorn a la terra”** (*back-to-the-land counterurbanisation*), que té a veure amb el reposicionament que està vivint el món rural en l’actualitat, tant pel què fa al lloc que ocupa com a les funcions que li corresponen. Es tracta d’un tipus de contraurbanització més minoritari i molt divers, però que val la pena analitzar per separat per poder copsar les seves especificitats. El mateix passa amb la tercera tipologia de contraurbanització, **“per omissió”** (*default counterurbanisation*), formada per “gent que s’ha mogut cap al medi rural sovint procedent

de l'estranger, de manera que poden ser vistos com a part del corrent de contraurbanització internacional de migrants laborals, pels qui el caràcter rural del lloc és gairebé del tot incidental” (Halfacree, 2008: 489). També formen part d'aquesta primera part del model, d'una banda la creixent significació del caràcter “rural” de la destinació, i de l'altra la creixent significació de les raons instrumentals econòmiques, forces d'atracció cap al medi rural que afecten amb major o menor mesura a uns determinats grups més que a d'altres.

Passant ja a la **tercera dimensió del model (Figura 2)**, Halfacree descriu tot un seguit de factors influents en el fenomen de la contraurbanització, **en tant que es tracta d'elements que incideixen de manera important en les accions dels individus**. En un primer grup s'hi situarien tots aquells relacionats amb llegendes, mites, anècdotes i novel·les, elements que caldrà tenir en compte a l'hora d'analitzar en profunditat els factors que hi ha al darrere del processos de contraurbanització. Segons Halfacree cal conèixer un seguit de factors culturals i personals entrelaçats entre si, fins i tot elements totalment propis de cada individu, per tal d'entendre l'acció en el seu conjunt. Pel què fa a un segon grup, aquests apareixen classificats en els tres nivells descrits per Anthony Giddens a *The Constitution of Society* (1984 citat a Halfacree, 2008), vinculats aquí a la contraurbanització. Aquests són el “monitoratge reflexiu de la contraurbanització”, format pels elements més socials del fenomen; la “racionalització de la contraurbanització”, que fa referència a l'habilitat rutinària de les persones per expressar les bases de la seva acció; i la “motivació de la contraurbanització”, és a dir les causes subjacents de l'acció que en alguns casos poden ser fins i tot en part inconscients.

Figura 2: “Un model de contraurbanització expandit: Vista lateral”

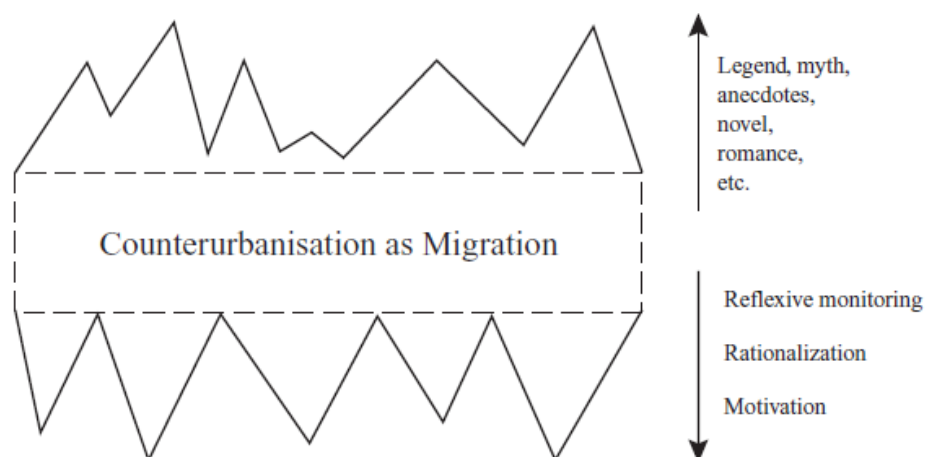

Figura extreta de l'article *To Revitalise Counterurbanisation Research? Recognising an International and Fuller Picture* (Halfacree, 2008: 490).

Per acabar amb el repàs a algunes de les idees aportades per Halfacree en l'article esmentat, dir que cap a la part final del text l'autor remarca molt que per tal d'aplicar el model que ha presentat es fa del tot necessari situar-lo en cada context espacial i històric en el que es vulgui aplicar. Així alerta que el model està clarament influït pel coneixement de la migració interna de la contraurbanització al Regne Unit i que les diferències que es donin en quan als tipus i als motius de contraurbanització segons l'àrea d'estudi, poden variar molt en cada context. Aquesta reflexió serà tinguda especialment en compte en el present Treball de Recerca per tal de veure l'aplicabilitat del model de Halfacree a les àrees objecte d'estudi. Com ha quedat palès en els paràgrafs anteriors, la pertinència de la recerca que es proposa, centrada exclusivament en la immigració estrangera, queda del tot justificada amb l'aportació de Halfacree.

Lligant amb l'article comentat en els paràgrafs anteriors, l'anàlisi de les motivacions que porten a la població a iniciar processos migratoris ocupa una part important en la recerca que es du a terme sobre migracions. En aquest sentit, les idees apuntades per Williams i Jobes a *Economic and quality-of-life considerations in urban-rural migration* (Williams, Jobes, 1990), són preses en consideració en el present Treball. De la mateixa manera, també es té en compte l'aportació de Morén-Alegret (2008) entorn els conceptes de **“ruralfilia”**-**“ruralfòbia”** i **“urbofilia”**-**“urbofòbia”**.

A partir del concepte de “topofilia”, neologisme encunyat pel geògraf Yi-Fu Tuan per parlar del lligam afectiu entre persona i lloc o assentament (Tuan, 1974 citat a Morén-Alegret, 2008), Morén presenta els conceptes de “ruralphilia” - “ruralphobia” i “urbophilia” - “urbophobia”, utilitzats anteriorment per autors com McLeod per expressar l'existència en determinades persones d'un sentiment d'atracció o estima d'una banda, o bé de por o aversió de l'altra, envers el món urbà o el món rural respectivament. A partir d'entrevistes en profunditat realitzades a immigrants residents en diverses àrees d'Espanya, aquesta conceptualització és emprada per Morén per agrupar les respostes segons si en elles s'hi manifesten els esmentats sentiments de “ruralphilia” i/o “urbophobia”; “urbophilia” i/o “ruralphobia”. Aquests sentiments són alhora relacionats amb diferents tipus d'integració observables en les persones immigrades: “integració social” (per exemple processos relacionats amb dinàmiques socials i culturals); “sistèmica” (per exemple processos relacionats amb dinàmiques econòmiques, administratives i polítiques); i “d'hàbitat” (per exemple processos relacionats amb dinàmiques ambientals i d'hàbitat). D'aquesta manera els sentiments de “ruralphilia” i/o “urbophobia”; “urbophilia” i/o “ruralphobia”, apareixen vinculats al seu torn amb els tres tipus d'integració esmentats, la qual cosa permet establir

una tipologia en la que es combinen els sentiments amb els tipus d'integració: per exemple "urbofòbia social", "ruralfilia sistèmica" o "ruralfilia d'hàbitat", on els factors relacionats amb la qualitat de vida vinculada a entorns tranquils o "naturals" poden jugar un paper important, etc. Es tracta per tant d'unes idees que caldrà tenir molt en compte alhora de reflexionar sobre les motivacions dels immigrants residents a les àrees naturals seleccionades i els seus entorns.

Deixant el tema de les motivacions, però seguint amb la literatura relacionada amb el fenomen dels processos migratoris cap a àmbits "rurals" o "semi-rurals", anant un pas més enllà i per tancar aquest apartat, es podria dir que sí que existeix un cert consens respecte d'algunes de les seves conseqüències sobre el territori. Com a resultat de tot aquest conjunt de dinàmiques que s'han descrit parcialment en les darreres pàgines, s'han generat en el territori un seguit de **situacions relacionades amb la urbanització** d'àrees que amb anterioritat a aquests processos i sota la tradicional dicotomia rural-urbà, haguessin estat considerades com a àrees rurals. Garcia Ramon, Tulla i Valdovinos (Garcia Ramon *et al.*, 1995) agrupen aquestes situacions en el territori sota cinc grans grups. Sent una aportació feta des de l'Estat Espanyol i per tant tenint molt en compte els casos que es poden observar en el aquest territori, cal tenir en compte que es tracta d'una explicació que s'ajusta notablement a les àrees d'estudi de la present investigació. Els cinc grups es corresponen amb:

- La difusió urbana planificada (*urban planning*).
- El creixement urbà descontrolat (*urban sprawl*).
- Àrees de periurbà, barreja de la transició d'usos del sòl urbà i rural.
- El fenomen de la "rururbanització", concepte similar al de contraurbanització o urbanització difusa de l'àmbit rural, que inclou diferents processos, des de la relocalització d'activitats productives o de serveis fins a la proliferació de segones residències passant per les noves àrees residencials (Tulla *et al.*, 2007).
- Urbanització d'àrees rurals remotes.

3.3- Espais naturals i efectes sobre el territori

En tercer lloc, també per la seva vinculació directa amb la hipòtesi principal, a l'hora de dur a terme la investigació ha estat d'una gran importància el treball documental en relació a la presència d'espais naturals i els seus efectes sobre el territori, especialment aquells efectes vinculats més directament amb aspectes socioeconòmics. Bona part de la literatura existent sobre aquest tema ha estat centrada en els espais naturals protegits, però tal i com s'exposa seguidament, val la pena parlar d'espais naturals en general.

Abans però de seguir endavant, cal aturar-se encara que sigui de manera breu en el **concepte “natura”**. Tal i com s'argumenta a *The Dictionary of Human Geography* publicat per Blackwell (Johnston et al., 2000:537)⁷, el terme “natura” té tres significats principals que sovint es trepitgen entre ells i que en ocasions són contradictoris. Aquests serveixen respectivament per referir-se d'una banda a “l'essència d'alguna cosa”; de l'altra a “àrees no alterades per l'acció humana”; i finalment, “al món físic en la seva entesa, potser incloent-hi als humans”. Aquesta diversitat de significats és la que ha portat a autors com Raymond Williams a definir el terme natura com a “potser la paraula més complexa en el llenguatge” (Williams, 1988:221 citat a Johnston et al., 2000:537). Quan en la present investigació es parla “d'espais naturals” s'està fent referència principalment a la segona accepció. Encara que les àrees d'estudi, de la mateixa manera que la pràctica totalitat del continent europeu, no poden ser ni de lluny qualificades com a no alterades per l'acció humana, sí que en elles s'hi pot identificar la presència d'una sèrie d'elements (flora, fauna, relleu...) associables a aquesta noció “d'una ‘primera natura’, externa, no humana”. És en el sentit que els “elements naturals” hi són força més presents que en d'altres àrees com per exemple les “urbanitzades”, que els esmentats espais poden ser qualificats com a “espais naturals”.

Deixant de banda aquest apunt necessari sobre un concepte en el que es voldrà aprofundir més de cara a l'elaboració de la Tesi Doctoral, a tall introductori sobre el tema de la creació d'espais naturals protegits i els seus efectes sobre el territori, serveixin algunes de les aportacions fetes per diversos autors i autores en el si dels seminaris titulats "*Los paisajes de montaña. Caracteres, usos y protección*" i "*Paisajes protegidos, paisajes desprotegidos*", celebrats en el marc dels cursos de Medi Ambient de la Fundació Duques de Soria els anys 1997 i 1998 i publicades sota el títol *Estudios sobre el paisaje* (Martínez de Pisón, Sanz Herráiz 2000)⁸. Més centrades en els efectes sobre el territori de la creació d'aquests espais,

⁷ Text original en anglès. Traducció de l'autor. Serveixi aquesta nota per les demés cites literals de *The Dictionary of Human Geography* (Johnston et al., 2000).

⁸ En l'apartat 3.5 del Treball s'aportaran alguns apunts sobre la creació d'espais naturals protegits.

les idees d'autors com Corraliza (Corraliza *et al.*, 2002), Elbersten (2001 i 2005), Gude (Gude *et al.*, 2006) o Kaplan i Austin (2004), hauran de servir per emmarcar l'estudi en aquesta temàtica. Mentre que Corraliza es fixa en la imatge social dels parcs naturals, els altres autors analitzen l'augment de residències entorn d'àrees rurals amb un alt interès paisatgístic o mediambiental i les seves implicacions. En aquest punt cal aturar-se sobre les diferents aportacions que Maria José Prados ha fet sobre aquesta temàtica en els darrers anys.

En primer lloc cal dir que tot i les diferències existents, la similitud existent entre la idea inicial del projecte de Tesi Doctoral que es volia presentar i les investigacions dutes a terme per aquesta autora són força destacables. La lectura dels textos entorn el concepte definit per Prados com a “**Naturbanització**”, *Los Parques Naturales como factor de atracción de la población. Un estudio exploratorio sobre el fenómeno de la naturbanización en Andalucía* (Prados, 2006) i sobretot el marc metodològic i conceptual que du a terme al llibre *Naturbanization. New identities and Processes for Rural-Natural Areas* (Prados, 2009), ha fet que calgués reflexionar força sobre algunes qüestions relatives al conjunt de la investigació, però sobretot que calgués modificar l'objectiu del Treball de Recerca de Màster, ja que l'objectiu que es volia assolir amb aquest Treball inicialment, era principalment realitzar un estat de la qüestió que en bona mesura ja ha estat elaborat.

L'autora defineix la naturbanització com l'atracció de poblacions cap a llocs els valors naturals dels quals són coneguts i l'anàlisi dels canvis territorials i en el paisatge als que aquests processos donen lloc. A partir de la idea que la mobilitat de la població i els canvis en el paisatge estan fortament vinculats, Prados exposa que a través de la naturbanització es pretén demostrar l'existència d'un comportament selectiu dels nous habitants de les àrees naturals protegides; analitzar les motivacions i el perfil dels nous habitants i les noves activitats econòmiques; constatar els canvis en les cobertes i els usos del sòl; i fer un seguiment i una avaluació de la direcció i intensitat d'aquests canvis des de l'èxode rural fins a l'atracció de població.

Per Prados, portar a terme investigacions en aquesta direcció és important en primer lloc per entendre els processos socials i de població que es donen en les àrees “rurals-naturals”⁹; en segon lloc per identificar el valor dels espais protegits en relació tant a les noves activitats econòmiques com a les inversions públiques en desenvolupament mediambiental; i en tercer lloc per avaluar els canvis en els usos del sòl entesos com un

⁹ Val la pena dir encara que sigui a través d'una nota a peu de pàgina, que es creu que caldria en l'obra de Prados un major aclariment de l'associació que es fa quan es parla d'àrees “rurals-naturals”. La utilització d'aquest terme pot portar a pensar que s'estan assimilant els dos tipus d'àrea, les “rurals” i les “naturals”, o que l'una implica a l'altra, la qual cosa no s'ajustaria a la realitat en nombrosos casos d'estudi.

factor central en les dinàmiques del paisatge. De manera més general, preservar la natura i el paisatge a través d'una millor comprensió de les interrelacions existents entre població i medi ambient és l'objectiu principal que Prados associa a les investigacions vinculades a la naturbanització.

Tot i la relació i l'interès de les idees exposades per Prados per la recerca que s'està duent a terme, cal remarcar l'existència d'algunes diferències. En primer lloc, la investigació presentada a través d'aquest Treball de Recerca estaria centrada en espais naturals protegits que no es troben emparats sota la figura de Parcs Nacionals o Parcs Naturals. Això representa un primer a allunyament, ja que Prados considera que des del què ella anomena naturbanització, no és pertinent l'estudi d'àrees naturals que no entrin dins d'aquestes dues figures de protecció. L'argument que esgrimeix Prados per centrar-se només en territoris emparats sota aquestes figures té a veure amb què metodològicament això permet fer una "comparació a escala internacional" amb major facilitat, però bàsicament amb el fet que aquests espais gaudeixen d'un "major reconeixement social" entre la població (Prados, 2009: 12 i 17)¹⁰.

La limitació a espais emparats sota aquestes figures de protecció i les seves àrees d'influència, és molt discutible pel fet d'excloure altres àrees susceptibles d'una anàlisi similar, com ara els espais que pretén analitzar aquesta investigació. L'argument aportat per Prados sobre la conveniència d'analitzar espais protegits amb un cert reconeixement social sembla en part justificat, però es considera que el reconeixement social d'una determinada àrea pel seus valors naturals no té perquè anar lligat a unes determinades figures de protecció com són els Parcs Naturals i Parcs Nacionals.

Tot i l'allunyament del concepte de naturbanització pels motius que s'han exposat, no es vol dir que no sembli rellevant la distinció entre les diferents figures de protecció, ni que es negui el fet que aquestes puguin donar lloc a diferències en el grau de reconeixement social i conseqüentment tinguin una influència també diferent en els canvis socioeconòmics dels entorns de les respectives àrees protegides. És evident que no tindrà les mateixes repercussions pel territori del seu entorn, per exemple la presència d'un parc com el Parc Nacional d'Aiguestortes i Estany de Sant Maurici, que la d'una àrea protegida com ara el LIC de Les Valls de La Marina. Tot i aquestes diferències, no es creu que d'entrada sigui lògic excloure d'investigacions d'aquest tipus, se'n diguin naturbanització o de qualsevol altra manera, a territoris que acullen figures de protecció potser menys reconegudes que les dels Parcs Naturals i els Nacionals. Anant més enllà, tampoc es veuria lògic que no pogués

¹⁰ Text original en anglès. Traducció de l'autor. Serveixi aquesta nota per les demés cites literals de *Naturbanization. New identities and Processes for Rural-Natural Areas* (Prados, 2009).

entrar en una anàlisi d'aquest tipus una àrea sense cap tipus de protecció, però que de fet podria ser objecte d'un important reconeixement social per les seves característiques naturals.

Cal dir que aquesta objecció a la limitació dels estudis realitzats per Prados i el seu grup de recerca és compartida per autors com Carles Guirado del Grup de Recerca en Àrees de Muntanya i Paisatge de la UAB. Reflexionant sobre els escrits de Prados, Guirado argumenta que tot i la influència i l'atracció que generen els Parcs Nacionals sobre l'espai rural andalús, “nosaltres creiem que la influència del medi natural sobre les noves pautes de mobilitat residencial va més enllà de les figures de protecció, és a dir, pot afectar tan a espais naturals protegits com a territoris sense una legislació específica sobre el medi natural” (Guirado, 2008:5). És més, tal i com també apunta Guirado en la seva reflexió, aquests espais sense una normativa específica poden ser també els més vulnerables a accions que suposin la seva degradació i per tant val la pena parar-hi una especial atenció. Aquesta resulta una reflexió especialment interessant tenint en compte que en la present investigació algunes de les àrees analitzades estan emparades sota figures de protecció molt poc restrictives com és el cas dels LIC.

De la mateixa manera tampoc sembla lògic excloure d'entrada d'aquest tipus d'investigacions àrees de gran interès natural pel fet de ser properes o estar a tocar de la costa. Evidentment que les dinàmiques que es generaran en aquests espais seran d'una magnitud diferent a les que es puguin observar en àrees de muntanya més o menys remotes, però no per això deixen de ser àrees naturals susceptibles d'atraure població gràcies a les seves característiques pròpies. Molt probablement els factors atractius no seran els mateixos en les àrees properes a la costa que en les d'alta muntanya, ni segurament tampoc es trobaran els mateixos tipus de població en les primeres que en les segones, però no per això es creu justificat excloure aquest tipus d'espais del conjunt de les investigacions.

De fet, incloure espais naturals amb unes característiques tant diferents com les de les àrees protegides escollides en el present estudi i amb unes figures de protecció també ben diferents les unes de les altres, es creu que pot enriquir enormement l'anàlisi fruit de comparar els resultats obtinguts. Les distincions entre els diversos graus de reconeixement social de cada espai natural i la seva relació amb les figures de protecció; les motivacions que hi ha al darrere dels moviments de població en cada àrea d'estudi; els diversos grups socials en relació amb les diverses motivacions i el tipus d'espai protegit; i un llarg etcètera, seran camps sobre els que serà molt interessant indagar a partir de la utilització de tècniques qualitatives un cop finalitzada la primera part de la recerca. Al tractar-se d'un estudi aproximatiu, el fet de centrar la mirada en cinc àrees amb característiques diferents, es creu

que pot ser molt enriquidor pels estudis relacionats amb els canvis socioeconòmics que tenen lloc a l'entorn d'àrees amb un alt interès natural i les seves conseqüències.

En relació a altres estudis d'aquest tipus, cal dir també que la recerca presentada centra l'atenció en la població immigrada de nacionalitat estrangera que ha anat a viure a l'interior o als entorns d'àrees naturals. Aquest suposa un aspecte diferenciador ja prou important en si mateix per desmarcar la present investigació de les esmentades fins al moment. A més, com ja s'ha dit, es pretén anar una mica més enllà en els aspectes socials de les implicacions dels processos socioeconòmics que es donen a l'entorn de les àrees naturals, arribant fins a tractar temes vinculats amb la cohesió social i la integració dels nous grups de població relacionats amb aquests processos. Tot i això, aquests seran temes en els que s'entrarà amb una major profunditat un cop finalitzat el Treball de Recerca. Una de les qüestions en les que es vol posar èmfasi i que ja s'ha apuntat anteriorment, és la vinculada a les motivacions que porten a les persones immigrades a desplaçar-se a les "àrees naturals". Aquest és un aspecte en el que Prados sí que para atenció i en aquest sentit caldrà veure quins són els arguments que presenta en la publicació *Behaviour of Naturbanites. Why Still People Move to Rural-Natural Areas?* (Prados, 2010), que actualment es troba encara sota revisió pendent de ser publicada.

3.4- Àrees amb espais naturals i el concepte de sostenibilitat

Com ja s'ha dit, un dels objectius que es proposen pel conjunt de la investigació més enllà del present Treball de Recerca és analitzar els efectes sobre la **sostenibilitat** dels processos socioeconòmics que s'hagin constatat als territoris dels entorns de les àrees amb interès natural objecte d'estudi. Com és ben sabut, el concepte de sostenibilitat ha adquirit una gran popularitat al llarg de les darreres dècades fins a convertir-se en el que es podria anomenar fins i tot un “concepte de moda”. Val la pena doncs repassar una mica els orígens de la gran utilització del terme, els quals han de ser buscats en la popularitat de la idea de “desenvolupament sostenible”¹¹.

El terme “**desenvolupament sostenible**” va ser utilitzat per primera vegada al 1980 a la *World conservation strategy*, però va ser popularitzat per la World Commission on Environment and Development (WCED), coneguda també com a Comissió Brundtland, al document *Our Common future* publicat al 1987 (Johnston et al., 2000). En l'esmentat document es defineix el desenvolupament sostenible com el “desenvolupament que permet satisfer les necessitats del present sense comprometre les possibilitats de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats” (WCED, 1987)¹². D'aquesta manera, un procés, un sistema o un mètode “sostenible” és aquell que pot ser continuat al mateix ritme o nivell d'activitat sense necessitat de malmetre ni la seva eficiència ni els recursos que en resulten afectats.

Per tant, i passant ja a la idea de “sostenibilitat” aplicada als processos socioeconòmics de les àrees d'estudi, el què es pretén veure és si la presència o no d'aquests processos, de continuar a un ritme sostingut, malmetrien o no els recursos d'aquestes àrees. Cal deixar clar que s'està utilitzant el terme “recurs” en el seu sentit ampli i no restringint-lo només als “recursos naturals”, de manera que es contempla com a recurs tot allò que pot ser vist com a “font de satisfacció humana, riquesa o força” (Johnston et al., 2000:706). Per tant, en el present estudi seran valorats com a recursos elements que van des del sòl, la flora o la fauna, fins a paisatges i qualsevol altre factor que pugui ser valorat com a un atractiu, en tant que recurs, de les àrees analitzades.

¹¹ La temàtica d'aquest apartat també voldrà ser tractada amb major profunditat en l'elaboració de la futura Tesi Doctoral.

¹² Text original en anglès. Traducció de l'autor. Es tracta només d'una de les nombroses definicions, probablement la més coneguda, que s'han donat d'un terme del que es podria dir que ha esdevingut pràcticament tant controvertit com utilitzat. Malgrat la gran quantitat de debats generats entorn a aquestes controvèrsies, potser la pregunta més important al voltant d'aquest concepte no és altra que la que fa referència a què és allò que es vol sostenir.

Així doncs i intentant resumir, quan es parla d'efectes sobre la sostenibilitat, s'està fent referència a un concepte de sostenibilitat en el seu sentit ampli, de manera que a més d'elements mediambientals del medi físic, també s'hi inclouen aspectes socials com per exemple els relacionats directament amb la cohesió social, el sentiment de pertinença o el manteniment o no d'uns determinats valors o d'una determinada identitat.

Centrant-se però en la sostenibilitat en el seu vessant més mediambiental, cal dir que aquest és un dels aspectes sobre els que es para més atenció des dels estudis que analitzen els processos que tenen lloc a l'entorn dels espais amb interès mediambiental. Així, un dels objectius que es proposa Prados amb els seus estudis és poder contribuir a una millor conservació dels espais naturals protegits i dels seus territoris d'influència, en el seu cas Parcs Nacionals i Naturals, a partir d'una bona diagnosi i una bona planificació. Tot i això, en les seves publicacions Prados no acaba de deixar clar en quines ocasions els fenòmens que ella anomena naturbanització poden ser considerats de manera positiva i quan no. Per contra, altres autors com Tulla *et al.* (2007), sí que distingeixen de manera explícita entre el que consideren "naturbanització positiva" i "naturbanització negativa". Des d'aquest grup, s'argumenta: "en la hipòtesi que presentem es considera que la naturbanització serà un fenomen positiu per les àrees rurals sempre que l'increment de població es degui a l'existència d'activitats que no redueixin la qualitat del medi, físic i social, i del paisatge" (Tulla *et al.*, 2007:9). Es tracta d'un avenç significatiu, però que es creu que seria necessari concretar molt més. Tal i com apunta Guirado (2008), un dels problemes que apareixen en estudis com els proposats per Prados té a veure amb la metodologia a utilitzar per avaluar la qualitat ambiental o paisatgística d'una àrea. Per Guirado, caldria "buscar una metodologia que permetés, a partir d'una sèrie d'indicadors, determinar la qualitat ambiental i paisatgística dels espais naturals, siguin o no protegits, per tal de poder comparar l'efecte de la naturbanització en diferents indrets, més enllà de les polítiques de conservació i protecció del medi de cada territori" (Guirado, 2008: 16).

Com ja s'ha dit, en la present investigació només s'analitza aquella immigració amb residència permanent en les àrees d'estudi i de nacionalitat estrangera. Tot i això, la presència de segones residències és un factor que no pot ser passat per alt per l'impacte que suposa tant a nivell socioeconòmic com a nivell mediambiental en els entorns dels espais naturals. En aquest sentit, les aportacions d'Enric Mendizábal (1993), són molt tingudes en compte per Tulla *et al.* (2007) en la seva anàlisi centrada al Pirineu català. Tot i que en algunes de les àrees objecte d'estudi de la present investigació, la presència de segona residència potser no suposi un element amb tant de pes com en algunes comarques pirinenques, sí que serà un

element a contemplar. Els autors distingeixen entre diversos tipus de residents segons els dies d'estada i es pregunten si en tots els casos els residents poden entrar dins l'anàlisi que es fa des del punt de vista de la naturbanització. La classificació elaborada per Tulla *et al.* (2007) resulta molt interessant i planteja de nou la problemàtica que suposa distingir entre residents temporals i residents permanents. Per aquest grup d'autors l'ús de segones residències de forma "intensiva" (de 50 a 149 dies/any) sí que pot ser considerat dins el procés de naturbanització. En canvi no se'n consideren part els casos en què no s'arriba als 50 dies/any, encara que es diu que caldrà que també aquests casos siguin tinguts en compte.

Com ja s'ha dit, l'estudi en què basen les seves argumentacions Tulla *et al.* (2007), està centrat en el Pirineu per la qual cosa algunes de les seves aportacions perden part de la seva validesa si es traslladen a altres àmbits. Tot i això alguns dels elements clau que assenyalen per tal de poder assolir un desenvolupament sostenible als Pirineus, poden ser traslladables a d'altres àrees naturals, sobretot si es tracta de territoris de muntanya com és el cas de quatre de les cinc àrees analitzades en el present estudi. Per tal d'assolir el desenvolupament local sostenible en àrees de naturbanització positiva, els autors i autores esmentats destaquen la importància, d'una banda de seguir dos models econòmics, el de la incrustació territorial d'empreses i el de l'avantatge comparativa centre-perifèria; i de l'altra, de tenir en compte quatre premisses bàsiques. Aquestes són:

- Es disposa d'un espai disponible limitat per determinats usos, de manera que caldrà mirar sempre que a l'implantar-ne de nous no s'estiguin hipotecant les possibilitats de desenvolupament econòmic endogen d'aquests territoris.

- En un territori equilibrat cal preservar o promoure les activitats més favorables per cada àrea, evitant que les activitats de desenvolupament endogen hagin de competir amb altres activitats de naturalesa urbana.

- Les muntanyes (i els espais naturals per extensió) són naturalesa i societat que constitueixen un patrimoni comú, que com a tal, cal que sigui invertit de la millor manera possible sense ser exclòs del seu ús per la humanitat.

- Finalment, cal tenir en compte la contradicció d'un doble mercat del sòl degut al conflicte existent entre el medi urbà i el rural, entre les activitats agràries i industrials, de serveis o residencials.

Les conseqüències d'aquesta darrera premissa estan directament vinculades amb els processos d'elitització d'àrees rurals que alguns autors han observat, com en el cas de Solana Solana (2006) a la Comarca del Baix Empordà. Es tracta d'un fenomen sobre el que també es voldrà posar l'atenció, principalment un cop finalitzat el present Treball de Recerca.

3.5- Alguns apunts sobre la protecció d'àrees naturals

L'objectiu d'aquest subapartat és el de donar de forma breu alguns apunts sobre l'origen dels primers espais naturals protegits i veure quina ha estat la seva evolució i en quin moment es troben en l'actualitat, fent especial referència al cas espanyol.

Anant als **orígens** dels espais naturals protegits, cap a finals del segle XIX, però sobretot a partir de principis del XX, es desenvolupa a alguns "països occidentals" una preocupació per protegir i conservar els paisatges i els valors naturals que aquests contenen. Tal i com diu Nicolás Ortega Cantero, aquesta preocupació és resultat, d'una banda dels processos d'urbanització, industrialització i creixement demogràfic que en termes geogràfics van acompanyats de riscos pel paisatge; i de l'altra, dels canvis produïts a nivell intel·lectual a principis del segle XIX i de la nova concepció de la natura i el paisatge, i de les seves relacions amb l'home (Ortega Cantero, 2000).

Segons aquest mateix autor, entre els canvis a nivell intel·lectual s'hi troben l'aparició de la concepció romàntica de la natura i el paisatge, entesa com una unitat ordenada i amb sentit, alhora que amb connexions amb l'ésser humà. Aquesta concepció és la que porta als autors d'aquest corrent a veure amb mals ulls les actuacions que perjudiquen el paisatge i a elogiar les mesures de la seva protecció, de manera que les seves reflexions seran el primer pas de les argumentacions modernes en favor de la protecció de la natura. També en el pla intel·lectual és important l'aportació de la geografia moderna, la qual en iniciar-se a principis del segle XIX amb Ritter i Humboldt, ja incorpora i participa de la visió romàntica del paisatge i de les seves relacions amb l'home. Ja des dels inicis de la geografia moderna es van criticar les actuacions perjudicials pel paisatge i els éssers vius que en formen part, i en aquest sentit l'obra de Reclús és un exemple molt interessant (Ortega Cantero, 2000).

Centrant-se en l'àmbit estatal, tot i el cert retard respecte d'altres països, el geògraf Mata Olmo situa el **primer conservacionisme espanyol** també a cavall entre els segles XIX i XX i destaca d'aquest corrent el seu interès en la conservació de sistemes naturals poc intervinguts per l'home, resultat de la idea d'un paisatge que té valor per si mateix independentment o fins i tot per sobre dels elements que el configuren. L'aspecte estètic i evocador també juga un paper molt important en els interessos d'aquests precursors (Mata Olmo, 2000). Tal com diu Ortega Cantero, en la configuració de tot aquest conjunt de característiques del primer conservacionisme espanyol, hi van tenir un paper destacat alguns viatgers i intel·lectuals romàntics tant europeus com espanyols; la Institución Libre de Enseñanza amb la Sociedad para el Estudio del Guadarrama; la Junta para la Ampliación de

Estudios e Investigaciones Científicas; així com també la Sociedad Española de Historia Natural i el Cuerpo de Ingenieros de Montes (Ortega Cantero, 2000). Així mateix, Mata Olmo destaca també la influència que van exercir algunes associacions esportives, excursionistes i culturals de l'època, però sobretot la importància de les trajectòries personals de Pedro Pidal y Bernaldo de Quirós (Marqués de Villaviciosa) i la d'Eduardo Hernández-Pacheco per la seva influència en la política espanyola de conservació d'espais naturals (Mata Olmo, 2000).

Per tal de fer un repàs a les **primeres lleis, decrets i ordenances** espanyoles en matèria conservacionista, cal començar per la Llei de 1916 a partir de la qual es crea la figura de Parc Nacional a Espanya, acompanyada del corresponent Decret Reglamentari de 1917 pel que es crea la Junta Central de Parcs Nacionals i que dona lloc a l'aparició dels dos primers Parcs Nacionals de l'Estat Espanyol l'any 1918, a Covadonga i a Ordesa. Cal recordar aquí que la creació del primer parc nacional a nivell internacional va tenir lloc als EUA l'any 1872 a Yellowstone, fet que marca un punt d'inflexió. Seguint amb el cas espanyol, amb la Real Orden de 1927 s'introdueix la figura de "Llocs" i "Monuments" Naturals d'Interès Nacional. Amb la Segona República Espanyola s'intenta reactivar i desburocratitzar la política de Parcs Nacionals i es crea la Comissaria de Parques Nacionales en substitució de la Junta Central. Un dels aspectes més interessants del text de Mata Olmo citat en el paràgraf anterior i on apareixen descrits aquests primers esdeveniments, és el de veure com des dels inicis de la protecció d'espais naturals, aquesta va molt associada a un interès de desenvolupament de les àrees protegides i els seus entorns. La idea d'apropar tots els ciutadans als paratges protegits com un exercici de cultura i civilització, és bàsica en l'elaboració de les primeres lleis. Per tant queda clar que es tenia en compte el turisme i que aquest era vist com una via de compensació per la població de les àrees afectades. Segons l'autor, fins i tot en alguns casos es pot veure en el fons de la relació entre conservació i turisme, una concepció de desenvolupament rural moderna (Mata Olmo, 2000).

Continuant el repàs històric de la política espanyola en matèria de protecció d'espais naturals, tal com diu Cabero Diéguez, amb la Ley de Montes de 1957 primer, i amb la creació al 1971 del Instituto para la Conservación de la Naturaleza (ICONA), "la protecció adquireix un biaix més forestal i biològic, que es veurà enfortit amb la Ley de Espacios Naturales Protegidos de 1975 i amb major claredat amb la llei de 1989" (Cabero Diéguez, 2001:208). El traspàs de competències en aquestes matèries a les comunitats autònomes a partir del 1984 i la creació de les Reserves de la Biosfera per part de la UNESCO a partir de 1971, són fites també remarcables. Finalment, la nova Llei 42/07 del Patrimoni Natural i de

la Biodiversitat, que estableix el règim jurídic bàsic de la conservació, l'ús sostenible, la millora i la restauració del patrimoni natural i la biodiversitat espanyola, va substituir l'any 2007 a la fins aleshores vigent llei de 1989 (Tolón i Lastra, 2008).

Entremig de tot aquest seguit de dates i lleis, és necessari esmentar d'una banda el paper que van tenir en la defensa i la declaració d'algunes àrees protegides els moviments cívics de les dècades de 1970 i 1980 vinculats a l'ecologisme; i de l'altra les aportacions fetes per personalitats com M. De Terán i el seu deixeble E. Martínez de Pisón. Amb anterioritat als esmentats moviments cívics i fins i tot de manera prèvia a la preocupació de l'Administració pel medi ambient i la conservació d'Espais Naturals Protegits, M. De Terán havia reclamat al 1966 una *ética de conservación y protección de la naturaleza* (Terán, 1966 citat a Cabero Diéguez, 2001), inspirada en l'herència intel·lectual de la Institución Libre de Enseñanza. Per la seva banda, E. Martínez de Pisón havia denunciat la desfiguració i el deteriorament dels paisatges naturals més representatius de la Península Ibèrica en el seu opuscle *La destrucción del paisaje natural en España* de 1972 (Martínez de Pisón, 1972 citat a Cabero Diéguez, 2001).

Anant ja a dibuixar breument el panorama de les figures de protecció que existeixen en l'actualitat a l'Estat Espanyol, de major a menor nivell de restricció, en primer lloc hi hauria una xarxa de 14 **Parcs Nacionals** en la que les àrees litorals i marítimes hi són poc presents i que intenta representar les àrees poc transformades per l'explotació humana. En segon lloc, més de 130 **Parcs Naturals** que presenten dimensions i situacions de gestió ben diferents entre si. "Es tracta d'espais de relativa extensió, notable valor natural i singular qualitat biològica, en els que es compatibilitza la coexistència de l'home amb el procés dinàmic de la natura" i s'han convertit en models alternatius en les estratègies de conservació mediambiental i de desenvolupament de les pròpies comunitats autònomes (Cabero Diéguez, 2001:214). En tercer lloc s'hi situen les 600.000 hectàrees protegides per la legislació estatal o autonòmica en forma de **Reserva Natural, Paisatge Protegit, Monument Natural o altres categories anàlogues**, que tal com diu Cabero Diéguez compleixen en alguns casos de manera dubtosa la seva funció d'instrument de preservació del medi i tenen una incidència territorial molt desigual. A més, el caràcter més o menys local o regional d'aquest tipus d'espais, amb localitzacions geogràfiques i denominacions administratives confuses, fa que sigui molt complicat equiparar espais protegits de diferents punts de l'Estat. Finalment i en quart lloc, amb la Unió Europea com a impulsora i sota la Directiva d'Hàbitats aprovada el 1992 per tots els estats de la Unió Europea i la Directiva d'Aus aprovada l'any 1979, es troba

la **Xarxa Natura 2000**¹³. Aquesta està formada per dos tipus de figures que poden coincidir en un mateix territori amb algunes de les que s'acaben d'esmentar. D'una banda les **ZEC**, o zones especials de conservació; i de l'altra les **ZEPA**, o zones d'especial protecció per a les aus. La Directiva d'Habitats estableix que s'han de conservar els espais de Natura 2000, però no estableix una figura concreta. Tot i això, amb l'esmentada Llei espanyola de 2007 aquests espais passen a estar protegits sota la denominació específica d'espais Xarxa Natura 2000 (Tolón i Lastra, 2008) i cada comunitat autònoma pot optar per afegir-hi altres tipus de protecció. Amb anterioritat a la designació de les ZEC, els estats han proposat una llista de llocs d'importància comunitària (**LIC**), que ha d'aprovar la Comissió Europea. En aquests espais, tot i no formar encara part de Natura 2000, s'hi aplica transitòriament el règim de les ZEC.

Per acabar aquest apartat, només es voldria fer esment de les cinc funcions o finalitats que generalment s'atribueixen al conjunt de les àrees protegides: **conservació** (o finalitat de protecció i conservació del medi biofísic i cultural); **investigació** (o finalitat científica); **educació**; **desenvolupament** (o finalitat socioeconòmica); i **recreació**, amb el perill que aquesta darrera adquireixi un pes creixent que posi en perill a les demés funcions (Cabero Diéguez, 2001; Tolón i Lastra, 2008).

¹³ La informació referent la Xarxa Natura 2000 ha estat extreta majoritàriament la pàgina web del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya http://mediambient.gencat.cat/cat/el_medi/espais_naturals/xarxa_natura_2000/ [4/7/2009].

4- ELEMENTS METODOLÒGICS

En aquest apartat es vol fer un recull de totes aquelles qüestions metodològiques que s'ha cregut convenient de ressaltar de manera separada, d'una banda per tal d'aclarir aspectes que no poden deixar lloc a dubtes, com és el cas de l'àmbit territorial en el que es centra l'estudi; i de l'altra, per tal d'aportar informació rellevant per poder fer-se una idea acurada de la investigació, com és el cas de la descripció de les fonts estadístiques.

D'aquesta manera val la pena deixar clar que **l'àmbit territorial en el que es centra l'estudi** ve delimitat per la tria de cinc espais naturals protegits. Aquests espais naturals tenen uns límits territorials que poden ser acotats de manera clara gràcies a les respectives figures de protecció. Tenint en compte que l'àmbit municipal permet una bona aproximació a l'objectiu de la present investigació, s'ha considerat incloure en l'estudi a tots aquells municipis que tenen part o la totalitat dels seus termes municipals compresos dins dels espais protegits seleccionats, cosa que permet centrar-se en l'espai protegit i el seu entorn més immediat tot deixant clar quin territori entra en la investigació i quin no. Finalment s'ha considerat oportú restringir l'anàlisi a aquells municipis que formen part de les comarques analitzades en la línia d'investigació del GRM citada a l'apartat 2.2 del present Treball: La Vera, Província de Càceres; l'Alt Empordà, Província de Girona; la Marina Alta, Província d'Alacant; la Costa Occidental, Província de Huelva; i El Bierzo, Província de León.

En referència a l'àmbit territorial de la investigació, es vol justificar també el fet que siguin comparades les dades dels municipis objecte d'estudi amb les del conjunt de les respectives províncies, en detriment d'altres àmbits com el comarcal o l'autonòmic. Aquest fet respon, d'una banda a la dificultat de trobar dades pel conjunt de totes les comarques en qüestió degut a la no oficialitat d'aquesta divisió territorial pel conjunt de l'Estat; i de l'altra, a què s'ha considerat que l'àmbit provincial és més adequat que l'autonòmic a nivell de comparació de dades ja que aquest resulta més proper en el seu conjunt als municipis de l'àmbit d'estudi.

Com ja s'ha dit anteriorment en la Introducció, l'apartat 7 del Treball "Municipis seleccionats per una anàlisi amb major profunditat" està centrat en les característiques dels dos municipis que en el punt 6 han estat identificats com els que tenen uns percentatges de població de nacionalitat estrangera empadronada a 1 de gener del 2008 més elevats i més reduïts en cada àrea d'estudi. Aquesta anàlisi més detallada s'ha fet per tal de donar més profunditat a l'aproximació general del punt 6. El criteri de selecció dels dos municipis es justifica a l'inici del mateix apartat 7, pàgina 81.

Un cop aclarits els possibles dubtes en relació a l'àmbit territorial de l'estudi, a continuació es passa a tractar el tema de l'**obtenció de les dades**. Com ja s'ha pogut veure en l'índex i en la introducció del Treball, l'aproximació a l'objecte d'estudi que es proposa, a més de fer-se a partir d'un recull teòric es vol dur a terme a partir d'una anàlisi de dades estadístiques que serà complementada amb l'aportació d'algunes dades procedents de l'aplicació de mètodes qualitius. S'ha considerat que el fet de poder incloure dades quantitatives i qualitatives en un estudi de caràcter aproximatiu com el present, resulta enormement enriquidor degut a la complementarietat amb què es conceben aquests dos tipus de tècniques pròpies de les ciències socials.

Pel què fa a les **dades quantitatives**, en l'apartat 6 s'analitzen les dades de població de nacionalitat estrangera empadronada l'any 2008 dels municipis compresos dins les àrees objecte d'estudi i es comparen amb les dades de 1996. Aquestes han estat extretes de la pàgina web de l'Instituto Nacional de Estadística (INE) i corresponen concretament a les xifres oficials de població del Padró municipal de l'any 2008 (xifres de l'1 de gener) i del Padró de l'any 1996 (xifres de l'1 de maig). Es tracta per tant d'una informació que fa referència als estocs de població immigrada i no als fluxos¹⁴.

El "**Padró continu de població**" apareix a partir de l'any 1996, moment en què es du a terme una modificació de la normativa padronal per la que s'estableix un sistema de gestió contínua i informatitzada dels Padrons municipals basat en la coordinació de tots aquests per part de l'INE. Tot i les millores que això suposa amb la inclusió de les altes i baixes al municipi, les altes i baixes per natalitat i defunció, les altes per omissió, i les baixes per inclusió indeguda i per no renovació a més de l'obligatorietat de registre per a tota la població que resideix en el territori, tal i com afirma Aimada Solé, l'aproximació de les dades del Padró a la realitat no és ajustada sobretot en la població estrangera, ja que és conegut que hi ha nacionalitats sobregestrades i d'altres subregestrades en el padró (Solé, 2008).

D'una banda la por a donar les dades sobretot en el cas dels estrangers sense els permisos de residència en regla; la no necessitat dels estrangers de la UE d'estar empadronats per accedir al mercat laboral i a serveis com la sanitat o l'educació; i les baixes causades per no renovació degudes a l'entrada en vigor a partir del 2003 de l'obligatorietat pels estrangers de renovar l'empadronament cada dos anys, serien les causes principals dels subregestraments. De l'altra, els requisits per adquirir els permisos de residència i de treball a

¹⁴ Mentre que els fluxos atenen a les entrades i sortides, en aquest cas de l'Estat Espanyol, dels estrangers, els estocs recullen les característiques dels estrangers que resideixen per un període de temps al territori i que tenen una nacionalitat diferent a l'espanyola.

Espanya, el poc ús del Padró quan l'estranger abandona el país i el fet que alguns ajuntaments evitin les baixes per poder gaudir de més recursos per a la seva població, són les causes principals que donen lloc al sobreregistrament (Solé, 2008). Tal i com indiquen Devolver, Gil i Forte (2006) a partir de dades del Cens de l'any 2001 i del Padró de l'any 2002, el grau de sobreestimació del Padró varia en funció de la nacionalitat. Les nacionalitats d'Amèrica del Nord i les de la UE estarien força sobreestimades, mentre que les del nord d'Amèrica del Sud i les d'Amèrica Central estarien subestimades. La resta estarien més o menys ben representades. El grau d'error del padró es situaria a l'entorn del 5%, mentre que el del Cens arribaria al 16% (Devolver, Gil i Forte, 2006).

L'altra font principal per tal de treballar amb els estocs de població immigrada a l'Estat Espanyol és el **Cens de població**. Tot i que aquesta eina és la que permet treballar amb un major detall les característiques de la població, el fet que les darreres dades disponibles del Cens corresponguin a l'any 2001, fa que en un estudi com el present dut a terme a l'any 2009 i com a conseqüència de l'increment espectacular de la immigració internacional que s'ha donat a l'Estat Espanyol en els darrers anys i que es podia observar anteriorment a la Taula 1 de la pàgina 8, fa que les dades del Padró es perfilin com les més adequades per dur a terme l'aproximació proposada. De tota manera, les dades del Cens han estat utilitzades en l'apartat 7 per tal de complementar en determinats aspectes la informació aportada pel Padró municipal. En aquest apartat també s'hi han incorporat dades procedents del Ministeri de Treball i Immigració del Govern d'Espanya, concretament de la Tresoreria General de la Seguretat Social, així com de les *Fichas Municipales - 2009* de Caja España (Caja España, 2009).

Pel què fa a les **dades qualitatives** presentades a l'apartat 7 del Treball, aquestes han estat obtingudes a través de la realització d'un seguit d'entrevistes en el si del ja esmentat projecte de recerca I+D "*Immigración extranjera, sentido de lugar e identidad territorial en cinco pequeñas ciudades de España*" l'investigador principal del qual és el Dr. Ricard Morén, director del present Treball de Recerca. D'aquesta manera es presenten fragments de deu entrevistes a onze persones diferents realitzades per Pap Sow i Albert Mas entre els mesos de juny del 2008 i juny del 2009 a les comarques de la Marina Alta (Alacant), la Costa Occidental (Huelva) i El Bierzo (León). En el cas de la Comarca de La Vera, tot i no realitzar entrevistes formals, Albert Mas va dur a terme un treball de camp exploratori per aproximar-se a l'àrea d'estudi, de manera que en també es presenten algunes de les conclusions que es van extreure del mateix. A la part introductòria de l'apartat 8, pàgina 137, s'aporten algunes dades més sobre la realització d'aquests treballs de camp.

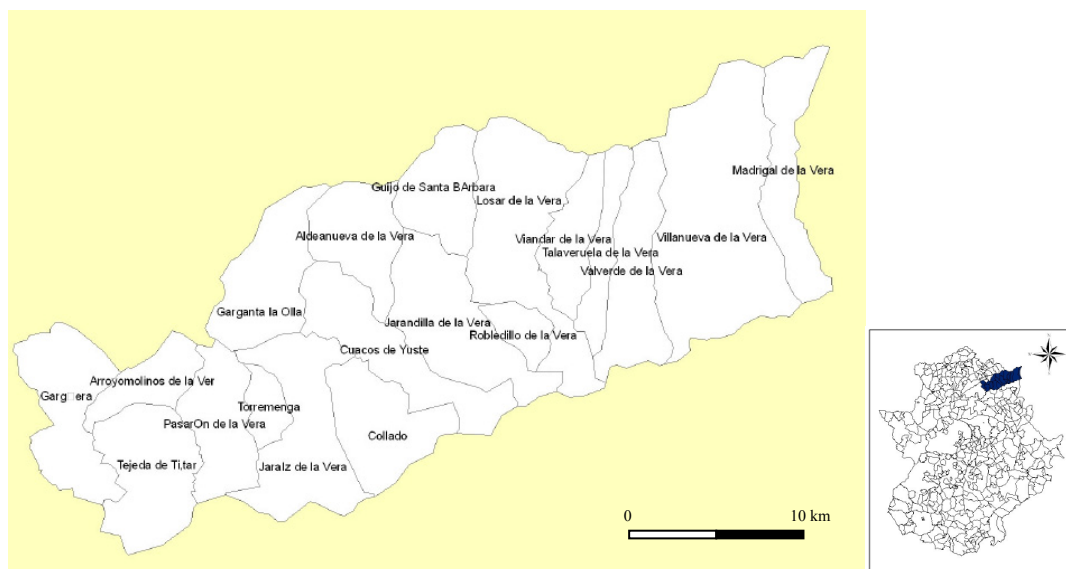
5- LES CINC ÀREES D'ESTUDI

A continuació es farà un repàs a les característiques principals de cadascuna de les àrees d'estudi presentant breument les comarques on se situen, descrivint els trets principals dels espais naturals protegits seleccionats en cada una d'elles i concretant els termes municipals on es centrarà l'estudi del Treball de Recerca.

5.1- Municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Càceres)

Al centrar l'estudi en setze dels dinou municipis de La Vera, a continuació es presenten les característiques del conjunt de la Comarca. Pel què fa a la seva situació, la Comarca de La Vera es troba a l'extrem nord oriental de la Comunitat Autònoma d'Extremadura i de la Província de Càceres. La Comarca està limitada al sud per la vall del riu Tiétar que la separa del Campo Arañuelo amb Navalmoral de la Mata com a principal nucli urbà. Al nord, el límit de la Comarca es troba a la Sierra de Gredos, serra que amb diversos cims superiors als 2.000 metres dóna les característiques definitòries a La Vera. Aquesta barrera muntanyosa separa la Comarca de la Província d'Àvila i del Valle del Jerte (Província de Càceres). Per l'est, l'engorjat d'Alardos també marca el límit provincial amb Àvila, mentre que per l'oest, el límit el constitueix el terme municipal de Gargüera en el seu encontre amb Malpartida de Plasencia (Província de Càceres).

Comarca de La Vera i localització dins Extremadura

Font: ADICOVER 2007

La Comarca té una superfície aproximada d'uns 885,98 quilòmetres quadrats aproximadament (60 quilòmetres totals de longitud i una amplada mitjana d'uns 15 quilòmetres), distribuïts entre els seus 19 municipis. És travessada per la carretera EX203, la qual passa per deu de les dinou localitats "veratas". La capitalitat de la Comarca correspon al municipi de Jaraíz de La Vera. Des del punt de vista geogràfic es poden diferenciar clarament dos espais, el vessant sud del Sistema Central que presenta una orografia accidentada i irregular, i el marge dret del riu Tiétar molt més pla o lleugerament ondulat.

Pel què fa a les principals activitats econòmiques, l'àrea de peu de muntanya, "la rampa", s'ha dedicat tradicionalment al regadiu a les parts baixes i al secà a les més altes. Tal i com assenyala Morén-Alegret (2005), l'arribada d'immigració estrangera està vinculada amb el desenvolupament d'una agricultura ultraintensiva (gerd, pebrot i tabac principalment) localitzada en zones molt concretes que necessiten abundant mà d'obra durant les campanyes de recollida.

Pel què fa a les àrees naturals, existeixen diversos espais protegits dins del territori comarcal, podent destacar que el 37,9% del total de la superfície està protegida (ADICOVER, 2007). Els espais naturals protegits són:

- Río y Pinares del Tiétar: espai amb diverses figures de protecció (LIC, ZEPA i Corredor Ecològic i de Biodiversitat).
- El LIC del Monasterio de Yuste.
- La ZEPA de Jaraíz de La Vera
- I finalment l'espai protegit sobre el que vol posar l'atenció la present investigació, el **LIC de la Sierra de Gredos y Valle del Jerte**¹⁵.

Aquest espai protegit és el més extens del territori comarcal tot i que comparteix les seves 74.269 hectàrees amb altres municipis del Valle del Jerte i del Valle de Ambroz. Es tracta d'una àrea d'alta muntanya que va des dels 800 metres d'alçada, fins a les cotes més altes d'Extremadura (el Torreón i la Covacha amb 2.401 i 2.399 metres respectivament). En el seu interior s'hi poden trobar nombroses espècies vegetals com són la vegetació flotant de *Ranunculus*, bruguerars oromediterrànis, formacions de *Genista purgans* de muntanya, arbredes de ginebre (*Juniperus sp*), turberes de cobertura, rouredes galaicoportugueses, prats ibèrics, silicis de *Festuca indigesta*, pastures de superfícies rocoses, així com també espècies de mamífers, rèptils i invertebrats de gran interès (ADICOVER, 2007).

¹⁵ La Informació referent al LIC de la Sierra de Gredos y Valle del Jerte ha estat extreta de la pàgina web de la Consejería de Industria, Energía y Medio Ambiente de la Junta de Extremadura, <http://www.juntaex.es/consejerias/industria-energia-medioambiente/index-ides-idweb.html> [4/7/2009] i de la pàgina web del Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/rednatur2000/rednatur2000_espana/ [4/7/2009].

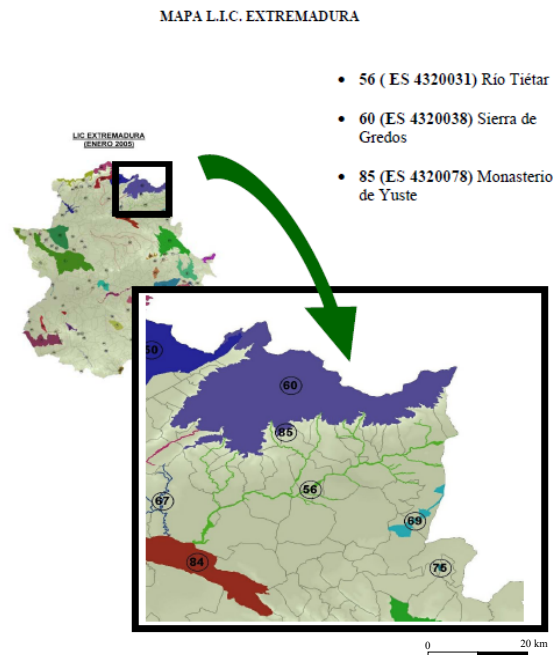
Un dels fets més destacables d'aquest paratge és que a més de les espècies esmentades s'hi troba fauna i flora "relictas eurosiberiana" que ha quedat aïllada en aquests cims després de l'última glaciació (Bedoll, Genciana, Linària dels Alps...), al costat d'endemismes exclusius de la Serra de Gredos (Boca de Drac de Gredos, Camamilla de Gredos, Sargantana serrana de Gredos, diverses espècies de papallones, etc.). La presència en aquest LIC de les últimes poblacions del Sistema Central d'almesquera, endemisme ibèric amenaçat, també afegeix valor a aquest lloc.

A més, cal tenir en compte que totes aquestes espècies de flora i fauna es troben enmig de les formes d'unes muntanyes esculpides per les glaceres del darrer període glacial i impressionants engorjats, les conegudes "gargantas". Les nombroses gorgues presents a la Comarca de La Vera, encaixades en profundes falles que baixen del la serra, són molt freqüentades durant tot l'any per excursionistes, però especialment a l'estiu pel reclam que suposen pels banyistes.

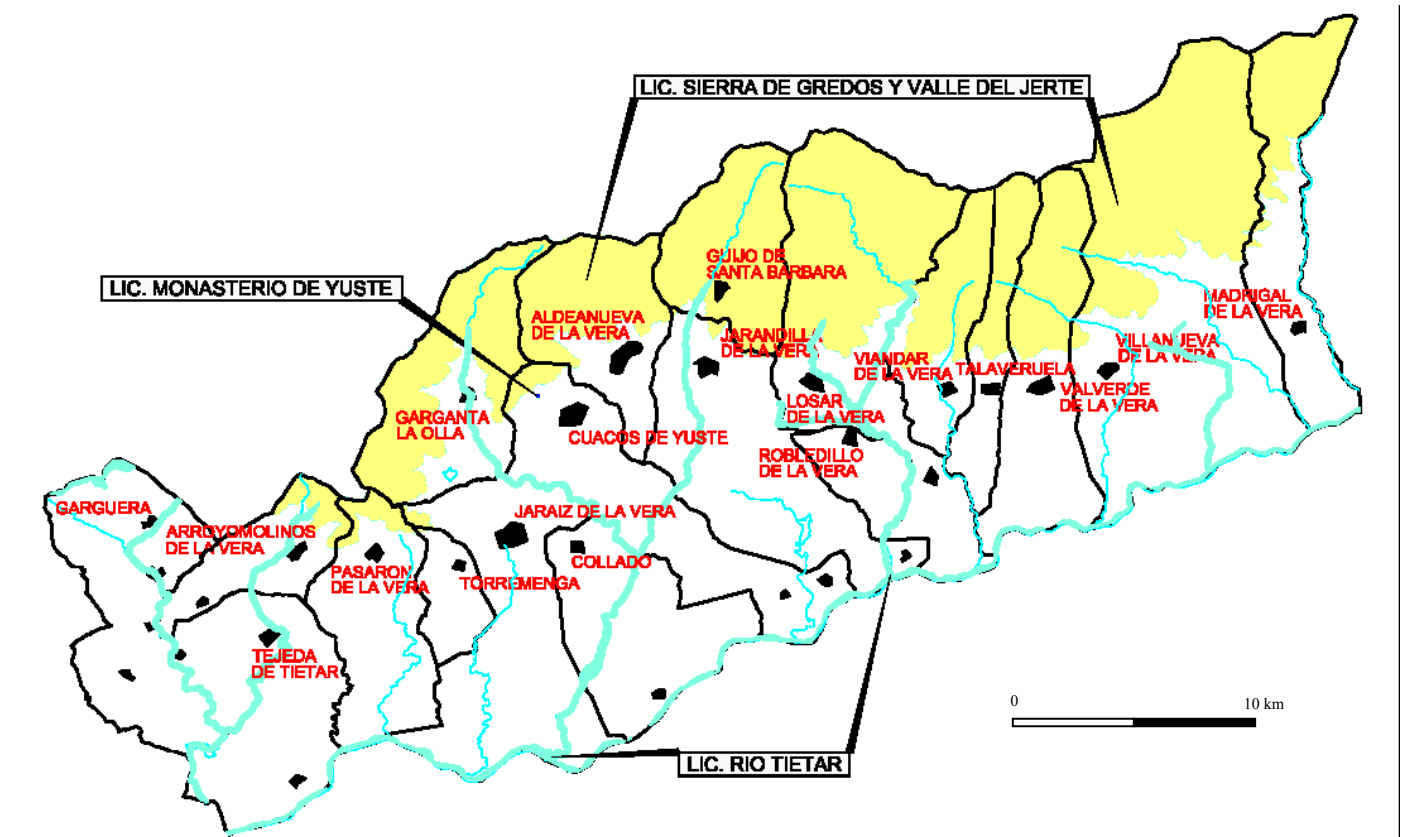
Garganta de Cuartos, Losar de La Vera. Foto: Albert Mas

LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (situació dins Extremadura)

Font: ADICOVER 2007

Àrees protegides de la Comarca de La Vera

Font: ADICOVER 2007

Municipis a analitzar

Els municipis de la Comarca de La Vera que formen part del LIC de la Sierra de Gredos y Valle del Jerte i que consegüentment centraran el present estudi són: Aldeanueva de La Vera, Arroyomolinos de La Vera, Cuacos de Yuste, Garganta la Olla, Guijo de Santa Bárbara, Jaraíz de La Vera, Jarandilla de La Vera, Losar de La Vera, Madrigal de La Vera, Pasarón de La Vera, Talaveruela, Torremenga, Valverde de La Vera, Viandar de La Vera i Villanueva de La Vera.

Com es pot veure en el mapa anterior, diversos municipis contenen altres figures de protecció, però per tenir característiques diferents, s'ha cregut convenient centrar-se només en els municipis del LIC de la Sierra de Gredos y Valle del Jerte.

5.2- Municipis amb territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera - Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona)

La serra de l'Albera és el nom que rep el tram oriental dels Pirineus, des del Pertús fins a la mar. Separa les grans planes de l'Empordà i del Rosselló i des del 1659 i pel Tractat dels Pirineus, la seva carena forma part de la línia fronterera francoespanyola. Té uns 25 quilòmetres de llargada i els cims principals són el Puig Neulós (1.257 m), el Puig dels Pastors (1.167 m), el Puig dels Quatre Termes (1.156 m) i el Pic de Sallafort (992 m)¹⁶.

El **Paratge Natural d'Interès Nacional (PNIN) de l'Albera** va ser creat per la Llei 3/1986, de 10 de març de 1986 del Parlament de Catalunya¹⁷. Posteriorment, el febrer de 1987 es va establir sobre aquesta llei la creació de dues reserves naturals parcials en el si del Paratge Natural. Aquestes són la **Reserva Natural Parcial de la capçalera de l'Orlina**, de 384 hectàrees, creada amb la finalitat de preservar la flora, especialment la fageda; i la **Reserva Natural Parcial de la Vall de Sant Quirze**, de 585 hectàrees, per a la protecció de la tortuga mediterrània. Un mesos més tard es crea la **Reserva Natural Parcial de Sant Quirze**, de 742 hectàrees. Per tant, els espais naturals de protecció especial de l'Albera ocupen una superfície total de 4.207 hectàrees, de les quals 3.465 corresponen al Paratge Natural pròpiament dit (i que inclou dues reserves naturals parcials) i 742 a la Reserva annexa de Sant Quirze. El PNIN de l'Albera es troba en el termes municipals d'Espolla, La Jonquera i Rabós.

El Paratge Natural i les reserves estan incloses, des del 2006, en un més extens **espai d'interès natural anomenat "L'Albera" que forma part de la xarxa Natura 2000**, com a zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA) i proposat com a lloc d'importància comunitària (LIC). L'àmbit d'aquest nou espai protegit té una superfície de 16.302 hectàrees i s'estén pels municipis de La Jonquera, Cantallops, Peralada, Mollet de Peralada, Sant Climent Sescebes, Espolla, Rabós, Vilamaniscle, Garriguella, Vilajuïga, Llançà, Colera i Portbou. A part del PNIN de l'Albera, l'espai d'interès natural del Massís de l'Albera acull també les "forests" (finca forestal de propietat pública) catalogades d'utilitat pública (CUP)

¹⁶ Tot i que a la part francesa de la serra també existeix una figura de protecció, el present estudi està centrat exclusivament a la part espanyola de la mateixa.

¹⁷ La informació referent a la serra de l'Albera i els espais protegits que s'hi troben a l'interior ha estat extreta majoritàriament de l'Opuscle Informatiu sobre aquesta àrea natural elaborat pel Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya l'any 2005 i que es troba disponible a la pàgina web del mateix Departament <http://mediambient.gencat.cat/> [15/5/2009], però també de la pàgina web del Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/rednatura2000/rednatura_espana [4/7/2009].

Muntanya de Portbou i Muntanya de Colera, ambdues propietat de la Generalitat de Catalunya.

Espai d'interès natural de l'Albera.

El PNIN de l'Albera, està constituït per dos sectors ben diferenciats: un d'occidental, el de Requesens-Baussitges i l'oriental de Sant Quirze de Colera-Balmeta, separats per l'àrea del coll de Banyuls. Constitueix una unitat ecològica i paisatgística de gran qualitat on pot observar-se la transició entre les espècies pròpies de la serralada pirinenca i les més típicament mediterrànies; tot plegat inserit en una àrea dominada per les roques metamòrfiques dels Pirineus: esquists i pissarres. El sector Requesens-Baussitges presenta les zones més humides i enlairades, amb una cobertura de bosc de gairebé el cent per cent i amb una vegetació extraordinàriament variada amb suredes, alzinars, castanyedes, rouredes, fagedes i els prats alpins de la part més elevada. El sector Sant Quirze de Colera-Balmeta està vertebrat al voltant de monestir de Sant Quirze de Colera. Constitueix ja una zona de

característiques plenament mediterrànies, molt castigada pels incendis forestals. La vegetació està dominada per escadusseres suredes, brolles i matollars.

Vall del Torrent del Coll Pregón des del Veïnat de Requesens (PNIN de l'Albera). Foto: Albert Mas

Pel què fa a la fauna, l'espècie animal més valuosa de l'Albera és, sens dubte, la tortuga mediterrània (*Testudo hermanni*). A la zona oriental del Paratge i al seu entorn és l'únic lloc de la península on subsisteix aquesta espècie (a part de les zones del Garraf i de cap de Creus on han estat recentment reintroduïdes). També destaca la gran varietat que hi ha d'altres espècies de la fauna herpetològica (amfibis i rèptils) i la gran quantitat d'ocells (se n'hi ha detectat més de 200 espècies). Pel què fa a la presència de mamífers, en la zona d'influència del Paratge Natural s'han comptabilitzat 44 espècies, nombre que suposa gairebé el 75% del total dels mamífers de Catalunya. Mereix una especial menció tenint en compte que està molt vinculada a una de les principals activitats econòmiques de la serra, la vaca de l'Albera. Es tracta d'una raça autòctona, endèmica de la zona i de la qual queden amb prou feines una trentena d'exemplars. És una vaca negra, de mida petita que viu al bosc en règim de llibertat total. El nombre d'exemplars ha anat minvant dràsticament amb el temps, a causa sobretot del baix rendiment carni. Actualment, s'estan fent esforços per part de propietaris i de l'Administració per tal de recuperar-ne les poblacions.

També d'especial rellevància pel present estudi és l'elevat nivell d'antropització que presenta aquesta àrea natural en el seu conjunt i del qual tenim vestigis que es remunten a les èpoques del neolític mitjà i el calcolític (3500-1800 aC). La serra de l'Albera, que té els colls més baixos de tots els Pirineus, ha estat de sempre lloc de pas entre els pobles i les cultures d'Europa i la Península Ibèrica, però també lloc d'establiment humà. En els seus vessants meridionals hi ha una de les concentracions més importants de monuments megalítics de Catalunya, restes de l'època romana i un ric patrimoni d'art romànic.

Pel què fa a l'agricultura, els cultius més representatius de les parts baixes de l'Albera són la vinya i l'olivera. El primer, molt arrelat en aquestes contrades, es troba dins de la zona vitícola amb denominació d'origen Empordà-Costa Brava. Hi ha cooperatives vinícoles a Rabós, Espolla, Garriguella, Vilamaniscle, Mollet de Peralada, Peralada, Sant Climent Sescebes, Capmany i Masarac. Encara que de menys importància que la vinícola, la superfície dedicada a cultiu de l'olivera també dona lloc a una indústria productora d'oli. A la població d'Espolla hi ha una cooperativa de producció. Dins el camp de la ramaderia, cal destacar la ramaderia bovina de caràcter carni, present en tota la superfície del Paratge, i en relació a aquesta activitat, val la pena dir que encara es celebra la tradicional festa transfronterera de l'esquellada. Un altre aprofitament característic de l'Albera és la pela del suro, possible gràcies al les extenses superfícies que ocupa el bosc d'alzina surera.

Municipis a analitzar

- Municipis que formen part del PNIN: Espolla, La Jonquera i Rabós .

- Municipis que formen part de l'Espai d'Interès Natural (EIN): La Jonquera, Cantallops, Peralada, Mollet de Peralada, Sant Climent Sescebes, Espolla, Rabós, Vilamaniscle, Garriguella, Vilajuïga, Llançà, Colera i Portbou (més Espolla, La Jonquera, Rabós).

- Municipis que queden fora de l'anàlisi: Peralada i Mollet de Peralada ja que els seus termes municipal estan allunyats del PNIN i del què seria considerat estrictament la serra de l'Albera. Sant Climent Sescebes, tot i que el seu terme municipal és limítrof amb el PNIN i té una part que entra en l'EIN, el nucli urbà està força allunyat del territori d'ambdues figures i a més, el fet que hi hagi situada al municipi una important caserna militar pot distorsionar les dades. Vilajuïga, ja que a més d'estar allunyat del PNIN, també es troba relativament lluny de la serra de l'Albera en si mateixa.

- Municipis que entren a l'anàlisi: Espolla, La Jonquera i Rabós ja que són els municipis que formen part del PNIN de l'Albera. Cantallops, Colera, Llançà i Vilamaniscle, que formen part de l'EIN de l'Albera i són limítrofs amb el PNIN. Garriguella i Portbou, que formen part de l'EIN.

5.3- Municipis de Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant)

Aquesta àrea protegida està situada al nord de la Província d'Alacant, gairebé al límit amb la Província de València. Tot i que l'Àrea protegida a través del LIC de Les Valls de La Marina majoritàriament es troba a la Comarca costanera de la Marina Alta, quatre dels 20 municipis que entren dins el LIC, Beniarrés, Planes, Tollos i Benimassot, es troben a la Comarca veïna del Comtat. Amb l'objectiu d'acotar una mica més l'objecte d'estudi i amb els arguments exposats a l'apartat 4 "Elements Metodològics", la present recerca estarà centrada només en els municipis de la Marina Alta que formen part del LIC de Les Valls de La Marina.

La Comarca de la Marina Alta, amb capital a Dénia ha estat definida com una comarca amb una identitat territorial fortament arrelada entre els seus habitants, entre d'altres factors per l'existència de l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Morén-Alegret, 2005). Un dels trets que més la caracteritza és la combinació que s'hi dona de costa i muntanya (amb cims que superen els mil metres d'altitud), mentre que els seus principals sectors econòmics són sobretot el turisme i, secundàriament, l'agricultura. L'impacte que el turisme ha tingut sobre l'economia i el mercat de treball i la transformació urbana i paisatgística és una temàtica estudiada per múltiples autors. La contraposició litoral-interior s'hi ha considerat sovint com clau per a entendre les dinàmiques territorials de la Marina alacantina, tanmateix, tal dicotomia es trenca progressivament amb l'extensió del turisme cap a la pràctica totalitat dels municipis litorals i cap a l'anomenada segona línia, on els preus i els límits a la urbanització són menors i es disposa de més terreny per incorporar elements d'atracció i qualificació de l'oferta (Morén-Alegret, 2005). Aquest fenomen s'observa amb especial intensitat a les valls rurals de la Marina Alta, on la combinació d'una agricultura en crisi i l'alt valor mediambiental i paisatgístic les converteixen en lloc privilegiat de nous desenvolupaments residencials per al turisme intern i internacional (Vera Rebollo *et al.*, 1985). Aquesta progressiva extensió en la difusió des dels principals centres turístics sobre àrees més extenses i de base agrària suposa la generació de conflictes territorials (Vera Rebollo *et al.*, 1985).

Tot plegat ha comportat l'arribada de població estrangera, principalment del nord d'Europa que demanda la construcció d'habitatges en àrees d'elevada riquesa paisatgística, que en els darrers anys s'ha combinat amb l'arribada de població procedent de la resta d'Espanya com a conseqüència de les necessitats del mercat laboral, bàsicament construcció i

serveis, produïda per la dinàmica turística. Aquesta immigració és una de les característiques tant de la Marina Alta (Morén-Alegret, 2005).

La millora en les perspectives del mercat laboral i en la creació d'infraestructures es produeix al costat d'una degradació creixent dels valors ecològics i paisatgístics (Montiel Molina, 1990). Cal constatar que dins del model turístic de les comarques valencianes hi hauria uns certs trets peculiars en el cas de la Marina Alta. Es tracta d'una comarca abrupta, amb un litoral fragmentat i de vegades de difícil accés, la qual cosa ha permès que quedi al marge del turisme més massificat, que tindria la seva màxima expressió a Benidorm. El desenvolupament turístic de la Marina Alta ha incidit més en la creació d'un parc residencial (xalets i apartaments), un turisme de major qualitat, d'estades més prolongades i espacialment més difús (Morén-Alegret, 2005).

Pel què fa a les possibilitats de desenvolupament turístic de la muntanya alacantina, part de la qual forma part de la Marina Alta, és convenient tenir en compte que la Muntanya d'Alacant està reconeguda com una àrea de desenvolupament rural dins del programa Leader de la Unió Europea.

Centrant-se ja en el **LIC de Les Valls de La Marina**¹⁸, es tracta d'una extensa zona de 16.061 hectàrees constituïda per un conjunt de valls i serres de gran interès paisatgístic, ambiental i cultural. En el seu interior s'hi troben cultius tradicionals (l'olivera, l'ametller i arbres fruiters com el cirerer a més d'altres cultius de secà) majoritàriament instal·lats en terrasses o bancals a causa del relleu accidentat, juntament amb zones fluvials d'una gran rellevància i àrees de matollar i pastura. Hi predominen les muntanyes amb presència de pins, garroferes, coscoll o margalló mentre que al curs de barrancs i rierols el baladre hi és molt present. La gran extensió de les muntanyes, amb diversos pics que superen els 1.000 metres afavoreix la diversitat de fauna representada per mamífers com el conill, la mostela, el gat salvatge o la rabosa, i ocells rapinyaires com ara el falcó perdiguer i el gamarús.

Entre els hàbitats, destaquen per la seva extensió les pastures anuals de *Thero-Brachypodietea*, així com els matollars i les timonedes. No obstant això, el màxim interès de la zona resideix en la vegetació dels pendents rocallosos calcícoles, els prats calcaris càrstics, els matollars arborescents amb *Juniperus* i els bosquets de *Laurus*. Igualment, mereixen ser

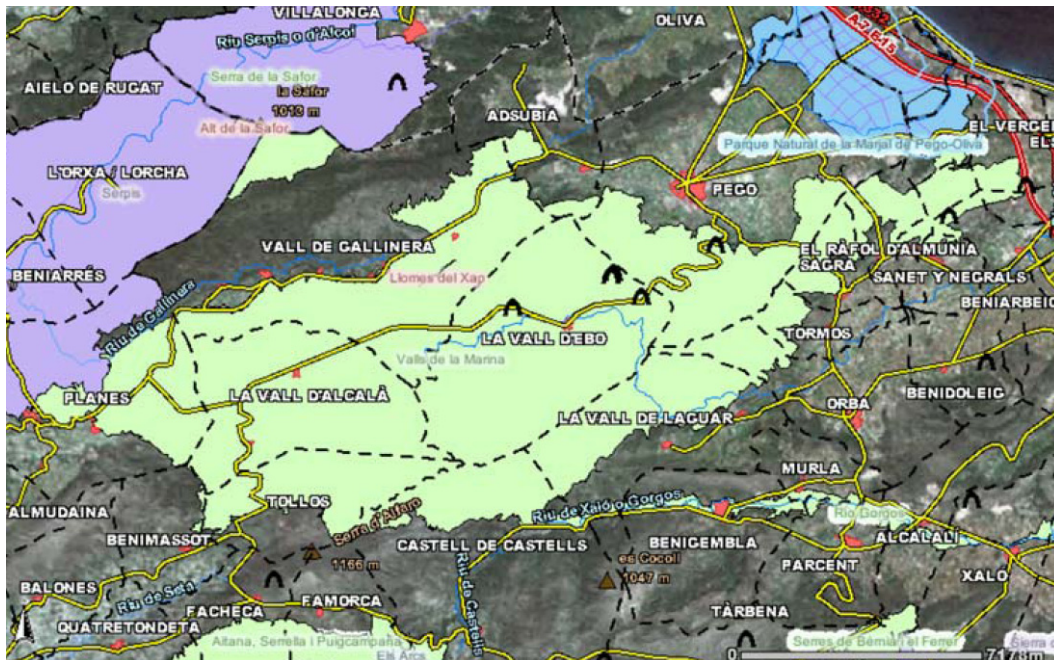
¹⁸ La informació referent al LIC de Les Valls de La Marina ha estat extreta majoritàriament de la pàgina web del de la Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge de la Generalitat Valenciana <http://www.cma.gva.es/> [29/6/2009], i de la pàgina web Oficial del Turisme de la Comunitat Valenciana <http://www.comunitatvalenciana.com/> [29/6/2009], però també de la pàgina web del Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/rednatura2000/rednatura_espana/ [4/7/2009].

destacats els hàbitats fluvials presents en els nombrosos barrancs i rieres que hi ha a l'espai protegit.

Vall del Pop, Castell de Castells (Marina Alta). Foto: GRM

LIC de les Valls de La Marina

Font: Pàgina web de la Coselleria de Medi Ambient de la Generalitat Valenciana <http://www.cma.gva.es/>

Municipis a analitzar

- Municipis que formen part del LIC de Les Valls de la Marina: Beniarrés, Planes, Benimassot, Tollos, Vall de Gallinera, Vall d'Alcalà, Vall d'Ebo, Vall de Laguar, Tormos, Sagra, Pego, Ràfol d'Almúnia, Benimeli, Sanet i Negrals, Beniarbeig, El Verger i Ondara, Atzúbia, Castell de Castells i Orba.

Com ja s'ha dit, aquesta àrea l'estudi es centrarà en els municipis de la Marina Alta, de manera que Beniarrés, Planes, Benimassot i Tollos, quedarien fora per pertànyer a la Comarca del Comptat. Quedaria per tant un total de 16 municipis.

- Municipis que entren a l'anàlisi: Vall de Gallinera (amb els nuclis de Benissili, Llombai, Alpatró, la Carroja, Benitaia, Benialí, Benissivà, Benitaia i Benirrama), Vall d'Alcalà (amb els nuclis d'Alcalà de la Jovada i Beniaia), Vall d'Ebo, Vall de Laguar (amb els nuclis de Campell, Fleix i Benimaurell), Tormos, Sagra, Pego, Ràfol d'Almúnia, Benimeli, Sanet i Negrals, Beniarbeig, El Verger, Ondara, Atzúbia, Castell de Castells i Orba.

5.4- Municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva)

El Paraje Natural Marismas de Isla Cristina es troba als municipis d'Ayamonte i Isla Cristina, a la part sud occidental de la Província de Huelva. D'entre les nombroses divisions supra-municipals existents a la província, una de les que més s'utilitza és la que agrupa les localitats en sis comarques: Àrea Metropolitana, Litoral (o Costa), Andévalo Occidental, Andévalo Oriental, Condado i Sierra. L'espai natural triat pel present estudi es troba a la Comarca de la Costa Occidental que va des de Huelva capital fins al riu Guadiana i està formada pels municipis d'Ayamonte, Cartaya, Isla Cristina, Lepe, Aljaraque, Villablanca i San Silvestre de Guzmán. Se situa al sud-oest de la província i limita l'est amb la Comarca Metropolitana de Huelva, al sud amb l'Oceà Atlàntic, a l'oest amb Portugal i al nord amb la Comarca de l'Andévalo.

Tal i com assenyala el geògraf José Manuel Jurado Almonte (Jurado Almonte, 1994 citat a Morén-Alegret, 2005), al llarg dels segles, l'existència en aquesta comarca de terres poc productives va convertir el mar en la font principal de recursos, disposant de ries i estuaris naturals molt favorables per la instal·lació de petits ports en els seus marges. Seguint a aquest autor, "l'estructura de la propietat, dominada per la presència de grans propietats públiques, i la vocació forestal del territori al costat de la seva posició fronterera, van possibilitar el manteniment d'un ric patrimoni natural i l'especialització local cap als sectors comercials a Ayamonte, pesquer a Isla Cristina i Lepe i silvopastoril a Cartaya; a què s'uneix en tots ells una feble agricultura de caràcter tradicional fins a dates molt recents" (Jurado Almonte, 1994: 173 citat a Morén-Alegret, 2005).

En l'actualitat el turisme, que va fer una aparició tardana cap a 1965 denominant-se l'àrea "Costa de la Luz", i l'agricultura intensiva, són els grans motors econòmics comarcals, mentre que la pesca arrossega una crisi des de fa unes dècades (Morén-Alegret, 2005). Cal dir també que l'agricultura de Lepe i Cartaya, juntament alguns municipis del Condado, ha experimentat una transformació molt important especialment amb el cultiu de la maduixa i el maduixot, arribant a tenir importants quotes de mercat en els darrers anys. Aquest fet, juntament amb la creixuda que ha experimentat el turisme i l'establiment de població estrangera procedent de països del nord d'Europa també en els darrers anys, ha comportat l'arribada de població estrangera per treballar en aquests sectors (agricultura, construcció i hosteleria).

Centrant-se ja en el **Paraje Natural Marismas de Isla Cristina**¹⁹, aquest espai natural protegit que com ja s'ha dit es troba en els termes municipals d'Isla Cristina i Ayamonte, té una superfície de 2.145 hectàrees i va ser declarat com a Paratge Natural mitjançant la Llei 2/1989, per la que es va aprovar l'inventari d'Espais Naturals Protegits d'Andalusia. Està també catalogat com a ZEPA i LIC, formant part de la Xarxa Natura 2000.

Es tracta d'un complex de maresmes associades a les desembocadures dels Rius Guadiana i Carrera, molt influïdes per les marees atlàntiques, i constitueix una àrea amb una gran importància ornitològica. Aquesta ve donada d'una banda per la presència d'aus sedentàries com el martinet blanc (*Egretta garzetta*), la cotoliu (*Lullula arborea*) o el cabusset (*Tachybaptus ruficollis*) entre moltes d'altres; i de l'altra per la gran quantitat d'aus limícoles, gavines i xatracos que hi són de pas, s'hi reproduïxen o hi passen l'hivern com la garsa imperial (*Ardea purpurea*), la cigonya blanca (*Ciconia ciconia*) o el pigre gris entre molts d'altres.

La formació de les maresmes ha necessitat un llarg i complex procés que s'ha vist accelerat per l'acció de l'home. L'antropització de l'espai queda patent amb la presència d'antics molins mareals que s'utilitzaven per moldre cereals i fer farines de peix amb els que es fertilitzaven els camps veïns, així com amb la presència d'estructures utilitzades per la cria i recollida de mol·luscs i crustacis. Cal dir que el poble d'Isla Cristina va ser fundat per pescadors catalans, concretament originaris del Maresme, que van arribar al segle XVIII atrets per les grans possibilitats que oferia la pesca en aquest paratge.

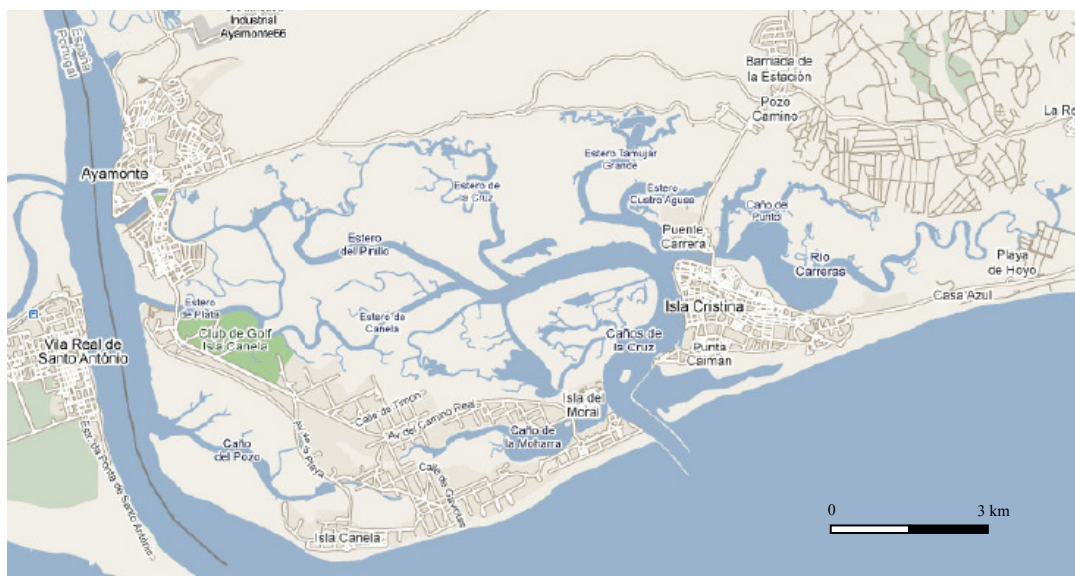
De gran importància són també els cordons dunars que hi ha tant a l'interior del paratge com als seus entorns. Entre la massa boscosa composta principalment per pi pinyoner de repoblació i sabina, hi habita el camaleó. Fora de la zona protegida, separant les maresmes de la platja que dona a mar obert, també s'hi troben tot un seguit de sistemes dunars d'una gran importància ecològica i paisatgística. Aquests sistemes dunars presents en bona part del sector occidental de costa de la Província de Huelva, i les implicacions dels processos urbanístics que s'hi ha desenvolupat els darrers anys, han estat analitzats recentment per M.A. Barral (Barral, 2009). Pel què fa als sistemes dunars de Punta del Moral i Isla Canela, tots dos pertanyents al terme municipal d'Ayamonte, actualment es troben immersos en processos de recuperació a través de projectes finançats per la UE i el Ministeri de Medi

¹⁹ La informació referent al Paraje Natural Marismas de Isla Cristina ha estat extreta majoritàriament de la pàgina web del de la Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Andalucía <http://www.juntadeandalucia.es/medioambiente/site/web/> [29/6/2009], però també de la pàgina web del Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/rednatura2000/rednatura_espana/ [4/7/2009].

Ambient, degut als desperfectes que han patit al llarg de la darrera dècada com a conseqüència de la urbanització que s'ha desenvolupat en aquesta part de la costa (veure fotos pàgina següent)

De fet, tot l'entorn del Paratge Natural Marismas de Isla Cristina i no només la part que el separa de mar obert, ha patit en els darrers anys una pressió urbanística molt important amb la construcció de complexos hotelers, apartaments, cases unifamiliars i fins i tot un camp de golf just a tocar de l'àrea protegida, tots ells espais que tot i no gaudir de protecció també tenien un important valor ecològic i paisatgístic.

Paraje Natural Marismas de Isla Cristina

Font: Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Andalucía

Paraje Natural Marismas de Isla Cristina. Foto: Albert Mas

Sistema dunar de Punta del Moral (Ayamonte). Foto: Albert Mas

Sistema dunar de Punta del Moral (Ayamonte). Font: Ministerio de Medio Ambiente

5.5- Municipis de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil (Província de León)

L'espai natural protegit del LIC del Alto Sil està situat al nord oest de la Província de León, a cavall de la Comarca de El Valle del Laciana i la Comarca del Bierzo. De tota manera tal i com s'argumentava a l'apartat 4 "Elements Metodològics", el present estudi només centrarà l'atenció en els municipis de la Comarca del Bierzo que formen part d'aquest espai protegit, Palacios del Sil i Páramo del Sil.

La Comarca del Bierzo, moltes vegades qualificada com a regió molt ben delimitada de forma natural, actualment forma part de la Província de León tot i que en la divisió provincial d'Espanya de 1822 havia estat considerada com a província (Morén-Alegret, 2005). D'aqueta manera l'any 1991 es crea i es regula per llei la Comarca del Bierzo integrada per 37 municipis i amb Ponferrada com a capital. El seu territori ocupa una superfície de 2.915,5 quilòmetres quadrats, amb influències gallegues, asturianes i lleoneses, tant per la proximitat geogràfica com per les intenses relacions comercials i socials (en el cas de Lleó a més administratives).

Tot i estar ben delimitada de forma natural, això no implica que es tracti d'un territori homogeni. S'acostuma a diferenciar entre la muntanya, la "hoya" i el Bierzo Alto (o de les mines) que marca la transició entre els dos (Astorga González, 1999 citat a Morén-Alegret, 2005):

- Muntanya o Bierzo occidental: extensa franja muntanyosa que circumval·la gairebé completament la depressió del Bierzo. Aquesta àrea disposa d'importants mines parcialment actives en l'actualitat. El policultiu és el sistema d'aprofitament de l'espai, amb finalitats agrícoles destacant les vinyes i els boscos de castanyers, el fruit del qual ha estat bàsic en l'economia de la zona.

- "La hoyo" o Bierzo Bajo: està format per una conca intramuntanyosa amb una baixa altitud mitjana, on el clima és molt més suau. Aquest fet, juntament amb la presència de terres més bones pel cultiu, permeten que el sector econòmic se centri en l'activitat agrària. A part de la producció agrària, la potencialitat econòmica del Bierzo Bajo també es deu al desenvolupament de les indústries lligades a l'explotació de recursos naturals, principalment indústries del ciment i centrals termoelèctriques i a la transformació de la riquesa agroforestal.

- El Bierzo Alto o de les Mines (zona de transició): es tracta de la zona de contacte entre la muntanya i "la hoyo" és a dir, entre el Bierzo Occidental i el Bierzo Bajo.

Tal i com diu Morén-Alegret (2005), al llarg del segle XX el Bierzo va passar de ser una comarca de destacada emigració a acollir un nombre creixent de població. En els últims 25 anys s'ha produït un retorn d'anteriors emigrants ja jubilats, però també la regió ha estat testimoni de l'arribada d'immigrants estrangers i del seu assentament. Així, el desenvolupament de la mineria del carbó va provocar que a partir dels anys 60 es produïssin els primers fluxos d'immigració estrangera per treballar en aquest sector, bàsicament d'habitants del nord de Portugal. A partir de 1970, s'intensifica l'arribada de portuguesos i s'inicia l'arribada de població capverdiana i pakistanesa en municipis com Bembibre, Fabero, Torre del Bierzo, Igüeña o Páramo del Sil.

En l'actualitat, el sector miner es troba immers en una profunda crisi, la qual cosa ha tingut com un de seus resultats la pèrdua de població en la major part de les valls mineres. Així, durant el període 1981-1996 només hi va haver creixement demogràfic en els municipis del Bierzo de Ponferrada i Bembibre. En els últims anys, especialment a partir de l'any 2000, s'ha produït l'arribada de població llatinoamericana relacionada amb noves activitats emergents. Com a alternatives econòmiques s'ha vingut plantejant i duent a terme de manera desigual un desenvolupament del turisme rural, la indústria forestal, la mineria de la pissarra i la indústria agro-alimentària vinculada a productes com el pebrot, el vi i el "botillo" (Morén-Alegret, 2005).

Pel què fa a l'**espai natural protegit del Alto Sil**²⁰, ocupa una superfície de 43.752 hectàrees, amb un caràcter eminentment muntanyós ja que engloba valls estretes i cims que superen els 2.000 metres. Aquest espai està integrat al Plan de Espacios Naturales de Castilla y León juntament amb l'Espacio Natural Sierra de Ancares, a causa de l'alt valor ecològic de la zona i a la presència d'espècies emblemàtiques amenaçades, com són l'ós bru i "l'urogallo cantàbrico". En l'actualitat s'està en els darrers passos de posar en marxa un conveni amb la Universidad de León per la realització d'un Plan de Ordenación de los Recursos Naturales que englobi tota la Montaña Occidental Lleonesa.

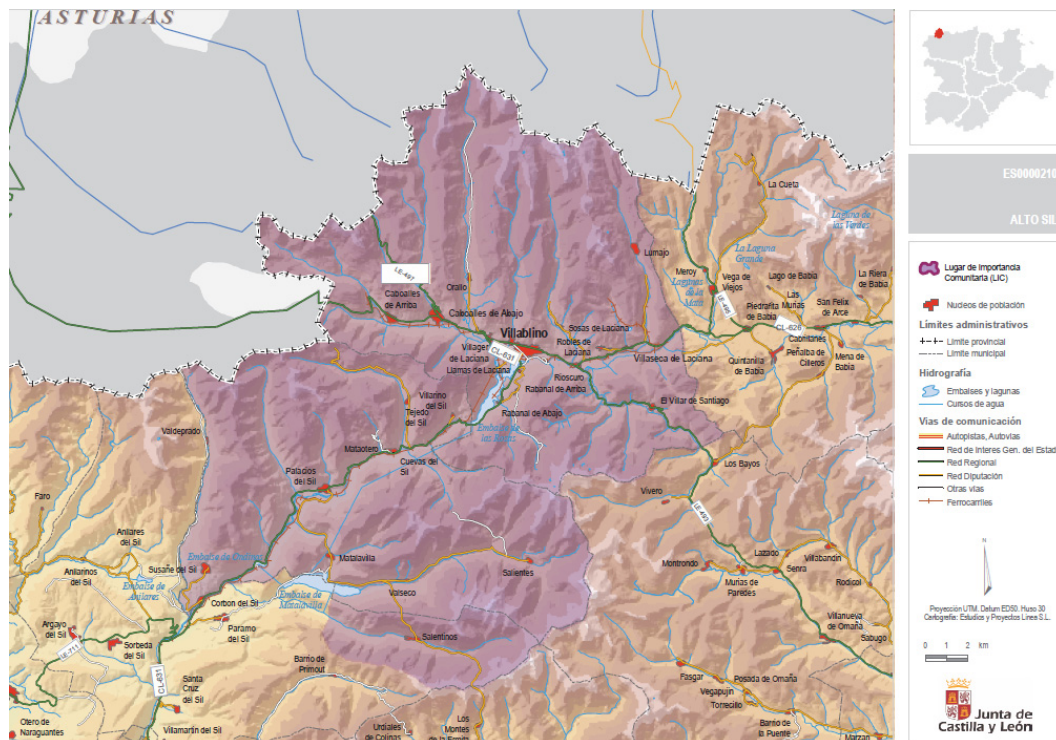
Tot això ha motivat la inclusió d'aquesta àrea a la Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) "Alto Sil" i a la Llista de Llocs d'Interès Comunitari de la Junta de Castella i Lleó, conformant el LIC "Alto Sil" coincident amb la ZEPA anteriorment esmentada. Es caracteritza el LIC per ser una zona muntanyosa determinada per forts desnivells, la presència de boscos en pendents, prats alpins i rocams calcaris en les parts més altes; així

²⁰ La informació referent al LIC del Alto Sil ha estat extreta majoritàriament de la pàgina web de la Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Castilla y León <http://www.jcyl.es/> [29/6/2009], però també de la pàgina web del Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya http://www.mma.es/portal/secciones/biodiversidad/rednatura2000/rednatura_espana/ [4/7/2009].

com per allotjar una població d'entre deu i quinze individus d'ós bru i una població considerable de gall salvatge.

Les majors amenaces per a la conservació dels valors de l'espai deriven de la presència d'explotacions mineres a cel obert i de la possible afectació a les poblacions d'ós bru per la instal·lació de parcs eòlics. La Vall de Laciana a la qual pertany el municipi de Villablino, va ser declarada Reserva de la Biosfera per l'UNESCO l'any 2003.

LIC del Alto Sil

Font: Junta de Castilla y León

Municipis a analitzar

L'àrea emparada sota les figures de ZEPA i LIC inclou íntegrament els termes municipals de Villablino i Palacios del Sil i parcialment el de Páramo del Sil. Com ja s'ha dit, el present estudi es centrarà en els municipis pertanyents a la Comarca del Bierzo, per tant quedaria exclòs de l'estudi el municipi de Villablino.

- Municipis que entren a l'anàlisi: Palacios del Sil i Páramo del Sil. Cal tenir en compte que pel què fa a aquest darrer municipi, tot i que la part del seu terme municipal englobada dins aquest espai és relativament petita, també forma part de l'Espacio Natural de la Sierra de los Ancares.

6- IMMIGRACIÓ ESTRANGERA EMPADRONADA A LES ÀREES D'ESTUDI: 1996-2008

Amb aquest apartat es pretén, en primer lloc obtenir una perspectiva general de la quantitat, la procedència i l'evolució recent de la població de nacionalitat estrangera resident en les àrees objecte d'estudi; i en segon lloc, poder determinar quins són els municipis de cadascuna de les àrees amb un major i un menor percentatge de població estrangera empadronada respectivament, per tal de posteriorment analitzar aquests municipis amb una major profunditat. L'aproximació general s'obtindrà a partir del tractament de les dades oficials de població del Padró municipal extretes de l'INE corresponents a l'any 2008 (dades de l'1 de gener) i a l'any 1996 (dades de l'1 de maig) relatives a la població per nacionalitat i municipi de residència. La tria d'aquestes dates es justifica, pel què fa a les del 2008, per ser les dades oficials disponibles del Padró municipal més recents; i a les del 1996 per considerar que es tracta d'una data en què la immigració estrangera a Espanya es trobava en un moment relativament incipient, juntament amb el fet comentat a l'apartat dedicat als "Elements Metodològics", que a l'any 1996 es va dur a terme una modificació de la normativa padronal que va canviar el sistema vigent fins al moment.

Dit això i seguint l'ordre del punt anterior, a continuació s'analitzen una per una de les cinc àrees d'estudi, les quals agrupen un total de 44 municipis.

6.1- Immigració estrangera empadronada als municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Cáceres)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 5.1, els municipis a analitzar en aquesta àrea d'estudi són: **Aldeanueva de La Vera, Arroyomolinos de La Vera, Cuacos de Yuste, Garganta la Olla, Guijo de Santa Bárbara, Jaraíz de La Vera, Jarandilla de La Vera, Losar de La Vera, Madrigal de La Vera, Pasarón de La Vera, Talaveruela, Torremenga, Valverde de La Vera, Viandar de La Vera i Villanueva de La Vera**. És a dir, un total de quinze municipis.

Si es fixa l'atenció en la **Taula 2** elaborada a partir de les dades del Padró Municipal corresponent a 1 de maig de 1996, es veu que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de Cáceres era del 0,77%, mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats era de l'1,28%, per tant, més força més elevat. El percentatge pel conjunt de la província era superat per sis municipis dels quinze totals: Cuacos de Yuste (1,23%), Jaraíz (2,92%), Jarandilla (1,41%), Valverde (1,18%), Viandar (1,46%) i Villanueva (0,87%). Per la seva banda, Aldeanueva, Madrigal i Talaveruela estaven poc per sota del i Garganta la Olla, Guijo de Santa Bárbara, Pasarón i Torremenga es trobaven ja relativament més allunyats d'aquest llinyar. Finalment, Arroyomolinos, Losar i Pasarón no tenien cap habitant estranger al 1996. A l'hora d'observar aquests percentatges cal tenir en compte que les xifres en valors absoluts dels que parteixen són en alguns casos molt baixes.

Anant als percentatges per nacionalitats es veu que les nacionalitats africanes representaven més de dues terceres parts de la població estrangera del conjunt dels municipis, arribant a percentatges del 90% a Cuacos i Jaraíz, comptant aquest darrer amb 205 habitants estrangers empadronats. La gran presència a nivell comparatiu de població africana en determinats municipis és un dels elements que més criden l'atenció de la taula ²¹. El col·lectiu de població estrangera procedent de països europeus també era significatiu pel conjunt de l'àrea d'estudi, arribant a tenir un pes específic relativament important en alguns municipis amb pocs estrangers totals com Viandar, però també en d'altres com Villanueva o Jarandilla on dels 18 i 47 estrangers empadronats respectivament, 15 i 28 eren d'origen europeu.

²¹ Cal dir en aquest punt, que les dades del Padró de 1996, no permeten veure quines nacionalitats concretes són les que donen lloc a les dades agregades per continents. En canvi les del 2008, tot i que no detallen tots els països sí que permeten distingir entre les "principals nacionalitats".

**Taula 2: Població municipis de la Comarca de La Vera objecte d'estudi.
Padró 1 de maig 1996.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província de Càceres	383536	2943	0,77	59,43	10,33	28,68
10014 Aldeanueva de La Vera	2584	17	0,66	76,47	11,76	11,76
10022 Arroyomolinos de La Vera	616	0	-	-	-	-
10068 Cuacos de Yuste	892	11	1,23	90,91	-	9,09
10079 Garganta la Olla	1207	3	0,25	-	-	100
10091 Guijo de Santa Bàrbara	517	1	0,19	-	-	100
10104 Jaraíz de La Vera	7012	205	2,92	89,76	2,44	5,85
10105 Jarandilla de La Vera	3325	47	1,41	36,17	4,26	59,57
10110 Losar de La Vera	3114	0	-	-	-	-
10111 Madrigal de La Vera	1836	12	0,65	-	25	83,33
10138 Pasarón de La Vera	730	0	-	-	-	-
10179 Talaveruela de La Vera	492	3	0,61	-	-	100
10191 Torremenga	581	2	0,34	-	100	-
10204 Valverde de La Vera	594	7	1,18	42,86	-	57,14
10206 Viandar de La Vera	342	5	1,46	-	-	100
10212 Villanueva de La Vera	2075	18	0,87	5,56	11,11	83,33
Conjunt municipis analitzats	25.917	331	1,28	68,88	4,83	25,37

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 1996)

Passant ja a analitzar la **Taula 3** elaborada a partir de les dades del Padró municipal de l'any 2008, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de Càceres ha passat del 0,77% al 3,33%; mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats ha passat de l'1,28% al 4,86%. Per tant, tot i que l'augment relatiu de població estrangera en el conjunt de la província ha estat més important que en l'àmbit d'estudi, el percentatge del conjunt dels municipis segueix sent sensiblement superior. Quan es valora l'augment de la immigració estrangera entre 1996 i 2008 en l'àrea d'estudi, cal tenir en compte que durant aquest període els municipis analitzats perden en el seu conjunt un 6% de població total, passant de 25.917 a 24.360 habitants, mentre que la Província de Càceres augmenta en un 7,55% la seva població.

Seguint amb la Taula 3, al 2008 el percentatge del conjunt de la província és superat per set municipis dels quinze totals, quatre dels quals ja estaven per sobre del percentatge provincial al 1996. Aquests són Jaraíz (6,36%), Valverde (5,22%) i Villanueva (7,19%); als que al 2008 s'hi han incorporat Losar (6,73%), Pasarón (4,50%), Torremenga (3,78%) i Madrigal (10,25%). Per la seva banda, Aldeanueva, Arroyomolinos, Garganta la Olla, Guijo de Santa Bàrbara i Talaveruela no arriben a l'1,5% de població estrangera empadronada.

**Taula 3: Població municipis de la Comarca de La Vera objecte d'estudi.
Padró 1 de gener 2008.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge països UE	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Provincia de Cáceres	412498	13746	3,33	31,67	30,58	43,04	22,89
10014-Aldeanueva de La Vera	2276	28	1,23	46,43	32,14	17,86	35,71
10022-Arroyomolinos de La Vera	514	1	0,19	100	-	-	-
10068-Cuacos de Yuste	932	19	2,04	36,84	31,58	42,11	21,05
10079-Garganta la Olla	1085	10	0,92	80	80	-	20
10091-Guijo de Santa Bárbara	390	2	0,51	50	50	-	50
10104-Jaraíz de La Vera	6464	411	6,36	7,3	7,06	86,62	4,62
10105-Jarandilla de La Vera	3113	78	2,51	39,74	39,74	33,33	26,92
10110-Losar de La Vera	2988	201	6,73	15,42	15,42	79,1	5,47
10111-Madrigal de La Vera	1824	187	10,25	73,26	72,19	-	26,74
10138-Pasarón de La Vera	666	30	4,5	6,67	6,67	63,33	30
10179-Talaveruela de La Vera	377	4	1,06	100	100	-	-
10191-Torremenga	608	23	3,78	43,48	43,48	52,17	4,35
10204-Valverde de La Vera	594	31	5,22	61,29	61,29	19,35	19,35
10206-Viandar de La Vera	266	5	1,88	80	80	20	-
10212-Villanueva de La Vera	2127	153	7,19	56,21	55,56	13,07	30,72
Conjunt municipis analitzats	24360	1183	4,86	32,46	31,61	51,73	15,3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Al 1996 Jaraíz de La Vera era allora el municipi amb major percentatge i majors nombres absoluts de població estrangera empadronada. Tot i que en els darrers anys s'ha vist superat en percentatge per altres localitats, al 2008 amb 411 estrangers empadronats és de lluny el municipi amb els nombres absoluts més elevats, de manera que el seu cas continua sent especialment rellevant, més si tenim en compte que les dades obtingudes pel conjunt de l'àrea d'estudi estan fortament determinades pels valors d'aquest municipi.

Anant a les nacionalitats, pel conjunt de l'àrea la població de països africans segueix sent la majoritària dins la població estrangera (poc més de la meitat del total d'estrangers), però comparativament ha augmentat més des del 1996 la població procedent de països del continent europeu (arribant a superar el terç sobre el total) i concretament dels països pertanyents a la UE (31,61%). També ha augmentat significativament respecte de 1996 el percentatge de població del continent americà arribant al 15,30% del conjunt de població estrangera. En definitiva, aquestes dades permeten afirmar que tot i que la immigració procedent de països del continent africà i més concretament del Marroc (607 dels 612 empadronats en el conjunt dels municipis al 2008 procedents de països africans tenen nacionalitat marroquina), es manté com la més nombrosa en el conjunt del municipis amb

força diferència, la població europea és la que més ha augmentat relativament en els darrers dotze anys.

És important remarcar que la presència de població africana segueix sent molt desigual segons els municipis, passant de representar més les tres quartes parts del total de població estrangera empadronada a Losar i més de quatre cinques parts a Jaraíz; a municipis com Madrigal, la localitat amb un major percentatge d'estrangers, on no hi ha població empadronada procedent d'aquest continent al 2008. El cas de Madrigal resulta interessant per mostrar aquesta heterogeneïtat ja que en aquest poble, dels 187 estrangers empadronats al 2008, el 73,26% eren de països europeus. Tenint en compte la situació geogràfica dels pobles, s'observa com els nuclis situats a l'extrem est de la Comarca de La Vera (Madrigal, Villanueva, Valverde, Viandar i Talaveruela) són els que presenten uns percentatges de població africana més baixos i alhora els més alts de població europea, amb uns percentatges importants de romanesos i portuguesos. Observant el mapa es pot intuir una certa influència de les principals vies de comunicació en els municipis on hi ha major percentatge d'estrangers empadronats.

**Mapa dels municipis analitzats a la Comarca de La Vera.
Percentatges de població estrangera. Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Sobre aquestes diferències s'indagarà amb una mica més de profunditat al punt 7 del treball, quan es faci l'anàlisi dels dos municipis d'aquesta àrea d'estudi situats als extrems pel què fa als seus percentatges de població de nacionalitat estrangera empadronada. D'una banda tenim a **Madrigal de La Vera**, que encara que té menys de la meitat d'estrangers que Jaraíz i 14 menys que Losar, amb el 10,25% presenta un percentatge força superior a la resta dels municipis analitzats. De l'altra, tenim a **Arroyomolinos de La Vera** que amb un sol estranger és alhora el municipi amb menor percentatge i menor nombre d'estrangers de tota l'àrea d'estudi.

6.2- Immigració estrangera empadronada als municipis amb territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera – Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 5.2, els municipis a analitzar en aquesta àrea d'estudi són: **Cantallops, Colera, Espolla, Garriguella, La Jonquera, Llançà, Portbou, Rabós i Vilamaniscle**. És a dir, un total de nou municipis.

**Taula 4: Població municipis de l'EIN de l'Albera objecte d'estudi.
Padró 1 de maig 1996.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província de Girona	522834	17571	3,36	50,54	9,00	37,59
17041 Cantallops	265	16	6,04	6,25	6,25	87,50
17054 Colera	422	11	2,61	9,09	-	81,82
17064 Espolla	396	1	0,25	-	100,00	-
17077 Garriguella	666	28	4,20	25,00	10,71	60,71
17086 Jonquera (La)	2384	70	2,94	51,43	7,14	41,43
17092 Llançà	3843	333	8,67	9,61	1,20	88,29
17138 Portbou	1614	20	1,24	5,00	-	95,00
17143 Rabós	148	6	4,05	-	-	100,00
17227 Vilamaniscle	128	10	7,81	-	-	100,00
Conjunt municipis analitzats	9.866	495	5,02	15,76	2,83	80,40

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 1996)

Si s'analitza la **Taula 4** elaborada a partir de les dades del Padró Municipal corresponent a 1 de maig de 1996, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera empadronada al conjunt de la Província de Girona era del 3,36%, mentre que el

percentatge del conjunt dels municipis analitzats era del 5,02%, per tant relativament més elevat. La xifra pel conjunt de la província era superada per cinc municipis dels vuit totals: Cantallops (6,04%), Garriguella (4,20%), Llançà (8,67%), Rabós (4,05%) i Vilamaniscle (7,81%). Per la seva banda, Colera i La Jonquera estaven poc per sota de la mitja provincial i Portbou, però sobretot Espolla presentaven un percentatges considerablement més baixos.

Si s'observen els percentatges per nacionalitats es veu que la població estrangera amb nacionalitats de països europeus representava més de quatre cinques parts del total d'estrangers pel conjunt de l'àrea d'estudi, arribant a percentatges de fins al 100% en municipis amb pocs estrangers com Rabós i Villamaniscle, però també sent molt presents percentualment en d'altres com Llançà en què el 88,29% dels 333 habitants estrangers tenien nacionalitats de països europeus. Si es comparen aquests percentatges amb els del conjunt de la Província de Girona, es veu que la presència d'europeus a l'àrea d'estudi tenia un pes molt més rellevant. Passa a l'inrevés en el cas dels habitants de nacionalitats de països africans, ja que enfront del 50,54% d'africans pel conjunt de la província, només s'arriba a un 15,76% pel conjunt dels municipis de l'àrea d'estudi. Tot i això, en poblacions com La Jonquera la relació s'inverteix, sent de nacionalitats de països africans més de la meitat dels 70 habitants estrangers empadronats al municipi.

Passant ja a analitzar la **Taula 5** elaborada a partir de les dades del Padró municipal de l'any 2008, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de Girona ha passat d'un 3,36% al 1996 a un 20,39% al 2008; mentre que el percentatge pel conjunt dels municipis analitzats ha passat del 5,02% al 20,65%. Per tant, tot i que l'augment relatiu en el conjunt de la província ha estat més important que en l'àmbit d'estudi i que els percentatges s'han igualat, el percentatge de població estrangera del conjunt d'aquests municipis segueix sent superior al de la Província de Girona. Com ja s'ha vist en el cas dels municipis de La Vera, cal emmarcar aquestes dades en les variacions de població total tant del conjunt dels municipis analitzats com del conjunt de la província. A diferència del cas anterior, en el conjunt dels municipis la població total ha augmentat en els darrers dotze anys en un 21,51%, passant dels 9.866 als 11.989 habitants. Per la seva banda, la Província de Girona ha passat dels 522.834 als 731.864 habitants, el què suposa un augment del 39%. Tot aquest conjunt de dades permeten afirmar que tant l'augment de població total com l'augment de la població estrangera a la província i a l'àrea d'estudi ha estat espectacular en el període que s'està analitzant.

Taula 5: Població municipis de l'EIN de l'Albera. Padró 1 de gener 2008.

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge nacionalitat països UE	Percentatge nacionalitat francesa	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat marroquina	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Província de Girona	731864	149236	20,39	36,55	30,64	5,29	34,22	24,29	23,89
17041-Cantallops	320	56	17,50	85,71	80,36	37,50	-	-	14,29
17054-Colera	578	105	18,17	71,43	64,76	40,00	4,76	4,76	23,81
17064-Espolla	408	24	5,88	66,67	66,67	58,33	-	-	33,33
17077-Garriguella	821	147	17,90	43,54	42,18	13,61	40,14	34,69	15,65
17086-Jonquera (La)	3107	1054	33,92	24,10	22,58	8,44	29,51	28,27	45,35
17092-Llançà	5082	862	16,96	67,87	59,98	33,76	16,01	15,43	15,08
17138-Portbou	1306	141	10,80	80,14	79,43	70,21	2,13	2,13	17,73
17143-Rabós	194	46	23,71	71,74	71,74	15,22	-	-	28,26
17227-Vilamaniscle	173	41	23,70	95,12	92,68	56,10	2,44	2,44	2,44
Conjunt municipis analitzats	11.989	2476	20,65	49,56	45,60	24,47	20,88	19,83	28,72

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Centrant-se en les dades del 2008, es veu com el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la província és superat per tres municipis dels nou de l'àrea objecte d'estudi. Es tracta de Rabós (23,71%) i Vilamaniscle (23,70%), que ja superaven el percentatge provincial al 1996, i La Jonquera, que amb més d'un terç d'empadronats estrangers se situa al capdavant de l'àrea d'estudi. Cal dir que tots els municipis augmenten els seus percentatges de manera important, però el fet que l'augment pel conjunt de la província sigui tant important, fa que al 2008 hi hagi més municipis per sota el percentatge provincial dels que hi havia al 1996.

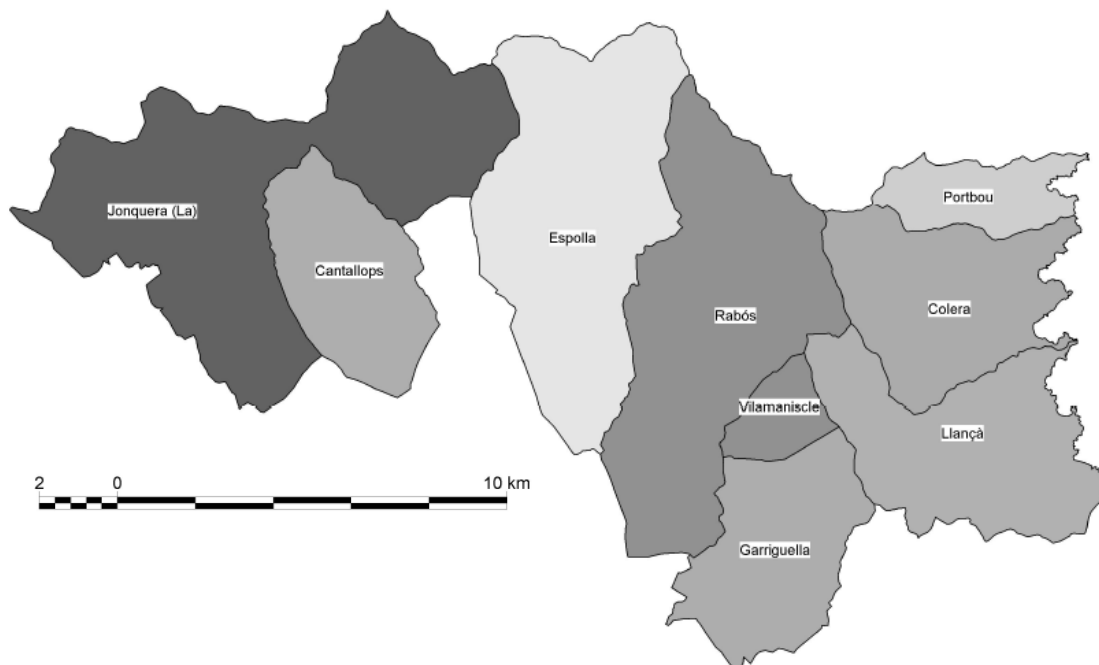
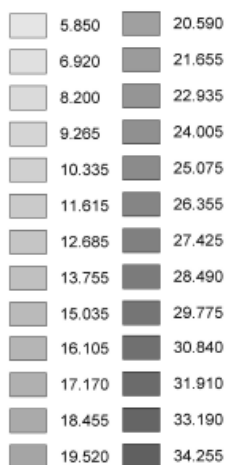
Si es fixa l'atenció en les nacionalitats, es veu com pel conjunt de l'àrea d'estudi la població de països europeus segueix sent majoritària dins la població estrangera arribant pràcticament a representar la meitat sobre el total tot i la pèrdua de pes comparatiu respecte del 1996, sent els països de la UE els més representats amb França al capdavant (24,47%). Tot i el manteniment de l'hegemonia dels estrangers de nacionalitats europees, comparativament, des del 1996 ha augmentat més la població procedent de països del continent africà i sobretot del continent americà. En el cas dels africans, aquests representen al 2008 un 20,88% del total d'estrangers, amb els marroquins com a segona nacionalitat estrangera (19,83%). Pel què fa a la població del continent americà, aquesta arriba a un 28,72% del total de la població estrangera del conjunt de l'àrea d'estudi, amb Bolívia (5,69%) i Equador (6,5%) com a nacionalitats més representades dins d'aquest col·lectiu.

En quant a les diferències per municipis i nacionalitats, aquestes segueixen sent molt presents donant lloc a casos que s'allunyen dels percentatges obtinguts pel conjunt de l'àrea d'estudi. Així, en el cas de La Jonquera, tot i que el col·lectiu africà segueix sent important

dins la població estrangera (29,51%), les nacionalitats majoritàries són les del continent americà (45,35%). D'altra banda, en municipis on la població estrangera de la UE és la de més pes, hi ha casos en què els percentatges d'aquesta població sobre el total d'estrangers arriben fins a percentatges superiors al 70%. Seria el cas de Cantallops, Portbou, Rabós i Villamanisclé. Pel què fa a la població de nacionalitat francesa, aquesta és molt present en termes relatius a Portbou, Espolla i Villamanisclé, però en canvi en municipis com Rabós, la població de nacionalitat britànica és la majoritària entre els estrangers empadronats (23,91%).

**Mapa dels municipis analitzats a l'EIN de l'Albera.
Percentatges de població estrangera. Padró 1 de gener 2008.**

Interval de percentatges d'estrangers empadronats

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Tal i com s'ha dit en el cas de La Vera, sobre les diferències i altres aspectes constatats en aquesta aproximació general, s'hi indagarà amb una mica més de profunditat al punt 7 del Treball a través de l'anàlisi dels dos municipis d'aquesta àrea d'estudi situats als extrems pel què fa als seus percentatges de població de nacionalitat estrangera. Tot i que el municipi amb major nombre i percentatge de població estrangera en aquesta àrea d'estudi és La Jonquera, per les característiques d'aquesta població, les quals distorsionen l'efecte dels atractius naturals del seu entorn, s'ha cregut convenient descartar-la per l'anàlisi en

profunditat²². Així doncs, apareix d'una banda **Rabós** amb el 23,71% de població de nacionalitat estrangera empadronada l'any 2008 com la localitat amb major percentatge. De l'altra **Espolla**, que amb un 5,88% és alhora el municipi amb menor percentatge i amb menor nombre de població estrangera, tot i tenir més del doble d'habitants que localitats com Rabós o Villamaniscla.

6.3- Immigració estrangera empadronada als municipis de Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 5.3, els municipis a analitzar en aquesta àrea d'estudi són: **Atzúbia, Beniarbeig, Benimeli, Castell de Castells, Ondara, Orba, Pego, Ràfol d'Almúnia, Sagra, Sanet i Negrals, Tormos, Vall d'Alcalà, Vall d'Ebo, Vall de Gallinera, Vall de Laguar i el Verger**. És a dir, un total de setze municipis.

Si s'observa la **Taula 6** elaborada a partir de les dades del Padró Municipal corresponent a 1 de maig de 1996, es veu que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província d'Alacant era del 5,11%, mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats era del 5,52%, per tant poc més elevat. La xifra pel conjunt de la província era superada per set municipis dels setze totals: Atzúbia (16,67%), Orba (22,53%), Ràfol d'Almúnia (14,13%) i Tormos (23,28%) amb uns percentatges molt elevats; i Sagra (5,28%), Pego (6,02%) i Sanet i Negrals (7,77%) amb uns percentatges més propers al provincial. Per la seva banda, la resta de municipis presentaven uns percentatges que no arribaven al 3% de població estrangera. Hi havia doncs a l'any 1996, unes diferències molt importants entre les diverses localitats.

²²La situació de La Jonquera, a pocs quilòmetres de la frontera i en un dels dos eixos transfronterers per carretera més importants entre Espanya i França, amb el volum de transport de mercaderies que circulen pel seu terme municipal i l'elevada quantitat de transportistes que s'hi aturen, juntament amb la gran afluència de viatgers i de població francesa que realitza compres a la localitat, ha fet que les característiques del municipi estiguin determinades de manera important per aquesta situació. Sobretot des de finals de la dècada de 1990, als polígons de Vilella, can Quartos i de mas Morató s'hi ofereixen tot tipus de serveis. A tall d'exemple, al desembre del 2007 més del 83% dels treballadors regulars del municipi estaven ocupats en el sector serveis (Font: Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social, http://www.mtas.es/es/seg_soc/index.htm, 22/7/2009); l'any 2001, dels 2.003 treballadors ocupats a La Jonquera, 828 residien fora del municipi, és a dir més d'un 41.3%, quan la xifra pel conjunt dels municipis de la Comarca de l'Alt Empordà era del 35% (Font: IDESCAT, <http://www.idescat.cat> [22/7/2009]); i finalment, la facturació dels supermercats menys la despesa comercialitzable canalitzable en MEC o GEC format supermercat, comptabilitzada a La Jonquera al 2005, va ser de 33,6023 milions d'euros, enfront dels 39,6218 de Figueres, capital de comarca i amb una població empadronada al 2008 gairebé 14 vegades superior (Font: Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya *DOGC núm. 4740 - 16/10/2006*, <http://www.gencat.cat/diari/4740/06282065.htm> 22/7/2009). La importància de la prostitució, recentment posada de manifest a través dels mitjans de comunicació, tampoc pot ser deixada de banda a l'hora de valorar la presència d'estrangers al municipi.

**Taula 6: Població municipis del LIC de les Valls de la Marina objecte d'estudi.
Padró 1 de maig 1996.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província d'Alacant	1.369.708	69985	5,11	5,50	5,78	86,47
03001 Adsubia	582	97	16,67	-	-	98,97
03026 Beniarbeig	1208	28	2,32	-	7,14	92,86
03040 Benimeli	329	9	2,74	11,11	-	88,89
054 Castell de Castells*	471	1	0,21	-	100,00	-
03095 Ondara	5149	126	2,45	4,76	5,56	85,71
03097 Orba	1576	355	22,53	-	4,51	94,93
03102 Pego	10369	624	6,02	2,24	4,49	92,15
03110 Ràfol d'Almúnia	368	52	14,13	-	3,85	96,15
03115 Sagra	379	20	5,28	-	-	100,00
03117 Sanet y Negrals	566	44	7,77	-	-	100,00
03131 Tormos	305	71	23,28	11,27	-	85,92
03134 Vall d'Alcalà (la)	186	4	2,15	-	-	100,00
03135 Vall de Ebo	343	10	2,92	-	10,00	90,00
03136 Vall de Gallinera	682	10	1,47	-	-	100,00
03137 Vall de Laguart	918	18	1,96	-	5,56	94,44
03138 Verger (el)	3627	24	0,66	12,50	4,17	83,33
Conjunt municipis analitzats	27.058	1493	5,52	2,14	3,95	92,77

*Les dades de Castell de Castells corresponen a l'any 1999

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 1996)

Fixant l'atenció en aquest darrer aspecte es veu com la població estrangera amb nacionalitats de països europeus era del 90,77% pel conjunt de l'àrea d'estudi, arribant a percentatges de fins al 100% en alguns municipis i no baixant del 83,33% del Verger. Si es comparen amb els del conjunt de la Província d'Alacant, es constata que la presència d'estrangers europeus sobre la població estrangera en general, tenia una importància relativa una mica més elevada en l'àrea d'estudi. Tot i això, els percentatges eren força similars. Pel què fa a les nacionalitats dels demés continents, els percentatges que presentaven sobre el total de població estrangera, eren poc significatius tant en el conjunt de l'àrea d'estudi com a cada municipi. Només en el cas de Castell de Castells, a l'haver-hi un sol estranger empadronat²³ i ser d'una nacionalitat del continent americà, el percentatge d'americans sobre el total d'estrangers era del 100%.

Passant ja a analitzar la **Taula 7** elaborada a partir de les dades del Padró municipal de l'any 2008, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província d'Alacant ha passat d'un 5,11% al 1996 a un 23,60% al 2008; mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats ha passat del 5,52% al 24,56%. Per tant,

²³ Tal i com s'indica al peu de la Taula 6, al no disposar de dades del Padró municipal de 1996, les dades de Castell de Castells corresponen a l'any 1999.

l'augment relatiu de població estrangera ha estat molt similar en els dos àmbits i el percentatge de població estrangera que es troba en el conjunt d'aquests municipis és encara lleugerament superior al de la Província d'Alacant.

Com ja s'ha fet amb les dues àrees d'estudi anteriors, cal emmarcar aquestes dades en les variacions de la població total tant pel conjunt dels municipis analitzats com pel conjunt de la província. D'una manera molt similar al què es trobava en el cas de l'Albera, el conjunt dels municipis analitzats al LIC de les Valls de la Marina ha augmentat la població total en els darrers dotze anys en un 21,27%, passant dels 27.058 als 32.814 habitants. Per la seva banda, la Província d'Alacant ha passat d' 1.369.708 a 1.891.477 habitants, el què suposa un augment del 38,09%. Tot aquest conjunt de dades permeten afirmar que tant l'augment de població total com l'augment de la població estrangera a l'àrea d'estudi ha estat espectacular, però que el creixement de la població total en el conjunt de la província ha estat força més important que el que s'ha produït en l'àrea d'estudi.

**Taula 7: Població municipis del LIC de les Valls de la Marina objecte d'estudi.
Padró 1 de gener 2008.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge nacionalitat països UE	Percentatge nacionalitat britànica	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Província d'Alacant	1891477	446368	23,60	68,81	60,91	27,29	9,87	19,02
03001-Adsubia	686	286	41,69	96,85	96,85	62,24	-	2,45
03026-Beniarbeig	1889	464	24,56	72,41	68,75	32,76	4,53	22,63
03040-Benimeli	427	131	30,68	93,89	93,13	63,36	2,29	3,05
03054-Castell de Castells	505	78	15,45	96,15	93,59	67,95	1,28	2,56
03095-Ondara	6457	1129	17,48	51,28	40,74	10,19	21,17	25,86
03097-Orba	2566	1408	54,87	95,53	93,11	65,41	0,64	3,13
03102-Pego	11043	2207	19,99	83,28	72,59	31,63	6,98	8,74
03110-Ràfol d'Almúnia (EI)	692	338	48,84	94,97	87,28	59,17	0,89	3,85
03115-Sagra	434	140	32,26	90,00	90,00	66,43	10,00	-
03117-Sanet y Negrals	740	245	33,11	91,02	82,04	47,35	3,67	5,31
03131-Tormos	375	167	44,53	92,81	91,02	71,86	4,19	2,40
03134-Vall d'Alcalà (la)	186	18	9,68	94,44	88,89	66,67	-	5,56
03135-Vall d'Ebo (la)	299	35	11,71	88,57	82,86	34,29	-	11,43
03136-Vall de Gallinera	671	119	17,73	78,99	78,99	50,42	-	21,01
03137-Vall de Laguar (la)	997	175	17,55	88,00	85,14	52,00	8,00	4,00
03138-Verger (el)	4847	1119	23,09	65,68	61,22	7,51	18,05	14,30
Conjunt municipis analitzats	32814	8059	24,56	79,77	73,35	37,08	8,39	10,85

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

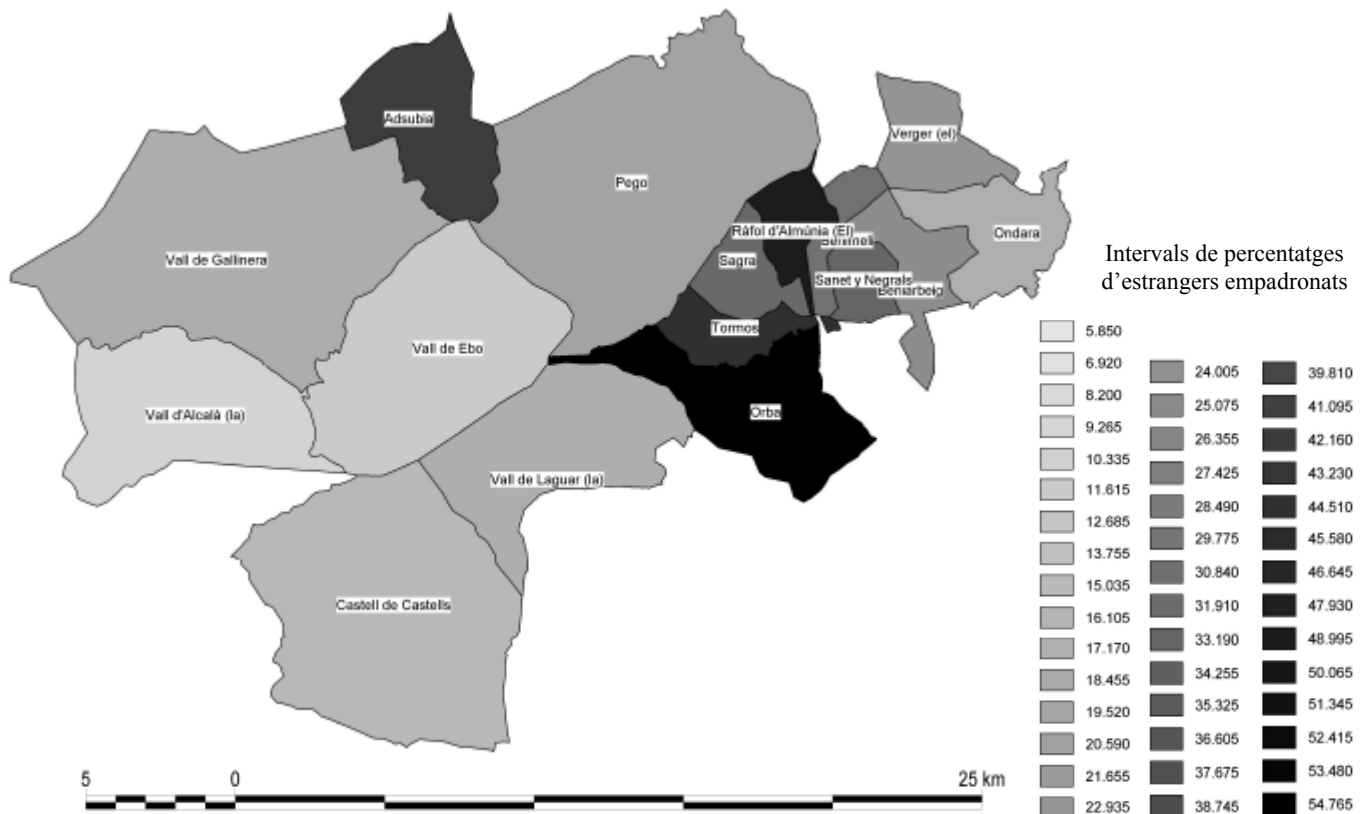
Centrant l'atenció en les dades del 2008, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la província és superat per vuit municipis dels setze totals, enfront dels set que superaven el percentatge provincial al 1996. Es tracta d'Atzúbia (41,29%), Beniarbeig (24,56%), Benimeli (30,68%), Orba (54,87%), Ràfol d'Almúnia (48,84%), Sagra (32,26%), Sanet i Negrals (33,11%) i Tormos (44,53%), tots ells municipis amb uns percentatges molt elevats. Beniarbeig, l'única localitat de les acabades d'esmentar que no arriba al 30%, és també l'única que no estava per sobre el percentatge provincial al 1996. Per la seva banda, per sota del 23,60% del conjunt de la província es troben Castell de Castells, Ondara, Tormos, Vall d'Alcalà, Vall d'Ebo, Vall de Gallinera, Vall de Laguar, el Verger i Pego, localitat que al 1996 estava situada per sobre el percentatge provincial. Cal dir que tot i les enormes diferències de percentatges existents entre els municipis d'aquesta àrea d'estudi, excepte en els casos de la Vall d'Alcalà i la Vall d'Ebo, tota la resta superen el 15% de població estrangera empadronada, és a dir, uns percentatges força superiors al 11,41% de població de nacionalitat estrangera empadronada al conjunt d'Espanya l'1 de gener del 2008 segons les dades de l'INE.

En aquesta àrea d'estudi, cal tenir també molt en compte les dades d'estrangers empadronats en nombres absoluts, ja que el cas de Pego és especialment rellevant en aquest sentit. Aquest municipi és tant al 1996 com al 2008 el que presenta uns majors nombres absoluts de població estrangera empadronada. Tot i que en els darrers anys s'ha vist superat en percentatge per localitats que al 1996 li anaven al darrera, amb 624 estrangers empadronats és al 2008 encara el municipi amb els nombres absoluts més elevats amb una certa distància sobre la resta. D'aquesta manera cal que el seu cas sigui tingut en compte de manera destacada.

Si es centra l'atenció en les nacionalitats, pel conjunt de l'àrea d'estudi s'observa que la població de països europeus segueix sent absolutament majoritària dins la població estrangera (79,77%) tot i la pèrdua de pes comparatiu respecte del 1996. Així, són els països de la UE els més representats amb el Regne Unit al capdavant (37,08%). Cal dir que la pèrdua de pes relatiu dels estrangers europeus respecte del total d'estrangers i particularment enfront de les nacionalitats africanes i sobretot americanes, és en aquesta àrea d'estudi molt menys pronunciada a la que s'observava a l'Albera, però també a la que es dona al conjunt de la província d'Alacant, on les nacionalitats africanes, arribant al 8,39% i sobretot les americanes arribant al 10,85%, tenen un creixement percentual força important respecte de l'any 1996. Dins d'aquestes nacionalitats africanes i americanes, la marroquina amb un 7,11% sobre el total d'estrangers al conjunt dels municipis, i les colombianes i equatorianes

amb un 3,70% i un 3,46% respectivament, són els col·lectius més representats. En quant a les diferències per municipis, tot i que sí que s'observa que algunes localitats presenten uns percentatges de nacionalitats americanes (Ondara, Beniarbeig i Vall de Gallinera) o africanes (Ondara i el Verger) una mica més elevats, l'hegemonia dels estrangers europeus i en particular de la UE és indiscutible.

**Mapa dels municipis analitzats a la Comarca de la Marina Alta.
Percentatges de població estrangera. Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Com ja s'ha dit als punts anteriors, sobre aquestes diferències entre els percentatges de població estrangera dels diferents municipis s'hi indagarà amb una mica més de profunditat al punt 7 del treball, en l'anàlisi dels dos municipis d'aquesta àrea d'estudi situats als extrems pel què fa als seus percentatges de població de nacionalitat estrangera. En aquest cas, les localitats en qüestió seran d'una banda **Orba** que tot i que és superada en nombres absoluts de població estrangera per Pego, amb un 54,87% és el municipi amb un percentatge més elevat. De l'altra, **la Vall d'Alcalà**, que amb un 9,68% i 18 estrangers, és la localitat amb menor nombre i menor percentatge d'estrangers empadronats a 1 de gener del 2008.

6.4- Immigració estrangera empadronada als municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 5.4, els municipis a analitzar en aquesta àrea d'estudi són: **Ayamonte i Isla Cristina**.

Si s'observa la **Taula 8** elaborada a partir de les dades del Padró Municipal corresponent a 1 de maig de 1996, es veu com el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de Huelva era del 0,58%, mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats era de l'1,39%, per tant força més elevat²⁴.

Taula 8: Població municipis Paraje Natural Marismas de Isla Cristina. Padró 1 de maig 1996.

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província de Huelva	454735	2.649	0,58	28,61	5,66	64,06
21010 Ayamonte	17566	244	1,39	9,02	1,64	88,52
21042 Isla Cristina	17310	241	1,39	61,41	2,90	33,20
Conjunt municipis analitzats	34876	485	1,39	35,05	2,27	61,03

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 1996)

Si es centra l'atenció en els percentatges per nacionalitats, s'observa que la població estrangera amb nacionalitats de països europeus arribava gairebé a les dues terceres parts sobre el total pel conjunt de l'àrea d'estudi, enfront del 35,05% de les de països africans, uns percentatges força similars als del conjunt de la província. Tot i aquests percentatges pel conjunt de l'àrea d'estudi, les diferències entre els dos municipis eren molt importants. D'una a Ayamonte, els estrangers de nacionalitats europees representaven el 88,52% sobre el total d'estrangers, enfront de només el 9,02% de població empadronada de nacionalitats africanes. Per contra a Isla Cristina, sense arribar a una situació tant polaritzada, la correlació s'invertia tenint un 61,41% d'estrangers de nacionalitats africanes, enfront de només el 33,20% d'estrangers europeus. S'estava per tant, davant de dues situacions prou allunyades entre si mateixes, però també dels percentatges provincials.

Passant ja a analitzar la **Taula 9** elaborada a partir de les dades del Padró municipal de l'any 2008, s'observa que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de Huelva ha passat d'un 0,58% al 1996 a un 7,31% al 2008; mentre que el

²⁴ Cal recordar que en aquesta àrea d'estudi, la presència de temporers fa que la presència de població estrangera pugui ser molt més elevada en determinades èpoques de l'any. El fet que aquest tipus de treballadors no acostumi a empadronar-se dificulta molt la seva quantificació.

percentatge del conjunt dels municipis analitzats ha passat de l'1,39 a l'11,09%. Per tant, l'augment relatiu de població estrangera ha estat força més important en el conjunt de la província, però cal tenir en compte que aquesta presentava uns percentatges molt baixos i que tot i aquest major augment relatiu, el percentatge pel conjunt dels dos municipis segueix sent notablement més elevat.

**Taula 9: Població municipis Paraje Natural Marismas de Isla Cristina.
Padró 1 de gener 2008.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge nacionalitat països UE	Percentatge nacionalitat portuguesa	Percentatge nacionalitat romanesa	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat marroquina	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Província de Huelva	507915	37110	7,31	63,46	60,06	9,59	29,19	19,95	15,03	14,88
21010-Ayamonte	19738	2727	13,82	77,96	74,62	40,67	9,24	6,16	5,61	14,23
21042-Isla Cristina	20982	1790	8,53	62,01	59,27	14,25	18,83	29,33	26,59	7,43
Conjunt municipis analitzats	40720	4.517	11,09	71,64	68,54	30,20	13,04	15,34	13,93	11,53

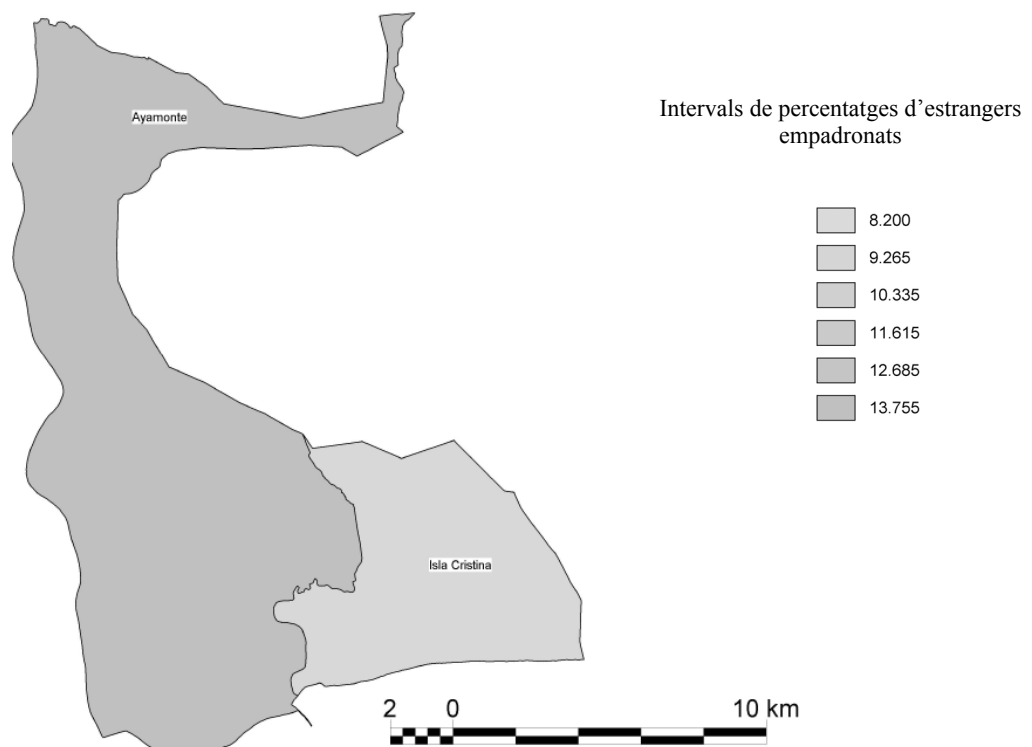
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Pel què fa a les variacions de la població total tant pel conjunt dels municipis analitzats com pel conjunt de la província, els dos municipis d'aquesta àrea han augmentat la població total en els darrers dotze anys en un 16,75%, passant dels 34.876 als 40.720 habitants. Per la seva banda, la Província de Huelva ha passat de 454.735 a 507.915 habitants, el què suposa un augment de l'11,69%. A diferència del què es trobava en els casos de l'Albera i les Valls de la Marina, en aquesta àrea d'estudi ha augmentat més la població en els municipis analitzats que en el conjunt de la província.

Fixant-se en les dades del 2008, s'observa que els percentatges de població de nacionalitat estrangera dels dos municipis han augmentat de tal manera que segueixen estant per sobre del percentatge provincial, però mentre que a Ayamonte s'ha passat d'un 1,39% de població estrangera a un 13,82%, a Isla Cristina, de l'1,39% només s'ha passat a un 8,53%. Si bé el creixement percentual de població estrangera ha estat ben diferenciat entre els dos municipis respecte de 1996, les importants diferències en quan a la composició d'aquesta població s'han anat suavitzant aparentment, ja que la població europea estrangera d'Isla Cristina ha passat de representar poc menys d'un terç sobre el total d'estrangers del municipi, a representar poc menys de dos terços i a acostar-se al 77% d'Ayamonte. D'altra banda, el percentatge d'estrangers africans d'Isla Cristina, molt elevat al 1996 (61,41%), també s'ha acostat al percentatge d'Ayamonte tot i que encara continua sent força superior (29,33%

enfrent del 6,16% d'Ayamonte). Tot i això, com s'ha dit aquest acostament pot ser qualificat d'aparent, ja que pel què fa als estrangers de la UE, la presència de portuguesos a Ayamonte és molt més important que a la població veïna (40,67% del total d'estrangers enfront del 14,25 %), mentre que a Isla Cristina els nacionals de Romania i de Polònia tenen molt més pes (18,83% enfront el 9,24% pel què fa als romanesos; i 15,03% enfront del 2,02% pel què fa als polonesos). També si es fixa l'atenció en la població de nacionalitat marroquina, es veu que a Isla Cristina es tracta d'una comunitat amb un pes important sobre el col·lectiu d'estrangers empadronats (26,59%), mentre que a Ayamonte només arriben al 5,61%. Finalment, també es veu que a Ayamonte hi ha més del doble d'estrangers empadronats amb nacionalitats de països americans, amb una comunitat Brasileira de 147 habitants, enfront dels 133 estrangers americans en total d'Isla Cristina.

**Mapa dels municipis analitzats al Paraje Natural Marismas Isla Cristina.
Percentatges de població estrangera. Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Al només tenir aquesta àrea d'estudi dos municipis, es prendrà **Isla Cristina** amb un 8,53% de població estrangera empadronada al 2008 com el municipi amb un menor percentatge d'estrangers; i amb un 13,82%, a **Ayamonte** com el municipi amb un major percentatge.

6.5- Immigració estrangera empadronada als municipis de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil (Província de León)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 5.5, els municipis a analitzar en aquesta àrea d'estudi són: **Palacios del Sil i Páramo del Sil**.

Si s'observa la **Taula 10** elaborada a partir de les dades del Padró municipal corresponent a 1 de maig de 1996, es veu que el percentatge de població de nacionalitat estrangera del conjunt de la Província de León era de l'1,16%, mentre que el percentatge del conjunt dels municipis analitzats era del 3,49%, per tant força més elevat. Tot i això, les diferències entre els dos municipis eren molt importants, arribant al 5,92% d'estrangers a Páramo del Sil i quedant-se amb només un 0,45% a Palacios del Sil. Al treballar amb percentatges, cal tenir en compte que en aquesta darrera localitat s'hi trobaven al 1996 un total de set estrangers empadronats, tots ells nacionals de països del continent europeu, per la qual cosa la importància en percentatge d'aquest col·lectiu sobre el total d'estrangers ha de ser relativitzada. Pel què fa a Páramo del Sil, dels 123 estrangers empadronats el 53,66% tenien nacionalitats europees i el 46,34% africanes.

Taula 10: Població municipis Comarca del Bierzo del LIC del Alto Sil. Padró 1 de maig 1996.

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província de León	512455	5943	1,16	19,50	12,12	63,69
24109 Palacios del Sil	1570	7	0,45	-	-	100,00
24110 Páramo del Sil	1959	116	5,92	49,14	-	50,86
Conjunt municipis analitzats	3529	123	3,49	46,34	-	53,66

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 1996)

Passant ja a analitzar la **Taula 11** elaborada a partir de les dades del Padró municipal de l'any 2008, en primer lloc es constata que en dotze anys la població total dels dos municipis s'ha vist reduïda en un 21,14%, passant de les 3.529 persones empadronades al 1996 a les 2.783 del 2008. Aquest percentatge és encara més important en el cas concret de Páramo del Sil, veient-se reduïda la població en un 22,31%. Pel què fa a la població total del conjunt de la Província de León, tot i que aquesta també presenta percentatges negatius, la reducció del 1996 al 2008 és d'un 2,39%, (12.255 empadronats menys).

**Taula 11: Població municipis Comarca del Bierzo del LIC Alto Sil.
Padró 1 de gener 2008.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge nacionalitat països UE	Percentatge nacionalitat portuguesa	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Província de León	500200	23380	4,67	42,64	39,89	15,09	16,54	36,59
24109-Palacios del Sil	1261	7	0,56	71,43	71,43	71,43	-	28,57
24110-Páramo del Sil	1522	55	3,61	70,91	70,91	65,45	5,45	23,64
Conjunt municipis analitzats	2783	62	2,23	70,97	70,97	66,13	4,84	24,19

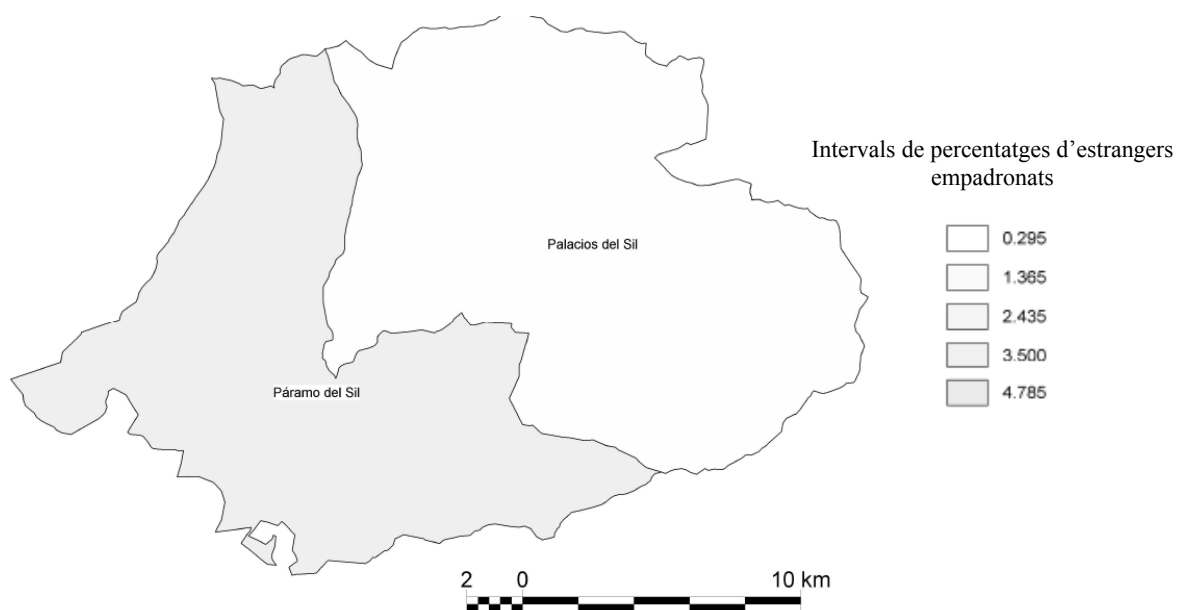
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Centrant-se en les dades del 2008, s'observa que els percentatges de població de nacionalitat estrangera dels dos municipis han evolucionat de maneres diferents. D'una banda Palacios del Sil segueix tenint set empadronats estrangers, però degut a la reducció de la població total, el percentatge que suposen ha augmentat lleugerament arribant al 0,56%. De l'altra, Páramo del Sil ha vist reduït el nombre gairebé a la meitat, però amb la pèrdua de població total el percentatge es queda en un 3,61% enfront del 5,96% que tenia al 1996. En aquesta àrea d'estudi cal tenir molt present l'impacte que hagin pogut tenir les nacionalitzacions dels estrangers empadronats al llarg dels darrers dotze anys, ja que al tractar-se d'una immigració establerta des de fa dècades a la Comarca atreta bàsicament pel sector de la mineria, és un procés administratiu que pot haver influït en l'evolució de les dades²⁵. Tot i aquest factor, la pèrdua de població estrangera tant percentualment com en nombres absoluts que mostren les dades obtingudes a través del padró, fan que aquesta àrea d'estudi representi un cas ben diferenciat de la resta d'àrees analitzades en el present Treball.

Anant a les nacionalitats, es veu que els dos municipis presenten uns percentatges d'estrangers europeus sobre el conjunt de la seva població estrangera empadronada a l'entorn del 70%, de manera que en el cas de Palacios, les nacionalitats dels set estrangers s'han diversificat lleugerament amb cinc portuguesos, un colombià i un cubà. Pel què fa a Páramo, els nacionals de Portugal amb un 65,45% sobre el total dels estrangers, també són la nacionalitat estrangera més representada. Els estrangers de nacionalitats americanes, que no tenien presència en cap dels dos municipis al 1996, també guanyen pes a Páramo arribant als tretze empadronats repartits entre diferents nacionalitats sud-americanes.

²⁵ La comprovació de dades referents a aquesta qüestió es farà a l'apartat 7.5 del Treball en el que s'analitzen els dos municipis d'aquesta àrea d'estudi amb una major profunditat.

**Mapa dels municipis analitzats al LIC del Alto Sil.
Percentatges de població estrangera. Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal, 2008)

Al només tenir aquesta àrea d'estudi dos municipis, es prendrà **Palacios del Sil** amb un 0,56% d'estrangers empadronats sobre el conjunt de la població, com el municipi amb un menor percentatge d'estrangers; i amb un 3,61%, a **Páramo del Sil** com el municipi amb un major percentatge. Sobre l'exceptualitat que representen aquestes dues localitats pel fet de perdre estrangers empadronats tant percentualment com en nombres absoluts en els darrers dotze anys, s'hi indagarà amb una mica més de profunditat al punt 7 del treball.

6.6- Visió de conjunt de la immigració estrangera empadronada a les cinc àrees d'estudi: 1996-2008

Per tal de resumir i tenir una visió general de les dades aportades a l'apartat 6 del Treball, a continuació s'exposen els quadres amb els percentatges de població del conjunt dels municipis de cadascuna de les àrees d'estudi pels anys 1996 i 2008. Juntament amb aquestes dades s'aporten les del conjunt de les respectives províncies per poder comparar-les amb les anteriors.

**Taula 12: Població total de cada àrea d'estudi i total de cada província.
Padró 1 de maig de 1996.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica	Percentatge nacionalitat països Europa
Total Província de Càceres	383536	2943	0,77	59,43	10,33	28,68
Conjunt municipis analitzats La Vera	25.917	331	1,28	68,88	4,83	25,37
Total Província de Girona	522834	17571	3,36	50,54	9	37,59
Conjunt municipis analitzats EIN de l'Albera	9.866	495	5,02	15,76	2,83	80,4
Total Província d'Alacant	1.369.708	69985	5,11	5,5	5,78	86,47
Conjunt municipis analitzats LIC Valls de la Marina	27.058	1493	5,52	2,14	3,95	92,77
Total Província de Huelva	454735	2.649	0,58	28,61	5,66	64,06
Conjunt municipis analitzats a Huelva	34876	485	1,39	35,05	2,27	61,03
Total Província de León	512455	5943	1,16	19,5	12,12	63,69
Conjunt municipis analitzats al LIC del Alto Sil	3529	123	3,49	46,34	-	53,66

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

**Taula 13: Població total de cada àrea d'estudi i total de cada província.
Padró 1 de gener de 2008.**

	Població total nombres absoluts	Estrangers nombres absoluts	Percentatge població estrangera	Percentatge nacionalitat països Europa	Percentatge nacionalitat països UE	Percentatge nacionalitat països d'Àfrica	Percentatge nacionalitat països Amèrica
Total Província de Càceres	412498	13746	3,33	31,67	30,58	43,04	22,89
Conjunt municipis analitzats La Vera	24360	1183	4,86	32,46	31,61	51,73	15,3
Total Província de Girona	731864	149236	20,39	36,55	30,64	34,22	23,89
Conjunt municipis analitzats EIN de l'Albera	11.989	2476	20,65	49,56	45,6	20,88	28,72
Total Província d'Alacant	1891477	446368	23,60	68,81	60,91	9,87	19,02
Conjunt municipis analitzats LIC Valls de la Marina	32814	8059	24,56	79,77	73,35	8,39	10,85
Total Província de Huelva	507915	37110	7,31	63,46	60,06	19,95	14,88
Conjunt municipis analitzats a Huelva	40720	4.517	11,09	71,64	68,54	15,34	11,53
Total Província de León	500200	23380	4,67	42,64	39,89	16,54	36,59
Conjunt municipis analitzats al LIC del Alto Sil	2783	62	2,23	70,97	70,97	4,84	24,19

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

En totes les àrees, al 1996 el percentatge de població de nacionalitat estrangera empadronada del conjunt de cada província era superat en major o menor mesura pel percentatge que es trobava pel conjunt dels municipis analitzats. Tot i això, cal recordar que les diferències entre els diversos municipis dins de cadascuna de les àrees eren molt importants.

En l'evolució cap al 2008, els municipis de la Comarca del Bierzo amb terme municipal comprès dins del LIC del Alto Sil, es presenten com un cas a part. Això és degut a que és l'única àrea d'estudi que registra una pèrdua de població estrangera durant el període analitzat. A més, cal dir que es tracta d'una pèrdua força considerable ja que els estrangers empadronats es veuen reduïts pràcticament a la meitat, mentre que la tendència pel conjunt de la província és totalment inversa amb un augment força significatiu de població estrangera. A més també es presenta com l'única àrea en la que el percentatge d'estrangers empadronats del conjunt dels seus municipis és inferior al del conjunt de la província.

En les demés àrees d'estudi, quatre de les cinc, si s'observen les dades de l'any 2008 en relació a les del 1996, es constata que augmenten tant els nombres absoluts com els percentatges de població de nacionalitat estrangera del conjunt de municipis. En tres d'aquestes (Municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte; Municipis amb territori comprès dins l'EIN-PNIN de l'Albera; i Municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina), s'observa un augment relatiu de població estrangera lleugerament inferior al registrat a les respectives províncies.

Per la seva banda, al conjunt dels Municipis de Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina, l'augment d'estrangers empadronats respecte de 1996 és una mica superior al conjunt de l'àrea d'estudi que a la Província d'Alacant. Tot i això al 2008, en les quatre àrees esmentades els percentatges continuen sent superiors als que es comptabilitzen en el conjunt de les respectives províncies.

D'aquesta manera, **a 1 de gener del 2008 quatre de les cinc àrees d'estudi presenten en el seu conjunt uns percentatges de població de nacionalitat estrangera empadronada, superiors en major o menor mesura als de les respectives províncies.** De major a menor percentatge aquestes són: Municipis de la Comarca de la Marina Alta amb una part del seu territori comprès dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant); Municipis amb una part del seu territori comprès dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera - Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona); Municipis amb una part del seu territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla

Cristina (Província de Huelva); i Municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (Província de Càceres).

Es podria dir doncs, que a nivell general no queda refutada la hipòtesis inicial segons la qual les àrees naturals poden actuar com a factor d'atracció de població estrangera. Cal dir que “no queda refutada”, ja que no és possible anar més enllà amb les dades observades fins al moment. Si una cosa queda clara és que, com s'ha anat constatant, **les diferències entre municipis són molt importants tant pel què fa als percentatges de població estrangera, com per la composició d'aquesta població.** Aquest fet fa que la primera aproximació general a les àrees d'estudi no pugui passar de ser res més que això, una aproximació general a partir de la qual caldrà seguir treballant. Això es farà, primerament en aquest mateix Treball amb un major aprofundiment en les característiques dels dos municipis que ja s'han anat esmentant per cadascuna de les àrees i amb l'anàlisi de les dades obtingudes a partir de l'exploració duta a terme amb mètodes qualitius; i posteriorment amb la continuació de la recerca un cop presentat el present Treball.

7- MUNICIPIS SELECCIONATS PER UNA ANÀLSI AMB MAJOR PROFUNDITAT

Com ja s'ha dit anteriorment, en el present apartat s'analitzen amb una major profunditat algunes de les característiques de dos municipis de cada àrea d'estudi. Es tracta dels municipis que en el punt 6 han estat identificats com els que tenen uns percentatges de població estrangera més elevats i més reduïts per cada una d'elles. Aquesta anàlisi més detallada s'ha fet per tal de donar més profunditat a l'aproximació general del punt anterior del Treball.

Tot i que la tria basada només en percentatges pot ser discutible en alguns casos per la possible baixa representativitat d'alguns dels municipis amb poca població enfront de localitats amb un nombre total d'estrangers empadronats molt més elevat, s'ha optat per aquest criteri per diversos motius. En primer lloc, al trobar en determinats municipis uns percentatges molt elevats, s'ha decidit donar-los preferència en l'anàlisi per tenir la població estrangera, una incidència en el conjunt dels residents, en principi, més important que en municipis on el nombre d'estrangers és més elevat en nombre però més reduït en percentatge. Per exemple, en casos com el de l'àrea analitzada a la Comarca de la Marina Alta, on Pego al 2008 té 801 empadronats estrangers més que Orba, s'ha considerat que el 54,87% d'empadronats estrangers d'Orba pot ser més interessant d'analitzar en primera instància que el 19,99% de Pego. Casos similars encara que potser no tant exagerats, es troben a La Vera i a la serra de l'Albera. En la resta d'àrees, s'ha cregut convenient no canviar el criteri.

7.1- Madrigal de La Vera i Arroyomolinos de La Vera (LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte - Província de Càceres)

En aquesta àrea d'estudi, d'una banda tenim a Madrigal de La Vera, que amb el 10,25% d'empadronats estrangers presenta un percentatge força superior a la resta dels municipis analitzats a la Comarca de La Vera. De l'altra, tenim a Arroyomolinos de La Vera que amb un sol estranger és alhora el municipi amb menor percentatge i menor nombre d'estrangers empadronats de tota l'àrea d'estudi.

7.1.1- Madrigal de La Vera

Aquest municipi situat al límit oriental de la Comarca de La Vera, tal i com s'ha vist en el punt anterior comptava a l'1 de gener del 2008 amb 1.824 habitants empadronats, 187 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 10,25% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 14**, d'aquests 187 residents estrangers, més de dues terceres parts eren de nacionalitats del continent europeu, amb els empadronats romanesos com a nacionalitat destacada representant el 57,75% del total, seguida d'alemanys i portuguesos. El col·lectiu d'empadronats de nacionalitats del continent americà que s'ha vist que havia crescut de manera important des del 1996, és encapçalat pels nacionals de Bolívia, que amb un 14,97% sobre el total d'estrangers empadronats, representen la segona nacionalitat estrangera del municipi.

**Taula 14. Població estrangera de Madrigal de La Vera.
Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.**

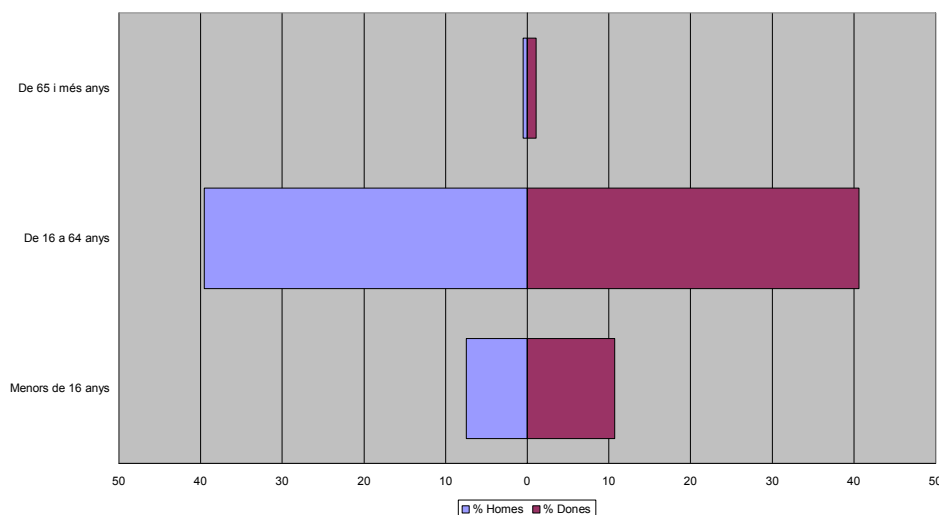
	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Europa	137	73,26
Total Unió Europea	135	72,19
Alemanya	8	4,28
Polònia	6	3,21
Portugal	8	4,28
Romania	108	57,75
Total Europa No Comunitària	2	1,07
Total Amèrica	50	26,74
Bolívia	28	14,97

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si es té present que en l'apartat 6.1 s'observava una distinció entre els municipis orientals dels occidentals de la Comarca de La Vera segons si la població estrangera majoritària era d'origen europeu (municipis orientals) o africà (municipis occidentals), veient la Taula 14 queda pràcticament descartada una possible hipòtesi que els separi segons els motius de la seva immigració, és a dir, si es tracta d'una immigració moguda principalment per motius laborals o per motius més relacionats amb la qualitat de vida. La gran varietat de països que formen part de la UE, obliga a determinar amb detall quina és la procedència dels immigrants europeus. La gran presència de romanesos i polonesos a Madrigal desestimaria aquesta hipòtesi.

Si s'observa la **Figura 3**, queda ben clar que els estrangers empadronats a Madrigal estan majoritàriament en edat de treballar. Tot i que un major detall en les edats compreses entre els 16 i els 64 anys seria de gran utilitat per aprofundir en aquest aspecte i les dades disponibles no permeten entrar en tants matisos, la figura reforça l'argument aportat al paràgraf anterior i apunta les motivacions laborals com la principal motivació de l'establiment d'aquesta població a la localitat²⁶. Les diferències per sexe indiquen una presència de dones lleugerament superior a la dels homes, sobretot en les edats joves i a partir dels 64 anys. Entre els 16 i els 64, els percentatges concrets sobre el total d'estrangers són del 39,57% d'homes pel 40,64% d'homes.

Figura 3: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Madrigal de La Vera. Padró 1 de gener 2008.

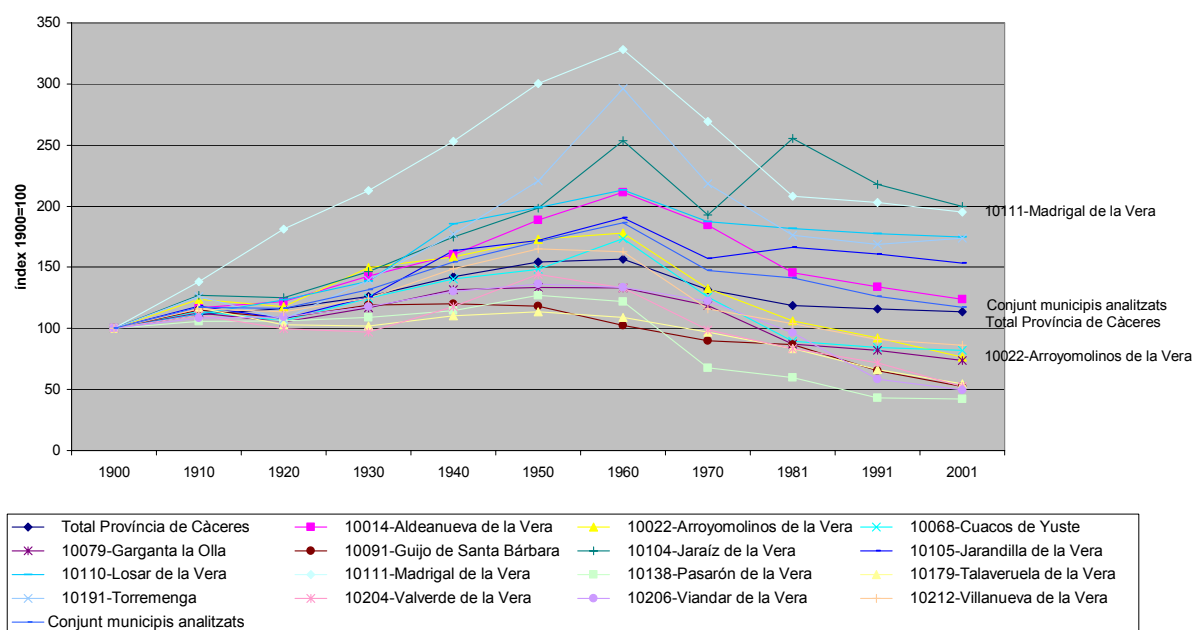

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

²⁶ L'INE no publica les dades amb un major detall pel què fa als grups d'edat. De cara a la Tesi es sol·licitarà poder dur a terme una explotació estadística a aquest organisme.

A continuació s'analitzen alguns indicadors que tot i no estar directament relacionats amb la població estrangera, poden ser d'utilitat per tal de poder indagar una mica més en les motivacions i les influències de l'arribada d'aquesta a la localitat. En primer lloc, s'analitza l'evolució de la població de dret²⁷ de Madrigal de La Vera des d'inicis del segle XX²⁸ juntament amb la dels demés municipis de la Comarca de La Vera compresos dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (**Figura 4**).

Figura 4: Evolució de la població de dret de Madrigal de la Vera 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

En aquesta gràfica (Figura 4), es pot observar com la població de Madrigal és amb diferència la que més augmenta fins a 1960, sempre en relació a la població censada al 1900. A partir de la dècada de 1960 pateix un descens de població molt marcat fins al 1981, any en què aquest descens es suavitzava fins arribar al 2001. Aquesta evolució amb un punt d'inflexió entre les dècades de 1950 i 1960, és la que segueixen en línies generals gairebé tots els municipis d'aquesta àrea d'estudi a excepció de la capital de comarca, Jaraíz de La Vera, municipi que té una important remuntada al Cens de 1981. Tot i això, al 2001 Madrigal i la

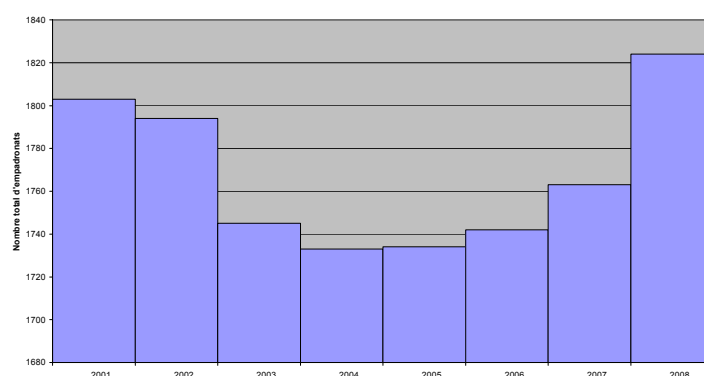
²⁷ La població de dret és equivalent a la població resident, concepte utilitzat a partir del Cens del 2001.

²⁸ El fet d'analitzar l'evolució de la població dels censos a partir de 1900, és deguda en primer lloc a què en molts municipis les dades dels censos anteriors no estan disponibles; i en segon lloc, a què es tracta d'una data en la que els processos de despoblament de la majoria de zones rurals d'Espanya encara no han començat. Serveixi aquesta nota per les demés figures que representen l'Evolució de la població de dret 1900-2001.

capital de comarca són les dues localitats amb un major creixement de població respecte a inicis de segle, amb uns creixements de 3.316 i 855 persones respectivament, mentre que nou dels quinze municipis de l'àrea d'estudi tenien al 2001 menys població censada de la que tenien a l'any 1900.

Si s'observa però la **Figura 5** corresponent a l'evolució de la població empadronada entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com la reducció de la població del municipi s'atura l'any 2004, any a partir del qual comença un recuperació. Tenint en compte que el saldo migratori referit només a les migracions exteriors registrat al llarg d'aquest període passa a ser positiu a partir del 2004 tal i com es pot observar a la **Taula 15**, i que el creixement vegetatiu no arriba a ser positiu en cap d'aquest anys (Caja España, 2009), aquesta recuperació pot ser relacionada directament amb les migracions internacionals que durant aquest període van tenir com a destinació Madrigal de La Vera.

Figura 5: Evolució de la població de Madrigal de La Vera 2001-2008. Padró Municipal

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Taula 15: Saldo migratori registrat a Madrigal de La Vera (migracions exteriors). Padró Municipal.

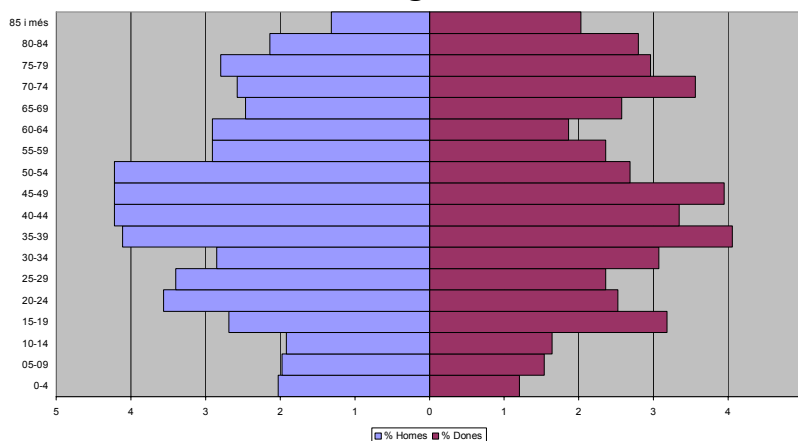
	saldo	immigracions	emigracions
2003	-1	0	1
2004	12	12	0
2005	19	20	1
2006	42	43	1
2007	56	58	2

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades de l'INE.

Finalment, abans de passar a les dades econòmiques resulta interessant observar breument la piràmide de població per grups d'edat del conjunt del municipi corresponent al 2008 (**Figura 6**). Inevitablement aquesta s'ha vist influenciada pels processos migratoris que

acaben de ser constatats, amb un engruiximent dels grups que comprenen a la població en edat laboralment activa del municipi. Tot i això segueix tractant-se d'una població que presenta una taxa d'envelliment del 25,22% enfront del 16,53% del conjunt d'Espanya (Caja Espanya, 2009).

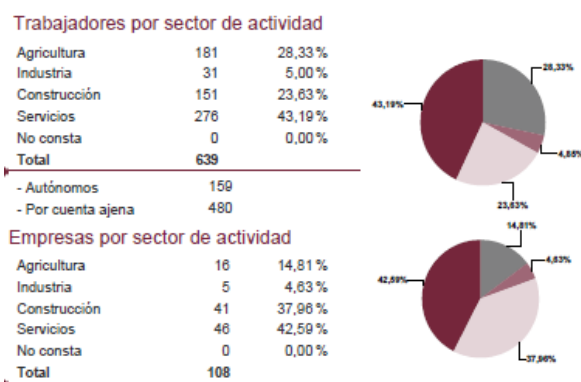
Figura 6: Piràmide de població de Madrigal de La Vera. Padró 1 de gener 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics amb l'objectiu d'extreure conclusions en relació a les motivacions i les influències dels processos migratoris observats, a partir de la **Figura 7** queda palès que el sector serveis és el que registra més empreses, però sobretot el que ocupa a un major nombre de treballadors. És seguit pel nombre de treballadors ocupats en els sectors agrícola i de la construcció. Pel què fa a l'atur registrat el 31 de març del 2009, la taxa de Madrigal respecte de la població de 15 a 64 anys, tot i que lleugerament superior a la del conjunt d'Espanya (12,11%), amb un 13,44% se situa molt per sota del 23,74% del conjunt de la Província de Càceres (Caja España, 2009).

Figura 7: Empreses i treballadors per sectors d'activitat. Madrigal de La Vera. Desembre 2007.

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Finalment per acabar amb aquest apartat dedicat a Madrigal de La Vera, només fixar l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències, que tal i com es comentava en el Marc Teòric, tot i no entrar directament en la investigació es tracta d'un detall a tenir en compte de cara a analitzar l'impacte que dels nous residents, ja siguin temporals o permanents, sobre el medi tant natural/físic com social de les àrees d'acollida. Encara que les dades més recents disponibles en relació a aquesta qüestió siguin de l'any 2001 en motiu del darrer Cens de població i que disposar de dades dels darrers anys hagués estat força més interessant, s'ha considerat que valia la pena dedicar-hi atenció. Fer un seguiment al proper Cens, serà interessant de cara al futur. Així, s'observa que de les 1.276 vivendes familiars registrades al municipi al 2001, 202, és a dir un 15,83%, estaven dedicades a segona residència, xifra que caldrà comparar amb la d'altres municipis per contextualitzar-la. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 311, la qual cosa representa més d'un 24% del total (Caja España, 2009), xifra que pot portar a pensar que el municipi podria créixer en nombre de població sense necessitat de consumir superfície del seu terme municipal ni de malmetre el seu entorn per construir habitatge. Aquesta dada estaria subjecta a la compatibilitat o no del tipus de vivenda demandat pels possibles nous habitants amb les característiques de les cases buides disponibles, reflexió vàlida pels demés municipis analitzats d'aquí en endavant.

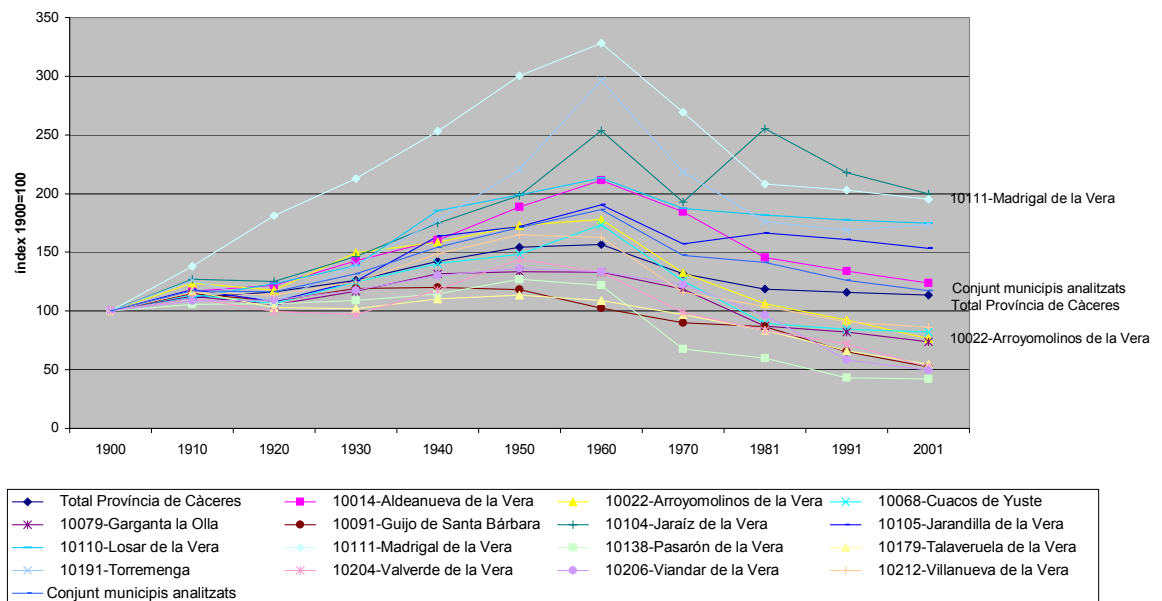
7.1.2- Arroyomolinos de La Vera

Aquest municipi situat a la part occidental de la Comarca de La Vera, tal i com s'ha vist en el punt 6.1 comptava a l'1 de gener del 2008 amb 514 habitants empadronats, un dels quals era de nacionalitat estrangera, nombre que representa un 0,19% respecte del total de la població. Aquesta única persona empadronada era de nacionalitat ucraïnesa, de sexe femení i situada en el grup d'edat entre els 16 i els 64 anys. Per tant, tot i les enormes diferències pel què fa a nombre i percentatge respecte les dades de Madrigal de La Vera, les característiques d'aquesta ciutadana no disten massa de l'estranger majoritari identificat a Madrigal.

Per tal de poder indagar una mica més en les causes de la poca arribada de població immigrada a Arroyomolinos de La Vera, a continuació s'analitzaran alguns indicadors que poden ser d'utilitat en aquest sentit. En primer lloc, si s'analitza l'evolució de la població de dret d'Arroyomolinos de La Vera des d'inicis del segle XX, juntament amb la dels demés municipis de la Comarca de La Vera compresos dins el LIC de la Sierra de Gredos y el Valle del Jerte (**Figura 8**), es pot observar com la població d'Arroyomolinos va força paral·lela a la línia traçada per la població del conjunt dels municipis de l'àrea d'estudi. D'aquesta manera i

coincidint amb l'evolució de Madrigal, la població va en augment fins a la dècada de 1960 i a partir d'aquesta, s'inicia un descens que arriba fins a l'actualitat. Fixant l'atenció en les diferències respecte Madrigal de La Vera, destaca el fet que l'augment de censats a Arroyomolinos fins a 1960 és força menys pronunciat; que l'alentiment en el descens que s'observava a Madrigal a partir del Cens de 1981, pràcticament no es dona a Arroyomolinos; i que Arroyomolinos acaba el segle amb un nombre de població censada inferior al que tenia en començar-lo.

Figura 8: Evolució de la població de dret d'Arroyomolinos de La Vera 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

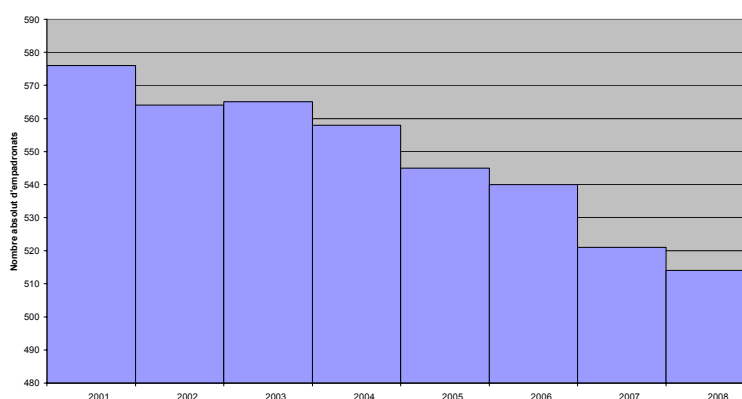

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Si tal i com s'ha fet en el cas de Madrigal, s'observa l'evolució de la població empadronada entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal (**Figura 9**), es pot veure com a diferència del que s'ha vist en el cas anterior, la reducció de la població del municipi no s'atura durant aquests anys i segueix fins a l'actualitat a un ritme que no sembla disminuir de forma clara. De la mateixa manera, si a Madrigal s'ha atribuït al saldo migratori la recuperació d'empadronats, en el cas d'Arroyomolinos s'observa que el saldo migratori és positiu al 2003, però negatiu des d'aquest any fins al 2006, per passar a ser zero al 2007 i el 2008. Aquest es presenta doncs com un dels factors diferencials entre els dos municipis analitzats amb més profunditat en aquesta àrea. Si es fa un seguiment de la població estrangera empadronada a Arroyomolinos des del 2003, s'observa que aquesta ha estat força inestable. Al 2003 hi havia empadronats 17 estrangers tots

ells de nacionalitat marroquina (6 homes i 11 dones); al 2004 s'havia passat a 21 (9 homes i 12 dones); al 2005 només quedaven empadronats 11 marroquins, però s'hi afegia un estranger europeu de fora la UE (probablement la dona de nacionalitat ucraïnesa que encara apareix al 2008); al 2005 queden 9 marroquins (9 homes i 2 dones) i la ciutadana europea; i al 2007 i 2008 només apareix a les dades del Padró la dona de nacionalitat ucraïnesa. Aquest fet juntament amb un creixement vegetatiu que del 2003 al 2007 només és positiu aquest darrer any, és el què explica que mentre Madrigal de La Vera experimenta una recuperació de la seva població a partir del 2004, Arroyomolinos segueix perdent població fins a l'actualitat.

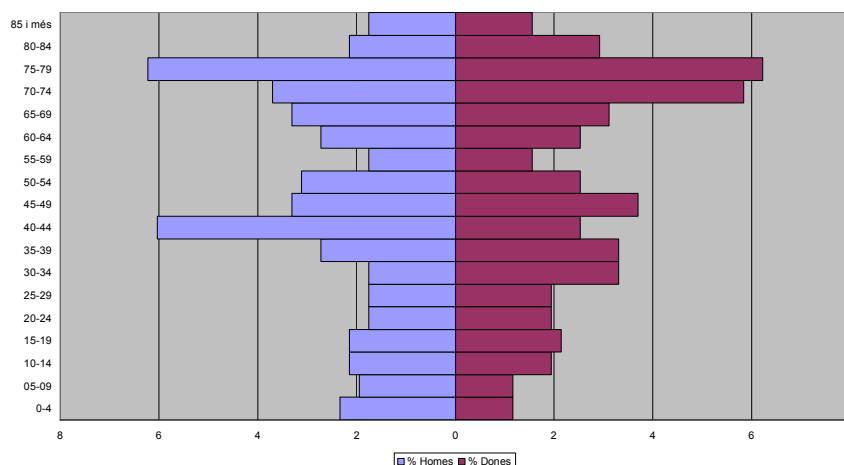
Figura 9: Evolució de la població d'Arroyomolinos de La Vera 2001-2008. Padró Municipal

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Resulta interessant també observar breument la piràmide de població del municipi corresponent al 2008 (**Figura 10**), que mostra una població amb una taxa d'envelliment del 36,77% enfront del 25,22% de Madrigal (Caja Espanya, 2009). Aquesta diferència pot ser atribuïda en part a la poca presència d'estrangers en edat de treballar que hi ha a Arroyomolinos.

**Figura 10: Piràmide de població d'Arroyomolinos de La Vera.
Padró 1 de gener 2008.**

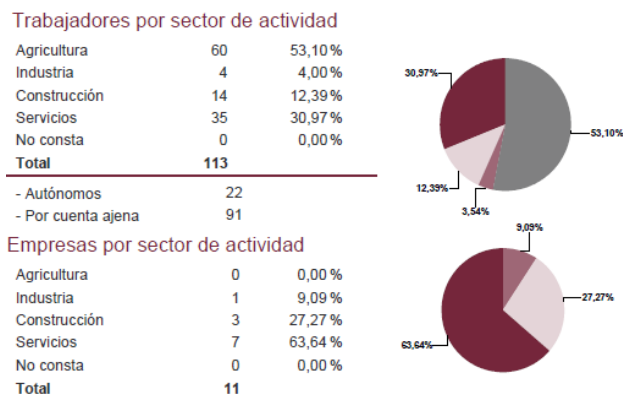

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics amb l'objectiu d'extreure conclusions en relació a la poca immigració rebuda per Arroyomolinos, a partir de la **Figura 11**, queda palès que el sector agrícola és el que registra més treballadors, seguit de lluny pel sector serveis i el de la construcció (Caja España, 2009). En aquest punt es troba ja una diferència important respecte de Madrigal. En aquest municipi el sector serveis ocupava a més d'un 43% dels treballadors sent el principal sector en creació d'ocupació, mentre que a Arroyomolinos, els sector serveis ocupa un 30,97% dels ocupats, situat per darrera del sector agrícola amb un 53,10%. Aquest fet pot estar relacionat directament amb la poca necessitat de mà d'obra, tant estrangera com nacional, que sembla tenir l'economia d'Arroyomolinos. Anant més enllà, si es centra l'atenció en el nombre d'empreses per sector, s'observa que el nombre d'empreses dedicades al sector agrícola a Arroyomolinos és zero, davant de les 16 registrades a Madrigal. Tot i la major importància del sector en quant a nombre de treballadors de Madrigal, no deixa de ser destacable que no hi hagi cap empresa en el sector agrícola a Arroyomolinos. Aquesta dada pot ser interpretada com un símptoma de tractar-se d'un sector menys enfocat al mercat i a la comercialització dels productes fora de la Comarca. D'aquesta manera s'explicaria també que l'agricultura d'Arroyomolinos demandi un menor nombre de mà d'obra i per tant atragui a menys població estrangera. Es tracta d'una hipòtesi reforçada pel fet que la superfície de les explotacions agràries d'Arroyomolinos està majoritàriament formada per terres arables i pastures, mentre que a Madrigal, comparativament presenta més percentatge de superfície dedicada a l'horta, als arbres fruiters i a l'olivera, tipus de cultiu més intensius en l'ús de mà d'obra. Pel què fa a l'atur registrat el 31 de març del 2009, la taxa

d'Arroyomolinos respecte de la població de 15 a 64 anys, amb un 11,48%, se situa per sota de la de Madrigal (13,44%) i la del conjunt d'Espanya (12,11%).

Figura 11: Empreses i treballadors per sectors d'activitat. Arroyomolinos de La Vera. Desembre 2007.

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Finalment per acabar amb aquest apartat dedicat a Arroyomolinos, tal i com s'ha fet amb Madrigal de La Vera, s'aporten les dades relatives al nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 410 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 126 és a dir un 30,73%, estaven dedicades a segona residència enfront del 15,83% que es registrava a Madrigal. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 40, la qual cosa representa un 9,7% del total (Caja España, 2009), percentatge menor al de Madrigal, però que segueix sent important i que per tant, també indica que el municipi pot créixer en nombre de població sense necessitat de malmetre el seu entorn ni de consumir superfície del seu terme municipal.

7.2- Municipis compresos dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera – Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera (Província de Girona)

En aquesta àrea d'estudi, d'una banda tenim Rabós amb el 23,71% de població de nacionalitat estrangera empadronada l'any 2008 com la localitat amb major percentatge. De l'altra Espolla, que amb un 5,88% és alhora el municipi amb menor percentatge i amb menor nombre de població estrangera tot i tenir més del doble d'habitants que localitats com Rabós o Villamanisclé.

7.2.1- Rabós

Aquest municipi situat al vessant sud de la Serra de l'Albera i que té part del seu terme municipal catalogat com a Paratge Natural d'Interès Nacional i com a Espai d'Interès Natural a més d'incloure dues Reserves Naturals Parcials, comptava a l'1 de gener del 2008 amb 194 habitants empadronats, 46 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 23.71% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 16**, d'aquests 46 residents estrangers, el 71,74% eren de nacionalitats de la UE amb els empadronats britànics com a nacionalitat destacada representant el 23,91% del total d'estrangers empadronats. Aquests eren seguits per francesos, alemanys i italians, sent els darrers superats per la població de nacionalitat argentina que encapçala un col·lectiu americà que representa el 28,26% del total d'estrangers empadronats²⁹. A l'analitzar els percentatges d'estrangers empadronats a Rabós, cal tenir sempre en compte que parteixen d'una xifra total de 46 residents i que per tant fan referència a nombres relativament força baixos la qual cosa afecta a la seva representativitat.

A diferència del què s'ha apuntat en els casos dels dos municipis de La Vera analitzats al punt 7.1, sembla ser que en el cas de Rabós tindria un pes majoritari un tipus d'immigració en el que la recerca d'una millora en qualitat de vida ocuparia un lloc preeminent en les seves motivacions migratòries per davant dels factors laborals. Cal dir "sembla ser" ja que afirmar el què s'acaba d'apuntar basant-se només en la nacionalitat dels empadronats, no deixa de ser molt aventurat amb els nombrosos casos diferents a nivell individual que es poden donar per cada nacionalitat. A més, aquesta hipòtesis deixa de banda

²⁹ Tal i com és sabut, són nombrosos el ciutadans d'origen argentí que han arribat a Espanya amb passaport italià a partir de lligams familiars, la qual cosa dificulta la distinció entre els estrangers procedents d'Itàlia i d'Argentina.

a una part dels estrangers, els nacionals del continent americà, als que en principi se'ls atribueixen motivacions laborals en la seva arribada a Rabós³⁰.

Taula 16. Població estrangera de Rabós. Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	46	100
Total Europa	33	71,74
Total Unió Europea	33	71,74
Alemanya	5	10,87
França	7	15,22
Itàlia	4	8,70
Regne Unit	11	23,91
Total Amèrica	13	28,26
Argentina	6	13,04
Bolívia	2	4,35
Brasil	1	2,17
Equador	4	8,70

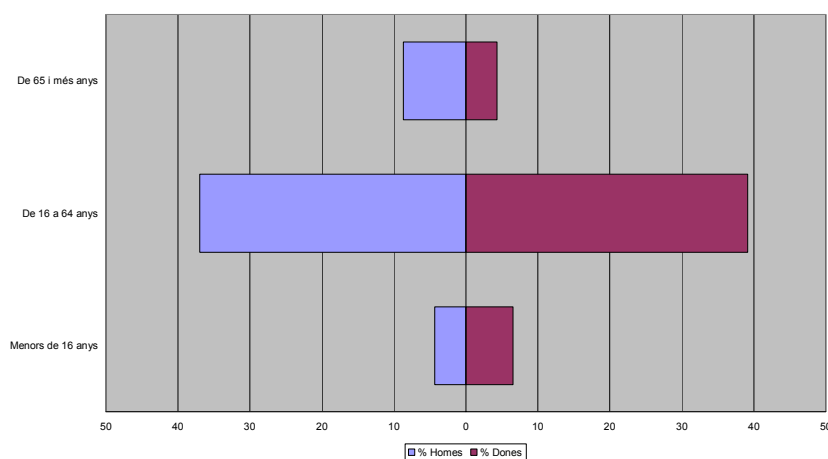
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si s'observa la **Figura 12** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera corresponent a 1 de gener del 2008, s'observa que els estrangers empadronats a Rabós estan majoritàriament en edat de treballar. Tot i això, els estrangers empadronats de més de 64 anys arriben a representar el 8,6% dels estrangers residents en el cas dels homes i el 4,3% en el cas de les dones, mentre que a Madrigal de La Vera s'havia vist que aquests percentatges tot just arribaven a l'1,6%. Com ja s'ha vist al punt 7.1 (veure nota al peu número 23), les dades disponibles no permeten entrar a desglossar els tres grups d'edat presents a la Figura 12, cosa que seria de gran utilitat poder veure els percentatges d'estrangers entre els 55 i els 60 anys i els 60 i els 64 anys, probablement força elevats. Així doncs, amb la informació que aporta la Figura 12, la hipòtesis segons la qual la immigració estrangera de Rabós està atreta majoritàriament per motius relacionats amb la qualitat de vida en detriment dels laborals, no queda confirmada totalment, però sí que es confirma un major pes relatiu dels estrangers d'edats avançades en relació a altres municipis. D'aquesta manera

³⁰ En primer lloc, la multiplicitat de casos individuals i de matisos i encreuaments de motivacions, poden desdibuixar aquesta distinció. Es tracta de qüestions que volen ser treballades en futures parts de la investigació a partir de l'aplicació de tècniques d'anàlisi qualitativa. En segon lloc, quan es fa la distinció entre motivacions laborals i motivacions vinculades a una millora de la qualitat de vida, es té molt present que la vida laboral dels individus té molt a veure amb la seva qualitat de vida. Tot i això, en el present treball es parla de motivacions vinculades a la qualitat de vida en referència als atractius naturals i culturals-socials de les àrees d'estudi. Així es diferencien aquestes motivacions de les més estrictament referides al món laboral. Com ja s'ha dit, l'aprofundiment en el terme qualitat de vida és un dels aspectes que més caldrà treballar a nivell teòric de cara al futur.

la hipòtesi guanya validesa si es té en compte que la migració per motius de qualitat de vida acostuma a anar vinculada als grups de població que estan propers o ja han arribat al final de la seva vida laboral activa. Pel què fa a les diferències per sexe, aquestes no són massa importants a nivell general, i encara que en el grup d'edat de 65 anys i més el percentatge de dones és la meitat que el dels homes, cal tenir en compte que s'està parlant de només dues dones i quatre homes respectivament.

Figura 12: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Rabós. Padró 1 de gener 2008.

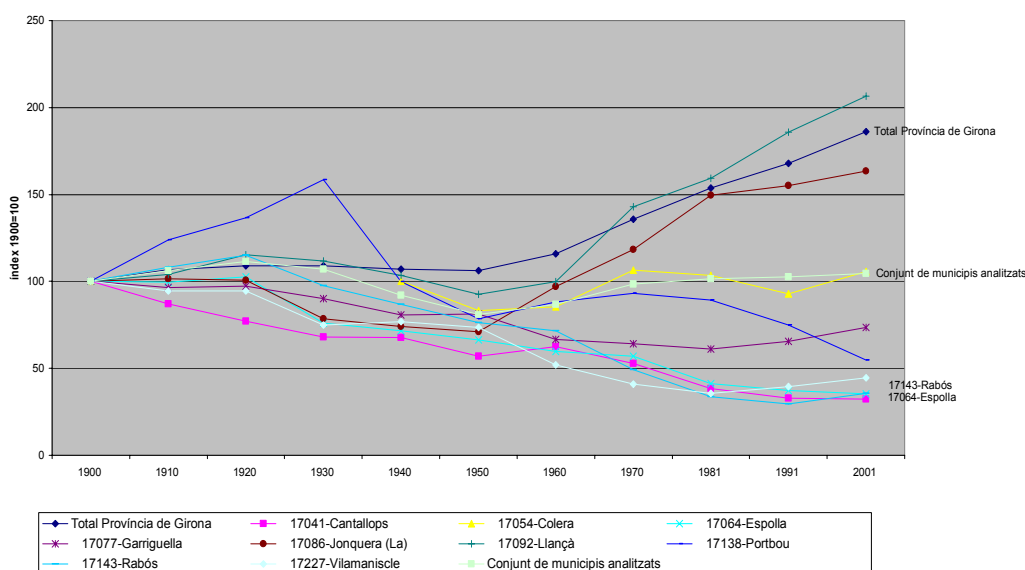

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a analitzar alguns indicadors no directament relacionats amb la població estrangera de la localitat per tal d'entrar una mica més en les motivacions i les influències de l'arribada d'aquesta població al municipi, en primer lloc s'analitza l'evolució de la població de dret de Rabós des d'inicis del segle XX, juntament amb la dels demés municipis compresos dins l'EIN-PNIN de l'Albera analitzats en el present Treball (**Figura 13**)³¹. D'aquesta manera es pot observar com la població censada de Rabós augmenta en relació a la de 1900 fins a la dècada de 1920. A partir d'aquesta comença a disminuir, disminució que es veurà accelerada lleugerament entre els Censos de 1960 i 1981. Al llarg de la dècada de 1980 es frena la pèrdua de població per arribar a una lleugera recuperació entre els anys 1991 i 2001, any en què la població censada era de 301 persones inferior a les 467 registrades al 1900.

³¹ En l'anàlisi d'aquesta gràfica cal tenir en compte diversos canvis administratius ocorreguts al llarg del segle XX que afecten a l'evolució de les dades de població dels municipis analitzats en aquesta àrea d'estudi. Així, Colera apareix com a municipi independent entre el Cens de 1940 i l'anterior perquè es segrega de Portbou. I Portbou entre el Cens de 1940 i l'anterior, disminueix el terme del municipi perquè se n'independitza Colera.

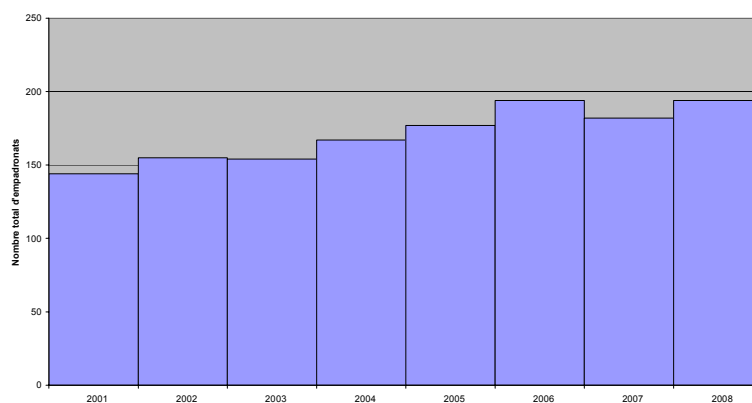
Figura 13: Evolució de la població de dret de Rabós 1900-2001.
Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 14** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com ha continuat fins a l'actualitat l'evolució positiva registrada en el Cens del 2001. Més enllà de la pèrdua d'un habitant al 2003 i de 12 al 2007, en línies generals la línia ascendent sembla clara. Tenint en compte que el creixement vegetatiu del municipi ha estat negatiu des de l'any 2003 al 2007 amb l'única excepció del 2005 en què hi va haver dos naixements i una defunció (Caja España, 2009), de la mateixa manera que a Madrigal de La Vera, cal atribuir aquest creixement poblacional al saldo migratori del municipi.

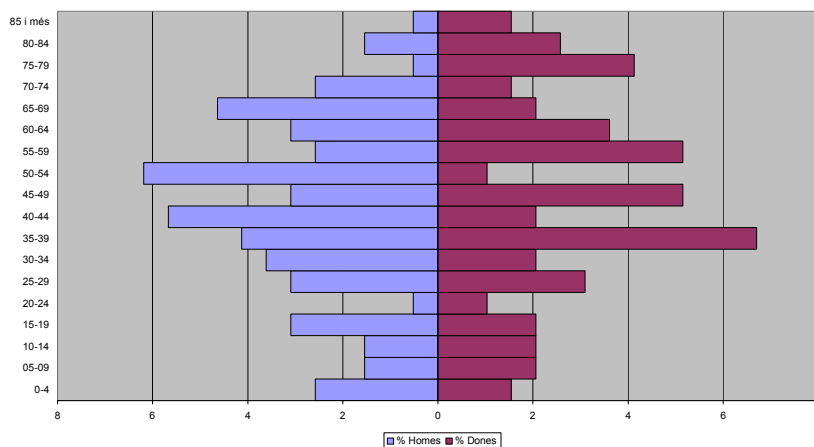
Figura 14: Evolució de la població de Rabós 2001-2008.
Padró Municipal

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Abans de passar a comentar alguns indicadors econòmics, si s'observa la piràmide de població del municipi corresponent al 2008 (**Figura 15**), es poden veure uns percentatges per grups d'edat molt irregulars fruit del poc nombre d'habitants total. Més enllà d'aquest fet, cal tenir en compte que l'estructura de població de Rabós s'ha vist influenciada en certa mesura pels processos migratoris que acaben de ser constatats. Així, a part d'un engruiximent dels grups que comprenen a la població en edat laboralment activai, anant a la taxa d'envelliment, es pot veure que aquesta és del 21,65% enfront de la del 16,53% del conjunt d'Espanya i la del 16,24% de Catalunya (Caja Espanya, 2009). Cal tenir en compte que aquesta taxa d'envelliment seria superior en cas de no comptabilitzar a la població de nacionalitat estrangera empadronada al municipi, compresa majoritàriament entre els 16 i els 64 anys.

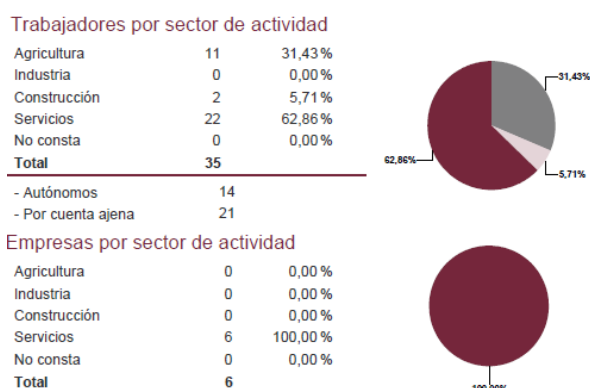
**Figura 15: Piràmide de població de Rabós.
Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 16** queda palès que el sector serveis és el que ocupa a un major nombre de treballadors, seguit de lluny pel sector agrícola i encara a una major distància pel de la construcció. Pel què fa a les empreses registrades al municipi, les 6 existents pertanyen al sector serveis. Anant a les dades de l'atur corresponents a 31 de març del 2009, la taxa de Rabós respecte de la població de 15 a 64 anys, amb un 4,62% se situa considerablement per sota de la del conjunt d'Espanya (12,11%) i de l'11,50% del conjunt de la Província de Girona (Caja España, 2009).

**Figura 16: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
Rabós. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet amb els dos darrers municipis analitzats, s'acaba aquest apartat fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 117 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 11, és a dir un 9,40%, estaven dedicades a segona residència, xifra inferior a les dels dos municipis analitzats a La Vera. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 37, la qual cosa representa més d'un 31% del total, xifra força superior als dos municipis de La Vera i que pot indicar que el municipi pot créixer en nombre de població sense necessitat de malmetre el seu entorn ni de consumir superfície del seu terme municipal (Caja España, 2009).

7.2.2- Espolla

Aquest municipi situat a escassos quilòmetres a l'oest de Rabós, comptava a l'1 de gener del 2008 amb 408 habitants empadronats, 24 dels quals eren de nacionalitat estrangera, nombre que representa un 5,88% respecte del total de la població. Tal i com es pot observar a la **Taula 17**, dos terços d'aquests 24 estrangers eren de nacionalitats de la UE, amb els estrangers de nacionalitat francesa com a col·lectiu més nombrós amb força diferència. Els estrangers de nacionalitat boliviana formaven el segon col·lectiu d'estrangers empadronats al municipi. Si a l'analitzar els percentatges d'estrangers empadronats a Rabós ja s'alertava que calia tenir sempre en compte que aquests partien d'una xifra total baixa, en el cas de l'Espolla encara cal tenir més present aquest fet ja que hi ha empadronats poc més de la meitat d'estrangers dels que hi havia al poble veí.

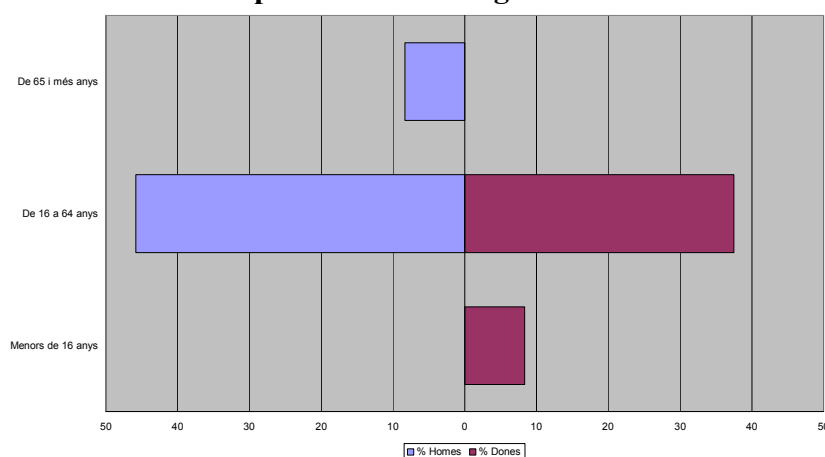
**Taula 17. Població estrangera d'Espolla. Principals nacionalitats.
Padró 1 de gener 2008.**

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	24	100
Total Europa	16	66,67
Total Unió Europea	16	66,67
França	14	58,33
Regne Unit	1	4,17
Romania	1	4,17
Total Amèrica	8	33,33
Bolívia	7	29,17

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

De la mateixa manera que en el cas de Rabós i amb la mateixa cautela, a partir de les nacionalitats representades es pot pensar d'entrada que en aquest municipi és majoritària un tipus d'immigració en el que la recerca d'una major qualitat de vida ocuparia un lloc preeminent en les motivacions migratòries per davant dels factors més estrictament laborals. Com també ja s'ha dit anteriorment, cal tenir present que aquesta hipòtesi deixa fora a la població de nacionalitat boliviana i a l'estranger o estrangera romanès empadronat al poble, a més d'obviar la possible varietat de casos i motivacions que es puguin donar en el si de cada nacionalitat.

Figura 17: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Espolla. Padró 1 de gener 2008.

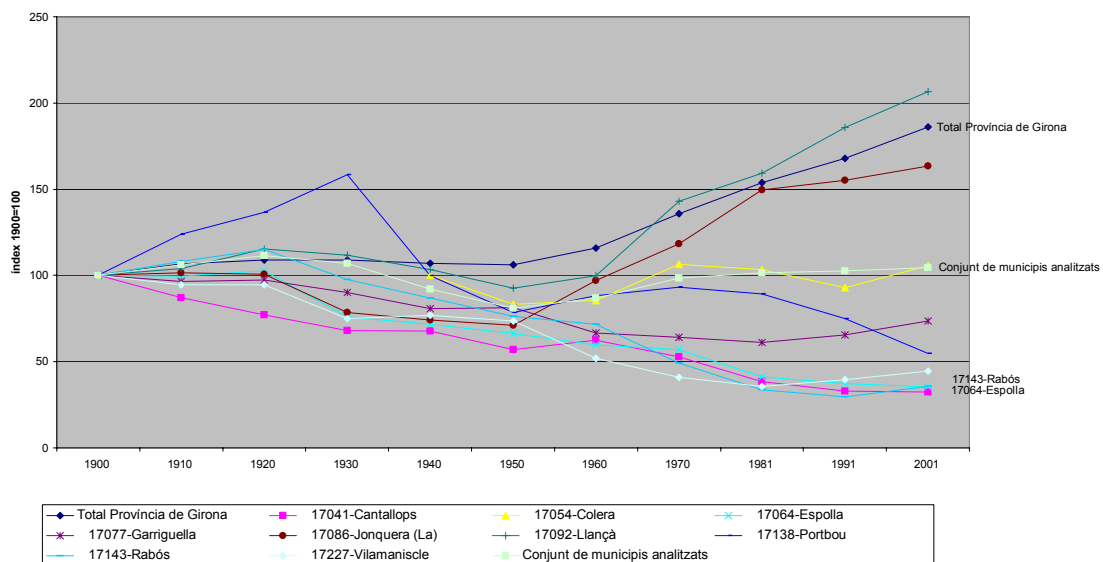
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si s'observa la **Figura 17** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera corresponent a 1 de gener del 2008, s'observa que els estrangers empadronats a Espolla estan, com en tots els municipis analitzats fins al moment, majoritàriament en edat de treballar. Tot i això els estrangers empadronats de més de 64 anys

arriben a representar el 8,3% dels estrangers residents en el cas dels homes. Cal tenir en compte que això només es tradueix en un total de dos habitants, però en comparació als percentatges d'estrangers de més de 64 anys registrats en municipis d'altres àrees d'estudi, no deixa de tenir una certa significació. Pel què fa a les diferències per sexe, aquestes no són massa destacades en nombres absoluts, encara que en el grup d'edat de 65 anys i més, no hi ha empadronada cap dona estrangera i que en el grup en edat laboralment activa també hi són més presents els homes que les dones.

Passant ja a analitzar l'evolució de la població de dret d'Espolla des d'inicis del segle XX juntament amb la dels demés municipis compresos dins l'Espai d'Interès Natural de l'Albera – Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera analitzats en el present treball (**Figura 18**)³², es pot observar com la població censada a Espolla segueix una evolució molt similar a la que es veia per Rabós: augmenta molt lleugerament fins a la dècada de 1920; baixa sobtadament entre 1920 i 1930 per anar mantenint un nivell de disminució moderat fins a 1970 en què el ritme s'accelera lleugerament; i de 1980 fins al 2001 es va suavitzant el descens per arribar a aquesta data amb 674 persones censades menys de les 1.043 que hi havia a l'any 1900.

Figura 18: Evolució de la població de dret d'Espolla 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

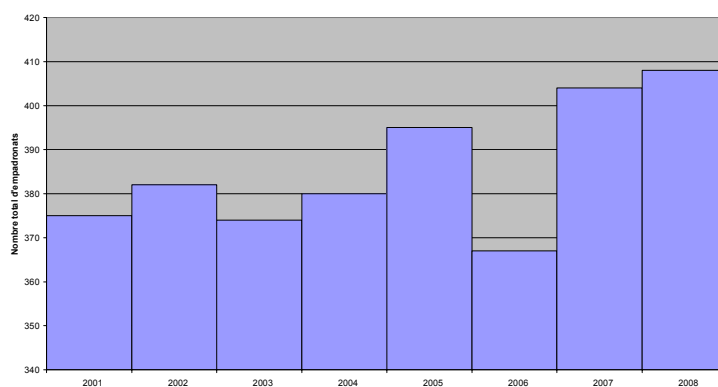

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

³² En l'anàlisi d'aquesta gràfica cal tenir en compte diversos canvis administratius ocorreguts al llarg del segle XX que afecten a l'evolució de les dades de població dels municipis analitzats en aquesta àrea d'estudi. Així, Colera apareix entre Cens de 1940 i l'anterior perquè es segrega de Portbou. I Portbou entre el Cens de 1940 i l'anterior, disminueix el terme del municipi perquè s'independitza Colera.

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 19** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure que tal i com s'observava a Rabós encara que amb una mica de més de retard, la població empadronada al municipi ha viscut una recuperació. Més enllà de les pèrdues d'empadronats dels anys 2003 i 2006, en línies generals la línia ascendent sembla clara. Tenint en compte que el creixement vegetatiu del municipi des de l'any 2003 al 2007 ha estat negatiu en el seu conjunt (Caja España, 2009), de la mateixa manera que a Madrigal de La Vera i a Rabós, cal atribuir el aquest creixement poblacional al saldo migratori del municipi, que tot i que baix, ha influït lleugerament en el conjunt de la població del municipi.

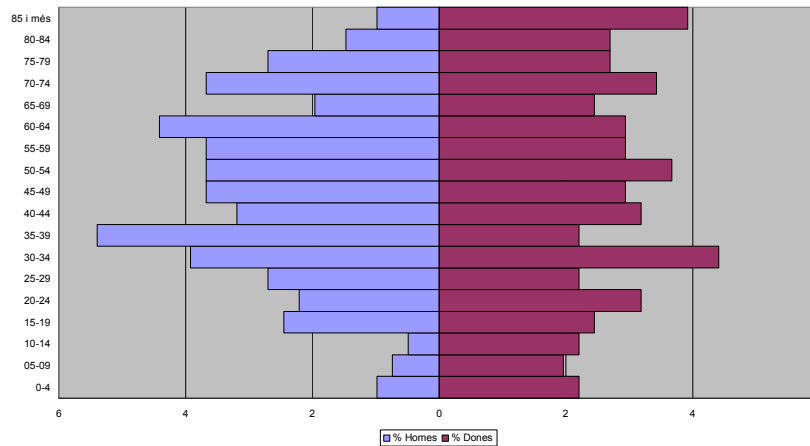
**Figura 19: Evolució de la població d'Espolla 2001-2008.
Padró Municipal**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Finalment tal i com s'ha fet en els casos anteriors, abans de passar a les dades econòmiques, resulta interessant observar breument la piràmide de població del municipi corresponent al 2008 (**Figura 20**), que mostra una població amb una taxa d'envelliment del 25,98% enfront del 21,65% de Rabós, del 16,53% del conjunt d'Espanya i del 16,24% de tot Catalunya (Caja España, 2009). Destaquen la poca presència d'efectius en les edats més joves, així com la majoria de dones en les edats més avançades.

**Figura 20: Piràmide de població d'Espolla.
Padró 1 de gener 2008.**

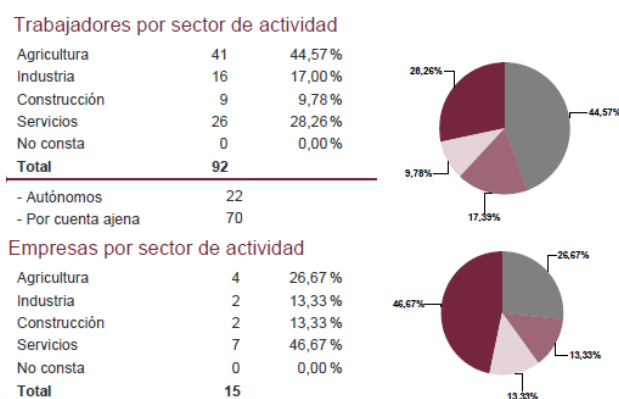
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics amb l'objectiu d'extreure conclusions en relació a la poca immigració rebuda per Espolla en comparació a la major part dels municipis del seu entorn i més concretament a Rabós, municipi molt proper i amb unes característiques aparentment força similars, és passarà a analitzar la **Figura 21**. A partir d'aquesta queda palès que el sector agrícola és el que ocupa a més treballadors; seguit d'un sector serveis que ocupa al 26,28% dels treballadors enfront del 62,86% que ocupava a Rabós; i d'un sector industrial que si a Rabós no ocupava a cap treballador, a Espolla n'ocupa a un (Caja España, 2009). Pel que fa al nombre d'empreses, s'observa que mentre que a Rabós només n'hi havia de registrades en el sector serveis, concretament sis, a Espolla l'oferta està més diversificada amb quatre empreses al sector agrícola, dues a l'industrial, dues al de la construcció i set al sector serveis. Anant a les dades de l'atur corresponents a 31 de març del 2009, la taxa d'Espolla respecte de la població de 15 a 64 anys, és d'un 4,49%, és a dir, poc superior al 4,62% de Rabós i inferior al 12,11% del conjunt d'Espanya i a l'11,50% de la Província de Girona (Caja España, 2009). Per la coincidència amb el que s'ha observat als dos municipis analitzats a La Vera, la importància del sector serveis podria estar relacionada directa o indirectament amb la presència d'immigració estrangera.

En referència a la informació que aporten les dades de l'atur i de la distribució del mercat laboral i el nombre d'empreses, es podria pensar que es tracta de factors explicatius que fan referència més a la presència d'immigració amb motivacions laborals que no d'immigració relacionada amb la recerca d'una millora en la qualitat de vida. Seguint amb una hipòtesi en la que es voldrà aprofundir un cop finalitzat el present Treball, en tot cas es tractaria de factors que possiblement podrien ser vistos d'una banda com conseqüència de la presència d'immigrants amb motivacions relacionades amb la qualitat de vida; i de l'altra, com causa de

la presència d'immigrants laborals. Les motivacions que atrauen als immigrants que volen millorar la seva qualitat de vida a determinats municipis, poden estar relacionades amb una gran diversitat de factors: major proximitat a la costa, l'atractiu de viure en un poble més petit o simplement amb una major oferta de promocions immobiliàries. En aquest sentit, les dades corresponents a la construcció anual d'edificis destinats a vivenda podria ser d'utilitat, però al ser dades procedents del Cens de població, les darreres disponibles no aporten informació prou actual.

**Figura 21: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
Espolla. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet amb els darrers municipis analitzats, s'acaba aquest apartat fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 240 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 87, és a dir un 36,25%, estaven dedicades a segona residència, xifra força elevada i que podria ser vista com un factor de fre a l'arribada de població estrangera amb motius de cerca d'una millora en la seva qualitat de vida. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a vint, la qual cosa representa un 8,33% del total, xifra comparativament força baixa (Caja España, 2009).

7.3- Municipis de Comarca de la Marina Alta compresos dins el LIC de Les Valls de La Marina (Província d'Alacant)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 6.3, en aquesta àrea d'estudi d'una banda s'analitza el municipi d'Orba que amb un 54,87% és el municipi amb un percentatge més elevat de població estrangera empadronada; i de l'altra, la Vall d'Alcalà, que amb un 9,68% i 18 estrangers, és la localitat amb menor nombre i menor percentatge d'estrangers empadronats a 1 de gener del 2008 d'aquesta àrea d'estudi.

7.3.1- Orba

Aquest municipi situat al sud oest del LIC de les Valls de la Marina i amb la part septentrional del seu terme municipal formant part d'aquesta àrea protegida, comptava a l'1 de gener del 2008 amb 2.566 habitants empadronats, 1.408 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 54,87% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 18**, d'aquests 46 residents estrangers, el 95,53% eren de nacionalitats del continent europeu i un 93,11% de la UE, amb els empadronats britànics com a nacionalitat destacada representant més de dos terços del total d'estrangers empadronats, seguida de lluny pels alemanys. La resta de nacionalitats apareixen representades amb uns percentatges molt més baixos.

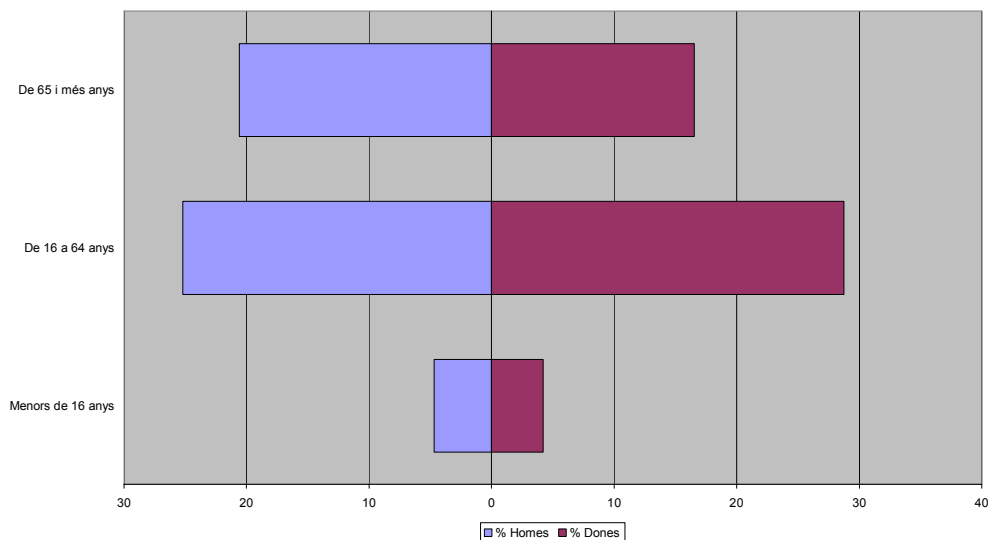
**Taula 18. Població estrangera d'Orba. Principals nacionalitats.
Padró 1 de gener 2008.**

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	1408	100
Total Europa	1345	95,53
Total Unió Europea	1311	93,11
Alemanya	201	14,28
Bulgària	18	1,28
França	23	1,63
Regne Unit	921	65,41
Romania	45	3,20
Total Europa No Comunitària	34	2,41
Total Àfrica	9	0,64
Total Amèrica	44	3,13
Equador	28	1,99

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

De la mateixa manera que en el cas dels dos municipis analitzats a l'Albera i a diferència del que s'ha apuntat pels dos municipis de La Vera analitzats al punt 7.1, sembla que en el cas d'Orba sí que podria tenir un pes majoritari un tipus d'immigració en el que la recerca d'una major qualitat de vida ocuparia un lloc preeminent en les motivacions migratòries per davant dels factors laborals. Tot i tenint en compte les precaucions ja esmentades anteriorment, es pot dir que en el cas d'Orba aquesta hipòtesi es presenta de manera més clara, ja que encara que nacionalitats com la búlgara, la romanesa o l'equatoriana apareixen representades, aquestes presenten uns nombres de població baixos en comparació amb les nacionalitats britànica i alemanya. Cal dir altra vegada “sembla ser” ja que afirmar la idea que s'acaba d'apuntar basant-se en la nacionalitat dels empadronats, no deixa de ser molt aventurat amb els nombrosos casos diferents que es poden donar per cada nacionalitat. A més aquesta hipòtesis deixa de banda a una part dels estrangers, els nacionals del continent americà principalment sud-americans, als que en principi se'ls atribueixen majoritàriament motivacions laborals en la seva arribada a Rabós.

Figura 22: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Orba. Padró 1 de gener 2008.

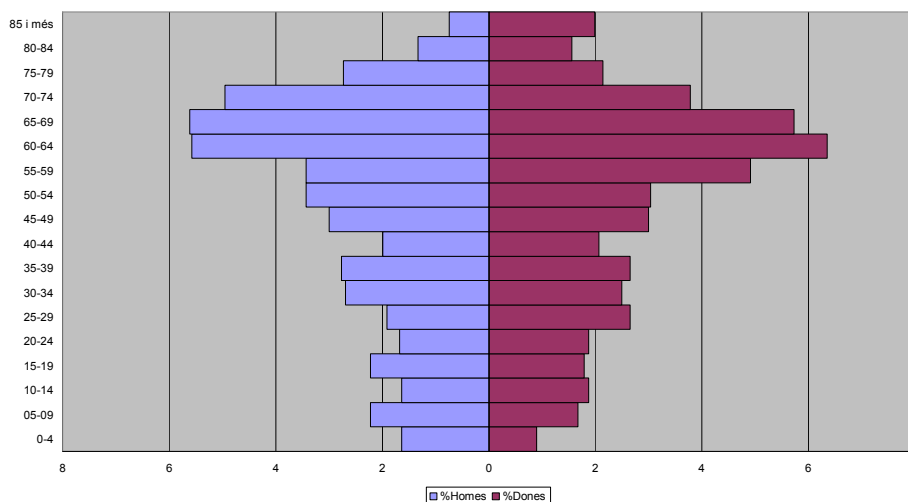
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Parant atenció a la **Figura 22** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera corresponent a 1 de gener del 2008, s'observa que tot i que els estrangers empadronats a Orba estan majoritàriament en edat de treballar, els del grup d'edat de més de 64 anys arriben a representar en el cas dels homes el 20,6% dels estrangers residents i més del 16,5% en el cas de les dones, xifres molt superiors a les dels municipis analitzats fins al moment. Cal tornar a recordar aquí que les dades disponibles no permeten entrar a desglossar els tres grups d'edat presents a la Figura 22, cosa que seria de

gran utilitat per poder veure els percentatges d'estrangers entre els 55 i els 60 anys i els 60 i els 65 anys. Com ja s'ha dit, serà interessant poder aprofundir en aquesta qüestió de cara al futur, ja que possiblement es tracti d'uns percentatges elevats.

Avançant ja la piràmide per grups d'edat del conjunt de la població d'Orba (**Figura 23**), es pot observar com els grups d'edat a partir dels 50 anys, però sobretot a partir dels 60, apareixen clarament inflats tant en el cas dels homes com en el de les dones. Com ja s'ha dit, la immigració internacional per a motius vinculats amb la qualitat de vida acostuma a relacionar-se amb grups de població d'edat avançada. A partir de la seva nacionalitat, més de quatre cinques parts de la població estrangera empadronada al municipi (gairebé el 45% del total de residents), amb les precaucions esmentades pot ser atribuïda a una immigració amb motius relacionats amb la millora de la qualitat de vida. Tenint en compte això, el pes desproporcionat dels grups d'edats elevades que s'observa en la Figura 23 ha de ser vist en bona mesura com a conseqüència de nacionals de països del nord d'Europa. Seguint amb la informació que aporta la piràmide de població, a partir d'aquesta queda també reforçada la idea que dins dels estrangers empadronats al municipi compresos entre els 16 i els 64 anys (Figura 22), els grups d'edat més elevats són els que hi tenen més presència.

**Figura 23: Piràmide de població d'Orba.
Padró 1 de gener 2008.**

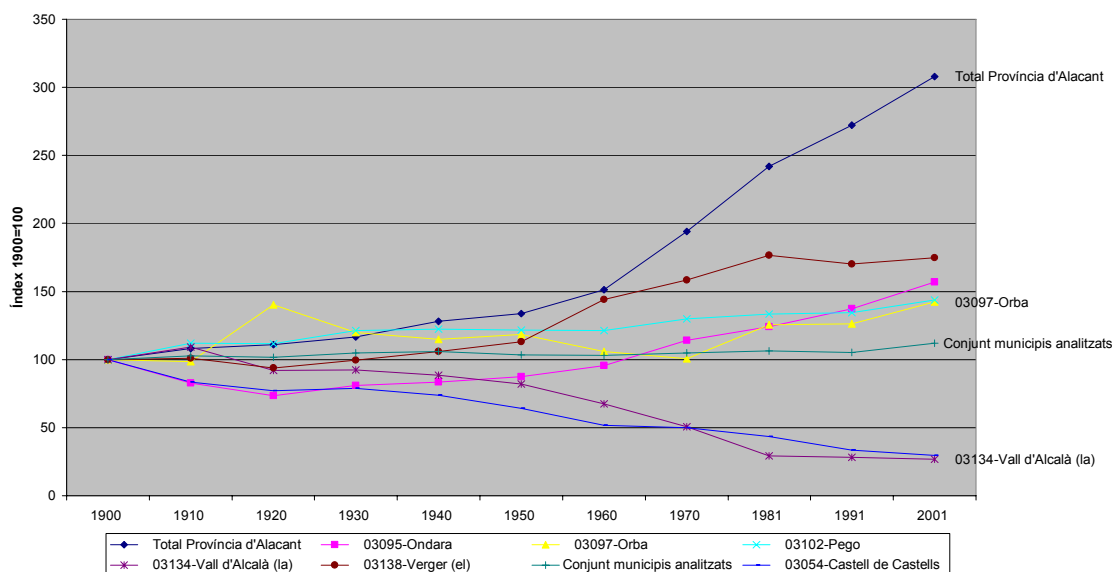
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Així doncs, amb la informació que aporta la distribució per grups d'edat dels estrangers empadronats a Orba al 2008 (Figura 22), juntament amb la de la piràmide d'edats del conjunt del municipi, la hipòtesis segons la qual la immigració estrangera d'Orba està atreta majoritàriament per motius relacionats amb la qualitat de vida en detriment dels laborals, queda confirmada si es basa en les nacionalitats d'aquests estrangers i en les seves

edats. Cal remarcar que en tot moment s'utilitza l'adverbi "majoritàriament", ja que s'està parlant en termes generals.

Pel què fa a les diferències per sexe entre els estrangers empadronats, aquestes no són massa destacables a nivell general, però si es centra l'atenció en els diferents grups d'edat, s'observa que en el grup de 65 anys i més, la presència d'homes és més de quatre punts percentuals superior a la de les dones (57 dones menys), i que per contra, en el grup d'entre 16 i 64 anys s'hi registren 50 dones més que homes.

Figura 24: Evolució de la població de dret d'Orba. 1900-2001.
Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

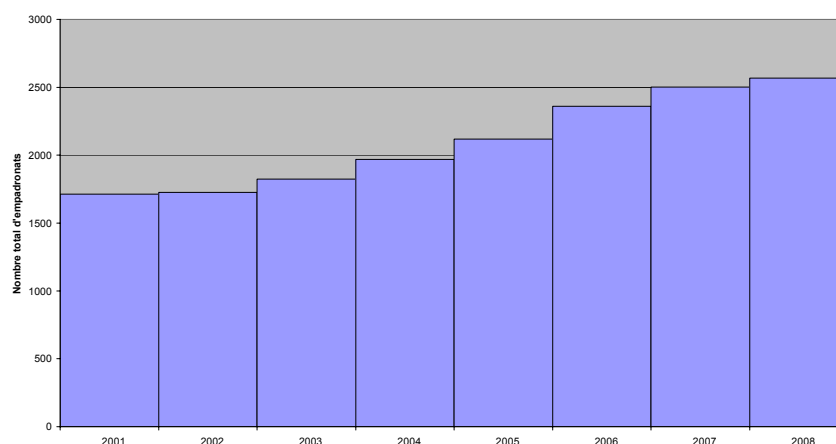
Passant ja a analitzar l'evolució de la població de dret d'Orba des d'inicis del segle XX, juntament amb una selecció dels demés municipis de la Comarca de la Marina Alta compresos dins el LIC de Les Valls de La Marina (**Figura 24**), es pot observar com la població censada d'Orba, tot i una petita baixada durant la primera dècada del segle, entre 1910 i 1920 és el municipi de tota l'àrea d'estudi que més augmenta en nombre de censats³³. Després del Cens de 1920 patirà un descens amb només una molt petita pujada registrada al 1950, que portarà al municipi a tenir al 1970 pràcticament el mateix nombre de censats que a l'any 1900. A partir d'aquí s'iniciarà una recuperació força marcada amb un relaxament a

³³ Al ser setze els municipis inclosos en aquesta àrea d'estudi, per tal de no omplir massa el gràfic, s'ha optat per només fer-hi aparèixer els dos municipis de la àrea d'estudi que més han augmentat la seva població censada des del 1900 fins al 2001; els dos municipis que més l'han reduïda; i el municipi amb més nombre de població total al 2001, és a dir Pego. Com en les demés àrees d'estudi també s'inclouen les dades pel conjunt de l'àrea i pel conjunt de la Província d'Alacant.

partir de 1981 fins al Cens del 2001, any en què apareixen registrades 505 persones més que a l'any 1900.

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 25** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com l'acceleració observada entre els Censos del 1991 i del 2001, s'ha incrementat de manera espectacular fins al 2008. L'increment d'empadronats registrat en set anys ha estat de 854 persones, mentre que entre els Censos de 1991 i 2001 l'increment va ser de només 194 habitants.

**Figura 25: Evolució de la població d'Orba. 2001-2008.
Padró Municipal**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Tenint en compte que el creixement vegetatiu del municipi des de l'any 2003 al 2007 ha estat negatiu en el seu conjunt, de la mateixa manera que el saldo migratori referit a les migracions interiors (Caja España, 2009), tal i com passava a Madrigal de La Vera, a Rabós i a Espolla, cal atribuir aquest creixement poblacional al saldo de migracions exteriors del municipi (**Taula 19**). Tornant a l'estructura de la població, que pel què s'acaba de veure està clarament influïda per l'arribada d'immigració estrangera, anant a la taxa d'envelliment és del 30,55%, poc menys del doble de la registrada al conjunt de la Comunitat Valenciana i al conjunt d'Espanya.

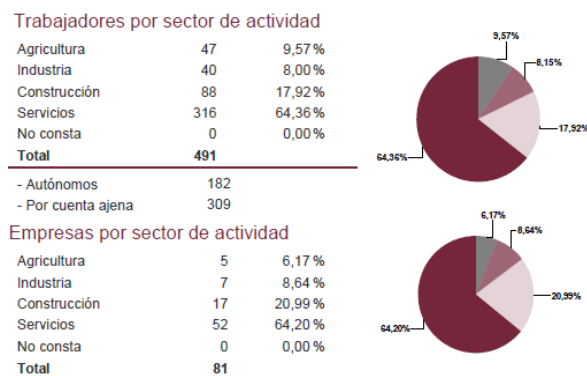
**Taula 19: Saldo migratori registrat a Orba (migracions exteriors).
Padró Municipal.**

	saldo	immigracions	emigracions
2003	190	193	3
2004	167	169	2
2005	161	161	0
2006	151	159	8
2007	120	142	22

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades de l'INE.

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 26**, queda palès que el sector serveis és el que registra de lluny tant un major nombre de treballadors com un major nombre d'empreses al municipi. Pel què fa al nombre de treballadors, aquest és seguit pel de la construcció, l'agricultura i finalment la indústria. Anant a les dades de l'atur corresponents a 31 de març del 2009, la taxa d'Orba respecte de la població de 15 a 64 anys, aquesta és del 6,02%, força inferior al 13,57% de la Província d'Alacant i al 12,11% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

**Figura 26: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
Orba. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 415 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 415, és a dir un 30,9%, estaven dedicades a segona residència, xifra força elevada en comparació amb els municipis analitzats fins al moment. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 212, la qual cosa representava un 15,8% del total (Caja España, 2009).

7.3.2- La Vall d'Alcalà

Aquest municipi situat a la part oest del LIC de les Valls de la Marina i amb la totalitat del seu terme municipal formant part d'aquesta àrea protegida, comptava a l'1 de gener del 2008 amb 186 habitants empadronats, 18 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 9,68% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 20**, d'aquests 18 residents estrangers, tots excepte un eren de nacionalitats del continent europeu i tots excepte dos de la UE, amb els empadronats britànics com a nacionalitat destacada representant el dues tercers parts del total d'estrangers empadronats, seguida de lluny per les demés nacionalitats. Com ja s'ha vist en altres municipis, a l'estar treballant amb uns nombres de població baixos cal relativitzar els percentatges obtinguts. De tota manera, si es comparen les dades de la Vall d'Alcalà amb les d'Orba, s'observa que a la Vall d'Alcalà els empadronats de nacionalitat britànica tenen una importància percentual molt similar a la que tenien a Orba. Per contra, no hi són presents els nacionals alemanys, els romanesos ni els de nacionalitats dels continents africà, mentre que els del continent americà tenen un únic representant de nacionalitat argentina.

**Taula 20: Població estrangera de la Vall d'Alcalà. Principals nacionalitats.
Padró 1 de gener 2008.**

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	18	100
Total Europa	17	94,44
Total Unió Europea	16	88,89
França	1	5,56
Itàlia	3	16,67
Regne Unit	12	66,67
Total Europa No Comunitària	1	5,56
Total Àfrica	0	-
Total Amèrica	1	5,56
Argentina	1	5,56

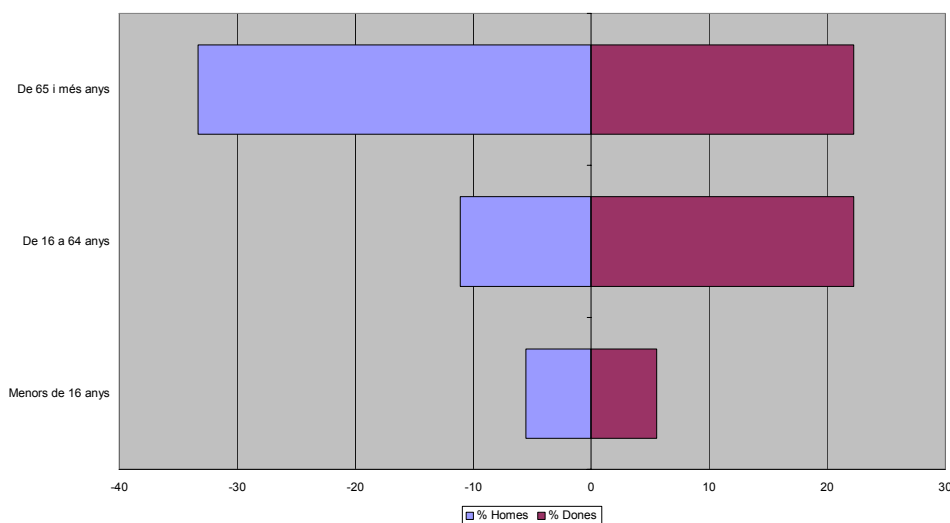
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Tot i els baixos nombres absoluts, en comparació a Orba aquestes diferències apunten a una major presència d'estrangers que per les seves nacionalitats poden ser catalogats d'entrada com a immigrants amb motivacions més relacionades amb una millora de la qualitat de vida, en detriment de les motivacions laborals. Així, si es sumen només els

percentatges de britànics, francesos i italians, s'arriba a més del 88% sobre el total d'estrangers empadronats³⁴.

Si s'observa la **Figura 27** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a la Vall d'Alcalà corresponent a 1 de gener del 2008, s'observa que els estrangers empadronats estan majoritàriament en el grup d'edat de 65 anys i més, arribant en el cas dels homes a representar més d'una tercera part dels estrangers residents i més del 22% en el cas de les dones. Per la seva banda, en el grup d'edat entre 16 i 64 anys, les dones representen també més del 22% sobre el total d'estrangers empadronats, mentre que els homes només passen lleugerament de l'11%. Es tracta per tant del primer municipi en què els estrangers del grup d'edat de 65 anys i més és majoritari. Així doncs la informació que aporta la Figura 27, en aquesta ocasió sí que avala directament la hipòtesis segons la qual, la immigració estrangera de la Vall d'Alcalà està atreta majoritàriament per motius relacionats amb la qualitat de vida enfront dels laborals, sembla tenir un certa lògica si l'explicació es basa en les nacionalitats d'aquests estrangers i en les seves edats.

Figura 27: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a La Vall d'Alcalà. Padró 1 de gener 2008.

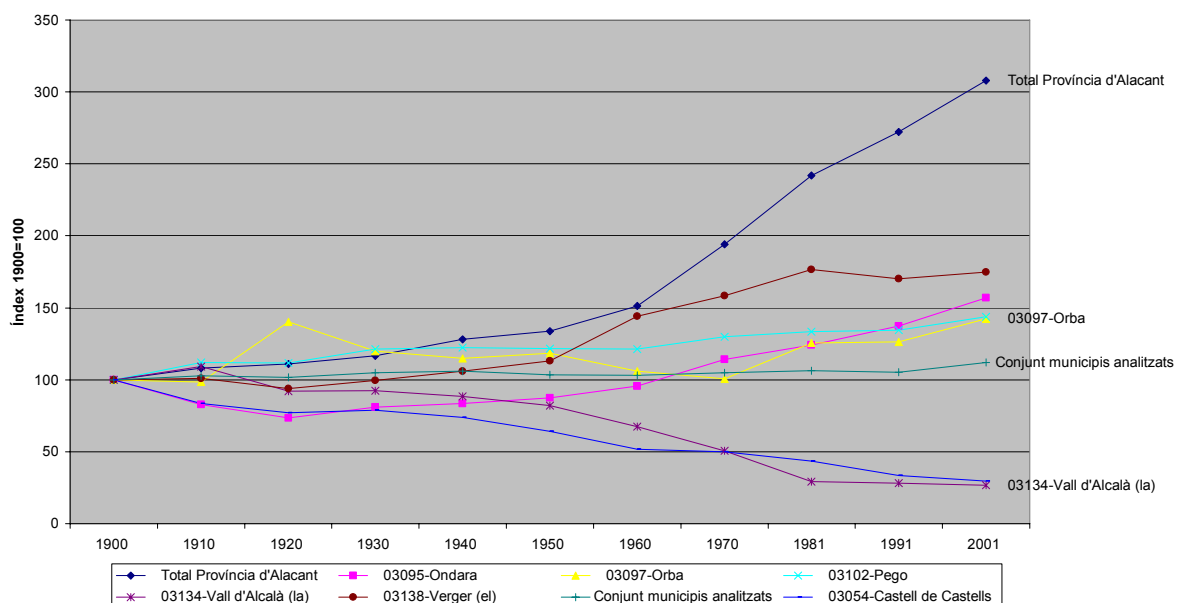
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a analitzar alguns indicadors no directament relacionats amb la població estrangera de la localitat per tal d'entrar una mica més en les motivacions i les influències de la poca arribada d'aquesta al municipi, en primer lloc s'analitza l'evolució de la població de dret de la Vall d'Alcalà des d'inicis del segle XX, juntament amb una selecció dels demés

³⁴ Cal tenir en compte que com ja s'ha comentat anteriorment, els empadronats de nacionalitat italiana poden ser ciutadans emigrats des de l'Argentina, cosa que podria ser contrastada més endavant anant a les dades referents al lloc de naixement.

municipis de la Comarca de la Marina Alta compresos dins el LIC de Les Valls de La Marina (**Figura 28**)³⁵. D'aquesta manera es pot observar com la població censada de la Vall d'Alcalà, després d'un augment fins al 1910, inicia una davallada que tot i una petita recuperació al Cens de 1930, arriba fins a l'any 2001. A partir de 1981 el descens és molt més pausat que en les dècades anteriors i la població censada al 2001 és de 452 persones menys de les que tenia a inicis de segle. Per tant, es tracta d'un cas força diferent al d'Orba, municipi en què la davallada havia estat menys marcada i la recuperació d'efectius s'iniciava a partir del Cens de 1970.

Figura 28: Evolució de la població de dret de la Vall d'Alcalà. 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

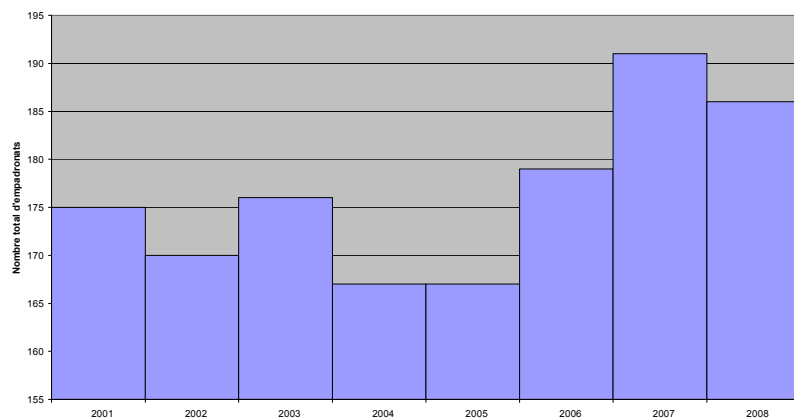

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 29** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, sembla que la Vall d'Alcalà ha arribat al final del procés de despoblament. Es podria dir que fins i tot s'intueix una certa recuperació demogràfica iniciada al 2005, però la poca trajectòria i la fluctuació del 2008 no permeten aventurar-se massa en aquest sentit. Tenint en compte que el creixement vegetatiu del municipi des de l'any 2003 al 2007 ha estat zero en el seu conjunt (Caja España, 2009), cal atribuir aquest creixement poblacional al saldo de migracions, tant interiors com exteriors del municipi.

³⁵ Veure Nota al peu número 33, pàgina 106.

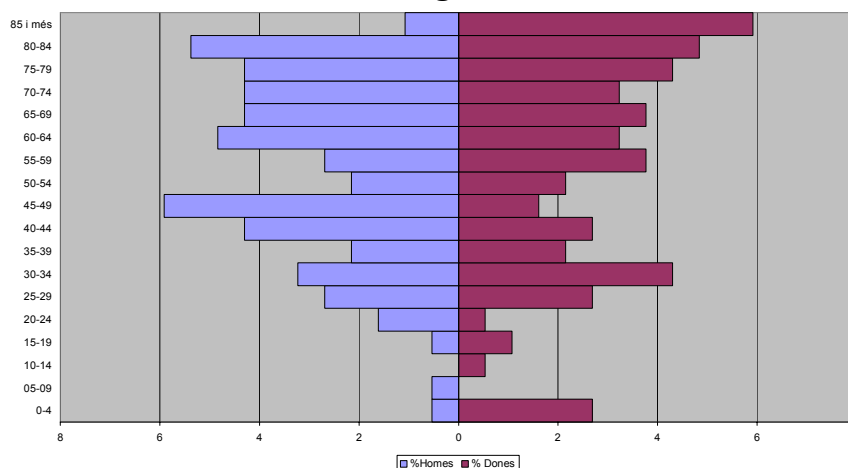
**Figura 29: Evolució de la població de la Vall d'Alcalà. 2001-2008.
Padró Municipal**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Anant a l'estructura de població del conjunt del municipi (**Figura 30**), més enllà de la irregularitat de les barres deguda al baix nombre d'efectius totals, crida l'atenció la gran presència que tenen els grups d'edat a partir dels 60 anys i la poca dels de menys de 25. Anant a la taxa d'envelliment, s'observa que aquesta és del 41,40% enfront del 30,55% de la d'Orba, del 16,17% de la Comunitat Valenciana i del 16,53% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009). Es tracta de la taxa d'envelliment més alta d'entre els sis municipis analitzats fins al moment. Tot i el relativament baix percentatge d'estrangers empadronats a la Vall d'Alcalà, la presència d'aquesta població també ha influït, encara que no tant com a Orba, en l'augment de la taxa d'envelliment del municipi.

**Figura 30: Piràmide de població de la Vall d'Alcalà.
Padró 1 de gener 2008.**

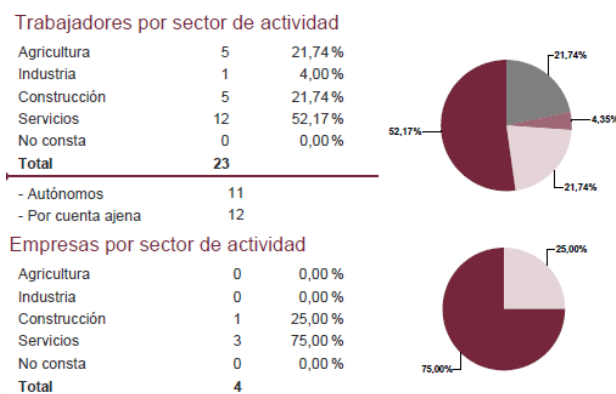

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 31** queda palès que el sector serveis és el que registra tant un major nombre de treballadors com un major nombre d'empreses al municipi. Pel què fa al nombre de treballadors, aquest és seguit pel de la construcció i el de l'agricultura amb el mateix nombre d'ocupats i finalment pel de la indústria. Anant a les dades concretes, el percentatge de treballadors dedicats al sector serveis és gairebé dotze punts inferior al registrat a Orba, mentre que del contrari, el percentatge de treballadors dedicats a l'agricultura a la Vall d'Alcalà és més de deu punts superior. Aquestes dades, tot i no ser concloents, coincideixen amb el què s'ha observat en la resta de municipis en relació al sector serveis: dels dos municipis analitzats per cada àrea d'estudi, aquells amb més percentatge d'estrangers empadronats són també els que tenen ocupats a un percentatge més elevat dels seus treballadors en el sector serveis.

Pel què fa a les dades de l'atur corresponents a 31 de març del 2009, la taxa de la Vall d'Alcalà respecte de la població de 15 a 64 anys, aquesta és del 10,89%, superior al 6,02% d'Orba, però inferior al 13,57% de la Província d'Alacant i al 12,11% del conjunt d'Espanya.

**Figura 31: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
La Vall d'Alcalà. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha dit en l'apartat dedicat a Espolla i Rabós, aquests indicadors econòmics podrien estar més vinculats a la presència d'una immigració motivada per factors laborals i no tant a una immigració amb motius relacionats amb la millora de la qualitat de vida, en principi la majoritària en els dos municipis analitzats en major profunditat en aquesta àrea d'estudi. Com a molt aquests indicadors podrien ser analitzats com a conseqüència de la presència d'aquest segon tipus d'immigració. És a dir, es podria pensar amb la hipòtesi que "hi ha més gent dedicada al sector serveis com a conseqüència d'una major presència d'estrangers residint al municipi". La falta d'indicadors prou adients per entrar en les causes de la presència

d'aquest tipus d'immigrants, fa que les tècniques d'anàlisi qualitativa es perfilin com una de les millors maneres de poder entrar en aquestes qüestions.

Tot i això, si en els casos anteriors es deia que les dades corresponents a la construcció anual d'edificis destinats a vivenda, al ser dades procedents del Cens de població del 2001, no eren dades prou actuals, en els dos municipis analitzats a la Marina Alta sí que es veu en els anys 1999 i 2000, però sobretot al 2001, un salt molt important en les vivendes construïdes a Orba i no a la Vall d'Alcalà (Caja España, 2009). Així doncs, la presència de promocions immobiliàries i la consegüent oferta de vivenda, es perfila com un dels factors possiblement determinants per l'establiment de població de nacionalitat estrangera en uns determinats municipis. En aquest cas concret però, factors com la llunyania i unes pitjors comunicacions amb els principals nuclis de població de l'àrea i la costa, també es perfilen com a factors determinants tant per l'establiment d'estrangers, com per la major presència de promocions urbanístiques. Com s'acaba d'anticipar, l'ús de tècniques d'anàlisi qualitativa hauran de ser en el futur de gran utilitat per aprofundir en aquestes qüestions. Pel què fa al nombre de treballadors dedicats al sector de la construcció, les dades no semblen portar a massa conclusions en els municipis vistos fins al moment. El fet que molts treballadors puguin estar registrats en un municipi però treballar en obres situades en altres localitats properes, pot tenir a veure amb aquesta poca informació.

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 175 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 76, és a dir un 43,4% estaven dedicades a segona residència, xifra molt elevada en comparació amb els municipis analitzats fins al moment. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 212, la qual cosa representa un 15,8% del total (Caja España, 2009).

7.4- Municipis compresos dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina (Província de Huelva)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 6.4, en aquesta àrea d'estudi d'una banda s'analitza Isla Cristina, que amb un 8,53% de població estrangera empadronada a 1 de gener del 2008 és el municipi amb un menor percentatge de residents estrangers de l'àrea d'estudi; i amb un 13,82%, a Ayamonte com el municipi amb un major percentatge.

7.4.1- Ayamonte

Aquest municipi fronterer amb Portugal i amb bona part del seu terme municipal situat a la part oest del Paraje Natural Marismas de Isla Cristina, comptava a 1 de gener del 2008 amb 19.738 habitants empadronats, 2.727 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 13,82% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 21**, d'aquests 2.727 residents estrangers, el més de tres quartes parts eren de nacionalitats del continent europeu i un 74,64% de la UE, amb els empadronats portuguesos com a nacionalitat destacada representant el 40,67% del total d'estrangers empadronats, seguida de lluny per britànics i romanesos amb percentatges entorn del 10%, i per marroquins, brasilers i alemanys en un segon terme. Altres nacionalitats com l'argentina, la búlgara, la polonesa o la francesa, apareixen representades amb uns percentatges més baixos. Queda palès doncs, que la situació fronterera amb Portugal és determinant en aquestes xifres.

A diferència del que s'ha observat als municipis analitzats a l'Albera i al LIC de les Valls de la Marina, basant l'explicació en la nacionalitat dels empadronats estrangers es podria dir que en aquest municipi la immigració podria tenir majoritàriament en les seves motivacions migratòries, els factors laborals per davant dels basats en la recerca d'una major qualitat de vida. Búlgars, polonesos, romanesos, europeus no comunitaris, africans, argentins i brasilers, sumen en conjunt més d'un 35% del total d'estrangers empadronats. Si a aquests s'hi sumen els empadronats portuguesos juntament amb altres nacionalitats sud-americanes, la xifra s'acosta al 80%. Tot i això, de la mateixa manera que s'alertava en els municipis analitzats anteriorment, les precaucions alhora de fer aquestes afirmacions han de ser sempre presents. A més, en el cas d'Ayamonte cal tenir en compte que tot i els percentatges esmentats, alemanys, francesos i britànics sumen el 15,7% dels estrangers empadronats. Tractant-se d'un municipi amb un nombre d'habitants més elevat que en casos anteriors, és un percentatge que cal tenir prou en compte ja que representa a 428 persones. Tampoc es

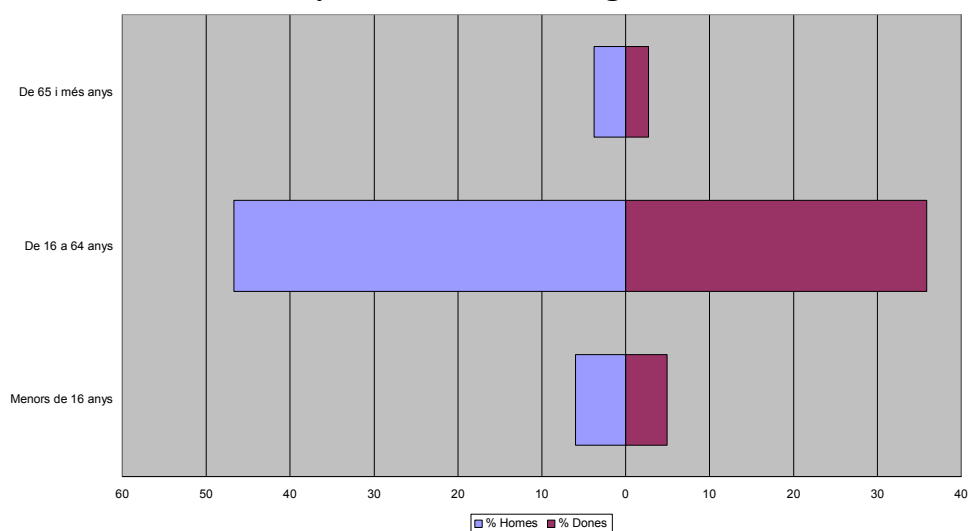
tractaria, per tant, d'un cas equiparable als analitzats a la Comarca de La Vera en l'apartat 7.1.

Taula 21. Població estrangera d'Ayamonte. Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	2727	100
Total Europa	2126	77,96
Total Unió Europea	2035	74,62
Alemanya	98	3,59
Bulgària	52	1,91
França	33	1,21
Itàlia	31	1,14
Polònia	55	2,02
Portugal	1109	40,67
Regne Unit	297	10,89
Romania	252	9,24
Total Europa No Comunitària	91	3,34
Total Àfrica	168	6,16
Marroc	153	5,61
Total Amèrica	388	14,23
Argentina	56	2,05
Brasil	147	5,39

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Figura 32: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Ayamonte. Padró 1 de gener 2008.

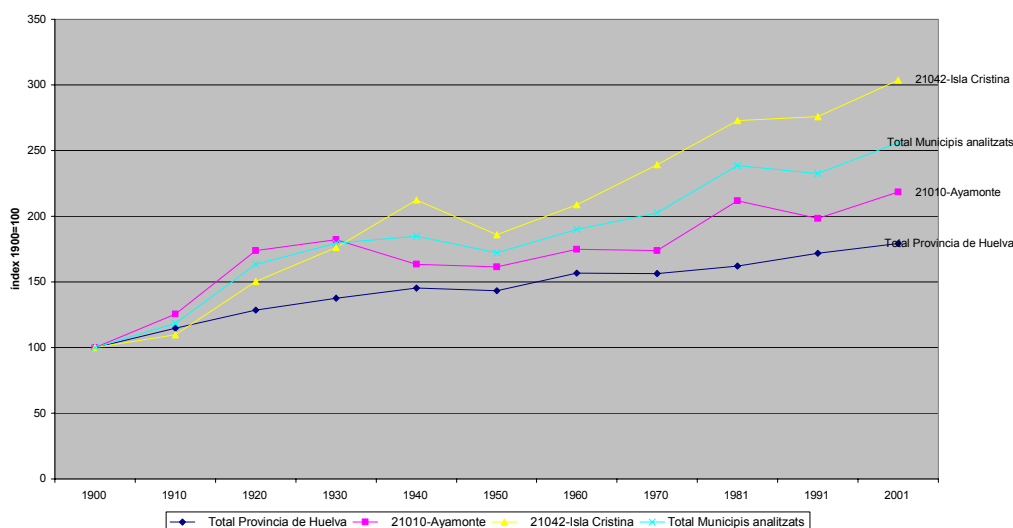

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si s'observa la **Figura 32** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Ayamonte corresponent a 1 de gener del 2008, es pot veure que els estrangers en edat de treballar representen una àmplia majoria. El grup d'entre 16 i 64 anys arriba a representar més de quatre cinques parts dels estrangers empadronats al municipi, la qual cosa reforçaria la hipòtesi que s'apuntava a partir dels percentatges de les nacionalitats d'aquests estrangers. Pel que fa a les diferències per sexe, es pot constatar una certa masculinització de la immigració que sense arribar a ser massa pronunciada, fa que les dones se situïn setze punts percentuals per sota dels homes en el cas del grup en edat laboralment activa.

Passant ja a analitzar alguns indicadors no directament relacionats amb la població estrangera de la localitat per tal d'entrar una mica més en les motivacions i les influències de l'arribada d'aquesta al municipi, en primer lloc s'analitza l'evolució de la població de dret d'Ayamonte des d'inicis del segle XX, juntament amb de l'altre municipi que forma part del Paraje Natural Marismas de Isla Cristina, és a dir, Isla Cristina, comparant-la amb la del conjunt de la Província de Huelva (**Figura 33**). D'aquesta manera es pot observar com la població censada a Ayamonte, tot i els descensos registrats als Censos de 1940 i de 1991, a més de les gairebé imperceptibles pèrdues dels de 1950 i 1970, presenta una evolució positiva al llarg del segle XX. Així doncs, de la mateixa manera que Isla Crsitina, Ayamonte arriba al 2001 amb el seu màxim històric de població fins al moment després de recuperar-se d'una davallada a la dècada de 1980, que en el seu cas representa 9.004 efectius més que a l'any 1900.

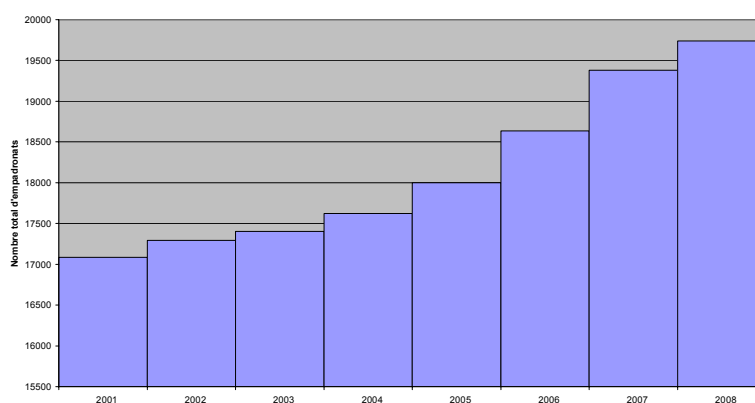
Figura 33: Evolució de la població de dret d'Ayamonte. 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 34** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com la recuperació de la dinàmica positiva registrada entre els Censos del 1991 i del 2001, ha tingut continuïtat i s'ha vist incrementada de manera molt important fins al 2008. L'increment d'empadronats registrat en set anys ha estat de 2.654 persones, mentre que entre els Censos de 1991 i 2001 l'increment va ser de 1.522 habitants.

**Figura 34: Evolució de la població d'Ayamonte. 2001-2008.
Padró Municipal**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

**Taula 22: Saldo migratori registrat a Ayamonte (migracions exteriors).
Padró Municipal.**

	saldo	immigracions	emigracions
2003	207	227	20
2004	211	239	28
2005	445	463	18
2006	564	597	33
2007	619	657	38

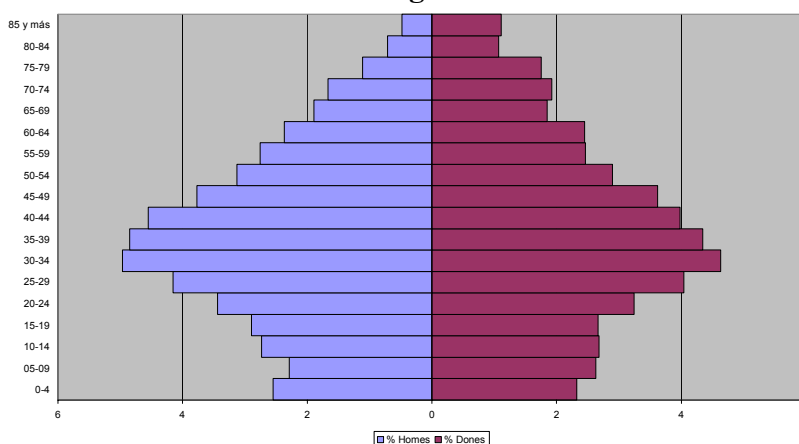
Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades de l'INE.

A diferència de la major part dels municipis analitzats en major profunditat fins al moment, el creixement vegetatiu d'Ayamonte des de l'any 2003 al 2007 ha estat positiu en cadascun dels anys, de la mateixa manera que el saldo migratori referit a les migracions interiors (Caja España, 2009). Així doncs, a diferència dels casos de Madrigal de La Vera, Rabós, Espolla i Orba, no es pot atribuir el creixement poblacional dels darrers anys únicament al saldo de migracions exteriors del municipi. Tot i això, observant aquest saldo migratori (**Taula 22**) i comparant-lo amb el creixement vegetatiu i amb el saldo de migracions interiors,

s'arriba a la conclusió que també aquí el creixement poblacional dels darrers anys ha de ser atribuït, en la seva majoria, a la immigració exterior que ha acollit el municipi.

Passant a observar la piràmide per grups d'edat del conjunt de la població d'Ayamonte (**Figura 35**), es pot veure com els grups d'edat a partir dels 20 anys, però sobretot els compresos entre els 30 i els 45 anys, destaquen pel seu pes relatiu tant en el cas dels homes com en el de les dones. Aquest fet, el qual és en part degut a les edats de la població estrangera empadronada al municipi analitzades a través de la Figura 32, porta a què la taxa d'envelliment d'Ayamonte sigui del 13,59%, enfront de la del 14,59% d'Andalusia i de la del 16,53% del conjunt d'Espanya. Es tracta de la més baixa dels municipis analitzats en major profunditat fins al moment.

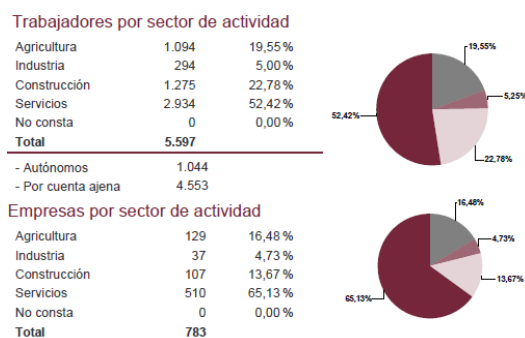
**Figura 35: Piràmide de població d'Ayamonte.
Padró 1 de gener 2008.**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 36**, queda palès que el sector serveis és el que registra de lluny tant un major nombre de treballadors com un major nombre d'empreses al municipi. Pel què fa al nombre de treballadors, aquest és seguit pel de la construcció, pel de l'agricultura i finalment i a força distància pel de la indústria. Pel què fa al nombre d'empreses, el sector de l'agricultura passa per davant del de la construcció. Al tractar-se d'un municipi amb uns nombres de població relativament importants, cal que els percentatges de treballadors obtinguts pels sectors de la construcció i l'agricultura siguin tinguts més en compte que en altres municipis més petits. Anant a les dades de l'atur de la població de 15 a 64 anys corresponents a 31 de març del 2009, la taxa d'Ayamonte és del 14,17%, lleugerament superior al 12,31% de la Província de Huelva i al 12,11% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

**Figura 36: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
Ayamonte. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 8.398 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 1613, és a dir un 19,20%, estaven dedicades a segona residència, xifra intermèdia en comparació amb els municipis analitzats fins al moment. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 1367, la qual cosa representa un 16,22% del total (Caja España, 2009).

7.4.2- Isla Cristina

Aquest municipi limítrof amb Ayamonte i amb bona part del seu terme municipal situat a la part oest del Paraje Natural Marismas de Isla Cristina, comptava a 1 de gener del 2008 amb 20.982 habitants empadronats, 1.790 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 8,53% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 23**, d'aquests 1.790 residents estrangers, el 62,01% eren de nacionalitats del continent europeu i un 59,27% de la UE, amb els empadronats romanesos, polonesos i portuguesos com a nacionalitats destacades. Tot i això, si es centra l'atenció en el conjunt de nacionalitats, és la marroquina la que aglutina a un major nombre d'empadronats estrangers amb un 26,59% del total. Altres nacionalitats com l'alemanya, la britànica, la ucraïniana o la boliviana, apareixen representades amb uns percentatges més baixos.

D'una manera força més clara al què s'ha observat a Ayamonte i a diferència dels municipis analitzats a l'Albera i al LIC de les Valls de la Marina, basant l'explicació en la nacionalitat dels empadronats estrangers es podria dir que majoritàriament la immigració present al municipi, té en les seves motivacions migratòries els factors laborals per davant dels factors basats en la recerca d'una major qualitat de vida. Alemanys, francesos, italians i

britànics representen conjuntament poc més del 4% del conjunt de la població estrangera empadronada al municipi. Tot i que de la mateixa manera que Ayamonte, sent un municipi amb un nombre d'habitants més elevat que en casos anteriors es tracta d'un percentatge que cal tenir prou en compte, sumat al fet que la diversitat de casos pot contradir sovint la generalització respecte a les motivacions migratòries feta a partir de les nacionalitats, en el cas d'Isla Cristina el compliment de la hipòtesi sembla prou clar.

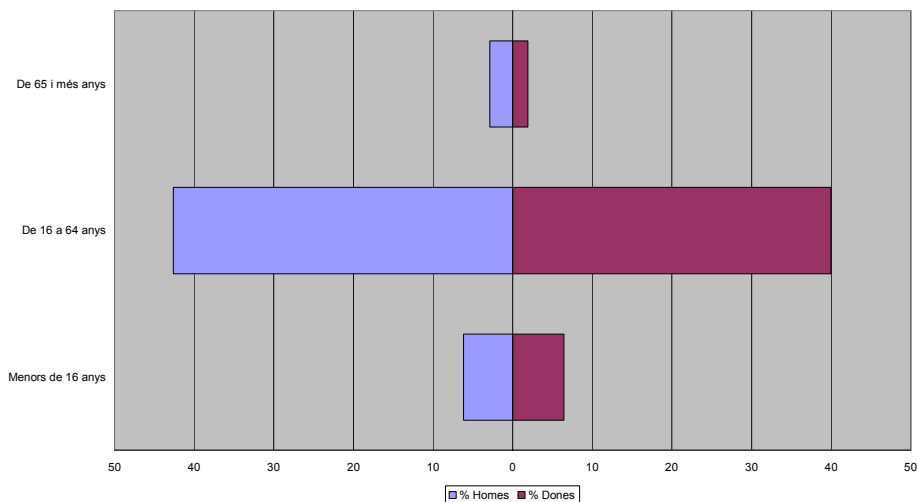
Taula 23. Població estrangera d'Isla Cristina. Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	1790	100
Total Europa	1110	62,01
Total Unió Europea	1061	59,27
Alemanya	37	2,07
Polònia	269	15,03
Portugal	255	14,25
Regne Unit	21	1,17
Romania	337	18,83
Total Europa No Comunitària	49	2,74
Ucraïna	41	2,29
Total Àfrica	525	29,33
Marroc	476	26,59
Total Amèrica	133	7,43
Bolívia	31	1,73

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si s'observa la **Figura 37** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Isla Crsitina corresponent a 1 de gener del 2008, es pot veure que els estrangers en edat de treballar representen una àmplia majoria. El grup d'entre 16 i 64 anys arriba a representar més del 82% dels estrangers empadronats al municipi, la qual cosa reforçaria la hipòtesi que s'apuntava a partir dels percentatges de les nacionalitats d'aquests estrangers. La similitud amb la piràmide elaborada per Ayamonte és molt important, però si s'analitza amb deteniment es comprova una menor presència d'estrangers de més de 64 anys a Isla Cristina, així com una major presència d'efectius de menys de 16 anys. Aquest fet és coherent amb una menor presència al municipi de les nacionalitats que han estat vinculades a processos migratoris en els que els factors de millora de la qualitat de vida ocupen un lloc preminent. Pel què fa a les diferències per sexe, la masculinització de la immigració detectada a Ayamonte té un pes menor a Isla Cristina.

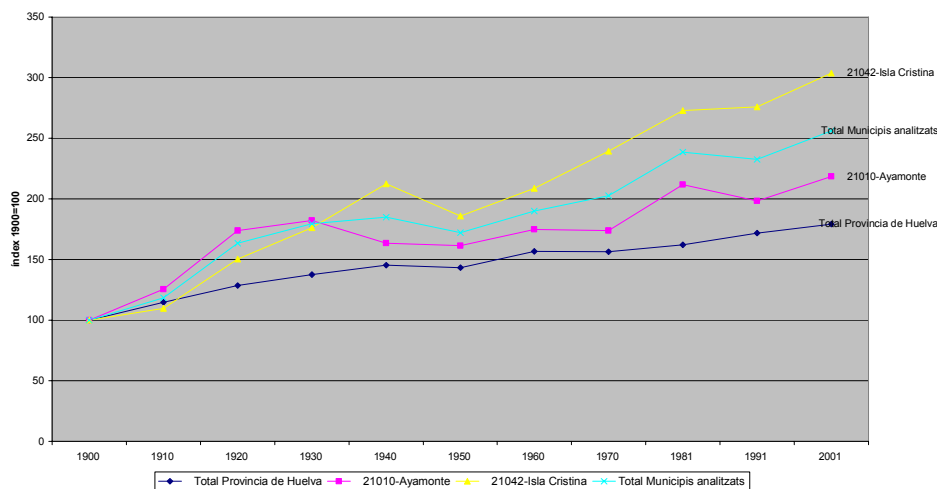
Figura 37: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Isla Cristina. Padró 1 de gener 2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a analitzar alguns indicadors no directament relacionats amb la població estrangera de la localitat per tal d'entrar una mica més en les motivacions i les influències de l'arribada d'aquesta al municipi, en primer lloc s'analitza l'evolució de la població de dret d'Isla Cristina des d'inicis del segle XX, juntament amb de l'altre municipi que forma part del Paraje Natural Marismas de Isla Cristina, és a dir, Ayamonte (**Figura 38**). D'aquesta manera es pot observar com la població censada a Isla Cristina, tot i el descens registrat al de 1950, presenta una evolució positiva al llarg del segle XX. Així doncs, de la mateixa manera que Ayamonte, després de recuperar-se del relaxament de la dècada de 1980, Isla Cristina arriba al 2001 amb el seu màxim històric de població fins al moment, que en el seu cas representa 12.198 efectius més que a l'any 1900.

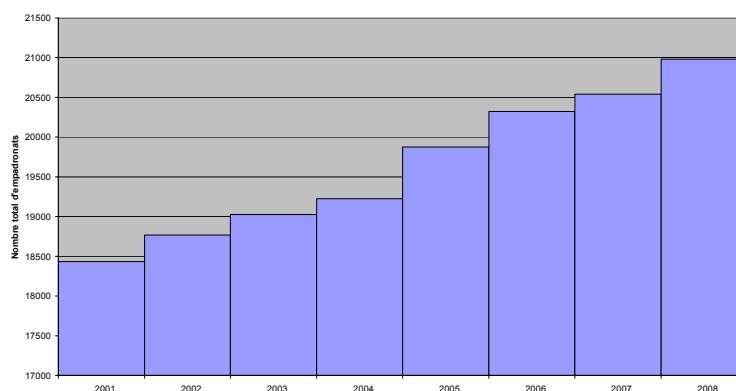
Figura 38: Evolució de la població de dret d'Isla Cristina. 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 39** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com la recuperació del ritme de creixement registrat entre els Censos del 1991 i del 2001, ha tingut continuïtat i s'ha vist incrementada de manera molt important fins al 2008. L'increment d'empadronats registrat en set anys ha estat de 2.547 persones, mentre que entre els Censos de 1991 i 2001 l'increment va ser de 1.665 habitants. Així doncs, tot i que l'increment dels darrers anys ha estat lleugerament més importat a Isla Cristina respecte d'Ayamonte, l'augment que s'ha produït en els dos municipis ha estat molt destacat.

**Figura 39: Evolució de la població d'Isla Cristina. 2001-2008.
Padró Municipal**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

D'una manera encara més marcada al què s'ha observat a Ayamonte i a diferència de la major part dels municipis analitzats en major profunditat fins al moment, el creixement vegetatiu d'Isla Cristina des de l'any 2003 al 2007 ha estat positiu en cadascun d'aquests anys. Pel què fa al saldo migratori referit a les migracions interiors pel mateix període, si bé en el cas d'Ayamonte aquest era positiu en el seu conjunt, passa a ser negatiu a Isla Cristina (Caja España, 2009). Així doncs, tot i que no es pot atribuir el creixement poblacional dels darrers anys completament al saldo de migracions exteriors del municipi (**Taula 20**), comparant-lo amb el creixement vegetatiu i amb el saldo de migracions interiors, s'arriba a la conclusió que també a Isla Cristina el creixement poblacional dels darrers anys ha de ser atribuït, si no totalment, en la seva majoria, a la immigració exterior.

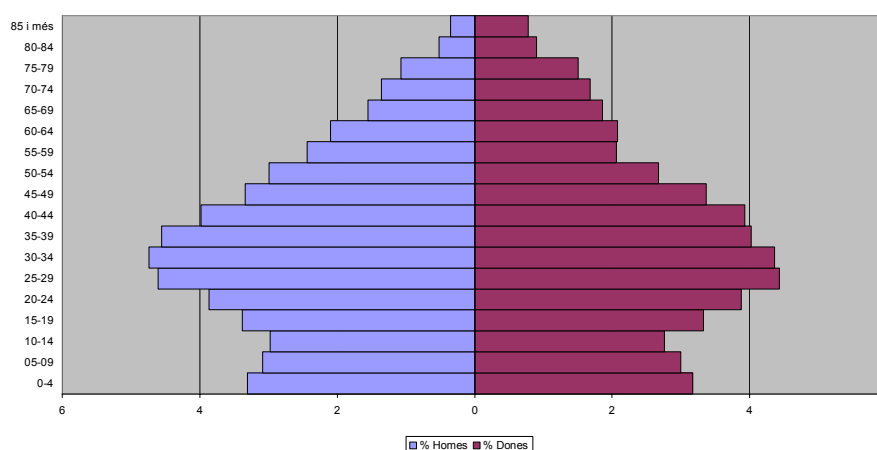
**Taula 20: Saldo migratori registrat a Isla Cristina (migracions exteriors).
Padró Municipal.**

	saldo	immigracions	emigracions
2003	119	119	0
2004	180	182	2
2005	217	223	6
2006	336	384	48
2007	453	522	69

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades de l'INE.

Passant a observar la piràmide per grups d'edat del conjunt de la població (**Figura 40**), es pot veure com els grups d'edat a partir dels 20 anys, però sobretot els compresos entre els 25 i els 45 anys, destaquen pel seu pes relatiu tant en el cas dels homes com en el de les dones. Aquest fet és observat en grups d'edat més joves que a Ayamonte. Això juntament amb la constatació en el cas d'Isla Cristina d'una presència important dels grups compresos entre els 0 i els 10 anys, és en part conseqüència de les edats de la població estrangera empadronada al municipi analitzades a través de la Figura 37, les quals coincideixen amb les edats de major fertilitat. Tot plegat porta a què la taxa d'envelliment d'Isla Crsitina sigui de l'11,57%, enfront de la del 13,59% d'Ayamonte, de la que es deia que era la més baixa dels municipis analitzats en profunditat fins al moment.

**Figura 40: Piràmide de població d'Isla Cristina.
Padró 1 de gener 2008.**

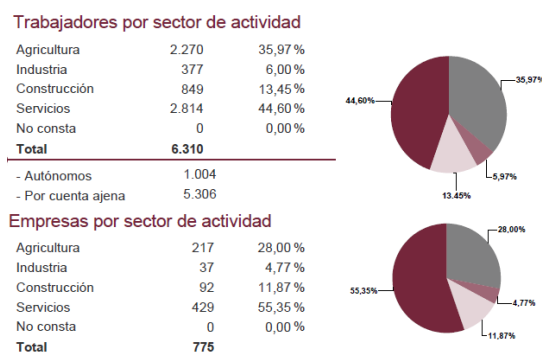
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 41**, queda palès que el sector serveis és el que registra de lluny tant un major nombre de treballadors com un major nombre d'empreses al municipi. Pel què fa al nombre de treballadors, aquest és seguit a no massa distància pel de l'agricultura, pel de la construcció ja més allunyat i finalment pel de

la indústria. De la mateixa manera que en el cas d'Ayamonte, al tractar-se d'un municipi amb uns nombres de població relativament importants, cal que els percentatges de treballadors obtinguts pels sectors de la construcció i l'agricultura siguin tinguts més en compte que en altres municipis més petits. Comparant les dades amb les dels municipis analitzats fins al moment en aquest apartat, es segueix complint el fet que dels dos municipis de cada àrea, coincideixen el que presenta un percentatge d'estrangers empadronats més elevat amb el que té un major percentatge de treballadors ocupats en el sector serveis. Tot i això, aquest fet pot ser interpretat de diverses maneres: com a causa de la major presència d'estrangers, com a conseqüència de la major presència d'estrangers o com a conseqüència d'una major presència de turisme o de segones residències entre d'altres. Es tracta d'una qüestió sobre la que caldrà aprofundir un cop acabat aquest Treball.

Es dona el cas que en aquesta àrea d'estudi, també coincideix el municipi amb un major percentatge de treballadors ocupats a la construcció amb el que té més empadronats estrangers, la qual cosa no es donava als dos municipis de l'Albera ni als del LIC de les Valls de la Marina. Aquestes dades referents al sector de la construcció, també poden estar vinculades a diversos factors explicatius similars als anteriors, però sense haver d'estar relacionats amb la immigració estrangera (presència de turisme i segones residències o també treballar en altres municipis propers). Per tant, segueixen sense portar a conclusions prou satisfactòries. Les dades de construcció d'edificis destinats a vivenda fins al 2001, tampoc aporten massa informació en aquest sentit.

Figura 41: Empreses i treballadors per sectors d'activitat. Isla Cristina. Desembre 2007.

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Pel què fa a les dades de l'atur de la població de 15 a 64 anys corresponents a 31 de març del 2009, la taxa d'Isla Cristina és del 14,15%, pràcticament idèntica al 14,17

d'Ayamonte i lleugerament superior al 12,31% de la Província de Huelva i al 12,11% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 14.715 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 7.546, és a dir un 51,28% enfront del 19,20% d'Ayamonte, estaven dedicades a segona residència, xifra molt elevada en comparació amb els municipis analitzats fins al moment. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 1.552, la qual cosa representa un 10,54% del total (Caja España, 2009). Cal tenir en compte que des de l'any 2001, aquestes dades poden haver evolucionat de manera important degut al gran nombre de promocions immobiliàries dutes a terme a l'àrea en els darrers anys³⁶.

7.5- Municipis de la Comarca del Bierzo del LIC del Alto Sil (Província de León)

Tal i com s'ha dit en l'apartat 6.5, en aquesta àrea d'estudi d'una banda s'analitzarà Palacios del Sil que amb un 0,56% de població estrangera empadronada a 1 de gener del 2008 és el municipi amb un menor percentatge de residents estrangers de totes les àrees d'estudi; i amb un 3,61%, a Páramo del Sil com el municipi amb un major percentatge d'aquesta àrea. Tal i com ja s'ha dit anteriorment, aquesta àrea representa un cas a part respecte a les demés degut a què les dues localitats que la formen han vist disminuir el nombre d'estrangers empadronats en els darrers dotze anys. Aquesta pèrdua, sobretot en el cas de Páramo del Sil, cal que sigui relacionada amb la profunda crisi en la que actualment es troba la mineria, sector històricament vinculat a l'arribada d'immigració estrangera a la Comarca. A partir dels anys 60 del segle passat, es va produir l'arribada d'habitants provinents del nord de Portugal, i a partir de 1970 de Cap Verd i Pakistan (Morén-Alegret, 2005).

7.5.1- Páramo del Sil

Aquest municipi fronterer amb Astúries i amb una part del nord-oest del seu terme municipal situat al LIC del Alto Sil, comptava a 1 de gener del 2008 amb 1.522 habitants empadronats, 55 dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 3.61% respecte del total de la població. Tal i com es pot veure a la **Taula 24**, d'aquests 46 residents

³⁶ A l'apartat 5.4 es mostraven imatges de les conseqüències de la urbanització d'algunes parts del terme municipal d'Ayamonte.

estrangers el 70,91% eren de nacionalitats del continent europeu, totes elles de la UE amb els empadronats portuguesos com a nacionalitat destacada representant el 65,45% del total d'estrangers empadronats, seguits molt de lluny per dominicans, colombians, brasilers i nacionals del continent africà, molt probablement capverdians. Cal altra vegada en aquest municipi, tenir molt en compte que el nombre d'estrangers total és de 55 individus, per la qual cosa la importància dels percentatges basats en aquest total han de ser sempre relativitzats.

Taula 24. Població estrangera de Páramo del Sil. Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	55	100
Total Europa	39	70,91
Total Unió Europea	39	70,91
França	2	3,64
Portugal	36	65,45
Romania	1	1,82
Total Àfrica	3	5,45
Total Amèrica	13	23,64
Brasil	3	5,45
Colòmbia	3	5,45
Cuba	1	1,82
Perú	1	1,82
Rep. Dominicana	5	9,09

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

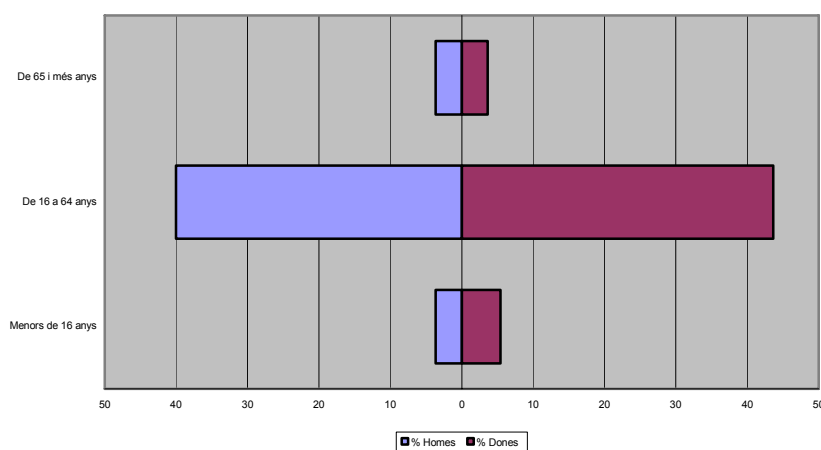
A diferència del que s'ha observat als municipis analitzats a l'Albera i al LIC de les Valls de la Marina, basant l'explicació en la nacionalitat dels empadronats estrangers es podria dir que en aquest municipi la immigració té majoritàriament en les seves motivacions migratòries els factors laborals per davant dels basats en la recerca d'una major qualitat de vida. Amb les precaucions que s'han anat repetint en al llarg de tot el punt 7 del Treball, només les motivacions que se suposen als dos empadronats de nacionalitat francesa, se sortirien d'aquesta hipòtesi.

Si s'observa la **Figura 42** que mostra la distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Páramo del Sil corresponent a 1 de gener del 2008, es pot veure que els estrangers en edat de treballar representen una àmplia majoria. El grup d'entre 16 i 64 anys arriba a representar més del 83% dels estrangers empadronats al municipi, la qual cosa reforçaria la hipòtesi que s'apuntava sobre les motivacions laborals dels estrangers a partir de les seves nacionalitats. Pel que fa a les diferències per sexe, tot i una lleugera major presència

de dones, aquesta no es pot considerar rellevant. Un cop més cal lamentar no poder entrar en més detall a desglossar el grup en edat laboralment activa.

La immigració rebuda per aquesta àrea d'estudi i en concret per Páramo del Sil juntament amb altres localitats de la Comarca del Bierzo, ha estat històricament vinculada a la mineria i té en general una antiguitat superior a l'analitzada en les demés àrees. Així doncs, probablement els grups d'estrangers empadronats d'edats entre els 45 i els 64 anys tenen una importància percentual destacada. Una altra cosa és que, si bé la majoria dels estrangers es troben en edat de treballar, aquests no tenen perquè formar part de la població activa i és que nombrosos treballadors del sector de la mineria es troben pre-jubilats per motius de salut i de reestructuració del sector.

Figura 42: Distribució per grups d'edat dels empadronats de nacionalitat estrangera a Páramo del Sil. Padró 1 de gener 2008.

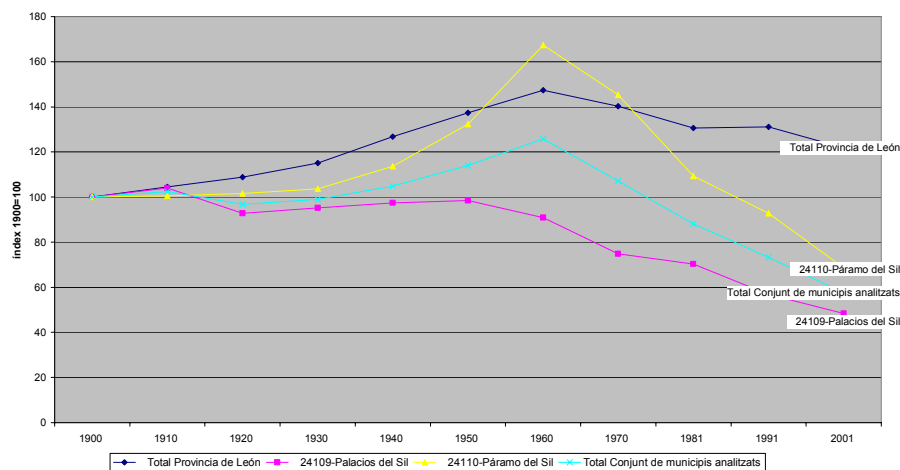
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Vinculat amb la relativa antiguitat de l'arribada d'immigració a la Comarca, com ja s'anunciava anteriorment, cal considerar la possibilitat que els nombres d'estrangers empadronats a Páramo s'hagin vist reduïts en els darrers anys, a part de per la profunda crisi en la que es troba actualment el sector miner, també per la tramitació per part d'alguns d'aquests estrangers de processos administratius per adquirir la nacionalitat espanyola. Tot i això, aquesta hipòtesi només es confirma fins a cert punt. Si s'analitzen les dades del Padró municipal del 2008 extretes de l'INE corresponents al lloc de naixement dels residents a Páramo, s'obté que el nombre de nascuts a l'estranger és superior en 21 persones al nombre d'estrangers, és dir, un total de 76 nascuts a l'estranger, pràcticament un 5% sobre el total d'empadronats enfront del 3,61% que representen els legalment considerats estrangers. Tot i això, una anàlisi detinguda permet veure que aquestes diferències són degudes a 8 nascuts a Alemanya i França amb nacionalitat espanyola, possiblement fills d'emigrants espanyols; a 4

nascuts en països llatinoamericans i a una persona nascuda al Marroc, amb la qual cosa també hi ha força possibilitats que siguin fills d'espanyols residents en aquests països, o que en tot cas hagin arribat recentment al municipi procedents d'altres parts d'Espanya. D'aquesta manera només quedarien tres nascuts a Portugal amb nacionalitat Espanyola i un empadronat nascut a l'Àfrica, que en cas de ser d'origen capverdès, completaria amb els nascuts a Portugal la xifra de quatre persones que s'ajustarien a la possibilitat del canvi de nacionalitat després de portar anys assentats a la Comarca.

Passant ja a analitzar l'evolució de la població de dret de Páramo del Sil des d'inicis del segle XX, juntament amb de l'altre municipi que forma part del LIC del Alto Sil, és a dir, Palacios del Sil, comparant-la amb la del conjunt de la Província de León (**Figura 43**), es pot observar com després del pronunciat creixement registrat fins al Cens de 1960, s'inicia una caiguda en picat que arriba fins a l'any 2001 sense donar símptomes de frenada. Aquesta evolució està també vinculada al procés seguit pel sector de la mineria a la Comarca, encara que el decreixement poblacional s'inicia amb anterioritat a l'inici de la davallada d'aquest sector, que a les dècades de 1960 i 1970 va atraure a un gran nombre de mà d'obra de nacionalitat estrangera.

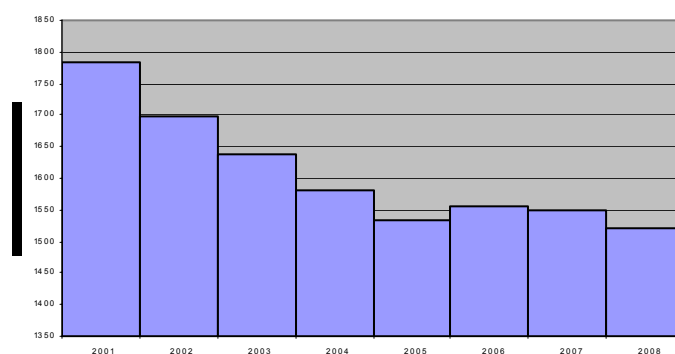
Figura 43: Evolució de la població de dret de Páramo del Sil. 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 44** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es pot veure com davallada registrada des del Cens de 1960, sembla arribar al seu final a partir del 2005. Tot i això, caldrà deixar passar alguns anys més per poder analitzar el fenomen amb més perspectiva.

**Figura 44: Evolució de la població de Páramo del Sil. 2001-2008.
Padró Municipal**

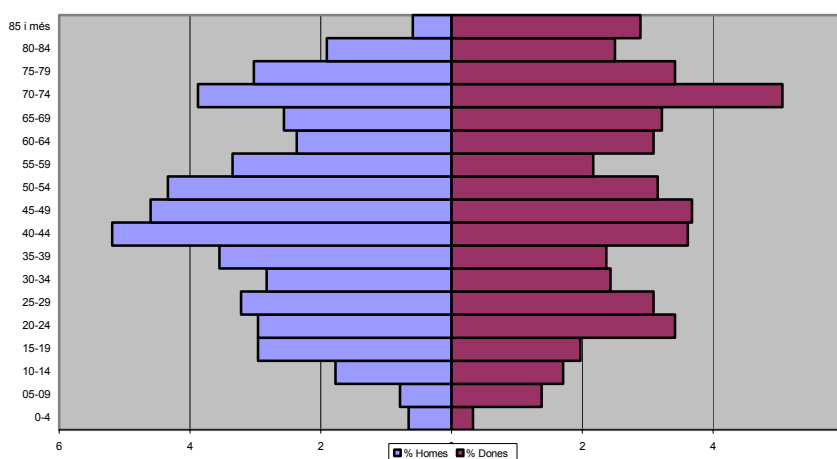

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si es té en compte que el creixement vegetatiu del municipi des de l'any 2003 al 2007 ha estat negatiu en cadascun dels anys, a excepció d'aquest darrer en què va fer créixer la població en 21 persones; que el mateix succeeix amb el saldo de migracions interiors a excepció de l'any 2006 en què aquest saldo va ser positiu en 2 immigrants; i que durant el mateix període, el saldo de migracions exteriors va ser positiu amb cinc immigrants als anys 2006 i 2007 respectivament (Caja España, 2009); porta a què la frenada en el procés de despoblament de Páramo del Sil observada a la Figura 44, sigui considerada conseqüència de la combinació d'aquest tres factors. Aquestes dades també confirmen el fet apuntat per Morén-Alegret (2005), que en els últims anys, especialment a partir de l'any 2000, s'ha produït l'arribada d'immigració no vinculada a la mineria, en bona mesura formada per població llatinoamericana.

Passant a observar la piràmide per grups d'edat del conjunt de la població de Páramo del Sil (**Figura 45**), es pot observar com els grups d'edats més baixes es troben molt minvats enfront dels grups d'edat més elevades. A diferència de la influència que tenia la immigració estrangera en les piràmides dels municipis amb més percentatge d'empadronats estrangers de cada una de les àrees d'estudi, en el cas de Páramo el baix percentatge constatat fa que aquesta influència sigui mínima. Pel què fa a la taxa d'envelliment, al 2008 aquesta és del 29,04%, enfront de la del 22,30% del conjunt de Castilla y León i de la del 16,53% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009). Sense ser la més alta dels municipis analitzats, no deixa d'estar entre les més elevades.

**Figura 45: Piràmide de població de Páramo del Sil.
Padró 1 de gener 2008.**

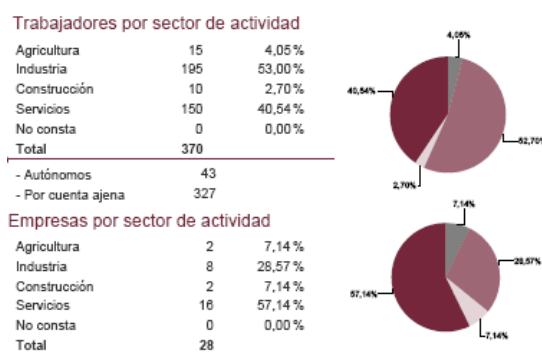

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 46**, queda palès que el sector de la indústria és el que registra un major nombre d'ocupats al municipi, resultat de la importància que encara té el sector miner i de la presència d'embassaments i centrals tèrmiques i hidroelèctriques al llarg del riu Sil. El pes d'aquest sector representa un factor de pressió ambiental molt important sobre l'àrea natural protegida que ha determinat l'anàlisi dels municipis d'aquesta àrea d'estudi i cal que també sigui valorat com un factor de fre per l'arribada de més població estrangera. Es tracta d'un factor de fre que afectaria sobretot a la immigració que té en les seves motivacions els factors relacionats amb la millora de la qualitat de vida com a preeminent, però que en certa mesura també pot afectar a l'establiment d'immigrants amb motivacions més relacionades amb factors laborals. Caldria també treballar aquest element a través de tècniques d'anàlisi qualitativa.

Seguint amb l'anàlisi de la importància del sector industrial, tal i com apunta Morén-Alegret, com a alternatives econòmiques a la mineria han anat guanyant pes a la Comarca el turisme rural, la indústria forestal, la mineria de la pissarra i la indústria agro-alimentària vinculada a productes com el pebrot, el vi i el "botillo" (Morén-Alegret, 2005). Així mateix, s'observa que el sector serveis també té força importància en nombre de treballadors, passant per davant de la indústria en nombre d'empreses. És tracta d'un sector també influït per la presència d'aquestes noves iniciatives. Agricultura i construcció se situen amb uns percentatges molt inferiors. Anant a les dades de l'atur de la població de 15 a 64 anys corresponents a 31 de març del 2009, la taxa de Páramo del Sil és del 9,19%, lleugerament inferior al 10,50% de la Província de León i al 12,11% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

**Figura 46: Empreses i treballadors per sectors d'activitat.
Páramo del Sil. Desembre 2007.**

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 772 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 3, és a dir un 0,39%, estaven dedicades a segona residència, el percentatge més baix constatat fins al moment. Aquest fet pot ser relacionat amb el poc interès que desperta el municipi per l'establiment d'estrangers amb motius relacionats amb la qualitat de vida. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 164, la qual cosa representa un 21,23% del total (Caja España, 2009).

7.5.2- Palacios del Sil

Aquest municipi limítrof amb Páramo del Sil i també fronterer amb Astúries, té la totalitat del seu terme municipal protegit pel LIC del Alto Sil. Palacios del Sil comptava a 1 de gener del 2008 amb 1.261 habitants empadronats, set dels quals eren de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa un 0,56% respecte del total de la població, el percentatge més baix de tots els municipis analitzats. Tal i com es pot veure a la **Taula 25**, d'aquests set residents estrangers, cinc eren de nacionalitat portuguesa, la qual cosa representa el 71,43% del total d'estrangers. Les demés nacionalitats eren la colombiana i la cubana amb una persona empadronada per cada una d'elles. Si en altres casos s'ha alertat de la necessitat de relativitzar els percentatges degut als baixos nombres dels que partien, en aquest municipi es fa més necessari que mai.

Pel què fa a les motivacions migratòries, sense cansar-se de repetir les precaucions esmentades, es tracta també de l'únic municipi dels analitzats en què basant l'explicació en les nacionalitats dels empadronats, no hi ha cap individu al que se li puguin atribuir unes motivacions vinculades a factors relacionats amb la millora de la qualitat de vida per damunt

dels estrictament laborals. Si es fixa l'atenció en l'edat dels set estrangers empadronats, aquesta idea queda reforçada, trobant a cinc individus en edat laboralment activa, per només un en els grups de menys de 16 anys i de més de 64 respectivament.

Taula 25. Població estrangera de Palacios del Sil. Principals nacionalitats. Padró 1 de gener 2008.

	Total d'estrangers empadronats	Percentatges sobre el total d'estrangers
Total Estrangers	7	100
Total Europa	5	71,43
Total Unió Europea	5	71,43
Portugal	5	71,43
Total Amèrica	2	28,57
Colòmbia	1	14,29
Cuba	1	14,29

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

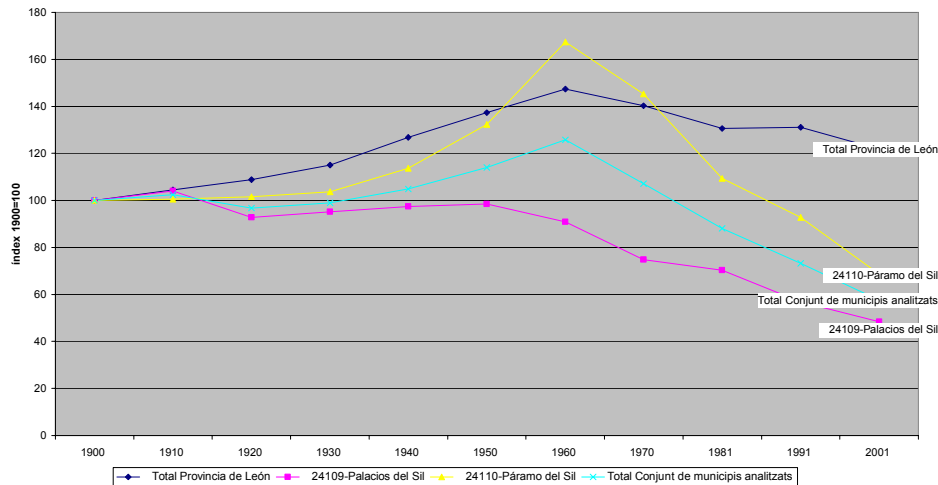
De la mateixa manera que en el cas de Páramo, cal aquí també considerar la possibilitat que els nombres d'estrangers empadronats s'hagin vist reduïts en els darrers anys, no només per la profunda crisi en la que es troba actualment el sector miner, sinó també per la tramitació per part d'alguns d'aquests estrangers de processos administratius per adquirir la nacionalitat espanyola.

Tot i això, també a Palacios aquesta hipòtesi només es confirma fins a cert punt. Si s'analitzen les dades del Padró municipal del 2008 extretes de l'INE corresponents al lloc de naixement dels residents a Palacios, s'obté que el nombre de nascuts a l'estranger és superior en nou persones al nombre d'estrangers, és dir, un total de 16 nascuts a l'estranger. Tot i això, una anàlisi detinguda permet veure que aquestes diferències són degudes a dos nascuts a França amb nacionalitat espanyola, probablement fills d'emigrants espanyols; a un nascut a Marroc, Argentina i Cuba respectivament, amb la qual cosa també hi ha força possibilitats que siguin fills d'espanyols residents en aquests països, o que es tracti de persones que han arribat recentment al municipi procedents d'altres parts d'Espanya; de manera que quedarien quatre nascuts a Portugal amb nacionalitat Espanyola que serien els que s'ajustarien a la possibilitat del canvi de nacionalitat després de portar anys assentats a la Comarca.

Passant ja a analitzar l'evolució de la població de dret de Palacios del Sil des d'inicis del segle XX (**Figura 47**), es pot observar com després d'un lleuger ascens registrat al 1910, la població del municipi ja no recuperarà els nivells d'inici del segle. Després de la lenta

recuperació entre 1920 i 1950, des del Cens de 1960 les pèrdues són importants fins a al 2001.

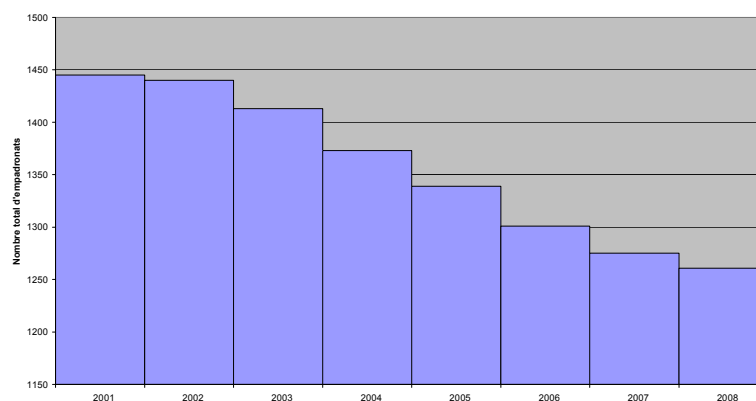
Figura 47: Evolució de la població de dret de Palacios del Sil. 1900-2001. Censos de Població. (Índex 1900=100).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Alteraciones de los municipios en los Censos de población desde 1842)

Seguint amb l'evolució de la població, si s'observa la **Figura 48** corresponent al nombre de persones empadronades entre el període 2001-2008, és a dir, de l'últim Cens fins a les darreres dades oficials del Padró municipal, es veu com les pèrdues de població han continuat en els darrers set anys. Tot i l'aparent relaxació registrada als anys 2001-2002 i 2008, les pèrdues no semblen haver arribat a la seva fi.

Figura 48: Evolució de la població de Palacios del Sil. 2001-2008. Padró Municipal

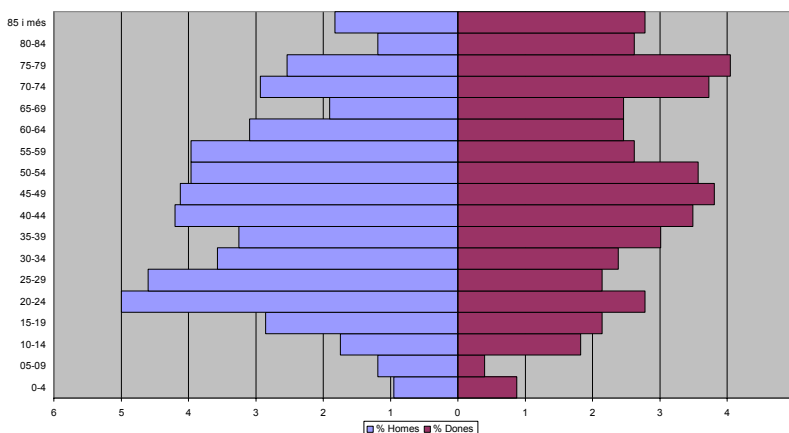
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Si es té en compte que el creixement vegetatiu del municipi des de l'any 2003 al 2007 ha estat negatiu en cadascun dels anys a excepció d'aquest darrer en què va fer créixer la

població igual que a Páramo en 21 persones; que el saldo de migracions interiors va ser negatiu en cadascun dels anys d'aquest període; i que el saldo de migracions exteriors va ser positiu amb quatre immigrants a l'any 2007 (Caja España, 2009); cal que l'evolució recent del procés de despoblament de Palacios del Sil observada a la Figura 48, sigui considerada conseqüència de la combinació d'aquest tres factors. Aquestes dades també confirmen el fet apuntat per Morén-Alegret (2005), que en els últims anys, especialment a partir de l'any 2000, s'ha produït l'arribada d'immigració no vinculada a la mineria, principalment població llatinoamericana, en aquest cas les persones empadronades de nacionalitat cubana i colombiana observades a la Taula 25.

Passant a observar la piràmide per grups d'edat del conjunt de la població de Palacios del Sil (**Figura 49**), es pot observar com els grups d'edats més baixes es troben molt minvats enfront dels grups d'edats més elevades. Pel que fa a la taxa d'envelliment, al 2008 aquesta era del 26,01%, enfront del 29,04% de Páramo del Sil, del 22,30% del conjunt de Castilla y León i del 16,53% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

**Figura 49: Piràmide de població de Palacios del Sil.
Padró 1 de gener 2008.**

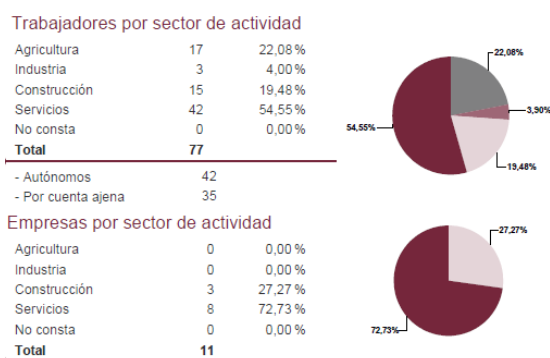

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (Cifras Oficiales de Población, Padrón Municipal)

Passant ja a repassar alguns indicadors econòmics, a partir de la **Figura 50**, queda palès que el sector serveis és de lluny el que ocupa a un major nombre de treballadors. Aquesta és una dada que també diferencia a aquesta àrea d'estudi de les demés. Es tracta de l'únic cas en què el municipi amb menys percentatge d'empadronats estrangers, té un percentatge superior de treballadors ocupats en el sector serveis. La importància de la indústria a Páramo del Sil és sens dubte l'element causant d'aquest fet, ja que descomptant els treballadors dedicats a aquest sector, passa a ser Páramo el municipi amb major percentatge d'ocupats al sector serveis. Pel que fa als sectors de l'agricultura i la construcció, aquests també tenen una importància percentual en nombre d'ocupats superior a l'observada

a Páramo del Sil. Anant a les dades de l'atur de la població de 15 a 64 anys corresponents a 31 de març del 2009, la taxa de Palacios del Sil és del 8,05%, i per tant inferior al 9,19% de Páramo del Sil, al 10,50% de la Província de León i al 12,11% del conjunt d'Espanya (Caja España, 2009).

Figura 50: Empreses i treballadors per sectors d'activitat. Páramo del Sil. Desembre 2007.

Font: Fichas Municipales Caja España 2009 a partir de les dades del Ministerio de Trabajo e Inmigración. Tesorería General de la Seguridad Social.

Tal i com s'ha fet en els apartats anteriors, s'acaba fixant l'atenció en el nombre de cases destinades a segones residències. Així, s'observa que de les 578 vivendes familiars registrades al municipi al Cens del 2001, 5, és a dir un 0,86%, estaven dedicades a segona residència, el segon percentatge més baix dels municipis analitzats en aquest apartat del Treball per darrera de Páramo del Sil. Es tracta d'un altre dels elements diferenciadors d'aquesta àrea d'estudi en la que la presència d'indústria i la llunyania respecte dels principals nuclis de població també juga un paper important en les dades observades. D'altra banda, el nombre de cases buides ascendia a 89, la qual cosa representa un 15,40% del total (Caja España, 2009).

8- ALGUNS APUNTS A PARTIR DE L'APLICACIÓ DE TÈCNiques D'ANÀLISI QUALITATIVA

En aquest apartat es presenten i analitzen breument un seguit de fragments d'entrevistes realitzades per Pap Sow i Albert Mas en el si del ja esmentat projecte de recerca I+D “*Inmigración extranjera, sentido de lugar e identidad territorial en cinco pequeñas ciudades de España*” l'investigador principal del qual és el Dr. Ricard Morén. El projecte, tot i no centrar-se de manera específica en els processos que es donen a l'entorn d'àrees naturals, sí que es du a terme en les comarques on es troben els espais naturals triats per aquest estudi. D'aquesta manera, alguns dels municipis on s'ha anat a fer treball de camp per aquest projecte coincideixen amb els que s'estan analitzant en aquestes pàgines. Tot i no poder presentar en cadascuna de les àrees d'estudi entrevistes dutes a terme per l'autor del present Treball de Recerca, s'ha cregut molt interessant poder mostrar algunes de les idees sorgides a l'entorn de les entrevistes realitzades, entrevistes que encara que no han estat pensades per a ser utilitzades en el aquest estudi, sí que s'ha vist que hi poden aportar elements rellevants. Cal dir també que el fet de poder introduir en un estudi aproximatiu com el present, un seguit de dades obtingudes a partir de mètodes d'anàlisi qualitativa que complementin en la mesura del possible l'anàlisi de les dades quantitatives que s'ha vingut duent a terme al llarg dels dos punt anteriors del treball, permet que aquesta aproximació esdevingui molt més complerta.

Així doncs, a continuació es presenten fragments de deu entrevistes a onze persones diferents realitzades entre els mesos de juny del 2008 i juny del 2009 a les àrees d'estudi situades a la Comarca de La Vera (Cáceres), a la Comarca de la Marina Alta (Alacant) i a la Comarca de la Costa Occidental (Huelva), així com en alguns municipis de la Comarca del Bierzo (León), que tot i no pertànyer al LIC del Alto Sil, s'ha considerat que pel seu contingut era rellevant incloure'n fragments en el present estudi. Finalment, en el cas de la Comarca de La Vera, tot i no realitzar entrevistes formals, l'autor d'aquestes pàgines va dur a terme un treball de camp exploratori per aproximar-se a l'àrea d'estudi, de manera que en aquest apartat també es presenten algunes de les conclusions que es van extreure del mateix. Pel què fa a les entrevistes, s'ha intentat aportar fragments de les mateixes que més enllà d'exemplificar els perfils majoritaris detectats a partir dels punts 6 i 7 del Treball, matisin, donin més profunditat o aportin altres punts de vista sobre el fenomen observat. Una cosa similar s'ha intentat amb les consideracions del treball de camp exploratori realitzat a terme a l'àrea d'estudi de la Comarca de La Vera. Aquestes seran exposades en la part final d'aquest apartat.

En primer lloc, es passarà a tractar alguns aspectes referents a la **immigració per factors vinculats a una millora en la qualitat**, sempre a priori i a partir de la seva nacionalitat o país de procedència. Com ja s'ha anat repetint al llarg dels apartats anteriors, la distinció entre els immigrants per motivacions laborals i els immigrants per motivacions relacionades amb la millora de la qualitat de vida segons les nacionalitats o els països de procedència, cal que sigui presa amb moltes precaucions per la multitud de casos i experiències vitals diferents. Tot i això, quantitativament i en termes generals, els immigrants de nacionalitats de països del nord i el centre d'Europa (principalment britànics, alemanys, francesos, holandesos...) poden ser associats a aquest tipus de motivacions. Els casos en què els factors relacionats amb la millora de la qualitat de vida són els que ocupen el lloc més important en l'escala de motivacions (factors normalment acompanyats de l'oportunitat de poder adquirir una propietat a un preu assequible), tenen el seu exemple més clar en persones ja retirades professionalment, encara que no necessàriament en l'edat espanyola de jubilació, que han optat per passar el final de les seves vides en àrees que pels seus atractius naturals, climàtics, culturals o socials, els ofereixen aquestes millores qualitatives.

El següent fragment correspon a les paraules de l'entrevistat INM-AYA-9³⁷, de nacionalitat holandesa, de 57 anys d'edat i resident a Ayamonte (Huelva) des de l'any 1998. Retirat professionalment després de treballar a l'Algarve portuguès durant els tretze anys anteriors al seu establiment a Espanya. A més dels atractius que li representen el fet de viure en un ambient allunyat de les gran ciutats, però amb tots el serveis que ell considera necessaris, l'entrevistat destaca els **aspectes relacionats amb el medi físic** com els factors que van motivar la seva permanència al municipi³⁸:

- *¿Cuando vas una ciudad tú que elementos principales crees que necesita para integrar mejor a las personas que vienen a vivir de fuera?*

- INM-AYA-9: Buff! Hay que tener gente, supermercados, playa.

- *¿Esto es lo que tú, cuando llegaste a Ayamonte, dijiste, me gusta, me siento bien por...?*

- INM-AYA-9: Por la luz.

- *El clima es importante, ¿no?*

- INM-AYA-9: No es el clima, es la luz. La luz es distinta aquí, tú ¿no notas la diferencia entre Barcelona y aquí?

- *¿Pero la Luz y el clima van juntos, no?*

- INM-AYA-9: No se.

- INM-AYA-10: Aunque haya nubes está claro. Es la claridad, más que...

- INM-AYA-9: Es otra luz.

- INM-AYA-10: La Costa de la Luz!

- INM-AYA-9: A veces tenemos esos días que no son..., por ejemplo ha habido dos días esta semana que era casi como en Holanda, un poco pesado, ¿eh? Pero normalmente hay una luz muy bonita aquí.

³⁷ Per motius ètics i de privacitat, els noms de les persones entrevistades són substituïts per codis.

³⁸ En aquest fragment apareix també l'opinió de l'entrevistat INM-AYA-10, de nacionalitat polonesa, de 28 anys d'edat i resident també a Ayamonte, sobre el que s'entrarà en les pàgines següents.

- *O sea, la luz es una de las cosas que hizo quedarte aquí.*
- INM-AYA-9: Si, si, si. Más que el calor.

(INM-AYA-9, Home, 57 anys, Holanda, Ayamonte).

Seguint amb aquesta tipologia d'immigrant amb les motivacions relacionades amb la qualitat de vida com a preeminents, el cas de l'entrevistat INM-AYA-3, de nacionalitat alemanya, 75 anys d'edat i resident a Ayamonte des de l'any 2002, correspon al perfil que el tòpic sobre aquest tipus d'immigració ha anat estenent. Tot i això, ja aporta un primer matís, referent a les **possibilitats de negoci** que ha trobat a l'àrea d'estudi fent inversions immobiliàries.

- Si se puede presentar.

- Me llamo INM-AYA-3, vivo en Isla Canela, que pertenece a Ayamonte. Tengo 75 años, y vivo aquí des de 2002, y tengo mi propia casa. De profesión, soy productor de cine, pero ya estoy jubilado. Cesé mi actividad como productor de cine en 2000 y después me jubilé i me vine a vivir aquí. Trabajaba en Portugal, durante 15 años trabajé con la televisión nacional de Portugal. (...)

Ahora estoy aquí, vine aquí buscando casa. Vendí mi casa en Cascais, después de divorciarme. Estuve buscando en la parte sur de Portugal, en el Algarve, y encontré las casas muy caras. Yo quería vivir en un campo de golf porque soy aficionado al golf y no encontré nada. Fue por una amiga mía que me propuso explorar la parte española y vine aquí: la playa, la pequeña ciudad, el golf... y encontré una casa bien de precio, bien situada y me la compré. Desde entonces me mudé de Portugal, y aquí estoy, muy feliz.

(INM-AYA-3, Home, 75 anys, Alemanya, Ayamonte).

Queda clar que tot i que les motivacions vinculades a una millora en la qualitat de vida han jugat un paper central en l'establiment a l'àrea d'estudi de l'entrevistat ja retirat professionalment, un cop establert, les possibilitats de negoci que l'àrea li ha ofert han estat explotades. A diferència dels camps de golf, del preu dels immobles i de la certa tranquil·litat que li ofereix Ayamonte, els **atractius naturals de l'àrea no semblen merèixer una consideració massa destacada per l'entrevistat**³⁹. Els negocis i les inversions dutes a terme per immigrants estrangers cal que siguin considerades com un element important de cara al futur establiment de població estrangera en les àrees d'estudi, ja que aquests negocis estan enfocats en la majoria de casos a un públic estranger. Aquest raonament lliga amb les paraules del següent entrevistat, INM-AYA-4, de nacionalitat britànica, 46 anys i resident a Ayamonte des de l'any 2004. Es tracta d'un empadronat estranger que per la seva nacionalitat podria ser qualificat com a immigrant per motius de qualitat de vida i no pas laborals. Anant a l'entrevista realitzada però, la preeminència d'unes motivacions per damunt

³⁹ Quan es parla dels atractius naturals de l'àrea i del poc interès que hi sembla mostrar l'entrevistat, cal tenir en compte que per molts jugadors de golf, la pràctica d'aquest esport és vista com una forma de "contacte amb la natura". Per tant, des del punt de l'entrevistat és possible que siguin valorats aquests atractius.

de les altres no queda gens clara, la qual cosa confirma el fet que **factors laborals i de millora de qualitat de vida apareixen entrelligats en nombrosos individus de nacionalitats del nord d'Europa:**

- *If you can present yourself*

- My name is INM-AYA-4, I'm 46 years old, I've been living in Ayamonte or just outside Ayamonte for 5 years this August. I came over here as a real state agent and I worked for two companies including a lawyer, but now I have my own business.

- *When you arrived here you worked for other companies, isn't it?*

- Yeah. The first British state agent company in been moved over here, who started looking for and buying properties probably came over here, seven years ago? And then Ayamonte and the beach areas of Ayamonte, were very very cheap as far as properties concerned, and very few people invested in Costa de la Luz. So the demand was very very high. And one of my friend, or ex-business associates, came over here seven years ago and needed help in expanding his business. That's why I came over. But after eighteen months didn't work and we went to our separate ways. (...)

We wanted..., one of the reasons we wanted to came here was for the Spanish culture. I was awarded of it, but I never experienced, and that's why we didn't moved to ... to a holiday place, by the beach for example, which is more touristic. (...)

Is an English thing, English are very very lazy. I mean, my business is 95% English, or English speaking.

- *Because your costumers, are they English?*

Yes. (...)

(INM-AYA-4, Home, 46 anys, Gran Bretanya, Ayamonte).

Seguint amb l'entrevistat INM-AYA-4, de les seves paraules se'n pot destacar la **importància dels elements culturals** com a un dels atractius de l'àrea d'estudi. Aquesta presència marcada d'uns elements culturals i socials pot ser identificada també en les demés àrees d'estudi. La presència d'àrees naturals protegides pot ser vista com una conseqüència d'elements com la distància respecte dels principals nuclis urbans, el relativament baix creixement demogràfic que han experimentat aquests territoris i ser àrees relativament poc "explotades" econòmicament; és a dir, els mateixos elements que les converteixen en àrees culturalment o socialment "autèntiques" als ulls dels nous residents.

El cas de l'entrevistat INM-AYA-1 de nacionalitat britànica, 35 anys d'edat i resident a Isla Crsitina des de l'any 2001, suposa un clar exemple d'immigrant nord europeu en què les motivacions vinculades a un millora en la qualitat de vida, en aquest cas amb un paper destacat del clima, no es poden deslligar dels factors laborals per acabar assentant-se en un municipi concret. INM-AYA-1 és propietari d'una acadèmia d'anglès al municipi. L'entrevistat també aporta la seva visió dels immigrants "no laborals" i alguns elements sobre la diferent integració dels immigrants segons les motivacions migratòries i segons les seves nacionalitats.

- Si te puedes presentar.
- (...) Yo soy INM-AYA-1, lleigo en España el día de San Patricio, marzo 17 o 18 del año 1997. Me paso dos años en Cataluña, luego paso por Madrid. (...)
- ¿Y en Andalucía cuando llegas?
- Para vivir, en 2002. Primera vez en 2001.
- ¿O sea Cataluña, Madrid y Andalucía?
- Un momento, un momento. Yo estaba buscando sol y calor. Cataluña era muy fría, Madrid fue mejor, de Andalucía me voy ya a las Canarias. (...)
- Volviendo a los “guiris” de Ayamonte, has dicho que ellos no se quieren integrar, que quieren vivir tranquilos ¿Todos quieren vivir tranquilos o hay algunos que si se quieren integrar?
- Yo no conozco a nadie... Esto es mentira. Hay dos tipos de guiri, de mi tipo (*del norte de Europa*). Hay algunos que son más o menos igual como yo, hemos llegado aquí para trabajar. Hemos llegado con poco dinero y hemos empezado a trabajar desde el principio. Y hay otros, la gran mayoría, que ha llegado porque han vendido su casa en Inglaterra, han comprado una y quieren vivir con su dinero. Hay pocos de mi tipo, muy pocos, pero el resto no tiene interés en integrarse. No tiene interés. Dice que sí. Dicen que sí, pero la verdad es que... (...)
- Lo que pasa es que los guiris aquí son fatal. (...) Bueno, guiris, norte europeos digo. (...) de norte europeos, que no han venido aquí para buscar trabajo, que han venido aquí para disfrutar la vida.

(INM-AYA-1, Home, 35 anys, Gran Bretanya, Ayamonte).

Seguint amb l'entrevistat INM-AYA-1, les seves paraules també serveixen per poder tenir en compte algunes de les feines que ocupen a immigrants de països nord europeus en les àrees d'estudi:

- ¿Y en qué trabajan los inmigrantes norte europeos?
- La gente allí, porque no hablan español (*los norte europeos*), lo que hacen es cosas para servir a otra gente que viene de otro país. Entonces abren una inmobiliaria para vender casas a otros guiris, hacen una empresa de cuidar casas de guiris que han comprado casas, limpia casas... porque no hablan español y no pueden contratar a españoles, etcétera.

(INM-AYA-1, Home, 35 anys, Gran Bretanya, Ayamonte).

Per acabar amb el repàs a alguns matisos sobre els motius dels immigrants, a priori i a partir de les seves nacionalitats, catalogats com a “no laborals”, s’ha cregut rellevant mostrar a partir d’un exemple, els casos en què **l’assentament s’ha produït després de conèixer l’àrea com a turista o resident estacional**. L’oferta del sector turístic i de la construcció es mostra per tant com un element determinant per la major presència d’aquest tipus d’immigració. En el cas de l’entrevistada INM-PEGO-4, de nacionalitat irlandesa, de 40 anys d’edat i resident a Pego (Alacant) des de l’any 1985; també apareix l’establiment de **vincles emocionals i de parella** com un dels elements que cal tenir en compte a l’hora de valorar les motivacions per assentar-se en un determinat municipi.

- I, ens pots parlar una mica de la teva història immigratòria...?
- A vore. La meva família van vindre fa..., farà uns trenta-tres anys, els meus pares van vindre a soles. Ens van deixar les xiquetes a casa amb la tia i se’n van vindre (*de vacances*). Van arribar a Benidorm. De Benidorm va arribar una gent que es va agregar a la gent de l’hotel, que estaven allí i els van dir, “veni un dia, que esteu convidats a dinar i anem a mostrar-vos un poble que està molt bé i que tenim una urbanització i que estem fent unes casetes”. Els van

convidar a dinar eixe dia, els van portar a ballar, els van mostrar les parcel·les, les cases que havien de fer-se allí... Estic parlant de fa ja 33 anys. (...)

Van posar un depòsit de..., de 5.000 pessetes per la parcel·la i van dir, "t'ho aguantem durant un any, si tu vols t'entornes i si no no patesques, te tornem els diners". Les persones a l'any van tornar i si que s'ho volien quedar, els pares. I sempre hem vingut a estiuar, hem passat sempre l'estiu. Mon pare se'n venia amb el cotxe, ens deixava ací amb ma mare i mon pare a les dues setmanes se'n tornava a la feina. Estava un mes en Irlanda i després se'n tornava a vindre i estava un altre mes ací. Nosaltres ens quedàvem tot l'estiu ací. Tornava a agarrar-nos cap al cotxe i portar-nos cap a casa altre volta. I bé això ho hem fet tots els estius. Molts anys ells també venien a Pasqua, també venien amb los amics i això.

Després, doncs coneixent a gent del poble després de tants de anys de vindre, pos et relaciones i això (...)

Pos al final jo me'n vaig vindre un any. I em vaig quedar un any, i em va agradar, vaig conèixer el meu home eixe any, i... després pos em vaig posar a estudiar francès ací també, repassar el francès, vaig fer la selectivitat ací també per millorar el castellà. I em vaig quedar. A partir d'allí em vaig quedar. (...) El meu home és de Pego. Per això hem acabat, al final ja fa nou anys que vivim a Pego. Que ens vam comprar, bueno ens vam fer una casa, i fa nou anys que vivim ací.

(INM-PEGO-4, Dona, 40 anys, Irlanda, Pego).

A continuació es passa ja a tractar, en segon lloc, alguns aspectes referents a la **immigració per motivacions vinculades a factors laborals**. Tot i els nombrosos exemples que es podrien oferir d'aquest tipus d'immigració, la població d'origen capverdianà resident al Bierzo, per la seva antiguitat a la Comarca val la pena que sigui aquí representada. A més, el fragment d'entrevista que es cita a continuació resulta també interessant, d'una banda per aprofundir en la **mobilitat** dels ciutadans d'aquest col·lectiu en els darrers anys; i de l'altra, per aportar algunes idees entorn de l'arribada de nous immigrants en aquesta àrea d'estudi, idees que indiquen que no sempre existeixen uns factors d'atracció vinculats al mercat laboral constatables a través d'indicadors⁴⁰.

- ¿Y decías que había más asociaciones de caboverdianos?

- Ahora mismo somos dos, una en Ponferrada y esta aquí en Bembibre. En 2004 había una en Villablino, pero ya ahora no existe porque la gente ha marchado mucho y entonces...

- ¿Y la gente dónde se marchó?

- Los de Bembibre marcharon poco, pero los de Villablino se fueron mucho a Torreveja y a Ponferrada concretamente.

- ¿Por qué?

- Bueno, trabajando en la mina, con la jubilación entonces claro, la gente se ha marchado, unos en busca de nueva vida, otros por los hijos, pero aquí en Bembibre por suerte no nos hemos marchado mucha gente. (...)

- ¿Desde el 2004 han venido más inmigrantes?

Concretamente caboverdianos han venido poco, pero sí, han crecido otros inmigrantes.

- ¿De qué comunidades?

- Búlgaros, brasileños, polacos también. Pero caboverdianos han venido también pero ya con muy poco margen.

- ¿Y por qué vienen si no hay trabajo?

- Pues la gente ya ves, hablando de inmigrantes es un riesgo que todos corremos. Porque muchas veces escuchamos que en tal sitio hay trabajo y después llegamos y luego no hay nada.

⁴⁰ Tot i que l'entrevistat no resideix a cap dels dos municipis de l'àrea d'estudi del Bierzo, s'ha considerat pertinent incloure fragments d'aquesta entrevista per referir-se al conjunt de la Comarca. Villablino, municipi citat per INM-AYA-1, forma part del LIC del Alto Sil i limita al sud amb Palacios del Sil.

Y dices “¿cómo he llegado aquí si aquí no hay lo que busco?”. Porque aquí lo que ha pasado es que las minas ahora están muy limitadas.

(INM-BIERZO-1, Home, 48 anys, Cap Verd, Bembibre).

De la mateixa manera que s’ha vist en els immigrants per motivacions principalment vinculades amb la millora de la qualitat de vida, en els immigrants en què pels seus orígens teòricament les motivacions laborals estan per damunt de les demés, també es troben multiplicitat de situacions diferents. Els casos en què les motivacions laborals per establir-se en un municipi concret són els principals, però els factors vinculats a una millora de la qualitat de vida són valorats de manera important pels individus, es poden observar habitualment. Per tant, **factores laborals i de qualitat de vida també apareixen entrelligats**. En el cas de l’entrevistat INM-PEGO-3, de 37 anys d’edat, nacionalitat colombiana i resident a Pego (Alacant) des de finals de l’any 2005, la presència del sector agrícola i el valors naturals i paisatgístics de l’entorn del municipi, formarien part d’aquests factors valorats. El fet de viure en un municipi amb un nombre de població relativament poc elevat, en el cas de Pego poc més d’11.000 habitants al 2008, amb el contacte i el coneixement amb la resta de residents que això comporta, és vist com un element facilitador per integrar-se socialment en la localitat. En nombroses ocasions, aquesta **facilitat d’integració social associada a la quantitat de població de la localitat, és valorada també com un factor de qualitat de vida**. Aquesta valoració, tot i que no és observada en totes les persones entrevistades, si que es dona en els diferents tipus d’immigrant. Com en el cas de l’entrevistada irlandesa també de Pego INM-PEGO-4 ja citada anteriorment, el factor sentimental també juga aquí un paper central en l’assentament.

- *¿Y directamente viniste aquí a Pego?*

- No a Pego no. Llegué a Madrid, de Madrid pasé a Alicante, de Alicante pasé a Jávea y de Jávea acá Pego.

- *¿Y en Madrid estuviste un tiempo?*

- No. Estuve una semana o dos. Pero no me apañó mucho, no me gustó mucho la ciudad. No soy de ciudades grandes. (...)

- *¿Porque tu compañera es de Pego de toda la vida? ¿Nacida en Pego?*

- Nativa de acá. (...)

- *¿Tu que crees, que es más fácil la integración en una localidad pequeña o en una ciudad más grande?*

- En una ciudad pequeña.

- *¿Por que?*

- No se si es por el espacio tan pequeño, porque... todo el mundo se conoce con todo el mundo. A ver, por la mañana cuando vamos a trabajar todo el mundo nos saludamos acá. “Buen día, buen día. Buenas tardes, buenas tardes, bona vesprada, bona nit”. Vamos a los bares a tomarnos un café o a almorzar, a comernos un bocata y eso. Entonces siempre estamos los mismos con las mismas. Este es un pueblo de unos 10-12 mil habitantes ¿no?, y aquí todos nos conocemos con todos. Todos nos ayudamos. En varias ocasiones hasta me he dejado el coche abierto y me han llamado “¡he! Martín, te has dejado el coche abierto”. ¿Entiendes?, es más fácil. (...)

(Habla del crecimiento de Pego). Y en este momento en el bajón económico que tiene la construcción, sigue creciendo, Pego. No tanto como hace dos o tres años, pero esta creciendo. Pero por mucho que crezca, van a pasar muchos años para que este pueblo deje de ser una

región agropecuaria. Que esto es algo que me encanta ¿no? No se si te has dado cuenta de que tenemos, hablo de tenemos porque me siento totalmente integrado, el marjal. No se si han asistido, lo preciosa que es. Antes de que os vayáis sería bueno de que vieran... Es un lujo de... de... A ver cómo te digo yo, es un centro de cultivo del arroz. A mi me dejó súper impactado la primera vez que lo vi. Generalmente voy con mi mujer y nos sentamos allá⁴¹.

(INM-PEGO-3, Home, 37 anys, Colòmbia, Pego).

En el cas ja citat anteriorment de l'entrevistat INM-AYA-10, de nacionalitat polonesa, 28 anys d'edat i resident a Ayamonte des de l'any 2003, els factors laborals són sens dubte els que han estat al centre del seu procés migratori. Tot i això es pot despendre de les seves paraules una valoració dels factors similar a la de l'entrevistat de nacionalitat colombiana INM-PEGO-3. Després de treballar durant 4 anys a l'Algarve portuguès al sector de l'hostaleria, INM-AYA-10 regenta un bar des de Setmana Santa del 2009, situat al davant de la Marina Isla Canela, la zona de Punta del Moral urbanitzada des dels darrers set o vuit anys a Ayamonte (Huelva). Quan es pregunta a l'entrevistat pels atractius que troba a Ayamonte, situa a la llum, és a dir, un factor no laboral com a element destacat:

- *¿Pero la Luz y el clima van juntos, no?*
- INM-AYA-9: No se.
- INM-AYA-10: Aunque haya nubes está claro. Es la claridad, más que...
- INM-AYA-9: Es otra luz.
- INM-AYA-10: La Costa de la Luz! (...)
- INM-AYA-9: Si, si, si. Más que el calor. (...)

(INM-AYA-10, Home, 28 anys, Polònia, Ayamonte).

Per acabar amb aquest apartat centrat en el comentari d'algunes de les entrevistes realitzades, en tercer lloc s'exposen fragments dels mateixos entrevistats que s'han anat citant fins al moment, fets en relació a **aspectes concrets de les respectives àrees d'estudi, tenint especialment en compte els canvis que han tingut lloc al llarg dels darrers anys i alguns dels seus possibles efectes**. Es tracta en tots els casos, de fragments d'entrevistes que posen l'atenció en elements també difícils de detectar sense la realització d'entrevistes en profunditat.

Primerament, es vol posar l'atenció en una idea que apareix en algunes entrevistes i que d'alguna manera pot ser vista com un tant paradoxal, ja que porta a afirmar que la **presència d'immigrants estrangers pot fer que per alguns membres d'aquests col·lectius, la mateixa presència d'estrangers els faci menys atractiva l'àrea d'estudi**. Un exemple prou aclaridor es pot trobar en les paraules de l'entrevistat INM-AYA-4, de nacionalitat britànica, 46 anys i resident a Ayamonte des de l'any 2004:

⁴¹ El Parc Natural del Marjal de Pego-Oliva protegeix una àrea d'albufera situada entre el nucli urbà de Pego i la costa.

- *¿What do you think about Ayamonte, it is a rural city or it is a town or... what impression do you have?*

- I think..., I think I wish I had been here 10 years ago. Because then, it was also a lot cheaper, but the... the culture was purely Spanish. It hasn't changed that much, but now there's not many people..., there are not many bars where they can speak in English. In the menu, translations are not very accurate. That's what's good about the place, I think. If you go... for example to Costa del Sol, I think means 70% of the whole of Costa del Sol are none Spanish, which 70% British. So Costa del Sol it's not Spain. (...)

Ayamonte. I don't think it has lost it's identity, where Costa del Sol has. (...)

- *But this is also good for you, for your business, if there are more English.*

Yes, both ways (*laughs*).

- *And, what is your idea to better integrate immigrants?*

- I'm thinking in actually... moving area, and going to a... to Portil. Portil, this side of Huelva capital, near El Rompido. And move my business there, where is *more Spanish and less English*, but there is still an English population, to be honest.

(INM-AYA-4, Home, 46 anys, Gran Bretanya, Ayamonte).

Queda clar que per alguns immigrants, el fet que hi hagi un nombre elevat de població estrangera fa el lloc menys "autèntic", i per tant menys atractiu. D'aquesta manera, la presència d'un alt percentatge de població estrangera pot frenar l'arribada de més població. Aquesta idea queda molt ben reflectida en les paraules acabades de citar de l'entrevistat INM-AYA-4, que paradoxalment a les seves idees és propietari d'una immobiliària que necessita de l'arribada de més estrangers per poder seguir funcionant. Seria un element en principi només present en alguns immigrants amb els factors de millora de la qualitat de vida ocupant un lloc important dins el conjunt de les motivacions migratòries. Es tractaria d'una població que valora una sèrie d'atractius, en aquest cas relacionats amb la **cultura i la societat** pròpies de les àrees d'acollida, però que de la mateixa manera podrien haver estat de factors vinculats amb el **medi físic i natural** de les mateixes. **El deteriorament d'aquests elements faria menys atractiva l'àrea d'acollida en qüestió**⁴². Tot aquest conjunt d'arguments són els que fan referència a la sostenibilitat tant física-natural com social de les àrees d'estudi, concepte tractat en el Marc Teòric del present Treball.

Poden ser trobats en les paraules de molts altres entrevistats elements que fan referència a la vigència i la continuïtat del conjunt d'atractius esmentats. En alguns casos tal i com es veia anteriorment en el fragment de l'entrevista a INM-PEGO-3, de nacionalitat colombiana i resident a Pego (Alacant) des de finals de l'any 2005, els canvis encara no han estat prou importants per canviar la percepció de les característiques bàsiques del municipi tot i els importants canvis que ha viscut l'àrea d'estudi de la Marina Alta.

⁴² En aquest sentit, en algunes comarques del País Valencià, entre elles la Marina Alta, immigrants estrangers residents en aquestes àrees han estat al darrera de moviments ecologistes crítics amb el creixement urbanístic que s'ha viscut la Comunitat Autònoma.

- *¿Tu consideras Pego cómo una localidad rural?*
- Sí.
- *¿Por que motivos?*
- Porque este es un pueblo que se mueve en... en un 60% a base de agricultura. El arroz y la naranja, los melones... y las patatas. Este es un pueblo totalmente agropecuario. Luego viene la otra industria que es la construcción, pero en menor escala. (...)
- *Dicen que han crecido mucho las urbanizaciones...*
- Bastante, han crecido bastante. Y en este momento en el bajón económico que tiene la construcción, sigue creciendo, Pego. No tanto como hace dos o tres años, pero está creciendo. Pero por mucho que crezca, van a pasar muchos años para que este pueblo deje de ser una región agropecuaria. Que esto es algo que me encanta ¿no?

(INM-PEGO-3, Home, 37 anys, Colòmbia, Pego).

En el fragment anterior, el fet que l'entrevistat faci quatre anys que resideix al municipi pot distorsionar el seu punt de vista de manera important. Es tracta d'un element temporal present en la gran majoria de població estrangera resident a les àrees d'estudi analitzades. Per contra, en el cas de l'entrevistada INM-PEGO-4, de nacionalitat irlandesa, de 40 anys d'edat i resident a Pego (Alacant) des de l'any 1985 però estiuellant des de 1975, el canvi que ha viscut l'àrea d'estudi i els seus entorns és percebut de manera molt més brusca:

- *On veníeu a estiuellar era a Oliva?*
- Exacte, era una de les primeres que hi havia en tota la zona, la veritat, perquè això estava totalment verge. La cosa no té res a veure avui en dia, no? Les platges eren totalment diferent. Tota la costa, des de la muntanya on estem ara fins a Oliva, es veia pues un poble en la costa, un altre i un altre. I ara avui és tot una filera lluminària, i bueno, moltes coses no?, ha canviat moltíssim. (...)
- *Tu creus que Pego és una ciutat rural? Per què?*
- Sí, perquè les coses estan canviant ara, però ací la cosa ha estat molt de famílies de llauradors. Tot el món té terres, tots tenen els seus tarongers, tenen la seua horteta... Això va perdent-se, perquè la terra... Simplement s'ha permès per fer possessions i per fer tarongers i ha canviat la cosa molt. Perquè la taronja té que competir, des que la Comunitat Europea ha obert les portes a les taronges de fora pos tenen que competir amb uns preus que ací el cost de la mà d'obra i del material els surt més a compte en altres països i venen més barates les seues taronges. I ací la taronja costa molt de vendre. Hi ha anys que les persones s'estimen més deixar-les a l'arbre que anar a collir-les, perquè els costa més diners de la butxaca. Aleshores això va canviant. Estos anys enrere, en els darrers 6 anys, s'ha cremat molta gent, hem passat de ser llauradors a ser constructors. S'han pintat la furgona, "Construcciones nosequantos", i han anat de l'horta al ladrillo. Ha canviat, està canviant.

(INM-PEGO-4, Dona, 40 anys, Irlanda, Pego).

Tot i els exemples que acaben de ser citats, no en tots els nous residents aquests elements són valorats de manera tant positiva. El cas de l'entrevistat INM-AYA-3, de nacionalitat alemanya, 75 anys d'edat i resident a Ayamonte des de l'any 2002, és del tot adient per aportar una visió contraposada. Cal recordar que es tracta d'un home jubilat:

- *¿Perteneces al club de golf?*
- Sí, soy socio del club i también de Costa Esuri, que está en otra parte, al otro lado de la autopista. Hay una gran urbanización que se llama Costa Esuri y hay 2 campos de golf. Soy socio porque también tengo una casa allí, pero no la uso. También soy inversor, tengo terrenos

y casas en esta parte, pero el desarrollo no fue como pensamos porque con la crisis, los ingleses no compraron casas. Era una urbanización propiedad de Fadesa y de otra empresa, tenían prevista la construcción de 6.000 casas y hicieron las calles, todo bien hecho, pero de repente paró la venta. Creo que se han vendido 2.000 casas, pero apenas viven allí entre 300 y 500 personas. Es una cosa no terminada: pararon la construcción del hotel y lo mismo pasó con un centro comercial. Esta es la parte negativa. Yo pensaba que iba a ser un gran éxito, y lo fue al principio, pero después, con la crisis... Yo creo que en dos o tres años se recuperará, pero ahora está muerto, y yo me quedo aquí. Aunque aquí tengo una casa pequeña y allí un ático grande, pero no me interesa vivir allí solo, yo quiero la gente y este es el motivo principal de que yo esté aquí. Primero, domino la lengua, el idioma; después, todo lo que estaba buscando lo encontré aquí, dentro de mis posibilidades financieras, ¿entiendes? Repito, estoy muy contento.

(INM-AYA-3, Home, 75 anys, Alemanya, Ayamonte).

Sembla doncs, que les **característiques naturals, culturals i socials de les àrees d'estudi no són massa tingudes en compte per una part de la població estrangera resident en aquestes àrees**. Ni el fet que s'instal·lin grans quantitats d'estrangers amb uns interessos més que dubtables per integrar-se en les comunitats d'acollida, ni tampoc que es malmetin els atractius paisatgístics i mediambientals de les àrees on resideixen, semblen tenir una importància destacada en la valoració que es fa dels atractius de les àrees d'estudi. El lloc de residència dins els municipis i les activitats habituals dels immigrants estrangers amb motivacions vinculades a una millora de la qualitat de vida, poden ser uns indicadors força fiables per determinar l'escala de valors dels diferents individus en relació a aquests temes. Tot i això, la coherència entre escales de valors i accions reals pot portar a moltes sorpreses i contradiccions, com la de INM-AYA-4, britànic propietari d'una immobiliària a Ayamonte (Huelva) i gran valorador de "l'autenticitat" cultural de l'àrea d'estudi situada a la Comarca de la Costa Occidental. Aprofundir molt més en aquestes escales de valors i les contradiccions amb l'estil de vida que es porta, juntament amb una anàlisi de quins són els factors que hi ha al darrera de les diferents situacions, és un dels aspectes que volen ser tractats en futures parts d'aquesta investigació.

En aquest sentit, resulta molt interessant la visió de l'entrevistat INM-AYA-10, de nacionalitat polonesa, 28 anys d'edat i resident a Ayamonte des de l'any 2003. Cal recordar que després de treballar durant quatre anys a l'Algarve portuguès al sector de l'hostaleria, INM-AYA-10 regenta un bar des de Setmana Santa del 2009, que està situat a al davant de la Marina Isla Canela, la zona de Punta del Moral urbanitzada des dels darrers set o vuit anys a Ayamonte (Huelva). Després de conversar sobre els nombrosos embargaments per impagaments que s'han donat a Punta del Moral, l'entrevistat reflexiona sobre la conveniència dels fenòmens urbanístics com el de l'esmentada part d'Ayamonte. De les seves paraules també es poden extreure algunes idees sobre el fet que en el cas dels immigrants per motivacions laborals, la seva presència pot ser vista d'alguna manera com

una conseqüència de què en una determinada àrea existeixin un cert tipus d'activitats. Per contra, en altres tipus d'immigrants, aquesta presència pot ser vista en algunes ocasions com una causa, per exemple, d'urbanitzar a primera línia de mar.

- Eso, lo que pasa aquí es bueno para el pueblo (*se refiere a toda la urbanización que se ha hecho en los últimos años en el área de Ayamonte donde se encuentra el bar, Punta del Moral*).

- Bueno...

- Es malo para la playa o tal, pero... mira, mucha gente podría empezar de comer. Y es que algunas veces es necesario, que si no va para un lado, va para el otro. Entonces ¿qué es bueno o qué es malo? Es así. Eso ¿malo?, sí, pues malo para los peces malo para la naturaleza, malo para la gente, alguna. Por otro lado, pues mira, muchas familias comen... Yo no soy ni a favor ni en contra, estoy aquí porque esto existe. Desde que esto está aquí yo también quiero mi pedacito. ¿Por qué?, no es que sea mi pedacito, pero porque es aquí donde vivo y necesito trabajar. Y entonces casi que me da absolutamente igual. Si es aquí, aquí, o si es allí, allí.

(INM-AYA-10, Home, 28 anys, Polònia, Ayamonte).

Com ja s'ha dit, alguns fragments d'entrevistes també són de gran utilitat per aprofundir en aspectes concrets de cada àrea d'estudi. Aquest seria el cas de les reflexions sobre com s'ha conduït la **transformació urbanística dels darrers anys a Ayamonte i Isla Cristina**, expressades per INM-AYA-1, de nacionalitat britànica, 35 anys d'edat i resident a Isla Cristina des de l'any 2001. Les seves paraules resulten altra cop molt interessants:

- ¿Pero qué son, "working class people", o...?

- Eso es otro problema. Costa del Sol es carísimo, Algarve es carísimo, entonces viene gente que aspiran a ser alguien de la Costa del Sol o del Algarve, pero no tiene dinero. Han pasado a Ayamonte. Entonces, al final tenemos un montón de cabrones que no tienen nada. Lo siento, eso es tan bruto pero están así, todos están así, no tienen nada.

- ¿Pero tienen, una pensión de su país, están jubilados, no?

Bueno vale, hace dos años cuando la libra valía 1.50..., pero ahora está a uno por uno más o menos. Ok, los de la Costa del Sol y del Algarve pueden aguantar, allí no (*en Ayamonte*). Están jodidos.

- ¿Están volviendo, o qué hacen?

Varios han salido ya.

- ¿Se han vendido la casa?

- No pueden, aún no está pagada. Algunos han dejado la llave en el banco. No estoy diciendo que en toda la costa es igual, eso es Ayamonte. En el resto de la costa han manejado la cosa mejor. Aquí en Isla Cristina, hemos intentado empujar el turismo de fuera más para atrás. Pero el Rompido, que está cerca de Cartaya, ellos han hecho un modelo de turismo perfecto. Porque tienen una cosa que es atractiva para el turismo nacional y para el extranjero. Esto es la idea que tenía Ayamonte en mente, pero al final lo han hecho fatal.

- ¿Pero en qué sentido, no entiendo lo que quieres decir?

- En el sentido de que no han hecho todas las cosas tan rápido y sin pensar (*en El Rompido*). Han hecho poco a poco y pensando exactamente, todo planificado. Ayamonte lo ha hecho todo de una vez.

- Dinero fácil.

- No, Ayamonte está jodido.

- ¿Empezó más tarde Ayamonte?

- Empezó más pronto que El Rompido, pero Ayamonte ha intentado hacerlo todo de una vez. Tú vas a Ayamonte mañana y puedes ver un montón de turismo allí, no pasa nada. La mayoría es de gente que pasan de Portugal en el ferry para hacer una vuelta o... Tiene gente, pero no es como lo han planificado. Los negocios están sufriendo, pero sufriendo mucho.

- ¿Lo que está construido, son urbanizaciones alrededor del pueblo? ¿O están apartadas?

- No, ¡Costa Esuri olvídale, es un pueblo de fantasmas!

(El entrevistado da unas cifras de población: “Huelva capital, alrededor de 135.000 habitantes; la segunda ciudad de la provincia es Lepe, 25.000; la 3ª Almonte; la 4ª Isla Cristina con 21.000; una 5ª; y la sexta es Ayamonte”). Lo que estoy diciendo es que aparte de la capital, lo más grande tiene 25.000 personas. Estamos en una provincia que no tenemos población. No podemos poner un El Corte Inglés en la carretera, no podemos poner 1.000 cosas porque simplemente no hay población. Esto es la pura, la cruda realidad. Vale, en verano, sí, esta costa, tenemos millones más de gente, pero no es suficiente para justificar 12 meses al año.

(INM-AYA-1, Home, 35 anys, Gran Bretanya, Ayamonte).

De la mateixa manera, l'entrevistat NAT-BIERZO-1, de 58 anys, nacionalitat espanyola i resident al municipi de Bembibre (León), destaca la importància que té per la revitalització de la **Comarca del Bierzo** el manteniment dels valors naturals i mediambientals de la mateixa, i alerta del paper negatiu en aquest sentit que pot tenir la gran presència d'indústries contaminats com la mineria i la presència de centrals tèrmiques i hidroelèctriques en aquesta àrea. Seguidament fa referència a la importància de l'arribada de població estrangera a la Comarca amb les següents paraules:

- Se le pregunta al entrevistado por la presencia de inmigrantes, tanto extranjeros como internos, en la asociación.

*- No es nuestro caso y te voy a decir porque. Primero El Bierzo no ha sido una zona de desarrollo. Todo lo contrario, ha sido una zona donde los puestos de trabajo han ido desapareciendo. La mano de obra que siempre abundó es la minería, pero esta sujeta a un proceso de reconversión y esta reduciendo los puestos de trabajo a un ritmo muy marcado. La minería era la que generaba empleo, la que traía inmigrantes, pero hoy ya no los trae, los trajo en su día. Y nosotros estamos afectados porque estamos en una de estas zonas (*Nos señala una mina cerrada que se ve desde dónde se está realizando la entrevista*). Entonces aquí no se genera empleo y los inmigrantes aquí no vienen*

(NAT-BIERZO-1, Home, 58 anys, Espanya, Bembibre).

En relació als canvis que ha patit la Comarca del Bierzo i el manteniment d'uns valors socials i culturals tradicionals, que com s'ha vist poden ser considerats com a un atractiu per l'establiment de població estrangera, l'entrevistat NAT-BIERZO-3, de 65 anys d'edat, nacionalitat espanyola i resident a Bembibre (León) assenyala la importància del sector miner com un factor molt negatiu pel manteniment d'aquests valors:

- ¿Y usted considera Bembibre una localidad rural?

- No.

- ¿Por qué motivo?

- Ya no es rural, Bembibre vive de la industria, no vive del campo, entonces no puede ser rural. Yo para mí una cosa rural es cuando la gente vive de su minifundio, de su campo..., de su pequeña... por ejemplo una ganadería, grande o pequeña, en fin. Eso es rural para mi manera de entender la vida. Ahora, cuando una población vive de lo que es la industria... Aquí lo que mató Bembibre fue la minería.

- ¿Lo que la mató? Mucha gente nos diría que es lo que le dio vida., porque creó trabajo, atrajo a mucha gente...

- Sí, sí, por eso, que la mató a Bembibre. Bembibre estaba viviendo del campo. ¿Qué pasó? Vinieron las industrias, las minas, y necesitaban gente ¿qué hicieron? Dinero. Dice “ostia, yo aquí gano mil pesetas y en el campo a final de año igual me quedan 500 pesetas para el mes”.

¿Qué hago? Que le den pol culo a la labranza. Todo el mundo se metió en la mina y pasó lo que pasó, ya lo veis. Las castañas ya ves lo que hay, no hay ni para comer; vino, porque montaron esa industria de vino allí y se está conservando alguna viña de antaño. Pan, centeno... en todos los pueblos había unas eras de la ostia para arriba, tenían pan para todo el año y vender. Y eso pasó a la historia. Donde está el campo de fútbol eso cada año se llenaba de medas. De trigo, centeno, cebada... Casi todo el mundo tenía tierras, y las tiene pero no las cultiva. Que más da, han jodido a Bembibre, porqué vivía de eso de la ganadería y del campo. Ahora las minas se han marchado y ¿qué va a pasar aquí? Se está viviendo de los pensionistas, de los prejubilados, porqué muchos abuelos están manteniendo a los hijos y a los nietos. El día en que eso falte, se va a notar aquí en Bembibre. Claro que trajo en su día un dinero fácil y por eso vinieron tantos extranjeros... y se aceptaron. Por eso, porque necesitaban mano de obra y las minas le daban esa mano de obra. Entonces jodió a Bembibre en el sentido de que se abandonó toda la agricultura en el Bierzo Alto. De alguna manera las minas han jodido a Bembibre.

- ¿Usted nunca ha trabajado en la mina?

- Sí, durante unos años estuve asegurado en la mina y tuve camiones y vivía de la mina. Pero yo la mina no...

NAT-BIERZO-3, 65 anys, Espanya, Bembibre

El cas de l'entrevistat NAT-BIERZO-1 és també rellevant per la seva pròpia història migratòria. La seva emigració a Holanda, país en el que a més de treballar hi va crear la seva família, i el retorn posterior a la Comarca d'origen és un fet prou habitual a el Bierzo. Tot i que Bembibre no entra dins l'àrea d'estudi, en els municipis de Páramo i Palacios del Sil, l'emigració per motius laborals cap a països del nord i el centre d'Europa durant els anys 60 i 70 del segle passat, va ser un fet prou habitual. Les migracions de retorn, en aquest cas de persones originàries del Bierzo que en el seu moment van emigrar cap a altres regions d'Espanya i que han tornat recentment als seus municipis d'origen, també tenen un paper destacat en els municipis de la Comarca. Tot i disposar de diversos exemples d'entrevistats d'aquest darrer tipus, al només estar centrat el present Treball en les immigracions internacionals, serà un aspecte que es deixarà un mica de banda. Cal dir però, que si bé en el cas de l'àrea d'estudi del Bierzo, les immigracions internacionals amb motivacions vinculades a millores en la qualitat de vida s'apareixien com a més aviat minses, les migracions internes i de retorn, són ja més habituals. Aquest tipus d'immigrants, presenten motivacions força més vinculades a millores en la qualitat de vida. En el cas de les àrees d'estudi del Bierzo i encara que en menor mesura de La Vera, al tractar-se d'àrees relativament poc conegudes pels seus atractius, parlant només d'immigracions per qualitat de vida, la immigració interna podria tenir més pes que la internacional. Tot i no formar part de l'objecte d'estudi, són qüestions que cal tenir en compte i més en aquest casos que han implicat emigració internacional.

Per acabar amb aquest apartat dedicat a exposar algunes reflexions resultat de l'aplicació de tècniques qualitatives, a continuació es presenten molt breument els elements més rellevants extrets de la realització d'un **treball de camp exploratori en els municipis**

més occidentals de l'àrea d'estudi de la Comarca de La Vera. Al llarg del treball de camp no es van realitzar entrevistes en profunditat, però sí que es va tenir l'ocasió de parlar amb diverses persones que van aportar informacions destacables. D'aquesta manera, la relativament bona imatge de què gaudeix entra la resta de la població els ciutadans d'origen magrebí residents a la Comarca de La Vera, enfront de la més aviat deteriorada que aquesta població té a la veïna Comarca del Campo Arañuelo, va ser uns dels aspectes dels que es va tenir l'ocasió de conèixer algunes mostres a través de comentaris, que lluny de ser representatius, sí que podrien ser significatius. Un home d'uns 45 anys d'edat resident a Jaraíz de La Vera definia als magrebins de La Vera com a “menys salvatges, ja que estan més assentats i viuen en cases amb més condicions”. Aquest assentament de la població d'origen magrebí va poder ser intuït a partir de la presència de grupets de nois magrebins en localitats com Jaraíz.

El creixement urbanístic dels darrers anys, degut en alguns casos a l'augment de població resident i en altres a les segones residències, va poder ser observat als afores de Jaraíz de La Vera, Cuacos de Yuste, Jarandilla i Losar de La Vera. Després dels comentaris de diverses persones residents a la Comarca (una noia originària i resident a Losar de La Vera d'uns 30 anys d'edat aproximadament, una treballadora de l'Oficina de Turisme de Jaraíz i les administratives de ADICOVER-Asociación para el Desarrollo Integral de la Comarca de La Vera), sembla ser que, com en el cas del Bierzo, els processos de retorn d'emigrants espanyols a països europeus, tenen un pes important en aquesta àrea d'estudi. De la mateixa manera, també les immigracions internes d'espanyols d'altres regions d'Espanya més o menys properes van ser esmentades pels contactes fets al llarg del treball de camp exploratori. Es tractaria de casos tant de persones retirades professionalment que han anat a passar el final de les seves vides en municipis com Jarandilla (“Hemos venido a morirnos a Jarandilla porque nos parece una zona muy agradable”), com de persones laboralment actives, en alguns casos amb la intenció d'engegar negocis. Es constata també que en els darrers anys diversos “famosos” han anat a l'àrea d'estudi de La Vera a comprar terrenys per construir-se una casa (Boris Izaguirre, Marta Sánchez i altres personatges, alguns de nacionalitat estrangera) la qual cosa pot mostrar que es tracta d'una zona que està adquirint un cert “glamour”, que d'una banda pot trencar en part l'atractiu que li donava el fet de ser una àrea relativament poc coneguda, però que de l'altra, també pot ser vist com un factor que atragui a un major nombre d'immigració tant interna com estrangera amb motivacions relacionades amb la millora de la qualitat de vida.

La presència d'immigrants estrangers que han iniciat negocis a l'àrea d'estudi, és un fet que també es dona a La Vera. A partir del treball de camp exploratori es va tenir coneixement d'alguns casos amb els que es voldrà contactar en el futur. Tot i que els negocis en alguns casos estan relacionats amb el turisme, sembla tractar-se d'activitats molt més respectuoses amb el medi físic i social que en els casos observats a l'àrea d'estudi del Paraje Natural de las Marismas de Isla Cristina. Es tractaria de negocis de turisme rural, producció d'art...

Finalment, cal també destacar el desconeixement de la figura de protecció LIC de la Sierra de Gredos y Valle del Jerte. Resulta interessant el fet que a l'Oficina de Turisme de Jaraíz de La Vera, capital de comarca, no se sabés si parts de la Sierra estan incloses sota figures de protecció. Al preguntar per aquest tema a la persona que atenia al públic, aquesta va respondre que potser s'estava confonent el LIC amb el relativament proper Parc Nacional de Monfragüe. Es tractaria d'un cas que pot indicar que poca gent té coneixement que aquesta part de la serra està inclosa sota una figura de protecció.

9- CONSIDERACIONS FINALS I PASSOS FUTURS

Per tal de no repetir idees, arguments i sobretot dades, l'objectiu d'aquest darrer punt no és el de fer un recull de les qüestions ja constatades al llarg del Treball. D'una banda, al punt 6, "Immigració estrangera empadronada a les àrees d'estudi. 1996-2006", ja s'inclouia un subapartat final que aportava una breu visió de conjunt d'aquest capítol; de l'altra, al llarg del punt 7 "Municipis seleccionats per una anàlisi amb major profunditat", a mesura que s'avançava s'anaven comparant les dades dels municipis analitzats destacant les coincidències i les divergències entre aquests, així que d'alguna manera també s'aportava aquesta visió de conjunt.

Tampoc es tracta d'extreure conclusions definitives i molt menys de fer afirmacions categòriques. El què es pretén és recuperar algunes de les aportacions exposades al Marc Teòric, en especial aquelles vinculades als processos migratoris, per tal de poder-les posar en relació a les idees aparegudes al llarg dels punts 6, 7 i 8 del Treball. De la mateixa manera, també es vol fer un recull de les principals línies de treball que s'han deixat obertes i concretar quins seran els passos més immediats a seguir de cara a la següent part de la investigació, ja emmarcada en l'elaboració de la Tesi Doctoral de la que s'ha anat fent esment.

Val la pena recordar d'entrada que la hipòtesi principal de la investigació deia que els **espais naturals protegits poden actuar com a pol d'atracció per l'establiment de població en aquests territoris i els seus entorns**, ja sigui per la crida que suposa l'establiment de la figura de protecció, com per l'interès que desperta l'espai natural per si mateix. Tal com s'exposava i justificava als objectius del Treball, aquesta primera hipòtesi es restringia a la **immigració de nacionalitat estrangera**.

Efectivament, a partir de les dades aportades als apartats 6 i 7, s'ha pogut veure que les àrees d'estudi analitzades han atret població de nacionalitat estrangera a residir en els municipis que els integren. Tal i com es resumia a l'apartat 6.6 "Visió de conjunt de la immigració estrangera empadronada a les cinc àrees d'estudi: 1996-2008" (pàgina 78), a 1 de gener del 2008 quatre de les cinc àrees presenten en el seu conjunt uns percentatges de població de nacionalitat estrangera empadronada superiors en major o menor mesura als de les respectives províncies. Ara bé, les diferències entre àrees, però també entre municipis de la mateixa àrea, s'ha vist que en alguns casos podien ser qualificades de molt rellevants. Molt rellevants tant pel què fa a nombres absoluts i percentatges d'empadronats estrangers totals, com pel diferent pes de les nacionalitats representades.

Al llarg de tot el punt 7 s'ha anat fent una diferenciació d'una banda entre la població immigrada procedent de nacionalitats a les que habitualment s'atribueixen unes motivacions migratòries vinculades a factors laborals; i de l'altra, aquella població immigrada procedent de nacionalitats a les que habitualment s'atribueixen unes motivacions migratòries menys vinculades a factors laborals i més relacionades a una millora en la qualitat de vida. Les precaucions que cal prendre davant d'aquesta generalització s'han esmentat en repetides ocasions⁴³.

Encara que les motivacions laborals eren contemplades en les hipòtesis secundàries descrites als objectius del Treball, aquestes eren incloses sobretot en relació als atractius naturals de les àrees d'estudi. És a dir, que es pensava bàsicament en sectors econòmics vinculats en menor o major mesura a aquests atractius (turisme, parts del sector de la construcció i parts del sector serveis). S'ha vist que potser s'havia deixat massa de banda el pes d'aquells **"immigrats laborals"** atrets cap a altres sectors econòmics com puguin ser la mineria, l'agricultura i la ramaderia, i parts dels sectors serveis i de la construcció no directament vinculables a aquests atractius. Les dades observades porten a pensar que aquest grup no pot ser deixat en un segon terme si es vol obtenir una visió el màxim completa possible de les dinàmiques de la immigració internacional en les àrees d'estudi.

Tot i aquesta inicial falta de visió de conjunt de la "immigració laboral", es tracta d'un punt feble abordat a partir de l'exposició a l'apartat 3.2 de l'aportació de Keith Halfacree als estudis de la contraurbanització (Halfacree, 2008). Resulta interessant recordar que en l'article citat, Halfacree posa un èmfasi important en la **dimensió econòmica de la contraurbanització** i en aquest sentit **situa les arrels del fenomen en les dinàmiques espacials pròpies del procés de producció capitalista**. Així afegeix que l'explicació que sovint s'ha donat dels moviments de contraurbanització basada en "l'idil·li rural", no acaba de ser apropiada en molts dels casos que es donen del fenomen, ja que "des de molts punts de vista aquestes migracions encaixen bé en el si de la tradició 'econòmica' dominant de l'explicació de la migració" (Halfacree, 2008:487, cometes de l'autor). La visió que permet obtenir la feina feta fins al moment, sembla reforçar plenament aquesta idea en el sentit que cal contemplar els dos grups d'explicació ("idil·li rural" i explicació econòmica de la migració). De la mateixa manera es creu poder donar la raó a aquest autor quan afirma que la contraurbanització no és un tema d'estudi exhaurit.

Seguint amb l'aportació de Halfacree exposada al Marc Teòric, es vol posar l'atenció en el **"nou model explicatiu de la contraurbanització"** que aquest autor presenta en

⁴³Veure per exemple Nota al peu número 30, pàgina 93.

l'article citat. En tant que es tracta d'un model obert que es vol que permeti "reflectir la mutabilitat, la diversitat i la interpretació" que requereix el fenomen (Halfacree, 2008:487) i que consegüentment és adaptable als diferents contextos espacials i temporals, resulta de gran utilitat com a punt de partida per treballar sobre constatacions empíriques. Així doncs, seguidament es compara el model amb el què s'ha vist al llarg dels apartats anteriors, intentant matisar-lo i adequar-lo a l'objecte d'estudi de la present investigació, la immigració internacional en les cinc àrees analitzades.

Halfacree presenta primerament un model de dues dimensions (Figura 1, veure pàgina 19) a la que n'hi afegirà una tercera posteriorment (Figura 2, veure pàgina 20). Pel què fa a la primera part del model, en ella s'hi presenten tres tipus de contraurbanització: la de "**corrent principal**" (*mainstream counterurbanisation*), la de "**retorn a la terra**" (*back-to-the-land counterurbanisation*), i la contraurbanització "**per omissió**" (*default counterurbanisation*). A continuació seran repassats els tres tipus, però d'entrada es pot dir que tot i que Halfacree elabora el model tenint en compte migracions internes i internacionals, sense deixar tancada la porta a què alguns estrangers puguin ser inclosos en els altres dos tipus, només esmenta la presència d'estrangers en la "contraurbanització per omissió". A partir de les dades que s'han anat aportant per les àrees d'estudi analitzades, es creu que els tres tipus de contraurbanització podrien incloure a immigració estrangera.

Pel què fa al primer, Halfacree defineix la "**contraurbanització de corrent principal**" (*mainstream counterurbanisation*) com la que en principi dona lloc a la majoria dels moviments de contraurbanització a la Gran Bretanya i com la que està més vinculada als estereotips que han anat arrelant a la cultura popular (gent de classe mitjana-alta que se'n va a viure al món rural). Aquest tipus de contraurbanització es correspondria amb el què s'ha estat catalogant al llarg del Treball com a immigració amb motivacions vinculades principalment a una millora de la qualitat de vida.

Per tal de poder determinar si en les àrees d'estudi aquest tipus, a partir dels seu pes en relació als demás, pot ser qualificat com a "contraurbanització de corrent principal", caldria un estudi de caràcter quantitatiu que tingués en compte tant les migracions internes com les externes. Així doncs, a falta dels fonaments necessaris, es donarà per bo el nom posat per Halfacree tot i els dubtes que es tracti del "corrent principal" en totes les àrees d'estudi.

Basant l'argument en la nacionalitat dels immigrants amb les precaucions que s'han anat repetint al llarg del Treball, a partir del què s'ha observat en les àrees analitzades serien nombroses les persones estrangeres que podrien entrar dins d'aquesta categoria. Tot i això es

tracta d'una presència totalment heterogènia entre les diferents àrees, anant del pes aclaparador que sembla tenir aquest tipus de contraurbanització als dos municipis de la Comarca de la Marina Alta amb territori comprès dins el LIC de les Valls de la Marina analitzats amb major profunditat; passant per la majoria més matisada dels dos municipis amb territori comprès dins l'EIN-PNIN de l'Albera i la menor importància que tindria als dos municipis amb territori comprès dins el Paraje Natural Marismas de Isla Cristina; fins a la baixa presència observada als dos municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos i el Valle del Jerte analitzats amb major profunditat i la presència pràcticament nul·la dels de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil.

D'aquesta manera, si ens cenyíssim a la “contraurbanització internacional” i pel què fa a les àrees d'estudi analitzades, no sembla massa adequat anomenar a aquest tipus “contraurbanització internacional de corrent principal”. Potser es podria qualificar com a “contraurbanització internacional per millora de qualitat de vida”. Tot i això, tenint en compte els dubtes que pot generar la distinció entre factors vinculats a una millora de la qualitat de vida i factors laborals, potser seria més encertat parlar de “**contraurbanització internacional per factors no laborals**” o “contraurbanització internacional per factors no laborals vinculats a una millora en la qualitat de vida”. Tot i això, tal i com s'ha observat en l'apartat dedicat a les tècniques qualitatives, els factors laborals també poden jugar un paper més o menys important en l'elecció del destí de migrants en principi considerats “no laborals”. En futures parts de la investigació més centrades en tècniques qualitatives es podrà aprofundir en aquest aspecte.

Passant ja al segon tipus de contraurbanització assenyalat per Halfacree, la de “**retorn a la terra**” (*back-to-the-land counterurbanisation*), segons el mateix autor té a veure amb el reposicionament que està vivint el món rural en l'actualitat, tant pel què fa al lloc que ocupa com a les funcions que li corresponen. Es tractaria d'un tipus de contraurbanització més minoritari i molt divers i que per tant pot resultar difícil de ser identificat a través de dades quantitatives, però que val la pena analitzar per separat per poder aturar-se en les seves especificitats. La presència de residents estrangers procedents d'àrees urbanes dedicats a sectors com l'agricultura o la ramaderia entre d'altres, o a l'elaboració de productes derivats d'aquests sectors, els sovint anomenats “neorurals”, es correspondria amb la idea del “retorn a la terra”. També podria incloure a alguns estrangers, com els esmentats per la Comarca de

La Vera en l'apartat 8 del present Treball, arribats a les àrees d'estudi amb la intenció d'engegar negocis de turisme rural o similars⁴⁴.

Com els altres dos tipus de contraurbanització, però inclús amb una major necessitat degut al possible poc nombre i a la varietat de casos, aquest corrent caldrà que sigui analitzat a través d'un aprofundiment amb tècniques d'anàlisi qualitativa per tal de determinar la seva presència i les seves característiques en les diferents àrees d'estudi. Parlant estrictament de contraurbanització internacional, l'etiqueta "de retorn a la terra" sembla seguir sent adequada. Es podria parlar per tant de **"contraurbanització internacional de retorn a la terra"**. Cal tenir en compte que també aquí els factors laborals i els vinculables a "l'idil·li rural" o a una millora en la qualitat de vida més enllà del mercat laboral, poden jugar papers destacats.

Pel què fa al tercer tipus de contraurbanització, **"per omissió"** (*default counterurbanisation*), segons Halfacree estaria format per "gent que s'ha mogut cap al medi rural sovint procedent de l'estranger, de manera que poden ser vistos com a part del corrent de contraurbanització internacional de migrants laborals, pels qui el caràcter rural del lloc és gairebé del tot incidental" (Halfacree, 2008:489). Es tracta de l'únic tipus en el que Halfacree hi situa immigració estrangera i es correspondria amb el què al llarg del Treball s'ha qualificat com a immigració en la que els factors laborals ocuparien un lloc preminent en les motivacions migratòries.

Respecte a la definició aportada per Halfacree, a partir del què s'ha observat al llarg del Treball, una primera objecció aniria encaminada a la necessitat de matisar la idea que pels individus que entrarien en aquesta categoria "el caràcter rural del lloc és gairebé del tot incidental". Tal i com s'ha observat en l'apartat dedicat a les tècniques qualitatives, tot i no ser els elements determinants de l'acció, les característiques dels municipis d'acollida poden distar molt d'ocupar un lloc marginal en les preferències dels "migrants laborals". Una segona objecció o matís, faria referència a l'etiqueta utilitzada per Halfacree. Es pot considerar "per omissió" un terme encertat en el sentit que potser fins ara es tractava d'un corrent que s'havia deixat força de banda en els estudis de la contraurbanització, però no sembla massa apropiat en una investigació centrada en la immigració estrangera. Com s'ha vist especialment en les àrees d'estudi dels Municipis de la Comarca del Bierzo amb territori comprès dins el LIC del Alto Sil i la dels Municipis de la Comarca de La Vera amb territori comprès dins el LIC de la Sierra de Gredos i el Valle del Jerte, seria un tipus de

⁴⁴ Per tal d'aprofundir en el tema dels "neorurals" serveixin les aportacions de Nogué (1988) *El fenómeno neorrural* i de Lluvich i Ortega (2004) *Els Nous rurals del Pallars Sobirà*.

contraurbanització que en determinats contextos pot ocupar un lloc central en el conjunt del fenomen. D'aquesta manera probablement seria més apropiat parlar de **“contraurbanització internacional laboral”**, en lloc de “per omissió”.

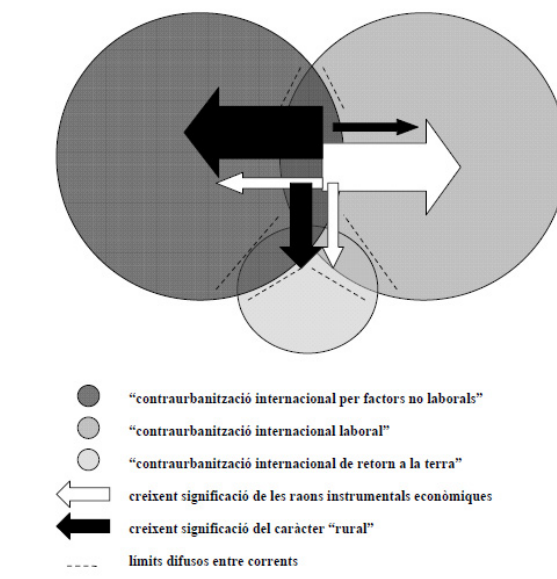
Un cop tractats aquells aspectes referits als tres tipus de contraurbanització descrits per Halfacree, a nivell general es pot dir que es tracta d'un model que encara que amb necessitat d'alguns matisos per adaptar-se a la present investigació, segueix tenint una gran utilitat. Tot i això, un petit acostament a través de tècniques qualitatives com el mostrat a l'apartat 8 del present Treball, permet ja adonar-se de la **poca claredat que en molts casos individuals hi ha entre les fronteres dels tres corrents**. Elements propis de la “contraurbanització de corrent principal” poden ser trobats en “casos de retorn a la terra” i de “contraurbanització per omissió” i a la inversa respectivament. Com ja s'ha anat apuntant serà una qüestió sobre la que es voldrà aprofundir de cara al futur. Lligant amb aquest aspecte, es vol recordar que Halfacree també inclou en aquesta primera part del model, d'una banda la **creixent significació del caràcter “rural” de la destinació**; i de l'altra la **creixent significació de les raons instrumentals econòmiques**, dos casos de forces d'atracció cap al medi rural que afecten amb major o menor mesura a uns determinats grups més que a d'altres. Degut a la permeabilitat de les fronteres entre els tres tipus de contraurbanització internacional a què es feia referència, es creu que les dues forces d'atracció poden acabar tenint una influència important en el conjunt dels corrents, complementant-se o solapant-se l'una amb l'altra⁴⁵.

A partir de totes les observacions i matisos exposats en els darrers paràgrafs, s'ha elaborat la **Figura 51** que vol ser una primera representació gràfica d'un **“model de contraurbanització internacional”** que serveixi de base per seguir treballant. De la mateixa manera que en el model presentat per Halfacree, es tracta també d'un model obert i que s'haurà d'anar modificant a mesura que s'avanci en la investigació, però que d'entrada, en primer lloc no vol suposar un paper “principal” a cap dels tres corrents tot i el menor pes que s'intueix per la “contraurbanització internacional de retorn a la terra”; en segon lloc pretén remarcar el caràcter difús dels límits existents entre corrents degut a la transversalitat dels

⁴⁵ La constatació d'elements com la presència de factors relacionats amb el mercat laboral en migrants “no laborals” i de factors no laborals en “migrants laborals”; qüestions com la influència del mercat immobiliari tant en la presència “d'immigrants laborals” com en la “d'immigrants no laborals” (veure per exemple segon paràgraf pàgina 101); la importància del sector serveis en municipis amb un percentatge relativament elevat de població estrangera empadronada, aspecte constatat al llarg de l'apartat 7 del Treball i possiblement també vinculable tant a la presència “d'immigrants laborals” com a la “d'immigrants no laborals” (veure per exemple darrer paràgraf pàgina 113); serien alguns elements que indicarien la interrelació existent entre aquestes dues forces d'atracció. També es voldrà seguir treballant de cara al futur per aprofundir en aquestes qüestions. Es tracta de qüestions més o menys concretes sobre les que també caldrà aprofundir en properes parts de la investigació.

factors que són presents en diversa mesura en cada un d'ells; i en tercer lloc intenta relativitzar la separació entre els dos pols d'atracció (creixent significació del caràcter “rural” de la destinació i creixent significació de les raons instrumentals econòmiques), i la diferent influència que tenen respectivament en els tipus de contraurbanització. Pel què fa a aquest darrer aspecte, la diferència de mida entre les fletxes a la Figura indica només un possible major pes d'un dels pols d'atracció en cada tipus, pes que pot variar en cada cas individual i que caldrà que sigui treballat a partir d'entrevistes en profunditat.

Figura 51: Model provisional de contraurbanització internacional.

Elaboració pròpia a partir del “nou model explicatiu de la contraurbanització” de Halfacree (2008)

Per acabar amb la valoració de la primera part del model de Halfacree, cal dir que no tota la immigració estrangera de la que s’ha tractat en el present Treball tindria una cabuda clara dins del mateix, en la mesura que tampoc entraria en la concepció de la contraurbanització habitualment acceptada. El què es vol dir és que generalment la contraurbanització és entesa com a resultat de migracions “d’àrees urbanes cap a àrees rurals”, de manera que totes aquelles persones que en els seus països residien ja en àrees rurals o semi-rurals, no entrarien dins el fenomen si es pren aquest punt de vista com a propi. Caldrà reflexionar a l’entorn d’aquest tipus de casos per determinar si podrien donar lloc a un quart corrent que se sumaria als tractats anteriorment.

Passant ja a la **tercera dimensió del model** (Figura 2, veure pàgina 20), Halfacree descriu tot un seguit d’elements influents en el fenomen de la contraurbanització, en tant que es tracta de factors que incideixen de manera important en les accions dels individus. En un primer grup s’hi situarien aquells relacionats amb llegendes, mites, anècdotes i novel·les,

mentre que en un segon grup s'hi classifiquen en tres nivells elements vinculats directament a les motivacions: “monitoratge reflexiu de la contraurbanització; “racionalització de la contraurbanització” i “motivació de la contraurbanització”. Tant els del primer com els del segon grup incideixen de manera important en les accions dels individus i caldrà que siguin treballats de cara al futur a través de la realització d'entrevistes en profunditat dissenyades amb l'objectiu d'entrar en aquestes qüestions. L'aproximació feta amb el present Treball principalment en l'apartat 8, ha permès adonar-se de la complexitat del fenomen. L'aportació de Halfacree torna a ser aquí valorada molt positivament.

Vinculada directament amb la tercera dimensió del model de Halfacree, s'exposava també al Marc Teòric (veure pàgina 21) la descripció i utilització que fa Morén-Alegret dels conceptes “**ruralfilia**”-“**ruralfòbia**” i “**urbofilia**”-“**urbofòbia**”, i la relació que estableix entre aquests i els diferents tipus d'integració que observa en la població immigrada (Morén-Alegret, 2008). Com ja es deia, es tracta d'una aportació que també pot ser de gran utilitat de cara a profunditzar en les motivacions dels residents estrangers en les àrees analitzades, especialment la idea de “ruralfilia d'hàbitat”, on els factors relacionats amb la qualitat de vida vinculada a entorns tranquils o “naturals” poden jugar un paper important. Tot i això, de la mateixa manera que en el cas de la tercera dimensió del model de Halfacree, fins que no s'avanci en la realització del treball de camp basat en l'aplicació de tècniques d'anàlisi qualitativa que es té previst dur a terme en les àrees d'estudi, no serà possible aprofundir en aquesta qüestió.

Deixant una mica de banda els matisos fets a les aportacions teòriques i avançant en les consideracions finals, a continuació s'exposen **algunes idees sobre el paper que pot jugar la immigració estrangera en relació a la “sostenibilitat” de les àrees d'estudi.** Aquestes idees, més que afirmar volen plantejar interrogants, de manera que hauran de servir com a preguntes de cara a seguir treballant en el futur. Així doncs, l'ús de termes tant taxatius com per exemple els de “causa” i “efecte” s'utilitzen per mostrar amb una major claredat la direcció de les hipòtesis, però en cap cas per indicar la certesa que es té de les mateixes. Tampoc per creure que es tracta de factors excloents que responen a una teoria lineal de causa-efecte.

La pregunta principal seria: **La presència d'immigració estrangera pot ser vista com a “causa” i/o “conseqüència” d'un augment de la pressió sobre els atractius “naturals” de les àrees analitzades en el present estudi, dependent del tipus de motivacions migratòries d'aquests estrangers?** D'aquesta pregunta principal se'n desprenen dues més.

En primer lloc, si es tracta d'una població estrangera amb unes **motivacions laborals** (minería al Bierzo; construcció, hosteleria i turisme a la Marina Alta, a l'Albera, a La Vera i a Ayamonte-Isla Cristina), es pot considerar l'establiment d'aquesta població com una **conseqüència** de la presència d'activitats que augmenten la pressió en les àrees naturals? En aquest cas la possible afirmació vindria d'argumentar que és la presència d'unes determinades activitats econòmiques al territori la que atrau a immigració estrangera⁴⁶.

En segon lloc i per contra, si es tracta d'una població estrangera amb unes motivacions on els factors relacionats amb la **millora de la qualitat de vida** passen per davant d'altres possibles factors com els laborals, la presència d'aquesta població amb la construcció del tipus de vivendes i d'infraestructures que demanda (juntament amb les activitats quotidianes, el temps de lleure, les relacions socials, els costums...), pot ser vista com una **causa més o menys directa** de l'augment de la pressió exercida sobre els espais naturals de les diverses àrees?

Tot i les múltiples i variades excepcions que es puguin trobar a aquesta hipòtesi, no deixa de ser interessant i útil de cara a poder seguir treballant. Com s'ha vist, les preguntes anirien en el sentit de relacionar la presència d'immigració estrangera amb el nivell de pressió a què les àrees en qüestió estan sotmeses en paràmetres de conservació del medi natural, de qualitat paisatgística i de sostenibilitat física i social⁴⁷. Cal fer però esment altra vegada, de la idea principal extreta a partir de les dades qualitatives aportades al Treball: **la multiplicitat de casos individuals i els nombrosos matisos que poden aparèixer en cada cas**. En aquest sentit es feia esment de la presència d'estrangers en moviments socials de caire ecologista en algunes comarques com la de la Marina Alta al País Valencià. També es té coneixement d'altres immigrants estrangers residents en les àrees d'estudi, que han participat en projectes en favor de la integració social i cultural de la població estrangera, a través per exemple de participar en programes de voluntariat lingüístic. Es tractaria per tant d'immigrants la presència dels quals aniria aparentment en el sentit contrari a l'indicat en els tres paràgrafs anteriors, és a dir, cap a disminuir el nivell de pressió a què les àrees estan sotmeses, sempre en els paràmetres esmentats. Seran tots ells elements a tenir en compte de

⁴⁶ Cal dir que la presència de població estrangera dedicada a l'agricultura, present en totes les àrees però sobretot als municipis de La Vera, seria l'excepció a aquesta afirmació, ja que l'impacte d'aquesta activitat comporta una pressió pels esmentats valors de les àrees naturals en principi menor.

⁴⁷ En relació al concepte de "sostenibilitat social", la participació en el projecte atorgat i en procés d'acceptació "*Immigrants' integration and the role of a diversity of organizations in achieving sustainable small towns and rural areas*" (2009-2013) dirigit pel Doctor Ricard Morén i finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació del Govern d'Espanya, permetrà treballar en profunditat la temàtica.

cara a preparar el treball de camp basat en l'aplicació de tècniques d'anàlisi qualitativa, tècniques que com ja s'ha anat veient hauran de tenir un paper molt destacat en futures parts de la investigació.

Cal dir també, que amb tot el què acaba de ser plantejat, no es vol justificar una idea encaminada a dir que no hi hauria d'haver immigració o que s'està en contra de l'augment de població en àrees d'interès natural i els seus entorns per la possible pressió que això suposa. Tampoc que s'estigui en contra del dret a explotar els sectors econòmics presents en cadascuna de les àrees analitzades així com els d'altres espais naturals amb característiques similars. NO. Ha de quedar clar que amb aquesta investigació no es vol donar a entendre res d'això, ja que seria negar també d'alguna manera la sostenibilitat de les àrees esmentades. Seria voler convertir en estàtics elements dinàmics i canviants per definició com ho són el paisatge o la societat. Seria per tant, condemnar les àrees d'estudi en nom de la "conservació". Per contra, el què es vol apuntar són preguntes sobre les que caldrà treballar d'aquí en endavant per veure'n el seu nivell d'aproximació a la realitat i d'aquesta manera poder identificar un seguit de situacions i processos que poden afectar negativament a la sostenibilitat tant física-natural com social-cultural de les àrees d'estudi, per d'aquesta manera poder fer recomanacions per la millora d'aquestes situacions.

Per anar ja tancant aquest apartat dedicat a les consideracions finals, es volen aportar algunes reflexions més entorn del gran interès que pot tenir un aprofundiment en la temàtica tractada a través de tècniques d'anàlisi qualitativa. L'interès es trobaria en les motivacions que hi ha al darrera dels processos migratoris dels estrangers residents en les àrees d'estudi, però també en altres aspectes de les seves vides. Com s'ha anat apuntant, les tipologies han de ser útils per treballar, però l'interessant per poder-les millorar serà veure com els diferents tipus que hi apareixen es trepitgen i entrecreuen entre si.

Quan es diu que més enllà de les motivacions en si mateixes també es voldrà entrar en altres aspectes de la vida dels residents de nacionalitat estrangera, s'està pensant per exemple en les possibilitats que ofereix l'obtenció de dades referents a quina és la **relació que tenen els diferents individus amb els espais naturals** de les àrees d'estudi on resideixen i quins són els **elements que han intervingut en aquesta relació**. Això al seu torn podria permetre, per exemple, indagar en les possibilitats d'establir **connexions entre les motivacions migratòries i el tipus de vincle amb l'espai natural** (coneixement/ desconeixement, apreciació/indiferència, gaudi habitual/gaudi esporàdic, realització d'activitats vinculades a una consciència conservacionista, etc.). Més enllà de poder establir connexió o no entre motivacions migratòries i tipus de relació amb l'espai natural, podria ser de gran interès

veure també si es pot establir connexió **entre tipus de vincle amb l'espai natural i integració social**. És a dir, veure si un major grau d'acostament o d'interacció amb l'espai natural pot implicar diferències en la integració social dels residents estrangers. Enfront dels dubtes que pot generar aquesta idea, podria semblar més clara la que apunta a què un major grau d'acostament o d'interacció amb l'espai natural, sí que implica un major nivell de **sensibilitat envers la preservació i el bon estat de conservació d'aquests espais** per part de la població en general i estrangera en particular. Es tractaria d'un element important tenint en compte que els espais naturals en els que s'ha centrat el Treball, gaudeixen d'un menor nivell de protecció i en línies generals se'ls suposa un grau de reconeixement social inferior, per exemple, que a d'altres tipus d'espais naturals protegits emparats per figures de protecció més restrictives. Per tant, també seria important veure com es podria augmentar o "millorar" el grau de relació/vincle de la població estrangera resident en les àrees d'estudi amb els espais naturals que s'han identificat en cada una d'elles.

S'aproximen a la realitat aquestes preguntes i hipòtesis? En quina mesura i amb quins matisos? Són totes elles reflexions i idees sobre les que es voldrà treballar en el futur i és que l'objectiu principal del present Treball de Recerca de Màster era precisament el de posar la base per poder desenvolupar les demés parts de la investigació, parts encaminades cap a l'elaboració d'una futura Tesi Doctoral. Per concloure es podria dir que aquesta base ha estat posada i que queda molta feina per fer. Abans de passar a resumir molt breument els passos immediats a seguir d'ara en endavant, cal dir que tot i les ganes que s'estan deixant veure en aquestes línies d'iniciar la preparació i la realització del treball de camp, com s'ha anat indicant al llarg del Treball, abans serà encara necessari fer força feina en relació a la fonamentació teòrica de la investigació.

Així doncs, a mode de resum, els **futurs passos de la investigació més immediats** són:

En primer lloc, tal i com s'acaba de comentar, dur a terme una **ampliació dels fonament teòrics** de la investigació al voltant sobretot de conceptes com el de sostenibilitat, el de qualitat de vida o el de natura, tots ells en els seus diferents vessants.

En segon lloc, **ampliar algunes de les dades de caràcter quantitatiu** presentades en l'apartat dedicat a analitzar dos municipis amb major profunditat en cadascuna de les àrees. Bàsicament s'està pensant en l'obtenció de dades més detallades sobre els grups d'edat de la població estrangera i en l'obtenció de més dades en relació al mercat immobiliari i a la seva influència en els esmentats municipis.

En tercer lloc caldria **concretar les hipòtesis o preguntes principals i secundàries de la propera part de la investigació**, les quals han estat apuntades al llarg d'aquest darrer apartat; per en quart lloc passar a la **preparació del treball de camp** amb la confecció del guió de les entrevistes en profunditat. Aquest serà elaborat tal i com ja s'ha vist, sempre pensant en l'obtenció d'informació referent a les característiques dels entrevistats i les seves trajectòries migratòries, a les motivacions que els han portat a establir-se als seus municipis de residència i a la relació o vincle amb els respectius espais naturals protegits. Les reflexions aportades al punt 8 del present Treball "Alguns apunts a partir de l'aplicació de tècniques d'anàlisi qualitativa", seran molt tingudes en compte tant en l'elaboració del guió com en la preparació del treball de camp en el seu conjunt. Un cop confeccionat un primer guió, aquest serà posat a prova per tal de millorar-lo en cas d'que això sigui necessari. Paral·lelament s'iniciaria la selecció i l'entrada en contacte amb els informants clau dels actors socials principals, tasca que en àrees com la dels municipis analitzats a la Comarca de La Vera, ja s'ha dut a terme en bona mesura. Caldria també anar treballant en la mostra que guiarà la tria dels entrevistats i entrevistades segons el seu perfil (nacionalitat, edat i sexe). Les dades quantitatives presentades al llarg dels punts 6 i sobretot 7 del Treball, seran de gran utilitat en aquest sentit.

Només dir que pel què fa a l'evolució de la investigació a partir dels passos futurs que acaben de ser exposats, es podria dir que *això ja són figures d'un altre paner*, figures que serà necessari esperar un cert temps per poder veure-les sobre paper. De manera que amb aquestes paraules i agraint l'intrès per part dels lectors, es tanca aquí aquest estudi aproximatiu.

10- BIBLIOGRAFIA

- ADICOVER, Asociación para el Desarrollo Integral de la Comarca de La Vera (2007) *Programa comarcal de Desarrollo Rural de La Vera 2007-2013*. (Properament disponible a <http://www.comarcadelavera.com/adicover/>).
- Aldomà, I. [Dir.] (2009) *Altles de la nova ruralitat*. Lleida: Fundació Món Rural , Servei de Reproducció d'Imatge de la Universitat de Lleida.
- Barral, M.A. (2009) "Protection of beach and dune systems of the western coast of Huelva- Developments in the planning and future prospect". In: Prados, M.J. [Ed.] *Naturbanization. New identities and Processes for Rural-Natural Areas*. London: Taylor and Francis Group, pp. 183-204.
- Beale, C. (1975) *The revival of population growth in non-metropolitan America*. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, ERS 605.
- Berry B.J. (1976) *Urbanization and counterurbanization*. New York: Arnold.
- Berry B.J. (1978) "The counterurbanization process: How general?" In: N. Hansen [Ed.] *Human settlement Systems*. Cambridge: Ballinger.
- Bruquetas-Callejo, M.; Garcés-Mascareñas, B.; Morén-Alegret, R.; Penninx, R.; Ruiz-Vieytez, E. (2008) "Immigration and integration Policymaking in Spain". *IMISCOE Working Paper*, No. 21. [En línia] Disponible a <http://www.imiscoe.org/publications/workingpapers/index.html> [24/10/2008].
- Cabero Diéguez, V. (2001): "Espacios naturales protegidos y conservación del medio". In: A. Gil Olcina i J. Gómez Mendoza [coords.] *Geografía de España*. Barcelona: Ariel, pp. 207-221.
- Caja Espanya (2009) *Fichas de los Municipios de España - 2009*. [En línia] Disponible a: <http://www.cajaespana.es/corporativo/nwempresas/nwinfocajaespana/estudioscajaespana/datoseconomicos/index.jsp> [6/8/2009]
- Champion, T. (1989) *Counterurbanization. The changing peace and nature of population deconcentration*. London: Arnold.
- Champion, T.; Hugo, G. [eds.] (2004) *New forms of Urbanization. Beyond the Urban-Rural Dichotomy*. Aldershot: Ashgate.
- Corbera Millán, M. (2006) "Políticas públicas, territorio rural y sostenibilidad: una visión desde el norte de España". *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*; AGE; N°41; Murcia; pp. 221-242.
- Corraliza, J.A.; et al. (2002) "La imagen social de los parques naturales". In: *Los parques naturales en España: conservación y disfrute*. Madrid: Fundación Alonso Escudero.

- Devolter, D.; Gil, F.; Forte, P. (2006) "Estimación del grado de error en el registro de la población extranjera en España: Un enfoque comparativo". *Papers de demografia*, 309, pp. 1-16.
- Elbersten B. S. (2001) *Nature on the doorstep. The relationship between Protected Natural Areas and the residential activity in the European countryside*. Wageningen: Alterra.
- Elbersten B. S. (2005) "Combining Nature Conservation and Residential Development in The Netherlands, England and Spain". *Journal of Environmental Planning and Management*, 48, pp. 37-63.
- Garcia Ramon, M.D.; Tulla, A.F.; i Valdovinos, N. (1995) *Geografia rural*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau.
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Gómez Mendoza, J. (1995) "Desarrollo rural y espacios naturales protegidos". In: Ramos Leal, E.; Cruz Villalón, J. [Coords.] *Hacia un nuevo sistema rural*. Madrid: MAPA, Secretaría General Técnica, Serie "Estudios" nº 99; pp. 381-410.
- Gude, P.H. *et al.* (2006) "Rates and Drivers of Rural Residential Development in the Greater Yellowstone". *Landscape and Urban Planning*, 77 (1), pp. 131-151.
- Guirado, C. (2007) *Del despoblament a la revitalització demogràfica: canvis en el comportament de la població al Pirineu català (1860-2006). El cas de l'Urgellet i el Baridà (Alt Urgell-Cerdanya)*. Treball de Recerca inèdit de Màster. Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Guirado, C. (2008) "El paisatge de l'Alt Pirineu Català: entre l'abandonament del territori i la naturbanització". In: AA.VV. *IV Simposio Internacional Territorios y Sociedades en un Mundo en Cambio. Miradas contrastadas en Iberoamérica (Barcelona, Marzo 2008)*. Pendent de publicació.
- Halfacree, K. (1994) "The importance of "the rural" in the constitution of the counterurbanization: evidence from England in the 1980s". *Sociologia Ruralis*, 2-3, pp.164-189.
- Halfacree K.; Boyle, P. [Eds.] (1998) *Migration into Rural Areas: Theories and Issues*. Chichester: Wiley.
- Halfacree K. (2008) "To Revitalise Counterurbanisation Research? Recognising an International and Fuller Picture". *Population, Space and Place*, 14, 6, pp. 479-495.
- Johnston, R.J.; et al. [Eds.] (2000) *The Dictionary of Human Geography*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kaplan, R.; Austin, M.E. (2004) "Out in the Country: Sprawl and the Quest for Nature Nearby". *Landscape and Urban Planning*, 69, 235-243.

- Lluvich, E. i Ortega, M. (2004). *Els Nous rurals del Pallars Sobirà*. Barcelona: Observatori Català de la Joventut. Secretaria General de Joventut. Generalitat de Catalunya.
- Martínez de Pisón, E.; Sanz Herráiz, C. [eds.] (2000) *Estudios sobre el paisaje*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid i Fundación Duques de Soria.
- Mata Olmo (2000) Las raíces culturales de la conservación de los paisajes. *In: Martínez de Pisón, E.; Sanz Herráiz, C. [eds.] Estudios sobre el paisaje*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid i Fundación Duques de Soria.
- Mendizábal, E. (1993). "El temps en geografia humana", *In: Professor Lluís Casassas. Geografia i territori*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, pp. 53-61.
- Montiel Molina, C. (1990). "Desarrollo turístico, promoción inmobiliaria y degradación medioambiental en el municipio de Benitachell (Comarca de La Marina)." *Investigaciones Geográficas*, 8, pp. 113-129.
- Morén-Alegret, R.(2005) "*Lugar, identidad territorial e inmigración extranjera en áreas rurales y pequeñas ciudades de España. Un estudio cualitativo exploratorio*", Madrid: Observatorio Permanente de la Inmigración (OPI), Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, (Llibre electrònic).
- Morén-Alegret, R. (2006) "Sustainability and migration. A preliminary approach", *In: Carrera, E.; de Felipe, JJ.; Sureda, B.; Tollin, N. [Eds.] I International Conference on Sustainability Measurement and Modelling ICSMM 06*, Terrassa (Barcelona), 2006.
- Morén-Alegret, R.; Solana Solana, M. (2006) "La immigració en àrees rurals i petites ciutats d'Espanya. Un estat de la qüestió". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 47, pp. 141-155.
- Morén-Alegret, R. (2008) "Ruralphilia and Urbophobia versus Urbophilia and Ruralphobia? Lessons from Immigrant Integration Processes in Small Towns and Rural Areas in Spain". *Population, Space and Place*, 14, pp. 537-552.
- Nogué, J. (1988). "El fenómeno neorrural". A: *Agricultura y Sociedad*, 47: 145-175. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.
- Ortega Cantero (2000) "Las raíces culturales de la conservación de los paisajes". *In: Martínez de Pisón, E.; Sanz Herráiz, C. [eds.] Estudios sobre el paisaje*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid i Fundación Duques de Soria.
- Paniagua , A. (2002) "Counterurbanization and new social class in rural Spain: The environmental and rural dimensions revisited". *Scottish Geographical Journal*, 118, 1-18.
- Parra, F. (1990) "La política de espacios naturales: una historia ambigua", *Ciudad y Territorio*, pp. 83-1.
- Pascual-de-Sans, À.; Cardelús, J. (1998) Migracions a Catalunya: Entre la mobilitat i l'assentament. *In: S.Giner [dir] La Societat Catalana*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya, pp. 189-200.

- Pascual-de-Sans, À. (2004), "Sense of place and migratory histories: Idiotype and idioptope", In: *Area*, Vol.36(4), pp. 348-357.
- Plaza Gutiérrez, J. (2006): "Territorio, geografía rural y políticas públicas. Desarrollo y sustentabilidad en las áreas rurales", *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles AGE*, Murcia; pp. 69-98.
- Prados, M.J. (2006) "Los Parques Naturales como factor de atracción de la población. Un estudio exploratorio sobre el fenómeno de la naturbanización en Andalucía". *Cuadernos Geográficos*, 38, pp. 87-110.
- Prados, M.J. [Ed.] (2009) *Naturbanization. New identities and Processes for Rural-Natural Areas*. London: Taylor and Francis Group.
- Prados, M.J. (2010) "Behaviour of Naturbanites. Why Still People Move to Rural-Natural Areas?". *Mobilities*. (sota revisió).
- Ruiz Urrestarazu, E. (1999) "Adaptación y gestión a las medidas agroambientales y de forestación en el País Vasco", In: Corbera Millán, M. [Ed.], *Cambios en los espacios rurales cantábricos tras la integración de España en la UE*. Santander: Universidad de Cantabria.
- Solana Solana, M. (2006) "Nuevas dinámicas migratorias en los espacios rurales: vivienda, cambio social y procesos de elitización. El caso del Empordanet (Gerona)", *AGER Revista de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo Rural*, 5, pp. 57-87.
- Solana Solana, M. (2008) "El encanto de lo rural, los términos del debate sobre la migración hacia áreas rurales desde la geografía británica y las contribuciones españolas. Un estado de la cuestión". [En línea] *Biblio 3W Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*, Universidad de Barcelona, Vol.XIII, nº 776, 25 de febrero de 2008. Disponible a <http://www.ub.es/geocrit/b3w-776.htm> [14/3/2009].
- Solé, A. (2008) *La incidència de la immigració estrangera en la dinàmica de la població de l'Alt Pirineu i Aran*. Treball de Recerca inèdit de Màster. Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Tolón, A.; Lastra, X. (2008) Los espacios naturales protegidos. Concepto, evolución y situación actual en España. M+A. Revista Electrónica de Medioambiente [En línea], 5: 1-25. Disponible a: <http://www.ucm.es/info/iuca/ART%20A.TOLON%20X.%20LASTRA.pdf> [30/7/2009].
- Tulla, A. F.; Vera, A.; Badia, A.; Pallarès, M. (2007). "Actividades económicas y naturbanización en el entorno de los parques naturales del Cadí – Moixeró y del Alt Pirineu (Pirineo catalán)". In: *III Coloquio Hispano-Francés de Geografía Rural (Baeza, mayo 2007)*. Pendent de publicació.
- United Nations Statistics Division (1998) *Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1, Statistical Papers Series M, No. 58, Rev. 1*. [En línea] New York: United Nations Disponible a: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1E.pdf [30/9/2009].

- Vera Rebollo, J. (1985). “Las condiciones climáticas y marítimas como factores de localización del turismo histórico alicantino”. *Investigaciones Geográficas*, 3, pp. 161-178.
- Williams, A.S.; Jobes, P.C. (1990) “Economic and quality-of-life considerations in urban-rural migration”. *Journal of Rural Studies*, 6: 187-194.
- World Commission on Environment and Development – WCED (1987) *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Disponible a: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> [27/8/2009].

Altres pàgines web consultades

Consejería de Industria, Energía y Medio Ambiente de la Junta de Extremadura, <http://www.juntaex.es/consejerias/industria-energia-medioambiente> [4/7/2009]

Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Andalucía <http://www.juntadeandalucia.es/medioambiente/site/web> [29/6/2009]

Consejería de Medio Ambiente de la Junta de Castilla y León <http://www.jcyl.es> [29/6/2009]

Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge de la Generalitat Valenciana <http://www.cma.gva.es> [29/6/2009]

Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya l'any 2005 i que es troba disponible a la pàgina web del mateix Departament <http://mediambient.gencat.cat/> [15/5/2009]

INE – Instituto Nacional de Estadística, <http://www.ine.es/> [12/7/2009]

Ministeri de Medi Ambient del Govern d'Espanya, <http://www.mma.es> [4/7/2009]

Ministeri de Treball i Immigració del Govern d'Espanya. Tesoreria General de la Seguretat Social, http://www.mtas.es/es/seg_soc/index.htm [22/7/2009]

Observatorio EUROPARC-España, <http://www.europarc-es.org/> [26/6/2009]

Pàgina web Oficial del Turisme de la Comunitat Valenciana <http://www.comunitatvalenciana.com> [29/6/2009]